

SZÍN

KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS

A NEMZETI MŰVELŐDÉSI INTÉZET FOLYÓIRATA

Átadták a Beke Pál Emlékcímet

A Település és ifjúsága – méltóságkereső fiatalok fórum záróeseményeként osztották ki december 5-én az idei díjazottak részére a Beke Pál Emlékcímet a 2009-ben elhunyt népművelő, közöségfejlesztő szakember, a Nemzeti Művelődési Intézet jogelőd intézménye volt igazgatója szellemi örököseinek.

A Beke Pál Emlékcímet a Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesülete, a Gyermek- és Ifjúsági Önkormányzati Társaság, a Közöségfejlesztők Egyesülete, a Magyar Comenius Társaság és a Nemzeti Művelődési Intézet alapította. Az elismerést minden évben két szakember kapja meg: egy, aki a közösségi művelődés és egy, aki a gyermek- és ifjúsági munka területén dolgozik. Az emlékcím első alkalommal 2010-ben került átadásra.

A községegszervezés területén végzett kiemelkedő munkájáért Kelemen Árpád, az újpalotai Szabadidő Központ igazgatója kapta a megtisztelő díjat, az ifjúság területén végzett munkájáért Ferencz Lászlóné vehette át a Beke Pál Emlékcímet.

A Beke Pál Emlékcím

Menyhárt Ildikó, Beke Pál özvegye az emlékcím-átadáson

Beke Márton, a Gyermek- és Ifjúsági Önkormányzati Társaság (GYIÖT) egykori önkéntese, jobbról Gyulás Barnabás GYIÖT-elnök és Sándor Enikő, egykori ifjúsági referens

Ferencz Lászlóné a gyermek- és ifjúsági munka díjazottja

Kelemen Árpád, az újpalotai Szabadidő Központ igazgatója a díjjal

A Beke Pál Emlékcím alapítói közül – Dr. Konkcz Gábor, Závogyán Magdolna, Péterfi Ferenc – visszaemlékeznek a névadóra

Nemzeti Művelődési Intézet

TARTALOM

Szín – Közösségi Művelődés

2013. december – 18/6

31

50

46

60

70

Minden, mindennel összefügg	3
Új utak a közfoglalkoztatásban – az erősebb közösségekért	4
Community service workers in the cultural sector	
Travailleurs d'utilité collective dans le secteur culturel	6
40. év az intézetben, 100. lapszám, 10. könyv	7
A Nemzeti Művelődési Intézet arculati kézikönyvéről	12

KUTATÁS – FEJLESZTÉS

Európai Unió fejlesztések a közművelődésben II.	16
Gyorsfénykép a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársairól	18

PÉLDAKERESŐ ORSZÁGJÁRÁS

Őrszentpéter, Őri Alapítvány	23
------------------------------	----

UTAK MAGYARORSZÁG ÚJRA FELFEDEZÉSÉRE

A hunyai konferenciáról	29
-------------------------	----

HÁLÓZAT

A XVII. szövetségi találkozó a Szent Istváni örökség jegyében	31
---	----

HELYI ÉRTÉK

Települési értéktár Szurdokpüspökiben	36
---------------------------------------	----

SZÍN SZÓKINCSTÁR

Hit, remény, szeretet	39
-----------------------	----

RENDSZER

Közösségi fejlesztési szoftverek a közösségi művelődésben	42
Tanítási és tanulási kultúra	45

MŰVÉSZET

Változó környezet és változatlan szakmai tartalom Adácson	46
25 éves az inárcsi színjátszás	50

INTERJÚ

Egy pálya, ahogyan én látom...	53
Közösségben közösségért – 40 év szolgálat után	57

ARCKÉPEK

Barsi Ernő (1920-2013)	60
Barsi Hajna Barsi Ernőről	61
Barsi Ernő, a hegedűtanár és metodikus	66

KITEKINTÉS

Erdélyen innen, Alföldön túl	70
Szabó Zsolt művelődéstörténész mesél II.	73

ÜZENŐ

Kirje, kirje, kisdededcske	75
----------------------------	----

NEMZETKÖZI KITEKINTŐ

A Kulturális Útvonalak Európai Intézetében	79
„Az Európa Tanács Kulturális Útvonala” minősítés	81

MIKROSKÓP

Romanapló XI.	84
---------------	----

MOZAIK – SZAKMAI HÍREK

20 éves a lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet

Két évtizedes fennállását ünnepelte a lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet: a határon túli kulturális központ a jubileum alkalmából programsorozattal és gálaműsorral tekintett vissza a mögötte álló húsz évre november 14-én és 15-én. További, eredményekben gazdag évtizedeket kívánunk a kerek évfordulón!

Megjelent a Jászsági Évkönyv, a jászok kiadványa – 2013.

2013. november 21-én mutatták be Jászberényben a Szikra Galériában a Jászsági Évkönyv huszonegyedik számát. A könyv a szűkebb pátriáról, Jászberényről, és kitekintve az egész Jászság életéről szól. Az interjúk, kutatások, visszaemlékezések dr. Pethő László felelős szerkesztő biztatására gyűlnek össze évről évre köteté, ő sarkallja újabb és újabb írások elkészítésére a szerzőket. A korábbi számok az www.epa.hu honlapon érhetők el.

Kultúrházak éjjel-nappal 2014

A Magyar Népművelők Egyesülete együttműködésében a Közösségfejlesztők Egyesületével és a Nemzeti Művelődési Intézettel, az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával 2014-re is meghirdette a Kultúrházak éjjel-nappal országos akciót. A 2014. február 28. és március 2. között zajló programsorozathoz a megújult www.kulturhazak.hu honlapon lehet csatlakozni.

Elindult a Kulturális közfoglalkoztatási program

Négyezer fő részvételével, 2,5 milliárd forintos kerettel indult el a hazai települések harmadát érintő, kulturális közfoglalkoztatási program novemberben. A program célkitűzéseit, várható eredményeit 2013. november 7-én a Budai Vigadóban megtartott sajtótájékoztatón ismertette Halász János, az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős államtitkára, Dr. Hoffman Imre, a Belügyminisztérium közfoglalkoztatásért felelős helyettes államtitkára és Závogyán Magdolna, a Nemzeti Művelődési Intézet főigazgatója. A Nemzeti Művelődési Intézet által indított program célja, hogy újító módon, kulturális és közösségi értékteremtésre, a nemzeti kultúra terjesztésére használja a közfoglalkoztatási program lehetőségeit.

Magyar Örökség díj a Fonónak

A Fonó Budai Zeneház népművészeti hagyományörző tevékenysége révén Magyar Örökség díjra érdemesült, melyet 2013. december 21-én a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében vehetett át a Fonó nevében az alapító, Lukács József és a Fonó ügyvezető igazgatója, Horváth László. A Fonó mellett Magyar Örökség díjat kapott A 100 éves Budapest-Fasori református templom gyülekezete – hitmegtartó ereje és lelkesége miatt, valamint az alsócsernátoni Haszmann család hagyományápoló tevékenysége, melyről laudációt közöl jövő évi első számunk.

Pordány Sarolta a BMK új igazgatója

A Budapesti Művelődési Központ a 2014-es évet új igazgatóval az élén kezdi. Pordány Sarolta, aki szakmánkban komoly elméleti szakembernek számít, 2014. január 1-től tölti be a fővárosi fenntartású módszertani intézmény vezetői posztját.

MINDEN, MINDENNEL ÖSSZEFÜGG

Hosszú évek óta visszatérő téma a különböző közművelődéshez kötődő szervezetek fórumain, konferenciáin és a közművelődési munkatársak formális és informális együttlétein, hogy a közművelődési terület milyen nehéz körülmények között végzi a feladatellátást: a finanszírozás mértéke egyre kevesebb, a humán erőforrás minimális.

Amikor 2012 nyarán az Emberi Erőforrások Minisztériumától megkaptam a feladatot az akkori Magyar Művelődési Intézet átszervezésére, nagyon sokat gondolkodtunk a kollégáimmal azon, hogy a jelenlegi körülmények és lehetőségek közül melyek lehetnek a szakma megújításának kitörési pontjai, amelyek nem feltétlenül szorosan a kulturális szakmai területhez kapcsolódnak, de áttételesen érinthetik, sőt szolgálhatják nem csak a Nemzeti Művelődési Intézet, hanem akár szélesebb körben a közművelődési feladatellátás fejlődését is.

Így jutottunk el a Vidékfejlesztési Minisztérium partnerségével a helyi, települési, megyei értéktárak létrehozásában való közreműködésünk jogszabályban biztosított feladatkörhöz, és ezzel párhuzamosan a Belügyminisztérium segítő támogatásával a Kulturális közfoglalkoztatási program közművelődésben rejlő lehetőséghez; ahol talán minél szélesebb körben kiteljesedhet az értékfeltáráshoz, helyi és ágazati értéktárakhoz, közösségi művelődéshez, amatőr művészeti és alkotó közösségekhez kapcsolódó feladatellátásunk. Ez a lehetőség teremt kihagyhatatlan alkalmat a közösségi művelődés hálózatépítésére is.

A fenti folyamatoknak köszönhetően néhány hónapon belül kirajzolódott az a hosszú távú fejlesztési folyamat, melyben a munkahelyteremtés, a vidék- és közösségfejlesztés, a hagyomány és az innováció szerepe szerves egységet alkothat, s amely további együttműködések és fejlesztések biztos alapját képezheti. Ebben az újszerű együttműködésben az államnak, a területekhez kapcsolódó intézményhálózatnak és civil közösségeknek szerepe és küldetése van. Hatnak egymásra, segítik a közös munkát. A részek így válnak a közös egység fontos alkotóelemeivé, és a folyamat során közös cselekvéssé.

Minden, mindennel összefügg. Mindennek van előnye és hátránya is. A szakma előtt álló nehézségeket nem szabad kudarcként vagy legyőzhetetlen akadályként értelmeznünk, a problémák sokszor magukban hordozzák magának a megoldásnak vagy a továbblépésnek a lehetőségét is. Nem könnyű ez a feladat, de folyamatosan tanulunk és tanítunk. Egyszerre vagyunk diákok és tanárok is. Amit az egyik pillanatban még nem tudunk, azt a következőben megtanuljuk, és holnap már a tapasztalataiból informáljuk környezetünket. Ez a fejlődés útja. Nyitott szemmel kell járni, és meg kell találni a közösségi művelődés területén dolgozóknak azon lehetőségeket is, amelyek nem csak a szűkebb értelemben vett közművelődéshez kapcsolódnak szorosan. Az ember, a környezet, a tárgyi világ összhangján kell munkálkodnunk. Hogy mindannyian harmóniában éljünk a „kis- és nagyvilágunkban”, hiszen mi vagyunk maga a történelem.

Jó tudni, érezni, hogy ebben a munkában nem vagyunk egyedül. Hálás vagyok a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársainak és szakmai partnereinknek, hogy kitartanak, és erőt és energiát nem kímélve teszik a dolgukat. Hiszem, hogy jó úton járunk.

Új utak a közfoglalkoztatásban – az erősebb közösségekért

A Kulturális közfoglalkoztatási programban rejlő lehetőségek

A nagy kulturális ellátórendszerek 2010-ben kezdődött átalakításának fontos állomása a 2013. november elsején indult, társadalmi és szakmai folyamatokra egyaránt érzékenyen és innovatív módon reagáló *Kulturális közfoglalkoztatási program*.

A 2013. november 1. és 2014. április 30. között megvalósuló, 2,5 milliárd forintos összköltségű program nemcsak abban újító, hogy a közfoglalkoztatás lehetőségeit használja ki a kultúra és a közösségi művelődés épülésére, hanem abban is, hogy eközben figyelmet fordít a közösségi értékteremtésre, a közös értékek feltárására és megőrzésére, valamint a nemzeti kultúra terjesztésére is. Társadalmi szempontból is fontos stratégiai cél, hogy a helyi kultúrát visszadjuk a közösségeknek. Így a közösségi művelődésben végzett szakmai munka támogatása révén a kulturális közjóhoz való hozzáférést segítjük elő, mely végső soron a helyi közösségeket és azok megtartó erejét erősíti.

A programot az Emberi Erőforrás Minisztérium Kultúráért Felelős Államtitkárságának háttérintézménye, az ország közművelődési tevékenységét összefogó és fejlesztő Nemzeti Művelődési Intézet jegyzi. Az intézet 2013 januárja óta a közösségi művelődés intézményi szerkezetének átalakításával párhuzamosan feladatait és hatókörét tekintve egyaránt megújult: mint a

közművelődés országos szintű intézménye, a nagyobb hatékonyság érdekében gyökeres szervezeti átalakuláson ment keresztül és nagyobb támogatási potenciállal is működik. A Nemzeti Művelődési Intézet által az év eleje óta végzett nagyszabású hálózatépítés eredményeként előállt egy olyan rendszer, melyben minden egyes megyében külön iroda foglalkozik az adott kultúrtáj közösségi művelődésével, a településeken működő művelődési intézmények feladatfinanszírozásával. A fővárosi központ mellett 19 megyei iroda segíti a szakmai koncepciók megvalósulását, valamint a települési közművelődési-kulturális élet módszertani tanácsadással való támogatását.

Az országos közösségi művelődési hálózat munkáját támogató kulturális közfoglalkoztatási program megvalósítása érdekében a Nemzeti Művelődési Intézet jelentős energiákat mozgósított.

A 2013-ban újjászervezett, civil szervezetekkel, önkormányzatokkal, művelődési és kulturális, valamint egyházi intézményekkel egyaránt kapcsolatban álló hálózat kiváló alapot nyújtott ehhez a maga nemében egyedülálló program elindításához, melyhez hasonló még soha nem indult ezelőtt. Bár a kultúra területén voltak már előzményei a közfoglalkoztatásnak, de azok jóval kisebb nagyságrendű programok voltak. A most

indult projektben a résztvevők kulturális-közművelődési tartalmú szakmai munkát végezhetnek. Még a közmunkaprogramok megvalósításában komoly gyakorlattal bíró Belügyminisztériumtól is nagyfokú nyitottságot és újszerű szemléletmódot kívánt ennek a korántsem hétköznapi programnak a befogadása és útjára indítása.

A részletes tartalmi és szerkezeti kidolgozását igényfelmérés előzte meg a tágran értelmezett közösség-szervező, kulturális és közművelődési szakma körében. Az önkormányzatokat, közművelődési intézményeket, hagyományápoló köröket, civil, művészeti, egyházi és más szervezeteket megszólító kutatás során összesen 15.000 címre juttatták el a kérdőíveket, hogy felmérjék, van-e fogadókészség a kifejezetten a közösségi művelődésre szabott közfoglalkoztatás iránt. Ahogy sejteni lehetett, a fogadtatás kifejezetten pozitív volt: a nagyszámú visszajelzések óriási érdeklődésről tettek tanúbizonyságot.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy a program jól illeszkedik a munkaalapú társadalom építését célzó törekvéseink közé – a kormány foglalkoztatást növelő intézkedéseinek köszönhetően 2010 májusa óta ma már 230 ezerrel több álláshely van hazánkban, a gazdaság pedig egyértelműen növekedő pályára állt (ezt példázza a

csökkenő államadósság és infláció is). A kedvező gazdasági folyamatoknak számtalan eleme van, ezek egyike a kiemelt fontossággal bíró közfoglalkoztatás is, hiszen a tartósan munka nélkül lévők elhelyezkedéséhez és a sikeres munkavégzéshez szükséges – adott esetben kifejezetten szakmai – kompetenciáit frissíti fel és újítja meg.

A Kulturális közfoglalkoztatási program országszerte összesen 4000 fő számára biztosítja az átmeneti elhelyezkedést teljes munkaidős állásban, összesen 1263 településen – ami azt jelenti, hogy Magyarország településeinek egyharmadát bevontuk a programba. 4000 ember foglalkoztatása komoly kihívás, ezért a program adminisztratív lebonyolításában nagy szerep jut annak a 134 asszisztensnek, aki már november elsején munkába állt közfoglalkoztatottként. Az operatív munkát és a sikeres információáramlást 160 közfoglalkoztatott járási koordinátor segíti. A maradék 3706 fő közösségi munkásként támogatja a településeken folyó kulturális-kozművelődési szakmai munkát. Az erőforrások elosztásánál figyelembe vettük a helyi sajátosságokat, különös tekintettel a hátrányos helyzetű településekre. Fogadó szervezetként vagy közreműködőként mintegy 2000 partnerszervezet vesz részt – ezt a komoly szakmai hálózatot az igényfelmérést követően alakítottuk ki.

A helyi művelődést és kulturális életet erősíthetik a közfoglalkoztatottak, akik a szakmai munkában vesznek részt és szereznek tapasztalatokat. A részvétel egyik feltétele, hogy a közfoglalkoztatott egy speciális 40 órás képzésen elsajátítsa a közösségszervező magatartás alapjait, valamint a kapcsolódó szakmai alapismereteket: a *Kulturális közösségszervezés alapjai* című képzés betekintést nyújt a kulturális és kozművelődési intézményrendszer felépítésébe, a szervezetek tevékenységébe, felkészítve a résztvevőt a közösségi művelődésben, illetve a közösségfejlesztésben vállalt szerepre. Az akkreditált képzést kifejezetten erre a programra dolgozták ki a szakemberek, az átadott ismereteknek és szellemiségnek a képzést elvégzők későbbi karrierjük során is nagy hasznát látják.

A programban való részvétel átmeneti álláslehetőséget nyújt – az asszisztenseknek hat, a többi résztvevőnek öt hónap erejéig –, de az ilyen jellegű közfoglalkoztatás sajátossága, hogy esélyt jelent a tartós elhelyezkedésre: az érdemi szakmai munka ugyanis referenciával és élő kapcsolattalrendszerrel gazdagítja a programban résztvevőket.

Továbbá számtalan pozitív hatás várható, melyek között előkelő helyen szerepel a helyi közösségek érzékelhető megerősödése, mint számos más kedvező fejlemény alapja. A program természetes folyamánként mind a mikroközösségek, mind pedig a szervezett közösségek koherenciájának és mozgósítási képességeinek javulása várható az érintett településeken. A kezdeményezés egyedülálló módon biztosítja, hogy a kulturális közösségépítésben jártasságot szerző közfoglalkoztatottak helyben és hálózatban egyaránt erős közösségeket hozzanak létre: egyszersmind ez a létrejött társadalmi háló is lehetőséget teremthet arra, hogy ezek az emberek ténylegesen munkába álljanak.

A közfoglalkoztatottak komoly részt vállalnak az értékmentő és adatgyűjtő tevékenységből, a helyi értéktárak felállításából: munkájuknak köszönhetően a magyar kultúra és társadalom egészét érintő közösségi koncepciók kidolgozásához lesz hiteles kiindulási alapja a Nemzeti Művelődési Intézetnek, s közvetve a teljes közösségfejlesztő-kozművelődési szakmának. Reményeink szerint 2014 áprilisának végére, a program zárásának idejére a kormányzati célok tekintetében egy olyan közösségi támogató hálózat áll rendelkezésre, amely képes a települések megmozdítására, információk és programok kistélepüléseken való terjesztésére, a helyi értékek feltárására.

A legnagyobb nyertesek talán azok a hátrányos helyzetű kistélepülések, ahol a helyi művelődési intézmény munkájának támogatásával fellendülhet a közösségi élet, új erőre kaphatnak a hagyományörző és művészeti csoportok, valamint új programok, ötletek kidolgozására lesz kapacitás. Az 5000 fős lélekszám alatti települések többfunkciós szolgáltató központjainak, integrált közösségi tereinek, faluházainak megújítására – jellemzően felújítva újraindítására – és működtetésére az eddigi több százmillió támogatásokon túl a Vidékfejlesztési Minisztérium és az Emberi Erőforrások Minisztériuma közös pályázati programjának keretében a kulturális államtitkárság újabb 3 milliárd forintot fordít. A közfoglalkoztatottak szakmai munkába való lehetséges bevonása ezeknek a helyi közösségi-kulturális tereknek a szakmai tartalommal való feltöltéséhez nyújt segítséget.

A program megvalósulását a közösségi művelődés újfajta szemléletmódjához igazodva a közösségek érdekeit közös ügyként kezelő szakmaközi együttműködések támogatják: a kezdeményezésnek vidékfejlesztési, valamint köznevelési vetületei is vannak.

Elvárásaink szerint a program jó gyakorlattá válik, és a jövőben is folytatható lesz: ennek érdekében folyamatos monitorozással kísérjük, ellenőrizve és biztosítva a magas minőséget, valamint a társadalmi hasznosságot. Az eredményeket és tapasztalatokat széles szakmai körben vitatjuk és osztjuk meg, hogy levonhassuk, valamint rendszerezzük a megfelelő következtetéseket.

Bízom benne, hogy a mintaprogramnak szánt kezdeményezés kiérdemli, hogy jó hírét mind a fogadó szervezetek, mind pedig a közfoglalkoztatottak terjesszék.

HALÁSZ JÁNOS (Cibakháza, 1963) az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős államtitkára. Szakmai tapasztalat: 2010 Hajdú-Bihar megye 2-es számú választókerületében mandátumot szerzett; 2006-2010 Debrecen Megyei Jogú Város alpolgármestere; 2002 Nemzeti Kulturális Örökség Minisztérium, politikai államtitkár; 2002-2010 Országgyűlés Kulturális és Sajtóbizottság alelnöke; 2000-2006 Fidesz frakció szóvivője, a párt kulturális kabinetének vezetője; 1998-2000 Fidesz frakció Etikai Bizottságának elnöke; 1993-2003 Derecskei Városi Jóléti Szolgálat Alapítvány igazgatója; 1987-1990 Debreceni Mezon Ifjúsági Iroda. Végzettség: Kossuth Lajos Tudományegyetem, matematikus (1987); Művelődési és felnőttképzési menedzser szak (1996).

Community service workers in the cultural sector

As initiative never engaged anywhere, the National Institute for Culture (Hungary) launched in the cultural sector a community service employment program creating 4 000 new jobs. Even if these jobs are only for 6 months, they represent a considerable opportunity for the employees and also for the employers, which are municipalities or associations.

When the actual Hungarian government came into power in 2010, they engaged to improve employment. In the past 4 years 230 thousands jobs have been created, the public debt and the inflation have been significantly reduced.

Joining to the governmental intention to base the society on the work, the National Institute for Culture launched a pilot project which creates news jobs in the cultural field. Before realizing this program, the Institute had done researches in order to know if the possible partners were ready to employ community service workers. 15 000 questionnaires were sent to municipalities, public and private cultural and artistic associations, the answer of most of them was positive.

The program proposes for 4 000 persons a provisory, but full-time work (40 hours a week) from the 1st of November 2013 to the 30th of April 2014. The third of the municipalities is concerned by the project. To fulfill the administrative tasks linked to the program, 134 assistants have been employed as community service workers. At district level 160 coordinators help the organization of the work, they are also community service workers. The rest, 3 706 persons are working in settlements at 2 000 hosting organizations. Their job is to revive the social, cultural and associative life in the settlements.

In order to assure the quality of the project, every worker has to participate in a formation of 40 hours to get know the profession and the expectations. This work experience of 6 months permit them to update and actualize their knowledge and competences, to be reintegrated in the society and finally in the labor market. During the project the Institute controls systematically the quality of the work and its social utility. If the program results successful and can be considered as good practice, other similar projects will be launched in the future.

Travailleurs d'utilité collective dans le secteur culturel

Sans avoir vu nulle part dans le monde une initiative pareille, l'Institut National de la Culture (Hongrie) vient de mettre en œuvre dans le secteur culturel son programme d'emploi d'utilité collective en créant ainsi 4 000 nouveaux postes. Même si ces emplois ne sont qu'à une durée de 5 ou 6 mois, ils représentent une opportunité considérable non seulement pour les employés, mais aussi pour les employeurs qui sont des municipalités, des associations.

Dès son arrivée au pouvoir en 2010, le gouvernement hongrois s'est engagé à relancer l'emploi et l'économie. Dans les 4 dernières années 230 milles postes ont été créés, la dette de l'Etat, ainsi que l'inflation ont considérablement diminué.

En s'associant à cette volonté de créer une société fondée sur le travail, l'Institut National de la Culture vient de lancer son projet pilote qui vise à créer des emplois d'utilité collective dans le secteur culturel.

Avant la mise en place de son programme, l'Institut a effectué une étude préliminaire. 15 milles questionnaires ont été envoyés à des municipalités, des organisations culturelles et artistiques publiques, ainsi que privées pour savoir si elles étaient prêtes à embaucher des travailleurs à utilité collective. Leur réponse était presque unanimement positive.

Le programme offre pour 4 000 personnes un emploi provisoire à temps plein (40 heures par semaine) du 1er novembre 2013 au 30 avril 2014. Le tiers des communes en est concerné. Pour faire face aux travaux administratifs du programme, 134 assistants ont été recrutés comme travailleurs d'utilité collective. Au niveau cantonal 160 coordinateurs facilitent l'organisation du travail, eux-aussi sont des travailleurs d'utilité collective. Le reste, soit 3 706 personnes travaillent dans les communes auprès de 2 000 organisations d'accueil. Leur travail consiste à revivifier la vie sociale, culturelle et associative dans les communes.

Pour assurer la qualité de travail, chaque travailleur doit suivre une formation de 40 heures qui vise à leur faire connaître le métier et les attentes. Ces 6 mois d'expérience de travail leur permet de rafraîchir et réactualiser leurs compétences, se réintégrer dans la société et comme but ultime, retrouver le monde du travail.

Tout le long du programme l'Institut surveille la qualité du travail, ainsi que son utilité sociale. Si le programme s'avère une bonne pratique, d'autres verront le jour dans un proche avenir.

„Egy lap példákkal legyen, motiváljon, dinamizáljon, vigyen egy szakmát!”

40. év az intézetben, 100. lapszám, 10. könyv – beszélgetés Mátyus Alizzal

Pordány Sarolta: *Most megjelent könyved – Megkésett tavasz, el se jött tél – bemutatóján került szóba, hogy ez az év a kerek számok éve az életedben. A tizedik könyved jelent meg. A Szín – Közösségi Művelődés 18/2-es száma a 100. lapszám, amit megszerkesztettél, negyven éve kötődsz munkáddal az intézethez, és még azt is hozzá tehetem, hogy 65 éves vagy. Diplomáid közül az egyik tanári diploma – magyar-orsz –, a másik népművelő, mindkettőt Budapesten az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szerezted (1972-73), falukutató szociológusként kerültél a Szociológiai Társaságba, és tőlük származik Erdei Ferenc-díjad (1982). Első – a Magyarország felfedezése sorozatban – megjelent könyved óta tagja vagy az Írószövetségnek. A szakma 2002-ben Wlaszics Gyula-díjjal tüntetett ki. Hogyan kerültél közös pályánkra?*

Mátyus Aliz: Minden e felé vitt. A pápai Petőfi Gimnázium tanulójaként a keszthelyi Helikonon nem csak iskolai kórusunkkal szerepeltem – Szekeres Lajos bácsi vezetésével, akinek az ölében ülve kezdtem el már iskola előtt a hangszeres tanulást előké-

szítő szolfézst –, hanem versmondóként is, ezüstéremmel díjazva. Tagja voltam a városi irodalmi színpadnak, a városi ifjúsági klubnak, s ezekben kamatoztattam apámtól – Mátyus Ferenc, végzettsége szerint kántortanító, a városi művelődésügyi osztály dolgozója, a pedagógus színjátszók rendezője, és többek között gyönyörű baszszus hangú énekes – öröklött képességeimet. A dunántúli színjátszó-rendező tanfolyamokon – amelyeknek apám szervezője és dramaturgia előadója volt – én drámatörténetet adtam elő már gimnazista koromban, majd még egyetemistaként is, aminek köszönhetően megismerkedtem az ezeken rendezési gyakorlatot tartó Ruszt Józseffel, akinek az egyetem elvégzése után a felesége lettem.

1972-ben vettem át a magyar-orsz szakos tanári diplomámat a pesti bölcsészkaron, egy évvel később fejeztem be a népművelés szakot, ez alatt az év alatt Szentendrén dolgoztam a Járási Hivatal Művelődésügyi Osztályán népművelési felügyelőként. Remek év volt és gyönyörű vidék a helyszín. 10 falu tartozott hozzám, a Szentendrei-szigeti falvak,

a Duna menti falvak Leányfalutól Visegrádig, fönt a Pilisben a szlovák falvak és Pest felé a HÉV vonalán Budakalász és Pomáz, kicsit távolabb Csobánka. Az osztályvezetőm pomázi szerb volt, sudár magas ember, eredetileg tornatanár, aki nagyon örült nekem, a férjem és az apám miatt. Hiit a meghatározottságokban. Végighurcolt a megyei és járási irodákon, s mindenütt mindent elmondott róluk. Szüleimről – paraszt szülők gyermekeként elsőgenerációs értelmiségi apámról és földbirtokos lányból háromgyerekes nem háztartásbelivé lett anyámról – elmondhatom, közös tulajdonságként jellemezte őket, hogy mindketten nagyon el voltak foglalva azzal, amit éppen végeztek. Az ő példájukon nőttem fel, kötelességutadattal. Fiam legutóbbi megjegyzése szerint – amikor engem épp mindenki mástól megkülönböztetni gondolt családuknban, önmagától is: „Anyá, neked figyelembe kell vened, hogy téged egy, a soproni Orsolyáknál nevelődött anya nevelt fel.” (Hogy honnan tudja a soproni zárdát? Emlékszik a kicsi korában elmesélt zárdai jelenetre, a színi előadásra, amelyikben

anya a hangya volt, s fürgén járogatva mondogatta, hogy „a munka, a munka, a munka.” Már csak szüleim „össze nem illésének” köszönhetően is, több könyvemben írom családom nem mindennapi történetét. Első önálló évem, a családból kilépésé, miattuk is volt meghatározó. Egy évig – a gimnázium és egyetem között – képesítés nélkül tanítottam a pápai járásban, Lovászpatonán. S miközben ötödikben történelmet, hatodik-hetedikben magyart és nyolcadikban oroszot tanítottam – ez utóbbit nagy felelősséggel, mert a középiskolához kellett a gyerekeknek, az elődöm pedig egy „gyorstalpalón” diplomát szerzett orosz tanár volt, minden tudástól mentesen –, az iskolában óravázlatokkal dolgoztam meg a másnapokért, mégis maradt időm, hogy egy év alatt elolvassam a teljes felvételi-re ajánlott világirodalmat, s volt rá időm és kedvem, hogy közösséggé legyek a fiatalokkal a faluban. Boldog voltam és büszke, hogy a faluvezetés nem akart elengedni, végezzem el estin az egyetemet. Jó volt önállónak lenni (esténként pingpongoztunk a kastély-

ban levő iskola gyönyörű tornatermében), és eredményesnek. Szerettek. Az évfázón kapott virágcsokroktól tele lett a pápai fürdőkádunk. Máig barátnóm a volt matematika-fizika szakos tanárnő-kolléga. Lovászpatonán beilleszkedtem, itt kezdtem megismerni egy falu életét – ezt azután későbbi szociográfiai munkáimban kamatoztatni tudtam.

A következő évben elkezdett egyetemi tanulmányaim alatt három évben az Eötvös kollégiumban lakhattam. Ezért szerveztem több éven keresztül Bakos Istvánnal az „Eötvös kollégisták voltak” rendezvénysorozatot, ahol társaink beszámoltak életútjukról, kiemelve benne mindent, ami-re büszkék lehetnek.

Hogy eredetileg rendezőnek készültem, kiderült még bölcsész éveim alatt is, utoljára az első szigorlataim közben felvételiztem a színházművészeti színházrendező szakra, Major Tamás osztályába kerültem volna – már csak hat ember maradt az utolsó rostán, én voltam egyedül nő, és ő nem találta a pályát nők számára alkalmasnak, őt emberrel indította az osztályát.

P. S.: *Milyen volt az intézet, amikor négy évtizeddel ezelőtt megkezdted a munkádat?*

M. A.: Átalakulásának évében kerültem be, 1973-ban, akkor Vitányi Iván lett az igazgató, előtte művészetszociológiát tanított nekünk népművelés szakon, ismert engem, így kerültem be az egyetemről. Hamarosan megalakította az intézetben belül, a módszertani rész mellett a Művelődéskutató Intézetet, amelynek én is kutatója lettem. Először az úgynevezett hálózati osztályon dolgoztam, megismertem az intézményrendszert, a művelődési házakat, központokat, klubkönyvtárakat. Akkor un. kísérletekre kapott jelentős anyagi támogatást az intézet, és ezeknek a fejlesztő tevékenységeknek a koordinálást végeztem, a munkásszállásokon zajló kísérleti munkát szerveztem és irányítottam, Kelenföldön pedig egy leányszálláson Veres Sándor pszichológussal magam is dolgozni kezdtem. Nagyon fontos munka volt számomra. Megfigyelhettem, hogy milyen társadalmi folyamatok hatnak az emberek-

re, mitől lesznek olyanok, amilyeneknek megismerjük őket. Máig is úgy tartom, ha egy ember – aki emberekkel akar foglalkozni az emberek érdekében –, amennyiben képes érzékelni a társadalmi folyamatokat, amelyeknek a hatása lenyomatot hagy az embereken, akkor azt is tudja, hogy mi a teendője. Ha még empátiás készsége is van, még a hogyanja is világos a számára. Valójában könnyű helyzetünk volt a 70-es években, mert az ideológus társadalom átlátszóan működik. Megszervezték, hogy a fiatalok meginduljanak a falvakból, a családból, a hatalmi rendszernek nem megfelelő értékek hatóvilágából a munkásság legalsó szintjére, a nagyvárosba, s hagyták, hogy a működő közvetítés – a mintakövetés – megtegye hatását. Mi pedig Veres Sándorral dolgoztunk, hogy maguk is lássák, minek a részei, hogy meglássák, mi jó nekik, és hogy ne tartsák természetesnek, hogy szó se esik 16 ágyas szobáikban semmiről – se a falujukról, se a családjukról –, ami a múltjuk. Ha átlátható a helyzet és világos a cél, eszközöket nem nehéz találni. Somogyi Károly egyetemista a Közgazdasági Egyetemről vett tízege-néhány párszáz forintos fényképezőgépet, megtanította őket látni, s megbízta őket, hogy menjenek és fényképezzenek a falujukban, a családjukban. Ő egy férfi munkásszálláson dolgozott. Erről a tevékenységünkről az Intézet megjelentetett egy kiadványt is *Közművelődési kísérletek munkásszállásokon* címmel. Míg a korábbi munkahelyeimen éreztem, hogy valami más lesz majd az én feladatomban az életben, ennek a kísérletnek a befejezése után, a kiadvány megjelenésekor már tudtam, hogy ehhez a munkához közöm van. A *Magyarország felfedezése* című szociográfiai sorozatban megjelent könyvem már egyértelműen kijelölte az utamat. Kollégáim és barátaim voltak Kapitány Ágnes és Gábor, a leányszállás könyv, a *Holnapon innen, tegnapon túl* írása közben többször náluk is összejöttünk, általában is megbeszéltük a dolgainkat. 1982-ben lehetőségem adódott egy három hónapos francia ösztöndíjjal Párizsba utazni. Megjelent könyvem nagyon sokat jelentett, Havas Gábor ajánlott Kemény Istvánhoz, aki ekkor kint élt, találkoztam vele, ő elolvasta

Mátys Aliz előadást tart Lakiteleken a kulturális közmunkás képzésen

a könyvemet, beszélt velem róla. Elmondhattam neki a nagy vágyamat, hogy Szabó Zoltánhoz szeretnék eljutni. És miután ők barátságban voltak egymással, ő ezt nekem megszervezte. Meglátogathattam Szabó Zoltánt, a *Tardi helyzet* és a *Cifra nyomorúság* íróját Bretagne-ban. Egy olyan embert, aki pontosan fogalmazott. Miért hagyta el az országot, miért nem tart kapcsolatokat. Mi történt az országgal az orosz hatalomátvétel pillanatától, és mi fogja jellemezni, amíg az orosz megszállás tart. „Hol zsarnokság van, ott zsarnokság van, nem csak a...” A szakmai tapasztalatot illetően még egy UNESCO munkacsoportban való részt vételem jelentős, amelynek témája a falufejlesztés volt. Falukutatóként egy zempléni 600 lelkes falut választottam magamnak, amelyikről több könyvet is írtam, közülük ma legfontosabbnak és legaktuálisabbnak a *Maga-ura parasztokat* tartom. De elkészült a *Faluregény* (Magvető Kiadó) és a *Művelődéskutató* kiadványaként a *Pusztafalu* című könyvem, amelynek a tanulmányait használtam fel előadásaimhoz, mert az UNESCO munkacsoportjában – nyolc ország képviseltette magát egy-egy emberrel – mindenki számot adott saját országa faluhelyzetéről – ezek könyvként is megjelentek francia és angol nyelven. Utaztunk is a fogadó országokban, én Svájcban, Finnországban és Kanadában jártam, majd Portugáliába már nem mentem. 1988-ban – végre, negyven évesen – várandós voltam Bence fiammal. A legerősebb, a svájci kapcsolatokat M. Pierre Bassand-dal Varga Tamás, a Közösségfejlesztési Osztály vezetője vitte tovább. Utólag is úgy látom, hogy akkor még nem volt érett a helyzet itthon ahhoz, hogy amit a nemzetközi munkánk során tapasztaltunk, azt valóban használni tudjuk.

P. S.: *Történt egy nagy változás, következett egy szakmai „csend” az életemben.*

M. A.: Igen, 1988-ban megszületett a fiam. Úgy éltem végig az azt követő 12 évet, hogy a gyerekekre koncentráltam. Jó, ha az ember pontosan tudja, az életében az egyidejű dolgok között mi a fontosabb. Nincs olyan pálya, amelyik ne lenne megszakítha-

Mátjus Aliz Újpalotán a *Gyökereink* c. könyvet mutatja be (2012. 03. 06.)

tó egy gyerek születése és felnevelése miatt. Én így gondoltam. Megjelent a leányszállás könyv, a falukutatásból származó könyvek, és akkor megálltam. Világos volt, hogy a szociográfiával való további foglalkozást fel kell adnom, vidékre utazásról szó sem lehet, egy éves korától egyedül neveltem a fiam. Később aztán – ami az írást illeti – adódott, hogy elmenjek a szépirodalom felé. Nehéz döntés volt, amikor az Intézetből 1992-ben a Művelődéskutató Intézet kivált, és az MTA Szociológiai Intézetéhez került. Döntenem kellett, hogy maradok, vagy elmegyek a másik intézménybe. Maradtam, mert úgy éreztem, hogy itt a folytatás beláthatóbb Bence fiam nevelése mellett. A mai helyzetet megelőzően az Intézet életében egyetlen időszak volt, Beke Pál igazgatása alatt, amikor vitt volna magával az intézeti dinamizmus. Ő ugyan csak bizonyos területekre összpontosított, így a fiatalok önkormányzataira, a francia egyesületi művelődési házakra, a határ menti területekre, de ezt a három területet úgy tudta csinálni, hogy mozdulásával vitte magával az embereket. Szelleme volt az intézetnek. Az ő ideje alatt sajnáltam, hogy nem tudtam vidéki utakat vállalni. Abban az időszakban olyan

szakmai munka folyt, amellyel maradéktalanul azonosulni tudtam. És ez meglátszott a folyóiratban.

P. S.: *Hogyan látod a Szín – Közösségi Művelődés szakmai folyóirat jelentőségét?*

M. A.: A lap 1996 óta jelenik meg. Ez tizennyolc év, több mint száz lapszám. Előzményeként a Waldorf iskolák Nevelésművészet című folyóiratát szerkesztettem, ebből adódott tapasztalatom. Földiák András igazgatása alatt indult a Szín, címét ő javasolta, én tág értelmezési lehetősége miatt elfogadhatónak találtam. Beke Pál azonnal felvette a címébe a Közösségi Művelődés-t, ő néven szokta nevezni a dolgokat. 1996 őszén az első lapszámot meghatározta Izinger Anna parasztból első generációs értelmiségivé váló szereplővel foglalkozó írása. Ez már jelezte, mit akar, s milyen értékrend szerint készül a lap. Volt egy időszak, amikor lapszámonként egy-egy megye mutatkozott be, az akkor még erős és aktív megyei művelődési központok vezetői ajánlották a publikálásra érdemes anyagokat. Ma is a szakmában dolgozik közülük Kary József. Az intézeti munkáról beszámoltak az Intézet egyes szakmai osztályainak munkatársai, és mindig

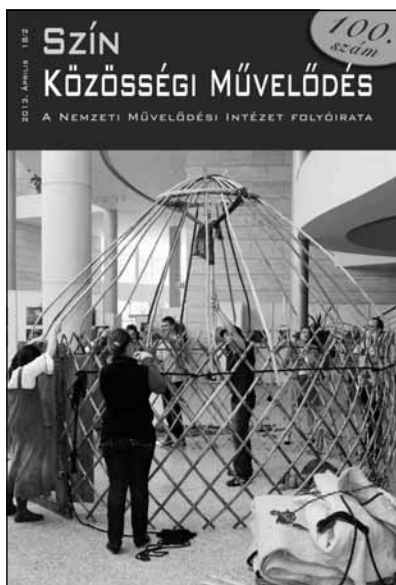
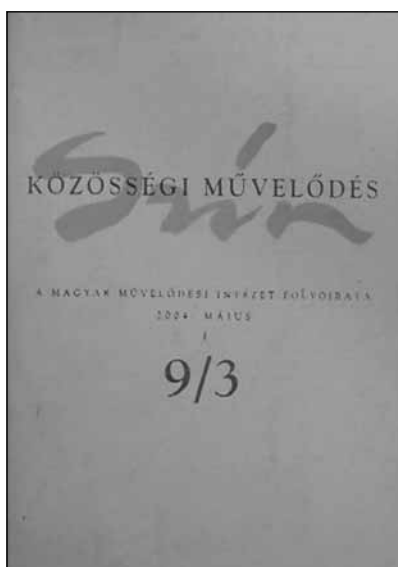
bekerültek a számba a példa erejével ható, az országban folyó kezdeményezések, kiemelkedő tevékenységek. Hogy a lapot használja, ez a nagyon jó szerkesztői élményem korábban csak Beke Pál igazgatói tevékenységéhez fűződött. Lapot szerkeszteni úgy, hogy egy igazgató akar valamit, és a lapot használja arra, hogy erről tudósítson, ez maximálisan viszi a lapot. Kovalcsik József-számot, francia egyesületi számot csináltunk, és amikor Beke Pál már nem igazgathatott tovább, még akkor is éveken keresztül megkérték őt települések, városok, hogy gondolja velük át, hogy kéne fejleszteni tovább a városukat, településüket, és amit ő megírt nekik, azt én mindig el tudtam kérni tőle, beletettem a lapba, az ő hatása így eltartott még egy darabig. Az Intézet stratégiájának szerves része volt az ő idejében a Szín – Közösségi Művelődés. Vele annyira hittünk a folyóirat jelentőségében, hogy a Szín – Közösségi Művelődés mellé még egy lapot terveztünk Nemzet és Művelődés címmel – az első számát a pályázat beadásához el is készítettük. Támogatás nélkül nem sikerült létrehoznunk, de ahhoz felkért szerzői gárdánk tovább erősítette a Szín – Közösségi Művelődést.

Különös, de így van: lapot csak úgy lehet szerkeszteni, ha az ember lapszerkesztőként él. Ez azt jelenti, hogy rendezvényekre megy, könyveket, folyóiratokat olvas, találkoztatja magát mindenfélével, érzékeli, ami abban az időszakban mozgat bármit, és abból fókuszálva a dolgokat meg-

jeleníti a lapban, azokat is, amik nem a szakmához tartoznak, hanem annál egy tágabb egységhez. E nélkül lapot szerkeszteni nem nem érdemes, de nem is lehet. Attól lesz egy lap lap, hogy így készül. Nekem egy külső szerzői kör adódott a csaknem két évtized során, akikkel tudok számolni ennek megvalósításánál. Olyan emberek, mint Bakos István, Filep Tamás Gusztáv, Borsi Kálmán Béla. Oda kell figyelni rájuk, fontos a mondanivalójuk. Az „Arckép” rovatunk mindig erős volt. Vagy jó szakembereket mutattunk be, vagy olyan szakmán kívülieket, akiknek a léte, gondolkodása, tevékenysége meghatározó szellemi életünkben. 2012 májusától, amióta új vezető került az Intézet élére, megint olyan a lapot szerkeszteni, mint Beke Pál idején. Csak most nem részterületeken meghatározó az Intézet, hanem országosan. Ehhez megvan a jól működni képes intézményrendszere, a kipróbált módszertana, dinamizálni képes eszközrendszere. Egy lap példákkal legyen, motiváljon, dinamizáljon, vigyen egy szakmát. Most a lap ezt a szerepet tudja betölteni. Én pedig abban a kiváltságos helyzetben vagyok, hogy az igazgatónő akarja használni a múltamban felhalmozódott tapasztalatot és ismeretanyagot, hagyatkozik rám, mint falukutatóra, mint íróra, mint olyan emberre, aki-ről tudja, ha leül valakivel egy beszélgetést készíteni, van fogalma róla, mit kell tőle megkérdezni, és mi az, ami ebből egy országnak lehet fontos. Mindezek miatt szívesen veszek részt önkéntesként az intézet tevékenységében, szakmailag a legproduktívabb időszakomnak látom ezt az időszakot. A lap van miről tájékoztasson, s kivetheti részét a szakma formálásában.

P. S.: *Prózáíró munkásságod most teljesebben ki. Megjelent az újabb, a tizedik köteted, Megkészt tavasz, el se jött tél címmel, amelynek borítóját immár a képzőművészeti egyetemen tanuló fiad tervezte. Népművelő, tanár, szociográfus, és immár ismert prózáíró is vagy. Írói hitvallásodról Wutka Tamás veled készített interjújából választottam egy idézetet:*

„Nekem ahhoz bizonyos módon kell élnem az életemet, hogy írni akarjak. Mert, ha nem úgy élném, ak-

kor nem akarnék írni. Ha az ember a gyerekével, az őhöz leginkább tartozóval, a tőle leginkább függővel, a rá leginkább utalttal nem a legjobb tehetsége, a legjobb akarása, a legjobb szíve és esze szerint tenne mindent, akkor miért lenne érdemes leírni egyetlen sort is? Bármit csak azért érdemes leírni, mert az ember gondolja valahogy a dolgokat, látja valahogy a dolgokat, érzi valahogy a dolgokat, ezek szerint él, s valami hirtelen olyan módon okoz benne feszültséget, hogy nem tudja másképp feloldani, mint hogy hagyja magából kiíródni. Valami megoldás az írásban akarja megmutatni magát, az elemek újra akarnak formálódni, a közlés szándékával. Ez mozgatja az embert.”

Könyvbemutató, 2013. november 19. Megkészt tavasz, el se jött tél

Kedves Aliz! Végre egy könyv, amely megszületése pillanatában (na jó – bemutatóján) mindjárt érdemének megfelelően nagy elismerésben részesült. A közönség már létszámával is szavazott, jóllehet legföljebb írójáról tudott vagy sejtethetett valamit. (Vonzhatta a Mátyus név önmagában is.) Valamit tudhatam én is, de nem sejtettem ekkora sikert. Mert könyvbemutató [Megkészt tavasz, el se jött tél, Napkút, 2013 – SP] ilyen volt – sikeres...

...
Íme egy öntudatos és önértékes nő, aki nem a gender hullámain érkezik. Akinek eszményképe a családdal, legnagyobb élménye íróként is a gyerekekkel (és értelemszerűen a férfival) kapcsolatos. És persze a fölmenőkkel, a kapott és továbbadott, kamatoztatott örökséggel. Kell ennél több és különösebb (a mai világban)? ... S aki (mellesleg?) e könyv elbeszéléseit az ebédfőzésre ráadásul írja. Ámulatomra. De gyönyörűségemre is a festőecsettel felhordott színek és formák gazdagsága, változatossága láttán. (Suhai Pál: Levél Mátyus Aliznak legújabb kötete bemutatója alkalmából)

Mit gondolsz a jövőről?

M. A.: Addig vállalom az önkéntes munkát, amíg ez a szakmai vezetés végzi a dolgát. Azonosulni tudok a grandiózus tervekkel, és jó a Szín

– Közösségi Művelődés lapszámaim is ennek a célnak a szolgálatába állítani. Hasznos és fontos lenne még lapbemutatók szervezése, erősebb lehetne a hatás a jelenleg öttagú szerkesztőbizottság – Czink Judit, Kopasz Károlyné, Angyal László, Imre Károly és Dombi Ildikó – és a szerzők közelebb vitelével olvasóközönségünkhöz. Most mindenki a közösségekről, a közösségi élet fontosságáról beszél, kell, hogy tudatosítsuk és hasznosítsuk több évtizedes közösségi tapasztalatainkat – a kulturális és amatőr művészeti területeken a településeken.

Nagy élmény számomra, hogy az utóbbi félév során utakra vállalkozhattam az ország egyharmadán, beszélgetéseket folytathattam polgármesterekkel, akiknek a faluja – vezetői tevékenységüknek köszönhetően – példa lehet más településeknek is. „Utak

Magyarország újra felfedezésére” – így neveztem el ezeket az utakat. Mert van mit felfedezni az országban, amit érdemes, és amiről elismeréssel lehet szólni. Addig is, amíg az összegyűlt anyag könyvvé alakul, a folyóiratban jelennek meg a polgármesterekkel folytatott beszélgetések, bemutatásaik. Ahogy a hunyai polgármesterasszony, Petényi Szilárdné, akiről lapunk hírt adott a 17/6-os, 2012. decemberi számában, és akivel együttműködve konferenciát közvetítettünk az interneten 2013. decemberében Hunyáron – e számunk ad róla rövid hírt, azt is közölve, hogy a konferencia 2014. januárjának második felétől videón megnézhető az intézet honlapján.

Még nem összegeztem a negyven éves, Intézetben eltöltött szakmai utamat, még tennivalóm van itt, aminek örülök.

MÁTYUS ALIZ (Zalalövő, 1948. március 25.) író, az Írószövetség tagja; szociológus, Erdi Ferenc-díjas (1982), a Nemzeti Művelődési Intézet Szín – Közösségi Művelődés című szakmai folyóiratának alapítója (1996), felelős szerkesztője, Wlassics Gyula-díjas (2002). A Pápai Művelődéstörténeti Társaság alelnöke.

PORDÁNY SAROLTA ZSÓFIA (Cece, 1954.) tanár, andragógus, a PTE „Oktatás és Társadalom” Doktori Iskolájának doktorjelöltje, a Pordány és Társa Kkt. Kutatási igazgatója és üzletvezetője. 1991-1999: Az ELTE Tanárképző Karán, valamint a PTE FEEFI művelődés-szervező képzéseinek közművelődés-módszertant oktató. 1996-2006: Pedagógiai Társaság Felnevelési Szakosztály tag, 2000: MTA Pedagógiai Bizottság Felnevelési Albizottsága megfigyelő jogú tag, 2004-2012. A Felnevelési Fejlesztésért Egyesület ügyvezető elnöke, 2007-2012. A Felnevelési Szemle online folyóirat alapító főszerkesztője (Elérhető: Elektronikus Periodika Archivum és Adatbázis). Könyve: Pordány Sarolta: *Felnőttkori tanulás, közművelődés*, Budapest, 2002. 1991-ben A Magyar Köztársaság Kormánya Ifjúsági Díja kitüntetéssel kapott. 2014. január 1-jétől a Budapesti Művelődési Központ igazgatója

A Nemzeti Művelődési Intézet arculati kézikönyvéről

A tervező grafikusok: Boros Anikó és Zsoldos Csaba

Elkészült a Nemzeti Művelődési Intézet arculati kézikönyve (2013), mely tartalmazza grafikus védjegyek és logójának grafikai megjelenéseit, valamint azok kiterjedt alkalmazási mintáit egységes arculatban rögzítve – bemutatva az alkalmazás során használható színeket, arányokat, az alkalmazandó tipográfiát.

A Nemzeti Művelődési Intézet grafikus védjegye alapvető arculati elemként jelképezi az intézetet, annak beazonosítására szolgál vizuális kommunikációja során. Az NMI-védjegy a szilárd, értékközpontú elkötelezettség, a lendület, az innováció és a magyar nemzeti kultúra értékőrző és -teremtő kreatív szellemiségének lenyomataként született. Alkalmazását is ezek az alapelvek határozzák meg.

Az arculati gyűjtemény segédanyag a felhasználók részére, melyen keresztül a védjegy és az arculat alapvető megjelenési formáit egészében érzékelik, és a védjegyet mint erőforrásukat ismerik meg.

A grafikai kialakítás kétszintű formai-tartalmi összefüggései a grafikus védjegyben:

1. szint: A horizontális földrajzi távlatokból összegyűjtött értékek mentése a vertikális magasságba, az ősi tudás szimbólumába, a Napba. Másrészt az emelő, támogató tudás lehozatala, majd annak önzetlen megosztása.

– táj / anyaföld

– madár

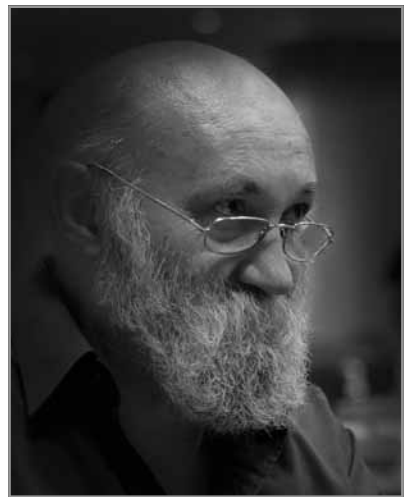
– Nap

2. szint: Az önmegvalósítás, a közösségépítés, az alkotás öröme.

– népviseletbe öltözött táncoló lány figurája

Az arculati kézikönyv olyan alkalmazásminták gyűjteménye, melyek lehetőséget biztosítanak a Nemzeti Művelődési Intézet részére, hogy kommunikációs munkáját az önkormányzatok, a civil szerveződések, a gazdaság és piac résztvevői felé egységes megjelenéssel, egyedi, szerethető, markáns megjelenéssel valósíthassa meg.

Copyright 2013, Kecskemétfilm Kft. Brand menedzser: Mikulás Ferenc, tervező grafikus: Boros Anikó, Zsoldos Csaba.

Máttyus Aliz: Závogyán Magdolna, intézetünk igazgatónője elképzelései alapján a Kecskeméti Animációs Filmstúdió elkészítette az arculati kézikönyvet, erről a munkáról szeretném kérdezni a tervező grafikusokat.

Boros Anikó: Idén tavasszal az intézet megkereste Mikulás Ferencet, a Kecskemétfilm igazgatóját – ismerve a rajzfilmstúdió munkásságát és szellemiségét – abból a célból, hogy szeretnék, ha a Nemzeti Művelődési Intézet új védjegyét és arculatát megteremtené a stúdió. Először egy írásos anyagot kaptunk, melyben elképzeléseikről írtak, kifejtve, hogy az intézeti átalakulás milyen irányokba mutat. Megismertük a tervezett változásokat, hogy mennyire fontos lesz pl. a

patrónusi szerepvállalás. Kirajzoló-dott, hogy a közösségi életet országos szinten kívánják átalakítani és segíteni, annak létét intenzívvé, aktívvá formálni. Egzakt módon meghatározták a szempontrendszer is, hogy a kialakítandó arculat, illetve védjegy tekintetében minnek kellene megfelelni. Egy szilárd intézmény képe rajzolódott ki, ahol fontos az értékek megőrzése és örökítése, de mindemellett lendületes és innovatív is, hiszen az új célok a komoly építkező munka mellett az állandó mobilitást is megkövetelik. Mindezeket átbeszéltük, elemeztük és elkezdődött a tényleges tervezői kreatív munka, a megfogalmazottak átültetése a megfelelő vizuális formanyelvre. Természetesen ilyenkor nem egy terv készül. Általában 3-5 verzióban gondolkozunk. Ez a mi munkánkat és a megrendelőt is segíti, hiszen közelíteni kell a fókuszunkat. Az alapelvek megvoltak, és már éreztük, hogy miként képzeljük megvalósítani tervezőgrafikai oldalról. Mindig lényeges kérdés azonban az, hogy hogyan tud majd azonosulni vele a megrendelő, jelen esetben az intézmény, mi lesz az a vezérfonal, amelyet üzenetében is sajátjának tud tekinteni. Ezért eleve úgy kellett gondolkoznunk a tervezés során, hogy olyan módon mutassuk be a különböző irányokat, hogy azok védjegy-technikailag is jól alkalmazhatóak legyenek, megfeleljenek az elvárásnak, s mégis, formailag más-más képviseljenek. A vázlatrtervek bemutatása során személyesen átbeszéltük a részleteket is, és elkezdett kikristályosodni és közeledni a két elképzelés.

Zsoldos Csaba: Gyakorlatilag úgy történt, ahogy a forprofit cégeknek végzett tervezéseknél is dolgozunk. Mindent megteremtünk virtuálisan. Amit megtervezünk, azonnal beépítjük egy úgynevezett valóságképbe, ahol jól megítélhető a védjegy működés közben is. Tehát nem csak statikusan egy grafikus védjegyet mutatunk be, ami végül is nagyon absztrakt dolog önmagában, hanem rálátást biztosítunk a védjegy-alkalmazásra is. Jelen esetben 5 vázlat készült, és mind-egyiket beillesztettük ugyanabba a környezetbe, így váltak megítélhetővé különböző helyzetekben, mintha már valóban működne: falon, installá-

cióban, poszteren stb. Mindig így dolgozunk, mert segíti a döntéshozatalt. Most éppen parallel hasonló módon mutattuk be a kecskeméti Sheraton Hotel és Konferencia Központ részére a magyar népmesék anyagából tervezett egyedi kollázsokat.

B. A.: A hotel minden szobájában egyedi magyar népmese-kép van kiállítva.

Zs. Cs.: Ilyen még nem volt a Sheraton szállodaláncnál, világviszonylatban sem tudunk róla, hogy népmese motívumokat alkalmaznának a belsőépítészetben.

B. A.: Úgy gondolkozunk a védjegyről, hogy az nem önmagáért van. Ezért is tartottuk fontosnak, hogy a felhasználás lehetőségeire megfelelően rá tudjunk világítani. Illetve a védjegytervezésnél nekünk szívügyünk, hogy az embléma szerethető legyen.

Zs. Cs.: Egyfajta „love marketing” valósítunk meg.

B. A.: Ez egy nemzeti intézmény, de marketingre szüksége van. Meg lehet könnyíteni a munkát, és a logó bevezetési idejét lerövidíteni, ha a védjegy valamilyen lelki szálon eltalál a másikkhoz, a befogadóhoz vagy ahhoz, aki ezt használni szeretné. Különbözően meglehetősen hosszú PR munkába kerülhet.

Zs. Cs.: Jó példa erre munkáink közül az Erős Pista. Jóformán nem költött éveken át a gyártó reklámra, mégis óriási eladást generált neki. A tudatalattit sikerült megszólítani,

egy hiányt vagy egy kiegészítés-szándékot sikerült megmozdítani az emberekben, így teremtjük meg a védjegyet. Ezért nincs stílusunk a védjegyeinkben. Az adott feladatot dolgozzuk fel, a lehető legjobban. A grafikai megvalósítás már a végső fázis, akkor már tudjuk, mit kell megvalósítani.

B. A.: Valahogy így épül fel, először lélekben, szellemben. Amikor megtaláljuk a vezérlő elvet, kidolgozzuk a különböző grafikai terveket. A megrendelő ezután – időnként igen jó érzékkel – kiválasztja, mely verzióval azonosul leginkább. Innentől ez a kikövezt út, már ennek szellemében álmodjuk újra a koncepciót, és letisztazzuk a tervet.

Zs. Cs.: A Nemzeti Művelődési Intézet esetében szinte intuitív módon, a grafikai-stratégiai gondolkodásmód viszonylatában is az egyik legkülönlegesebb megoldást választották.

B. A.: A kiválasztott terv egyediségével úgymond szívbe talált. A többi kínálati anyagból a Malonyai-féle megközelítés markánsan népművészeti irányba indult, volt jóval statikusabb grafikai terv is, ami inkább az intézményi rendszerelvűséget célozta meg. És ez volt az, ami nem sarkosan, nem direkt és nem stilizálva utalt a tartalomra – valamint a magyar jelleget sem a megszokott grafikai elemekkel vagy sztereotip módokon közelítette meg –, hanem a minden emberben élő, ősi, ki nem mondott minták, szimbólumok emlékeztetésére

készítet, mindössze megpendíti a benünk élő ősemlekezetet.

Mondok egy példát, hogy érzékletesebb legyen: Mikulás Ferencnek volt egy elképzelése vagy inkább álma a kecskeméti híros kajszibarack mítoszának újraélesztéséről, ami már igen régóta nincs méltó módon kezelve Kecskeméten. Így fölkarolta, és az említett nemzetközi hotel-láncon belül elértük, hogy beengedjenek az arculathoz illeszkedve egy ilyen lokális jelképet, mint a kajszibarack. Fémszobor formájában is meg kellett terveznünk, ami egyben védjegyvé is vált. Elkészült a szoborterv, ami persze nem realiztikus – messze nem –, de azt szeretnénk volna elérni, hogy stilizáltsága ellenére formailag is mindenképp emlékeztesse az embereket arra, amit a fa jelképez számunkra az életben. Égigérő lett a címe.

Zs. Cs.: Ez egy 4 méteres, nagy acélszobor, 6 cm vastag acélból, 4 darab nagy gömbbel, és lám, már fényképezkednek előtte az emberek. Itt egy fémszobor, amit értenek, éreznek, és úgy tűnik, hogy szeretnek is.

Visszatérve az intézet védjegyére. Závogyán Magdolnával két-három

beszélgetés elegendő volt a döntés meghozatalához – ez főként azon is múlik, hogy valaki tudja-e, hogy mit szeretne, mit keres – mert akkor biztonsággal felismeri azt, ha láthatóvá tétetett.

B. A.: Megbeszéltük, hogy azt szeretnénk, ha nem kellene túl elvonttá tenni a logót, nem akartuk túl absztrahálni. Ő azonnal érezte, hogy sokkal könnyebb valamiről úgy beszélni, ha mindenki érzi – még ha tudat alatt is –, egy ábrázolás megpillantásakor annak az élményét, hogy ez a tudás benne is él.

B. A.: A tartalom több szálú: egyrészt népmesei vonulat. A népmesékben lévő ismeretek ősi tudást rejtenek. Hogyha az ember nem is foglalkozik vele, a lélekben ez mind működésbe hozható. Ezt a táplálékot kaptuk gyermekként a mesékkel.

Zs. Cs.: Mi az emberrel vagyunk kapcsolatban, őket kell megszólítanunk, megtalálnunk.

M. A.: *Beszéljünk az Intézet arculati kézikönyvében leírodott filozófiáról!*

Zs. Cs.: Kialakítottunk egy háttér-filozófiát. Ezt általában szóban,

ritkábban írásban is átadjuk a megrendelőnek, a vezetőnek. Ez nekünk szól, ez a feladat vonalvezetése. Ami kifejtődik az arculati kézikönyvben, azt mi csináljuk végig. Ez egy viszonylag szűk arculati kézikönyv, ennél jóval több utasítás, sokkal több korlát is beépíthető egy arculatba. Általában kéri is tőlünk, részben, mert annál jobban működik, minél több korlátot beépítünk a felhasználásokhoz.

B. A.: Ami a kézikönyvbe az üzenet tartalmát tekintve szűkítve bekeült, az azért fontos, hogy a felhasználók tisztában lehessenek vele, mi van a kezükben. Ez egy potenciál a kommunikációhoz. Mivel igen szerteágazó az intézmény munkája, komoly segítség lehet pl. abban, hogy mikor, mely területen éppen mire érdemes fókuszálni. Jelen esetben a meghatározott elemek a teljesség igénye nélkül: a védjegy alapja: a föld, az Anyaföld motívuma – amit úgy is el lehet képzelni, mint egy díszszekendőt, szépen a térben, vagy a földgömbre hajlítva; abban benne van a négy égtáj, a négy elem. Benne van az ötödik elem is, amit ritkán említenek, a fa elem. A fa a magyarság történetében

rendkívül fontos, a csillagos égen is megtalálható. Népmesei vonulata: az égig érő paszuly, az égig érő fa, az élet fája, a Tejút. De ezt nem egy fával kívántuk kifejezni, hanem egy fény-őrző állattal, egy madárral, ami jelen esetben nem galamb, nem holló, nem sólyom. Csak egy madár szimbólum, mely több mondanivalóba és a saját mítoszvilágunkban is tápláló vagy őrző feladatot lát el. A fény lehozatala vagy visszavitele a feladata.

Zs. Cs.: A megvalósulás módjában látszik, hogy Anikó volt ennek a projektnek az irányítója. A csillagbölcséleti kérdések szívéhez igen közel állnak.

B. A.: A jelképek, a mítoszok, a csillagos égbolt lenyűgöző világ. A fát helyettesítő madár, a föld felől az égbe tart, és az ég felől a földre száll. Hozza-viszi a tudást. Jelképesen a csőrében viszi az esszenciális értéket a Napba. Hasonló fontos kérdés az alkalmazandó szín kérdése, az arculati színek meghatározása. Itt meglepő módon maga az alap logó fehér lett, ami elég szokatlan, különösen tőlünk.

Zs. Cs.: Volt egy szerencsés előlelete a színválasztásnak. Egy másik feladat arculatánál a kékfestőt választottuk alkalmazandó színvilágnak – végül nem az valósult meg. Így már komoly elemzéseken és tapasztalaton voltunk túl a kék színvilággal kapcsolatban. Eből átmentettünk ide is. Eredetileg az arculat vázlattervében az ajánlat része volt egy újfajta kékfestő alkalmazás, de ez végül el lett vetve.

M. A.: *Merthogy szűkít bizonyos értelemben, nem?*

B. A.: Igen. Ekkorra már nem akartuk bezárni a forma mellett a színstratégiát sem egyetlen követendő alkalmazási mintára. A fehér és a kék persze megmaradt, de a kékfestő motívumot direkt módon elvetettük. A fehér így megmaradt a bölcsélet, a tisztelet, a lelkeség és a fény jelképévé.

M. A.: *Ha az intézet logójáról esne még néhány szó, azzal zárni tudnánk a beszélgetést.*

B. A.: A védjegy életének egy következő stációja lesz, mikor animálódni fog, újabb dimenziót kap. Azt hiszem, hogy a megkoronázódása lesz azáltal, hogy Neuberger Gizella filmrendező megkapta Mikulás Ferencről a feladatot, hogy készítsen belőle egy rövid animációt. Mi azt képviseljük, hogy egy védjegynek nem kell statikusnak lenni. Szeretjük a mobil védjegyhasználatot a papír-alapú alkalmazásban is. Ám ezt a logót ennek az újabb dimenzióknak a belépése gyakorlatilag életre keltheti. Legalábbis ezt reméljük. Egy nagyon komoly, zárt szerkezetű térhálóba épülő védjegy, ami távolról egy könnyed táncoló lány képzetét kelti, aki most fog táncra perdülni. Mi is nagyon várjuk.

A védjegyek egyébként kialakításuk tekintetében is tematizálhatóak, vannak pixeles, vonalas, szekvenciális, mozaikos, szöveges stb. fajták, plusz évenként is változó logó trendek. Itt a védjegy kialakításának egy viszonylag ritka, ún. optikai kialakítása valósult meg,

amikor a látótávolság változása okán agyunk távolról a logó folt képét táncoló figurának érzékeli, közelről pedig a már említett grafikai elemeket jóval elkülönültebben látja. Szóval itt a mikro és a makró világok között lehet közlekedni. Maga a táncoló lány, az ember, az individuum jelöli az egyéniség szerepének fontosságát. Hiszen az intézet vállalása ezek fölkuatása a településeken, az értékmentés. Szóval lehet egy ilyen olvasata is a védjegynek, ami egy szép jelkép. Vagy pl. a néptánc, melynek sokszínűsége, határon túl ívelése kiválóan illeszkedik a tevékenységi körhöz is.

Zs. Cs.: A védjegy az egy egyéni jel. Én-magam megjelölése. Én-magam értékének megmutatása és különválasztása a többitől. Csak így szabadna védjegyet csinálni.

B. A.: Először sokkal direktebb megoldásban gondolkodtunk, akár a népművészet valamely elemének vagy területi specifikumának megjelenítésében, de aztán a tánc kapcsán felmerült gondolatosság miatt nem akartuk, hogy bármelyik tájegység hangsúlyosabb legyen a másikkal, hiszen pont nem ez a lényeg. Végre azt láttuk, hogy itt egy intézmény, amelyik egy-egyben gondolkodik. Közösségekre fókuszál és újabb közösségek épülését szeretné segíteni. Nem akartuk szétválasztani az egységet a grafikában semmiképp.

M. A.: *Kívánok a további munkájukhoz is ugyanilyen jó hangulatot és teremtő kedvet. És köszönjük, amit intézetünknek elvégeztek.*

B. A.: Köszönjük szépen.

M. A.: *Köszönöm a beszélgetést.*

BOROS ANIKÓ alkalmazott grafikai munkái mellett tematikus képsorozatok, szekvenciális rajzokat és pasztell festményeket hoz létre. Egyaránt használja az oldottabb festésmódot és a precíz eszközkezelést a képi megvalósítás érdekében. Vizuális kommunikációkutatással foglalkozik, legkedvesebb területe az emblemasztikus képek és jelek világa, a figuratervezés, valamint „new media” kollázsok hagyományos és digitális technikával. A csillagbölcsélet, a zene, a természet és a kutyák szerelmese.

ZSOLDOS CSABA alapítója volt a 60-as években Kecskeméten megalakult „Edwinicó/4” művészcsoporthoz (ef Zámbo Istvánnal, fe Lugossy Lászlóval), és a Szentendrei Szabadtéri Tárlatnak. Online média és vizuális kommunikációkutatással foglalkozik. Művészi munkájába integrálva jelennek meg megszerzett kommunikációfilozófiai és meditatív tapasztalatai. Alapvetően a zen és a valóság leírásának, megjelenítésének útjait keresi és éli. Kedvenc területe a tipográfia, a betűtervezés. Az írás és a fotográfia szívügye.

Dr. NÉMETH JÁNOS ISTVÁN kultúrakutató, a Nemzeti Művelődési Intézet Stratégiai és Fejlesztési Főosztálya vezetője.

Európai Uniós fejlesztések a közművelődésben II.

A Nemzeti Művelődési Intézet alapító okirata pontosan meghatározza alapfeladatait. Ezek közé tartozik az Európai Uniós támogatások előkészítésében való közreműködés. Ez feltételezi, hogy a 2014-2020 közti időszak operatív programjainak a tervezéséhez megfelelő muníciónk, érványgunk, legfőképpen az Európai Unióban is megbecsült hasznos gyakorlatunk legyen. Ez a számvetés lehetőséget kínál továbbá arra, hogy összevessük a közművelődés közösségi gyakorlatát az európai országokra jellemző hasonló megoldásokkal; ezzel párhuzamosan beszélhetünk a magyar közművelődésben megvalósított fejlesztések, jó gyakorlatok módszertanáról, eredményeiről.

Az Európai Unió és a magyar társadalom közművelődéssel szemben megfogalmazott elvárásai alapvetően azonosak. A kultúráközvetítés hivatásán alapuló szakterület gazdag eszköztárával vegyen részt a helyi értékek feltárásában, a közösségi élet fejlesztésében, a gazdasági élet dinamizálásában, végső soron járuljon hozzá a társadalmi növekedéshez. Nem véletlen tehát, hogy míg Brüsszelben konferenciát szerveznek a kulturális szektor és a kreatív ipar gazdaságélénkítő szerepéről, a TÁMOP 3.2.3 „Építő közösségek” konstrukció keretében a közművelődési intézmények mintegy másfél milliárd forintnyi támogatást kaptak a kreatív iparral kapcsolatos kompetencia-fejlesztésre az egész életen át tartó tanulás informális és nonformális tanulási alkalmain.

Ez az elsődleges magyarázata, hogy a Szín – Közösségi Művelődés szakmai lapban továbbra is folytatjuk az Uniós fejlesztések bemutatását, elősegítve e folyamat eredményeinek széles körű megismertetését, alkalmazását. Ezt a szándékot a közművelődés infrastrukturális és tartalmi fejlesztéseinek változatos bemutatásával juttatjuk érvényre.

Előjáróban

Az Európai Unió Strukturális Alapjaiból származó támogatásainak eléréséhez az elsődleges feladat az volt, hogy a közművelődés, a közösségi művelődés sajátosságait, ezen belül a művelődési házakban folyó tevékenységeket azonosítani tudjuk a részben vagy teljesen hasonló európai gyakorlatokkal. Döntő érvány volt, hogy nyugaton is egyre jelentősebb pénzekkel támogatják a közösségek létrejöttét elősegítő, ahogy ott mondják, a társadalmi tőkét fejlesztő, és a magyarországi művelődési házakhoz nagyon hasonlóan működő szervezeteket, intézményeket. Ezért az Európai Unió támogatásainak tervezése és elosztása során nyilvánvalóvá vált, hogy az egész életen át tartó tanulás új tanulási formái és a közművelődési tevékenységek lényegüket tekintve azonosak, szorosan kötődnek a közoktatáshoz, az ott megalapozott kompetenciák továbbfejlesztői. Ezek a szakmai értékek a jóval fejlettebb társadalmakban is tudnak megoldási alternatívákat kínálni a kulturális konfliktusok és a devianciák ke-

zelésére, a társadalmi és a kulturális tőke alapját képező közbizalom fejlesztésére, a társadalmi összetartozás mikrostrukturáinak kiépítésére.

A kulturális életet érintő legjelentősebb tartalmi és infrastrukturális fejlesztések a közművelődési szakterületen valósultak meg az Új Széchenyi Terv (ÚSZT) operatív programjaiban. A Társadalmi Megújulás Operatív Programjában (TÁMOP 3.2.3.) a minőségi oktatás prioritás tengelyén allokált források összesen 11 573 628 873 Ft-ot tettek ki. „Nomen est omen”, mondhatjuk közművelődés fő célját, a *közösségi művelődést* az európai uniós pályázatok program-nevében is megjelenítő „Építő közösségek” TÁMOP 3.2.3-as kódjelet viselő beavatkozásra. A Közművelődési Stratégia fejezetcímei, mint *Életmód – művelődés – minőség, Aktív idősor, Kreatív ifjúság, Múlt – jelen – jövő, Alkotó emberek*, különböző életkorú, eltérő érdeklődésű közösségeket jeleznek, amelyek tevékenységei a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP 3.2.3) pályázataiban, mint fejlesztési célok és támogatható tevékenységek egyaránt megjelentek. 2013. április 5-ig 11 573 628 873 forint támogatás került pályázati formában meghirdetésre, 2008-tól 4 ütemben. A sikeres pályázatok eredményeként művelődési házainkba, a közösségek működésének segítésére lehetett fordítani ezt az összeget, ami a szakterület korábbi kiegészítő szakmai forrásaihoz viszonyítva példátlanul jelentős támogatás. Miként korábbi példa nélküli az

is, hogy egy kis Nógrád megyei falu, egy megyei jogú város, egy alföldi vagy dunántúli település művelődési háza éppúgy eséllyel pályázzon és kapjon 30 vagy akár 100 millió forintot szakmai munkája tartós stabilizálására, megújítására. Márpedig ezúttal ez történt.

Figyelembe véve a konzorciumi partnereket és az együttműködési megállapodásokat, közel 2 500 közművelődési intézményt és szervezetet, valamint iskolát, egyházi és civil szervezetet érintett közvetlenül vagy közvetve ez a támogatás.

Az „Építő közösségek” támogatásával kapcsolatosan jelentős tapasztalatok állnak rendelkezésre. Nem csupán az irányító hatóság által megrendelt tanulmányra gondolunk. Olyan elemzésekre és adatokra is, mint a TÁMOP Fórum által rendszeresen közölt feldolgozások. Természetesen szakmai érvényességét tekintve mindenek előtt a közművelődés országos szakfelügyelete által 2010-2011-ben végzett, a HEFOP 3.5.4, a TÁMOP 3.2.3-08/1, illetve a TÁMOP 3.2.3-08/2 kódjellel megjelent pályázatainak majdnem teljes körű vizsgálati anyagára, amelynek záró tanulmánya hamarosan közzé teszi a tapasztalatokat e lap hasábjain.

Az „Építő közösségek” pályázatait egyértelműen szakmatörténeti jelentőségűek. E jelentőséget két tényező támasztja alá. A magyar közművelődésnek igazolnia kellett itthon és Európában egyaránt, hogy tevékenységei, intézményei, látogatói egyaránt megfelelnek az európai normáknak és hasonló gyakorlatnak. Történeti kialakulásában és működési gyakorlatában a közművelődés jelen van a társadalom teljességében. E szélesen értelmezett közművelődés minden szervezet és intézmény számára tulajdonít művelődési funkciót, miszerint a kialakuló személyiség a szocializáció során, azaz minden életkorban és minden élethelyzetben változatos művelődési, tehát aktív kultúraelsajátítási folyamat részese. Ebben a nyitott felfogásban a magyar közművelődés szervesen illeszkedik az Európai Unió jelentős programjához,

amelyet az Egész életen át tartó tanulás stratégiája foglal össze. Ennek a programnak is az a lényege, hogy minden oktatási, kulturális és művészeti intézmény és közösség részt vállal a személyiség egész életen át tartó tanulásában, művelődésében. *A magyar közművelődés sajátossága, hogy a művelődési házakat, mint a szélesen értelmezett közművelődés emberközpontú, kiterjedt intézményrendszerrel és kultúráközvetítő szakemberekkel bíró, professzionális intézményeit fogadta el a helyi társadalmak sokasága, nem utolsó sorban a huszadik század hetvenes-nyolcvanas éveinek reform törekvéseinek a hatására. Ennek eredményeként ezek az intézmények a 21. században az egész életen át tartó tanulás fontos színterei lettek Magyarországon és Európában egyaránt.*

A legfontosabb infrastrukturális fejlesztések a közművelődési intézményhálózat átfogó megújítását szolgálták. Ezek közül jelentős beruházások valósultak meg a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Programban (TIOP) tervezett „AGÓRA-programban”, amely integrált közösségi és közművelődési központok és területi közművelődési tanácsadó szolgálatok létrehozását irányozta elő. Az átadott intézményekről, illetve a Nemzeti Művelődési Intézet kezdeményezésére a Kulturális Központok Országos Szövetsége Kecskeméten megtartott konferenciája részeként megalakított „Agora Műhely” munkájáról folyamatosan beszámolunk lapunkban.

A helyi közművelődési-közösségi fejlesztések nagyságrendjét érzékelteti, hogy *a regionális operatív programokban (ROP) 5.3 Mrd Ft összegben valósultak meg infrastrukturális beruházások, fejlesztések.*

A magyar közművelődés e megújulás részeként és segítségével vált a fejlesztéspolitika szakemberei számára is értelmezhetővé.

A tapasztalatok alapján – az előtünk álló tervezési időszakban – a kö-

zösségek társadalomfejlesztő, gazdaság-élénkítő lehetőségeit is a támogatások körébe kell vonni.

A jövőt illetően joggal felvethető a kérdés, lesz-e folytatása ezeknek a támogatásoknak, mit kell tenni ezért a szakpolitika felelőseinek. *A stratégiai követelmények teljesítése továbbra is szükséges, de már nem elégséges feltétele a támogatások elérésének a közösségi művelődés céljainak megvalósulásához. Nagyon fontos, hogy a 2007-2013-as időszak támogatásainak hatásairól, eredményeiről vagy akár gondjairól is szervezeten, hatékonyan és nagyon érthetően tudjunk kommunikálni.* Nem is elsősorban a kulturális szakmai körökben, bár ott is, hanem a döntést hozók, a politikusok, a vidékfejlesztők, a közgazdászok, az Európai Unió adminisztrációjának szakemberei körében. Ennek a munkának a jövőben bázisa és szervezője lesz a Nemzeti Művelődési Intézet. A Stratégiai Fejlesztési Főosztály változatos módszerekkel igyekszik megfelelni ennek a követelménynek, elősegítve a 2014-2020-as időszakban a közművelődés eredményes szereplését a fejlesztési források elérésében. Mindezt a Főosztály a korábbi fejlesztésekben részesülők sajátos közösségeinek (hálózatainak) életre hívásával, működtetésével, az eredményeket reprezentáló kiadványok gondozásával, ezeket dinamikus bemutató honlapok működtetésével, és nem utolsó sorban a most formálódó támogatási tartalmak szövegezésében való aktív részvétellel kívánja elérni.

A következő lapszámomban a közművelődés országos szakfelügyelete által 2010-2011-ben végzett, a HEFOP 3.5.4, a TÁMOP 3.2.3-08/1, illetve a és a TÁMOP 3.2.3-08/2 kódjellel megjelent pályázatainak majdnem teljes körű vizsgálati anyagának záró tanulmányából tesszük közzé a legfontosabb tapasztalatokat, a tanulmány összegzését, és javaslatait.

A közművelődési szakterület Európai Unió támogatásokból megvalósult fejlesztéseinek együttes összege 2007 – 2013. között

TÁMOP „Építő közösségek” 3 ütem	TIOP-1.2.1. Agora-program két ütem	TIOP-1.3.3. Agora pólus	önkormányzat kiegészítés	ROP	összesen
11 573 628 873	10 073 628 873	8 262 000 000	1 100 000 000	5 282 000 000	36 473 628 873

Gyorsfénykép a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársairól, egyes szakmai kérdésekben való vélekedéseikről

1. Bevezetéként a vizsgálat céljáról, módszeréről

A Nemzeti Művelődési Intézet a Corvin téri működése mellett 2013-ban a megyei módszertani központok integrálódásával nemcsak hatásában, hanem fizikailag is országos körű lett. Szervezetileg és tartalmi kérdéseket tekintve is megújult. A változások jelentős átalakulást hoztak a munkatársak számában, összetételében. A többszörösére növekedett szakemberi gárda irányítása, együttműködése más működési, szervezési, kommunikációs eljárásokat igényelt, és hozott létre. Az expanzió a szervezet átláthatóságát más keretek közé helyezte, az ügyek egyfajta formalizálása vált szükségessé, amely formákhoz való alkalmazás a rendszer régi tagjaitól adaptációt, az új tagoktól pedig tanulást igényelt. Célkitűzésünk szerint egy gyorsfotót szerettünk volna készíteni, ezt megmutatni, elsődleges alapinformációkat szolgáltatva. Vizsgálati céljaink szerint elemezzük, elemezni fogjuk, hogyan változott meg a szakmai munkatársak összetétele, milyen adottságok rejlenek a csapatban, milyen eddig nem ismert erőforrások rejlenek a rendszerben, milyen

szakmai alapvetéseket vallanak a dolgozók, milyen irányokat tartanak fontosnak munkájuk során, milyen képzéseken vennének részt szívesen, milyen módon képeznék magukat tovább, merre látják a szakmai fejlődés irányait.

Két dolgot kell mindenekelőtt előrebocsátanunk: a szervezet változása olyan dinamikus, hogy másra nem vállalkozhattunk, hogy egy adott időben mérünk, tudomásul véve, hogy a két hónappal ezelőtti mérések más képet adtak volna, illetve belátva azt is, fél év múlva szintén mások, más hangsúllyal, más vélekedésekkel, paraméterekkel szereplnének a fotón, értelemszerűen más összképet kirajzolva. A másik fontos megjegyzendő felvetés a mérés, a kérdezés módszere. Az összeállított kérdőívek önkéntes kérdőívek voltak. A válaszadásra egy bemutatással, majd egy ráerősítő felhívással buzdítottuk a kérdezetteket. A válaszadási hajlandóság sokkal erősebb volt a szokásos lakossági mérésekhez képest, azonban nem érte el a várt mértéket. Ennek több oka volt: a szakmai napokon nem vett részt minden munkatárs. A Lakiteleken szervezett szakmai napok zsúfoltsága, szétágazó tevékenységi köre, az adott napok alapfeladatának más jellege

miatt is romlott a válaszadási arány. Nem hagyható figyelmen kívül az azonosíthatóságtól való aggodalom sem, bár mind az adatok felvételénél, mind az adatok feldolgozásánál az anonimitás, az egyediség figyelmen kívül hagyása megvalósult. Összesen 75 értékelhető, feldolgozható ívünk lett. Így a továbbiakban ezek adatait összesítettük, bízva abban, hogy újabb mérések esetén javulni fog a válaszadási kedv.

2. Alapadatok

2.1 A nemek aránya

A válaszadók 31%-a volt férfi, 69%-uk nő. Ismerve a különféle kulturális terület dolgozóinak nemek szerinti összetételét, ez a kép nem különösen meglepő.

2.2 Az életkori megoszlás

A minta 13%-a volt harminc év alatti, 12%-a esett a harmincegy éves kor és a harmincöt éves kor közé. 27% a harminchat év és a 45 év között található. Egy hasonlóan nagy arányú csoport (28%) a negyvenhat és az 55 év közöttiek, és 55 év felett van a válaszadó szakemberek 19%-a. A nemzetközi mérésekben a 29 éves korig számítjuk az ifjúság éveit, ennek a

kérdezettek mindösszesen 13%-a felel meg. Ha a területen általánosan igényelt felsőfokú végzettség megszerzésének éveit, az esetleges első pályamódosítást kalkuláljuk, fiatal munkavállalónak tekintve a harmincöt év alattiakat is, akkor is csak egynegyed (25%) esik bele a megengedőbben számított fiatal kategóriába. A dolgozók zöme (75%) harmincöt év felett jár és 46% (majdnem a válaszadók fele) negyvenhat évesnél idősebb. Valamit talán javít az összképen az a feltételezés, hogy a szakmai napokon az irodavezetők (véltetően idősebb munkatársak) nagyobb valószínűséggel vannak jelen, mint a kezdő, frissen alkalmazott munkatársak. De jelentős „fiatalosodást” teljes mérés esetén sem feltételezhetünk.

A legfiatalabb válaszadó 24 éves, a legidősebb 62 éves volt. Az Intézet dolgozóinak átlagos életkora 43,6 év.

2.3 A lakóhely szerinti megoszlás

Jelenleg a munkatársak 17%-a él falun, 36%-a városban, 31% megyeszékhelyen és csak 16% Budapesten. Meghatározó többségben tehát városban laknak a munkatársaink, városi közegből rekrutálódtak. A harminc alatti fiatalok fele Budapesten él. Ugyanezen kategória kilencven százaléka városban lakik. A második legfiatalabb (31-35 év) életkori kategória nyolcvan százaléka él városban. A fiatalokra tehát még hangsúlyosabban igaz az állítás, hogy nagyvárosi közegben élnek.

2.4 Megoszlás iskolai végzettség szerint

Szinte fele-fele arányban vannak a szakmai munkatársak között főiskolát, illetve egyetemet végzettek. (51%-48%) A lakhely és a legmagasabb iskolai végzettség között nem látható erős összefüggés, egy tény érdemel kiemlést: az egyetemet végzettek nagyobb arányban laknak Budapesten, mint a főiskolai végzettségűek. Az egyetemi végzettséget is megszerzettek közül többen tartoznak a 46-55, illetve az 55 feletti kategóriába, mint a főiskolai végzettséggel rendelkezők.

2.5 A legmagasabb iskolai végzettség jellege szerinti megoszlás

A válaszadók 76%-ának a legmagasabb iskolai végzettsége a közművelődéssel kapcsolatos, 16%-nak a legmagasabb iskolai végzettsége nem

a közművelődéssel kapcsolatos, de van felsőfokú közművelődési végzettsége, 8%-nak nincs felsőfokú közművelődési végzettsége.

Nem volt jelentős összefüggés az életkor és a legmagasabb iskolai végzettség közművelődési jellege között. Minden korcsoportban 70% felett ezen a területen szerezték a kérdezettek a legmagasabb végzettséget.

3. Nyelvtudás, jelenlegi képzések

3.1 Nyelvtudás

A nyelvtudás képességét nem a megszerzett nyelvvizsgák számának segítségével kérdeztük, egyszerűen csak a társalgási szintű nyelvtudásra kérdeztünk rá. A későbbiekben a nyelvtudást mérő kérdéseinket pontosíthatjuk és jobban színtezhetjük. Első alkalommal ezt nem tettük, tudatosan. Szeretnénk mélyebb bizalmi helyzetbe kerülni, a hiteles válaszok megszerzése miatt a további kérdezéseknél. Emellett figyelembe vettük a nyelvtudás miatt a közgondolkodásba beépülő általános frusztrációt, amelyet feltáró kérdésekkel nem kívántunk mélyíteni.

A válaszadók 63,5%-a jelölte azt, hogy legalább egy idegen nyelven társalgási szinten beszél. 36,5% semmilyen nyelven nem megszólítható. A férfiak valamivel magasabb arányban állították azt, hogy legalább egy nyelven társalognak. (70%) A nőknek csak hatvan százaléka jelezte azt, hogy egy idegen nyelven képes társalogni. Az egyetemi végzettségűek 71%-a, a főiskolai végzettségűek 60%-a állította magáról, hogy idegen nyelven legalább társalgási szinten áll.

A leggyakrabban megnevezett idegen nyelv az angol. Az idegen nyelven beszélők 45%-a ezt beszéli, 17% a németet (is). Az orosz nyelv szinte már nincs is jelen a válaszok között. Azok, akiknek a legmagasabb iskolai végzettsége más profilú volt, 15%-kal nagyobb arányban beszéltek valamely nyelvet.

A nyitott kérdésre, mely szerint melyik előre meg nem adott nyelven társalog, érkezett válaszok a francia nyelvet említették (2 említés), a hor-

vát és a szerb nyelvet (2 említés), illetve az olasz nyelvet (2 említés).

3.2 Részvétel képzésekben

A válaszadók harminc százaléka vesz részt valamilyen képzésen jelenleg. Szándékaink szerint, minden képzési, tanulási alkalom jelezhető volt a feltett kérdés kapcsán. A munkatársak egyharmada sem aktív résztvevője valamely képzésnek jelenleg. A tervezés szintjén más a kép, a kérdezettek 70%-a szeretne a jövő évben részt venni valamely képzésben. A következő képzési irányok, területek a legjellemzőbbek, amelyeken a kollégák jelenleg is részt vesznek: nyelvtanulás, akármilyen keretek között (hat említés), doktori program (három említés), MA szak végzése (öt említés). A következő egyéb kategóriák működtek, egy-egy említéssel: kulturális menedzser képzés, közösségfejlesztő tréning, varrótanfolyam, számviteli képzés, autósiskola, asztalitenisz játéktevéteői képzés, belső képzések.

A kérdezettek közül a jelenleg képzésben résztvevők közül a 46-55 év közötti korosztály kiemelkedő, az összes képzett 43%-a ebből a korcsoportból kerül ki. A nemek között, az alapján, hogy jelenleg tanulnak-e valamit nincs jelentős különbség. Hasonlóan nincs érdemleges különbség a főiskolai végzettségűek, illetve az egyetemi végzettségűek között; ahogy az sem meghatározó, hogy a legmagasabb iskolai végzettség a közművelődéssel kapcsolatos-e.

3.3 Tervek

A legaktívabban a legfiatalabb korosztály szeretne képzésben részt venni (89%). A következő életkori kategóriában, szinte értelemszerűen egy visszaesés látható (63%). Ez az életszakasz (31-35 év) jellemzően a családalapítással, a valós pályakezdettel telik, az erők ebbe az irányba koncentrálnak. A 36-45 éves korcsoportban újra 89%-os érdeklődés mutatkozik a képzések iránt, majd a további korcsoportokban ez csökken (76%, 46-55 év – 61,5%, 55 év felett). A nők részvételi igénye határozottabban erősebb, 87%-uk képezné magát.

Azok a képzési területek, ahol a jövőben szívesen részt vennének a válaszadók: nyelvtanulás (18 említés), pénzügyi, gazdálkodási ismeretek,

mérlegképes tanfolyam (6 említés), doktori képzésen való részvétel (3 említés), közösségfejlesztési ismeretek (3 említés), felnőttképzési ismeretek (3 említés), MA fokozat (2 említés), rendezvényszervezés (2 említés), prezentáció készítés (2 említés), kiállítás szervező (2 említés). Egyedi említések: munkajogi ismeretek, excel ismeretek, népfőiskola indítás, a határon túli magyarsággal foglalkozás alapismeretei, mediátor képzés, stylist képzés, előadó művészeti képzés, intézményvezetői képzés, statisztikával kapcsolatos ismeretek, kutatással kapcsolatos ismeretek, dekoratőr képzés.

4. Munkatapasztalatok

A válaszadó munkatársak 39%-a tíz évnél kevesebb időt töltött a közművelődés területén. Egynegyedük hat évnél is kevesebbet. Számolhatunk tehát egy olyan kezdő csoporttal, akiknek a munkatapasztalata elmarad a csoport átlagától. Összevetve a munkatapasztalati átlagokat a korosztályok szerinti eloszlással, azt láthatjuk, hogy főként a fiataloknak van kevesebb munkatapasztalata, tehát nem más területről átszerződött csoporttal van dolgunk, valóban fiatal munkatársakról van szó. A dolgozók átlagosan 16 éve dolgoznak a közművelődésben. Találtunk egy stabil magot, akik több mint harminc évet töltöttek el a területen, ők 14%-ot tettek ki.

A dolgozók 84%-ának volt más területen szerzett munkatapasztalata is. A következő területeken: csoportosítva a más jellegű tapasztalatokat, a gyakoriság sorrendjében: oktatás (általános iskolai tanár, felsőoktatásban és felnőttképzésben való részvétel is, 20 feletti említés volt), gazdasági területen (pénzügyi, adóügyi, banki tevékenység 14 említés) valamilyen médiatapasztalat (a média világának legkülönfélébb területei mutatkoztak, a helyi lap szerkesztésétől a rádiózásig, televíziózásig). Ez a három legjellemzőbb mező, ahol a kollégák dolgoztak a közművelődés világán kívül. Érdekes módon a könyvtári munka, a múzeumban végzett munkatapasztalatok nem kerültek be az élmezőnybe, nem ez a terület a legáltalánosabb.

A közgyűteményi munkát 10 említés jelezte. Kisebbséget alkotott a saját vállalkozásban való munka, az IT területen való működés, illetve az ifjúsági munka.

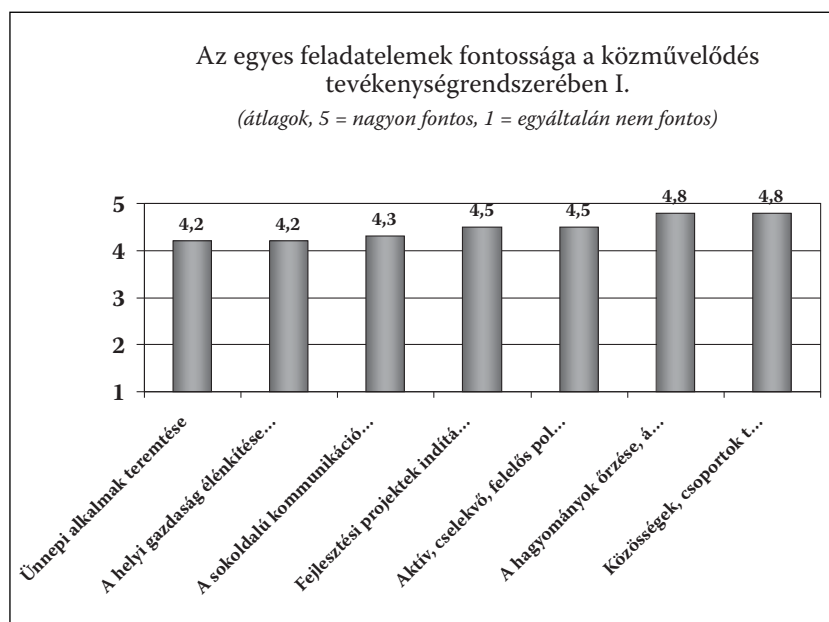
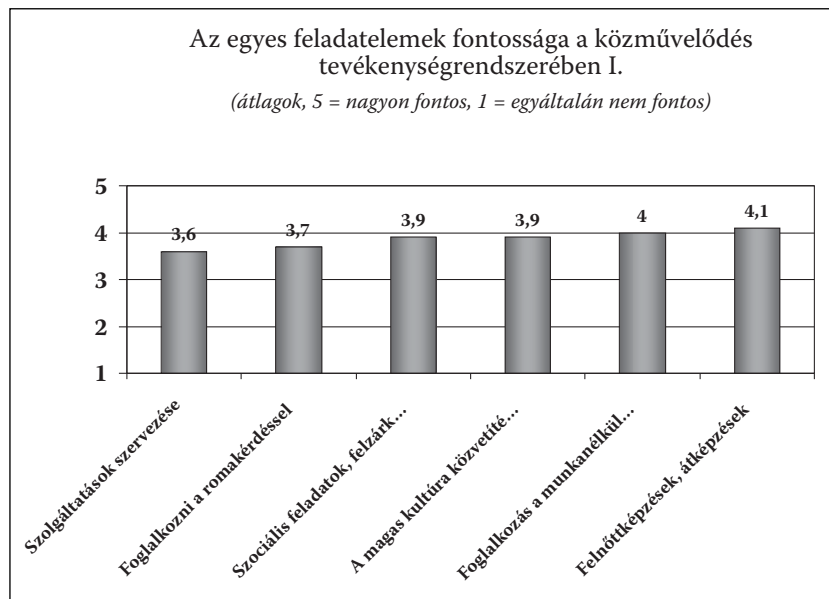
A válaszadók 30%-ának van vagy volt kapcsolódása valaha az önkormányzati működés világához.

5. A közművelődés néhány részterülete, tevékenysége fontosságának megítélése a kérdezettek szerint

A legkevésbé fontosnak, jelentősnek sorolt tevékenység a szolgáltató-

sok szervezése, nyújtása volt. Ezután következett a romakérdéssel való foglalkozás jelentősége. Valamivel magasabb a jelentősége a szociális kérdésekkel való foglalkozásnak, illetve a felzárkóztatással kapcsolatos tevékenységeknek. Nem éri el a négyes átlagot a magas kultúra közvetítése, amely tevékenység korábbi, más körben végzett népművelői interjúk alapján sokkal preferáltabb volt. Négyes átlaggal szerepel a munkanélküliekkel való foglalkozás megítélése, és alig nagyobb a felnőttképzések, átképzések átlaga (4,1).

A következő ábrában láthatjuk a fontosabbnak tulajdonított feladatokat: Ebbe a csoportba került az

ünnepi alkalmak szervezése, a helyi gazdaság élénkítése (4,2). A sokoldalú kommunikáció 4,3-as átlagot kapott.

A legjelentősebbnek, legfontosabbnak vélt tevékenységek azok, amelyek legalább 4,5-os átlagot kaptak: a fejlesztési projektek indítása, az aktív, cselekvő, felelős állampolgár attitűdjének kialakítása. A legmagasabb átlaggal a hagyományörzés és a közösségekkel, csoportokkal való foglalkozás szerepelt.

Az alábbi táblázatban lévő tevékenységelemeket és az akkori átlagokat egy az MMIKL-ben felvett 2007-es kutatás eredményeiből emeltük ki¹. Korlátozottan összehasonlítható csak a két adatsor, hiszen akkor nem a Művelődési Intézet, illetve a megyei módszertani munkatársak, hanem a gyakorlatban, főként kisebb településen dolgozók véleményét vizsgáltuk. Mégis érdemes az adatokat összevetni, akkor is, ha jelezzük, a megállapítások csak irányadóak.

A sereghajtó, legkevésbé fontosnak tartott tevékenység 2007-ben a romakérdés, illetve a szolgáltatások és a felnőttképzés ügye volt. A romakérdés, és a szociális ügyek megítélésének átlaga jelentősen emelkedett, sokkal kevésbé elutasított tevékenységelemnek mutatkozik a mostani kérdésnél.

A jelenlegi válaszok az ünnepek hangsúlyosságát kevésbé jelzik, a közösségek támogatása, segítése egyformán a legmagasabb 4,8-as átlaggal szerepelt.

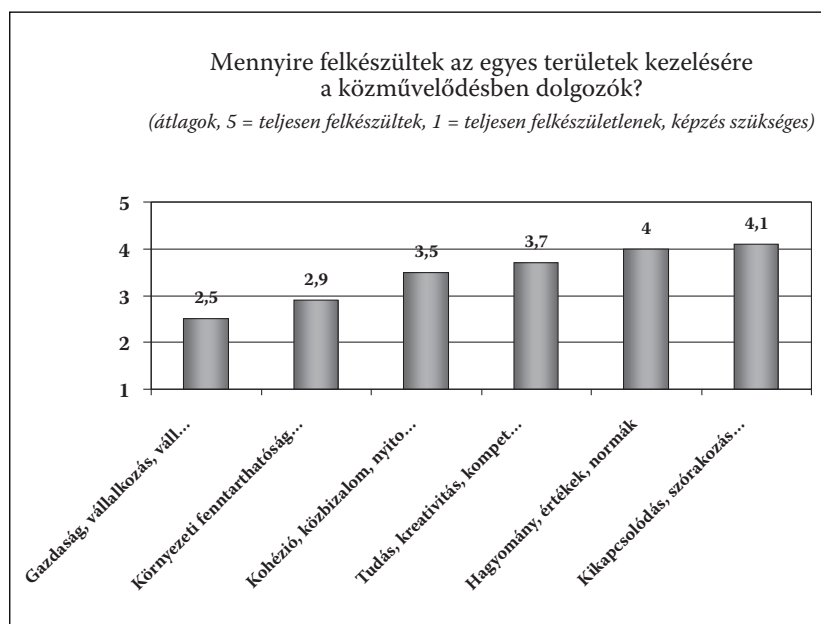
1 G. Furulyás Katalin: Egyedül a „Kisvilágban”. Népművelői vélekedések új feladatokról, lehetőségekről, fejlesztésekről, önállóságról. MMIKL. Budapest, 2007.

6. Egyes szakmai területekre való felkészültség megítélése

A következő ábrában az egyes szakterületekre való szakmai felkészültséget értékeltettük. Nem a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársainak, hanem a közművelődés intézményrendszerében dolgozók, a közösségi művelődésben aktív szerepet játszó minden lehetséges aktor felkészültségét kérdeztük.

A válaszadók szerint a legkevésbé felkészültek a Gazdaság, vállalkozás, vállalkozási kultúra fejlesztése, megteremtése kérdésében vagyunk, 2,5-ös átlagot kapott a terület. Ezen a területen tehát mindenképpen képzések, mintaprojektek, workshopok szükségesek. Valamivel magasabb a Környezeti fenntarthatóság területe, de ezen a területen is érzékelhető

a bizonytalanság a felkészültségben. Ez a két terület új a közművelődés hagyományos feladatrendszeréhez képest. Teljesen érthető a mért alacsony átlag. Közepesnél jobb átlag jellemzi a Kohézió, közbizalom nyitottság, részvétel fejlesztése területet (3,5), ahogyan a Tudás, kreativitás és kompetencia területre való felkészültség is átlagosnál kissé jobbnak mutatkozik (3,7). Alapos ismeretekre számítanak a kollégák a Hagyomány, értékek világában (4), a legfelkészültebbnek, leghozzáértőbbnek pedig a Kikapcsolódás, szórakozás, rekreáció területén érzik magukat és kollégáikat a kérdezettek (4,1). A két négyes körüli átlag jelzi, hogy fejlesztendőnek vélik ezeket a kompetenciákat, tudásokat is, de mégis ebben a két irányban a legnagyobb a magabiztosság, a feltételezett szakértelem, felkészültség.

A feladat elem	Osztályzata 2008.	Osztályzata 2013.
Ünnepi alkalmakat teremteni	4,9	4,2
Közösségek, csoportok támogatása	4,8	4,8
Hagyományok őrzése, átadása	4,6	4,8
Fejlesztési projektek indítása vagy ezekbe való bekapcsolódás	4,4	4,5
A magas kultúra közvetítése minél több ember számára	4,3	3,9
Aktív, cselekvő polgári attitűd kialakítása minél több emberben	4,1	4,5
Szociális feladatok, felzárkóztatás, foglalkozás a társadalom peremére szorultakkal	3,5	3,9
Foglalkozás a munkanélküliekkel, a reintegráció segítése	3,5	4
Felnőttképzés, átképzések	3,5	4,1
Szolgáltatások	2,9	3,6
Foglalkozni a romakérdéssel	2,7	3,7

7. Szakmai sikerek, élmények

Az elmúlt egy év legsikeresebbnek érzett programjai, eseményei, projektei között nagyon sok változatos formát találhatunk. Néhány jellemző, a legtöbb említést kapott akció: részvétel a Magyar Értékek rendezvényen, az IKSZT-mentorálás, a Kapunyitogató program valamely eseménye. Kevesebb említéssel, de markánsan megjelenik az elméleti munkában megjelenő sikeresség, ennek az öröme: pl. részvétel stratégiai anyagok kidolgozásában, online-folyóirat szerkesztésében, szakmai lap indításában, szakmai műhely létrehozásában. Sok egy-egy eseményt megnevező említés volt, amely egy-egy kiemelkedő napra mutat rá, mert kiemelkedő jelentőségű volt az elmúlt időszak szakmai eseményei között. (pl. Falusi Krónika Vers és Prózamondó verseny, Kanapé (Közművelődési Aktivációs Napok Értünk), Mintakert projekt stb.)

Szakmai sikerként foglalta össze a válaszadó kollégák egy része az Inté-

zet új struktúrájának kialakítását, a finanszírozási rendszer kiépülését.

Szakmai élményként éltek meg a kollégák a személyes találkozás lehetőségét a lakossággal, a kistelepülések lakóival, a nehezen megszólítható emberekkel. Pozitívan emelték ki a szakmai találkozások lehetőségét, a megyei irodák együttműködésének kialakulását, a hálózatban dolgozás előnyeit.

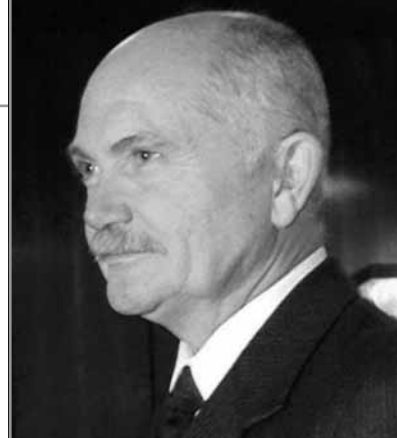
A lakosság számára legtöbb élményt adó, legtöbb haszonnal járó, legtöbb örömet jelentő programként, eseményként a kollégák egyértelműen a Kapunyitogató program különféle akcióit említették. „A Kapu-

nyitogató volt ilyen, akárhol jártunk, akármekkora létszámú volt a közönség, a visszajelzésekből látható: mindenhol van igény a közösségformáló eseményekre.”

8.

Az adatok elsődleges elemzésén túl, más terjedelemben, más mélységben is tervezzük az ívek feldolgozását. A mostani írásban valóban egy Gyorsfényképet szerettünk volna közreadni az átalakuló Nemzeti Művelődési Intézet munkatársairól, egyes szakmai kérdésekben való vélekedéseikről.

G. FURULYÁS KATALIN (Budapest, 1967.) szociológus, tanár, a Nemzeti Művelődési Intézet kutatója, a Stratégiai és Fejlesztési Főosztály főosztályvezető-helyettese. Jelentősebb önálló publikációk: Egyedül a kisvilágban; Polgármesterek, népművelők; Falunapok; Steiner-ház. Eddigi, fontosabb kutatási témái: a közösségi művelődés tartalmi kérdései, a közművelődés és az önkormányzati működés kapcsolatrendszere, a közművelődés jogi szabályozásának hatásai, a falusi ünneplési szokások változása, az elnéptelenedő falvak sajátos kulturális jelenségei.

Pósfay Péter beszélgetése Sülyi Péterrel, az Őri Alapítvány elnökével

(Vas megye, Őriszentpéter)

Sülyi Péter a nagyváros forgatagából került az Őrség csendjébe, és a csend meghallatta vele a hely szellemének szavát. Két évtizede végzi Őriszentpéteren az Őri Alapítvány élén azt a pótolhatatlan munkát, ami nemcsak a helyi közösségeknek ad időről időre új lendületet, hanem az Őrségbe látogatóknak is szellemi táplálékot ad. Hogyan vezetett útja a rockszövegírástól a magyar rendezvénypalettán egyedi szint képviselő Hétrétország Köztiválig? Az Őrségi jó példáról Pósfay Péter beszélgetett Sülyi Péterrel.

Pósfay Péter: *Hogyan kerültél egyáltalán az Őrségbe?*

Sülyi Péter: Az ember életútja néha nem sejtett kanyarokat vesz, egy ilyen váratlan fordulattal érkeztem meg ide, ahol most otthon vagyok. Valaha műszaki egyetemet végeztem – lehettem volna oktató, tanári diplomám volt – de dalszövegíró lettem. Érdekel a film is. Mivel a Filmművészeti Főiskolát hiába ostromoltam, beleszóppentem a televíziózásba. Három évig voltam mérnök a televízióban, ez alatt kitanultam a televíziós technikát. A '70-es években a televízió biztos státuszt jelentett – én mégis feladtam, és a műszaki oldalról átmentem külsős ügyelőnek, kávé után szaladgálni, színészeket terelni a felvételhez, és hasonló feladato-

kat elvégezni. Tettem mindezt azért, hogy a filmkészítés közelébe kerüljek. A ranglétra aljáról indulva ellestem a szakma csínját-bínját, lettem asszisztens, dramaturg, forgatókönyvíró. Közben összeverődött egy tehetséges társaság és szellemi műhely, a Fiala Művészek Stúdiója. Ezt még Fehér György indította el, aki kiváló ember volt és maradandót alkotó művész – abból a korból, amikor a televíziózás még művészetnek számított. Tőle vette át a Stúdiót Árvai Jolán, Vitray egyik tanítványa. Jolán nem csak remek riporter és filmkészítő volt, hanem ezen túlmenően szervező-zseni és nagyszívű ember. Neki köszönhető, hogy a televízió környékén tengődő emberekből egy alkotó közösség jött létre: a ki nem használt potenciálokat ő csatornáztta be a Fiala Művészek Stúdiójába.

P. P: *A Fiala Művészek Stúdiója a televízió belül működött?*

S. P.: A televízióhoz tartozott, azon belül jött létre, Árvai Joli mégis a szervezeten kívülivé tudta tenni: végreményben kiharcolta, hogy a Stúdió külön költségvetéssel, kvázi önálló partnerként tudott részt venni akár játékfilmes produkciókban is. Azt is elérte, hogy önállóan tudtunk megjelenni a nemzetközi fesztiválorondon. Ehhez ismerni kell a fesztiválra való nevezés folyamatát: korábban egy hi-

vatalos bizottság jelölt filmeket a fesztiválokra, és a fesztiválokról maguk is „hoztak” cserébe filmeket azokért, amiket kivettek. Nekünk sikerült önállóan nevezni. Természetesen ehhez pénz is kellett, aminek megszerzése a '90-es évek elejének képlékeny világában gyakran egyet jelentett a zavarosban halázzással. Árvai Jolán azonban a személyes varázsával és kapcsolatteremtő készségével mindezt sikeresen megoldotta. Jómagam egy írogató emberből filmkészítő lettem, és az a megtiszteltetés is ért, hogy Jókai Lóránttal együtt afféle művészeti tanácsot alkotva részt vehettünk a Stúdió profiljának alakításában. Az első önállóan jegyzett filmem a Mozgóképek Bartókról címet viselte. A felhasznált archív anyag, egy Bartókról készült némafilm, meglehetősen kalandos úton került hozzám. Ezt próbáltuk

Az Óri Alapítvány székhelye

megfejteti, és hangossá tenni Tusa Erzsébet zongoraművésszel és Lendvai Ernő zenetudóssal. A vágás tulajdonképpen egy konyhában folyt, Kokas Katalin berendezésén, amit egy japán alapítványtól kapott adományként. Jolán szinte azonnal benevezte mindenféle fesztiválokra, így a film végigtúrnézte a világot: díjat nyert Locarno-ban, Sydney-ben és Melbourne-ben is. Pár évig úgy nézett ki, hogy nemzetközi filmes karrier előtt állok: kaptam felkéréseket Párizsból, a Kurtág és Eötvös Péter portrék elkészítésére, a franciákkal koprodukciós tárgyalásokat is folytattunk. Közben elkészült a Fiala Művészek stúdiójában az „Itt a földön is” című játékfilmem... úgy tűnt, sínen vagyok.

Feleségemmel és a gyerekeinkkel egyszer véletlenül elvetődöttünk az Órségbe. Amikor '93 tavaszán Svájcba indultunk, kis kitérővel akkor is útba ejtettük – épp csak hogy lássuk. Nem sokkal később meghalt a feleségem. Én akkor valósággal kizuhantam az addigi világomból.

P. P.: *Idemenekültél?*

S. P.: Ideális menedékhelynek tűnt: tulajdonképpen minden praktikus szándék nélkül egy üres állapotba érkeztem. Aztán nem is tudom, mi történt, valószínűleg ez lehet az Órség géniusza, de egyszer csak nem helyként, hanem személyként állt előttem az Órség, és meghallottam

a hangját, az igényeit, szükségleteit... Nagyon sokáig ez az ösztönös hívás vitt engem. Minden megfontolás nélkül kezdtem olyan tevékenységekbe, ami másokat is érint, így nevezhetők akár közösségi megmozdulásoknak is. Igaz, kezdő voltam, de az „előző életemből” hasznos tapasztalatokat mentettem át az újba. A filmes stábmunka ismerete például sokat segített: a rendező az, aki mindent kézben tart, abszolút döntéshozatali pozícióban van, de semmire nem megy a stábjá nélkül. A stábban olyan emberek kapnak helyet, akik valamilyen speciális tudással rendelkeznek, ideális esetben a saját területükön ők a legjobbak. Szokás mondani, hogy csak zsenikkel érdemes dolgozni.

P. P.: *Feltéve, ha hajlandóak veled dolgozni...*

S. P.: Ez egy megoldandó feladat. Az ilyen szabadcsapat jellegű konstrukciókon, mint egy jól működő stáb, nagyon sokat kell dolgozni: ez több mint munkakapcsolat, nagyon erős a személyes viszonyok szerepe, és persze ott az élményfaktor is, hiszen a közös munka – jó esetben – örömet ad. A filmkészítés összefoglalva olyan kapcsolatrendszer, amiben az élmény ugyanúgy benne foglaltatik, mint a nagyon pontos, precíz teljesítmény. Én ezt a stílust próbáltam érvényesíteni később is az általam vitt ügyekben, ezért elmondható, hogy a szó

klasszikus értelmében nem vagyok „jó vezető”. Képtelen lennék gazdasági társaságot sikerre vinni, mert rendszeresen beletörök a bicskám az olyan kihívásokba, mint fegyelmet tartani, kirúgni, megkövetelni, bevételre vagy profitra törekedni. Mégsem lehet mindezekről elzárkózni. A tisztán belátáson alapuló, önkéntes együttműködés sajnos csak álom marad, annak ellenére, hogy különböző időszakokban más-más csoportokkal próbálkoztunk vele.

P. P.: *Milyen csoportokat sikerült verbuválni?*

S. P.: Itt van mindjárt az Órségi Kalendárium folyóirat, az első sikeres csapatmunka: a háttérét részben helyben élők, részben beköltözők alkotta kis csoport adta. Köztük Tóth Pista, aki Kercaszomoron már dolgozott egy Kercaszomori Kalendáriumon. Miután találkoztunk, belevágtunk az Órségi Kalendárium szerkesztésébe: ehhez csapódtak hozzá az említett beköltözők, illetve a helyben talált barátok. Érdekes időszak ez: a 90-es évek elején tömegével települnek be nagyvárosi emberek különböző indíttatással. Nem feltétlenül gazdasági tényezők hatására, valami más mozgatta őket.

P. P.: *Akkoriban mintha általános jelenség lett volna a városokból vidékre költözés. Inkább a kitelepülők társadalmi összetétele lehet érdekes: talán tévedek, de egy művészvilág erőteljes megjelenését érzékelem itt.*

S. P.: A művészvilág a következő hullámmal jött az Órségbe. Meglehet, hogy máshol nem ilyen volt a rohamcsapat, de akik ide tódultak, azok inkább valamiféle ezoterikus indíttatásból érkeztek. A 90-es évek elején volt valami a levegőben, ami felszínre hozott egyfajta ezoterikus világlátást, aminek kialakult az Órségben egy gócpontja – az ilyen tömörülések már vonzerővel bírnak, így, ha valaki megkapta ezt a „hangyát” a városban, annak értelemszerűen errefelé kellett tendálnia. Ez a folyamat később már jócskán veszített az intenzitásából, az első roham résztvevői lassacskán kikoptak vagy átalakultak. Jomagam még azok közé a mohikánok közé tartozom, akik megmaradtak.

P. P.: *A beköltözést visszaköltözés követte?*

S. P.: Pontosan. A könnyen mozgó, picit súlytalan emberek számára egy-két év alatt világossá vált, hogy semmi nem úgy van, ahogy elképzelték, és egyáltalán nem lehet itt sem könnyen megélni, ezért gyorsan visszahurcolkodtak. Persze mások is mentek, csak később: a SzerekesztŐrség kollektívája öt-hat évet lehúzott együtt, mielőtt szétváltak útjaik. Lényegében több hullám jött, és csendesedett el. Pillanatnyilag ismét egy népesedési időszakot élünk: ezúttal nem az ezotéria vagy a művészetek dominálnak, hanem egy olyan tehetősebb réteg találja meg az Őrséget, amelyik egyrészt megteheti, hogy függetleníti magát a városi pénzkereseti forrásoktól, másrészt pedzegeti azt, hogy az egészséges környezet többet ér, mint a városi csetepaté. Ők az utóbbi öt évben jelentek meg – de ritkán találkozunk velük. A mostani beköltözés teljesen más típusú, mint a 90-es évek elején. Egyrészt az első beköltözési hullám spontaneitása megismételhetetlen, másrészt a nyitottság és rugalmasság manapság nem annyira jellemző.

Akkoriban az a tíz ember, aki az újságot és a kalendáriumot készítette, éjszakákat tudott végigbeszélgetni: sok minden alakult körülöttünk, hihetetlenül aktív időszak volt. A kalendáriumot pár év után azért hagytuk abba,

mert az egykori frissen beköltözőknek addigra lett szép házuk-portájuk, ahonnan már kényelmetlen kimozdulni. Nekem jó évtizedig nem volt saját házam, pontosabban nem is akartam: meg voltam róla győződve, hogy ha a saját életterem gondjaival foglalkozom, akkor az annyira kitölti majd az életemet, hogy nem fogok másra figyelni. Idővel mégis szükségem lett állandó helyre, mert az se ment, hogy Budapestről utazgattam ide és vissza.

P. P.: *Miért volt szükség az ingázásra?*

S. P.: Budapesten jártak a gyermekeim Waldorf iskolába, még hátra volt 5-8 év az iskolai idejükből. Az ingázás furcsa életmód: lényegében sehol nem vagy otthon. A szervezést viszont nem lehetett távolról végezni, szükség volt egy helyi bázisra, ami nem feltétlenül lakóhely, mégis van bizonyos infrastruktúrája. A 90-es években például egyetlen telefonfülke volt Őriszentpéter központjában, egy bedobálós készülék. Egy-két évig még vitt a lelkesedés minket, de ahogy sokasodtak a tennivalók, egyre nyilvánvalóbbá vált: kell egy bázis, ahol legalább telefon van: 1993-ban így jött létre az Őri Alapítvány, mely az álmodozásaimat hivatalos szintre emelte. A Virágzás Napjai művészeti fesztivál volt a legelső kezdeményezésünk, amit az Őri Alapítvány alapító okirata is említ, mint alap célkitűzést.

P. P.: *Tudtad, mibe vágysz bele az alapítvánnyal?*

S. P.: Egyáltalán nem voltam járatos a civil világ ügyeiben, csak azt tudtam, hogy nagyon komolyak a szándékaim. Virágzásnak kell itt következnie – gondoltam – ezért szerveztük a Virágzás Napjait. Minden népművelő vagy népművelő szándék nélkül mondom, hogy kifejezetten ünnepnek szántuk. A jelenlévők valóban így is éltek meg a kezdetektől fogva. Kiderült, hogy ez hiányzik az életünkből: az ünnepet valamiért elvesztettük, és vissza kellett szerezni. Hamvas Béla leírja az archaikus társadalmak szerkezeténél, hogy fontos szerepet töltöttek be az ünnep őrei, akiknek az volt a dolguk, hogy megteremtsék a lelki egészséghez szükséges Ünnepet. Akkor még tudták, hogy az itt megmutatkozó életeréből táplálkozik az ember az év

többi napjain. Ez az idea a gyakorlatban is megvalósult.

A harmadik évtől kezdve már tudatosan dolgoztunk az alapítvány ügyeivel. Irodára, szervezésre, állandó munkatársra volt szükség. Nagyon nagy váltás volt '97-ben a Teleház, amibe szintén tapasztalatok nélkül vágtunk bele. Láttam az újságban egy felhívást valami teleházas pályázatról, föl hívtam a benne feltüntetett számot: Gáspár Mátyás vette föl a telefont, és elmondta, hogy tulajdonképpen mi fán terem a teleház. Gáspár Matyiról tudvalévő, hogy a magyarországi teleház mozgalom „atyja”. Később, mikor megalakult a Magyar Teleház Szövetség, egy ideig magam is „főtitkárkodtam” benne.

P. P.: *Hogyan indult el a teleház?*

S. P.: Nyugat-Magyarországon az első teleház Bezenyén nyílt és nem sokkal utána nálunk, Őriszentpéteren. Akkoriban zajlott a privatizálás, a TSZ major pedig itt feküdt romokban, kihasználatlanul. Azt gondoltam, ez lesz az a hely, ahol megvethetjük a lábunkat. Meg akartuk venni a TSZ-től az épületet: két és fél millió forintba került, amiből ötszázezer volt az ÁFA. Az Alapítvány egy ÁFA körön kívüli nonprofit szervezet, ami nem igényelhet vissza ÁFÁ-t, tehát úgy tűnt, mindjárt egy félmillió forintot veszítünk ezen a vásáron. Sajnáltam volna ennyi pénzt kidobni az ablakon, ezért a baráti társasággal alapítottunk egy céget. Így jött létre a Kulturist Kft., és ez a cég vette meg végül is az épületet. A konstrukció lényege tehát az volt, hogy adott egy gazdasági társaság, tulajdonában ezzel az ingatlannal, és adott az alapítvány, amely programokkal tölti meg.

P. P.: *Ez a konstrukció a mai napig így van?*

S. P.: Igen. Amiből azért akadtak gondok, mert a gazdasági társaságnak gazdasági alapon kéne működnie, és sok esetben választási helyzet elé állít vagy konfliktushoz vezet, hogy egyik oldalról profitra kellene törekedni, a másik oldalon pedig a nonprofit működést kéne fenntartani. Előbbi érdek, utóbbi szolgálat, a kettő nehezen illeszthető össze, és mindenképpen egy kényes, kiszámíthatatlan

A Teleház bejárata

egyensúlyt feltételez. Eddig voltak jó és rossz időszakok ebben a szimbiózisban egyaránt.

P. P.: *Baráti körben dolgozni úgy, hogy közben az ember a szívügyeivel foglalkozhat – jutalomjátéknak tűnik.*

S. P.: 15 éven keresztül képtelenség ugyanazt az örömet megélni még egy álmunkahelyen is. Mostanra már lehet tudni, kik azok a kollégák, akik éhbérért is kitartanak, de fenn tartani egy szervezetet nagyon nagy felelősséget jelent. Az alapprobléma az, hogy munka gyakran csak szezonálisan van – például egy pályázat kapcsán – de a munkatársakat szeretnénk állandóan foglalkoztatni. A legtöbb munka elvégzéséhez speciális tudást kell elsajátítani, olyasmit például, ami a civil szervezetekkel vagy az itteni viszonyokkal kapcsolatos. Nem mondhatom azt egy munkatársnak, hogy most három hónapra van munka, de utána fogalmam sincs, mikor lesz újra. Teljesen érthető, ha ilyen körülmények között inkább egy másik állás után néz az illető.

P. P.: *Nem lehet azt mondani, hogy a következő évre is lesz három hónap munka, visszavárunk?*

S. P.: Ez édeskevés egy stabil életvitel kialakításához, tehát óriási csapda volna egy ilyen helyzet. Közben folyamatosan új és új tudásanyagot sajátítottak el, majd helyeztek használaton kívülre a munkatársak. Tisztára energiapocsékolás, hogy újból és újból be-

letanulnak emberek a folyamatokba, és mire valami haszna lenne a dolognak, már el is engedhetjük őket. Per pillanatot egyetlen kollégánóm számít biztos pontnak, ő a pénzügyi és egyéb adminisztratív dolgok szakértőjévé vált az idők során. Egy projektmenedzser kollégával is számolhatunk még egy jó ideig, ő térségmenedzser volt, de a kistérségi társulások megszűntekor váltania kellett. Három TÁMOP programunk fut most párhuzamosan: egy az őrsgói családokkal foglalkozik, a másodikban tanórán kívüli művészeti képzést nyújtunk iskolásoknak, a harmadik felnőttképzést valósít meg az Őrszentpéteri Nyitott Tanulási Központban. Eredetileg norvég projekt támogatással jöttek létre ilyen tanulási központok az ország 9 pontján – köztük nálunk is. Most, a NYITOK program keretében ötvenre bővül a számuk, szerte az országban. A program gazdája a Szövetség az Életen át Tartó Tanulásért egyesület, amelynek vezetőségi tagja vagyok. Ez most a reménytelen felújítás időszaka – ilyesmit már megéltem korábban a teleházakkal kapcsolatban, a sorsdöntő kérdés a hosszú távú fenntarthatóság lesz. Volt olyan időszak, amikor kilencen dolgoztunk az alapítványnál, jelenleg pedig hárman vannak státuszban, ez is mutatja, mennyire változóak a körülmények.

P. P.: *Milyen térségi partnerségi kapcsolatokat sikerült kialakítani?*

S. P.: Térségi újság kiadásához elengedhetetlen az ilyen együttmű-

ködés. Az Őrségi Kalendárium után jött az Őrvidéki Civil Tükör, majd a Szentpéteri Krónika és a Hétrétújság – ezek rövidebb-hosszabb ideig működtek. Főleg akkor, amikor a Nemzeti Civil Alapprogramnak voltak ilyen jellegű szakmai pályázatai. Az Őrség húsz-egynéhány településén terítettük a havonta megjelenő periodikákat, melyekre ténylegesen igény mutatkozott. A támogatás a nyomdaköltségekre volt elég, a szerkesztési és újságírói munkákat önkéntes alapon végezték, akik erre tehetséget és indíttatást éreztek magukban. A közösségi újságkiadás fontos hozadéka, hogy képes volt újfajta tudást generálni az együttműködők számára: például Kemencei Ica az újság kedvéért vett először fényképezőgépet a kezébe – most már kiállításai vannak. A kapott anyagokat viszont professzionálisan kellett tárolni, ezért az első pillanattól kezdve grafikus tördelte és szerkesztette minden kiadványunkat. De az esztétikumra való törekvés más jellegű tevékenységeinkre is jellemző.

P. P.: *Ezt én is tanúsíthatom: az Őrszentpéteren készült plakátok, hirdető anyagok, kiadványok, újságok, katalógusok bárhol megállnák a helyüket a kiadványpiacon.*

S. P.: Örömmel hallom. Fontosnak tartjuk az arculatot, hiszen ezzel kommunikáljuk magunkat. Az arculatot meghatározó ízlést azonban a legnehezebb körülírni.

P. P.: *Ha jól érzékelem, a közösségi projekteiteknek eredményeként új kompetenciákat, speciális tudást szereznek a résztvevők, és ugyan szólnak erezted őket, miután a támogatás kifut mögülik, de mégis a zsebükből marad egy máshol is hasznosítható tudás. Számomra ez nagyon pozitív, mert azt mutatja, hogy történik valami: emberek bejönnek, okosodnak, pallérozódnak, jól érzik magukat, és feltöltődve távoznak. A teleház és az alapítvány pedig várja az új, kíváncsi és tetterre kész bejövőket, akik valamit majd megint megtanulnak és elvisznek innen. Lehet, hogy átjáró házként működtek?*

S. P.: Hát, ha csak az inputot meg az outputot nézzük, és elsiklunk afelett, hogy mi van a fekete dobozban, akkor

Teleház-belső Sülyi Péterrel és Szabó Perpetuával

Teleház-belső

mindenképpen. Én azért nem nevezném ideális helyzetnek, hogy elhagynak minket az embereink, főleg, hogy a távozásuk nekik is egyfajta kényszer. Sajnos volt már rá eset, nem is egy, hogy a megszerzett tudás veszendőbe ment, mert máshol nem tudta hasznosítani a kolléga. Volt ilyen buktatója az újságok kiadásának, de hasonlóan jártunk egy másik nagyszerű kezdeménnyel is. Hét éven keresztül csináltuk a közösségi rádiót, a Triangulum Rádiót. A stáb-szemlélet érvényesülése egy rádiónál elengedhetetlen: akkor működik, ha mindenki a maga helyén a legjobbat nyújtja, és a stábtagnak együttműködése révén épül fel sokféle elemből a rádióadás egésze. A Triangulum Rádió egy kivételesen jó csapat volt: mezei érdeklődőkként kezdték a közreműködők, és végül heti 20 órában ment a közösségi rádióadás éveken keresztül. Egy kistelepülés életében a közösségi rádió hihetetlenül hasznos – azt a szerepet, amit a havonta egyszer megjelenő húszoldalas újsággal csak keservesen tudtunk betölteni, a rádió elevenebb, közvetlenebb módon, és mindenekelőtt naprakészen képviselte. Utólagos észrevételként két nehézséget tudnék vele kapcsolatban említeni: az egyik az a szabály, amellyel maximum egy kilométeres vételkörzetben határozta meg a kisközösségi rádió hatókörét a hajdani ORTT. Ez teljesen életszerűtlen, mechanikus feltétel volt. Egészen mást jelent az egy kilométer Budapesten, a Múzeum körúton, ahol például az ELTE egyetemi rádióját lehetett fogni, és mást Őriszentpéteren,

ahol két szer között több kilométer a távolság. A másik korlátozó feltétel a sugárzási teljesítmény, amit a hatóság állapít meg és engedélyez. Ezerszeres különbségek is adódtak itt rádió és rádió között. A Triangulum Rádió végül is normális teljesítménnyel sugározhatott. Az igazi korlátot nekünk a domborzat adta: a falu egyik felében nem hallották azt, amit a völgyből sugároztunk, viszont a szintén völgyben fekvő Szalafőn igen. Itt az Őrségben nem jutott el annyi hallgatóhoz a rádióadás, hogy az egyébként engedélyezett 3 perc reklámból bevételre tehesünk szert. Épp ezért rádiózni addig lehetett, amíg a közösségi rádióknak kiírt rezsi- és műszaki pályázatok ezt lehetővé tették, vagyis 2005-től egészen 2012-ig. Az utóbbi két évben annyira megváltozott a pályázati rendszer, hogy már nem tudtunk megfelelni a szempontjainak. A szigorítások egy része amúgy szerintem nonszensz: egy önkéntesekből álló falusi kisközösségi rádiók sorra bedobták a törölközőt – bár a Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete egy ideig összefogta ezt a területet, mára ez a szervezet is széthullott. Lehet, hogy a vidéki kisközösségi rádiózás véletlenül került bele a szabályozásnak abba az uszályába, ami nem ellene lett kitalálva, de ő lett az áldozata. Sajnos ténykérdés, hogy ezt a fajta közösségi rádiózást a mai médiaszabályozás kivégezte.

P. P.: Volt valami visszajelzések a hallgatottságotokról?

S. P.: Kétféle visszajelzés volt, a közvetlen, amikor mondjuk a boltban valaki említette, hogy „ja, hallottam tegnap, hogy mi volt a rádióban”, és egy tudományosabb: egyszer a szombathelyi Berzsényi-rádiósok csináltak egy kérdőíves felmérést. Ránk nézve igen hízogó eredménnyel zárult a kutatás, a rádióknak az itteni hallgatóság körében hallgatottabbnak bizonyult a Kossuth Rádiónál. A helyi híreket szolgáltató közösségi rádió a helyi embernek az elsődleges hírforrása, hiszen róla, hozzá szól közvetlenül. Nyilván az országos híreket máshonnan szerzi be, de ezt a fajta információanyagot senki nem szolgáltatja, ez egy hatalmas vákuum, és ennek következményei vannak, nincs meg egy működő, hírközlő kommunikációs platform, ami köré közösségi aktivitások szerveződneek.

P. P.: A helyi újság és a helyi rádió után beszéljünk az első impulzusról, az ünnepről. A Virágzás Napjai, a Hétrétország Fesztivál, majd Köztivál. Hogyan lett köztivál a fesztivál?

SP: Már a rendezvény nevében szeretnénk jelezni, hogy itt valami másról van szó. Elkerülendő a „fesztiválás” veszélyeket, amik általában az eredetileg ünnepnek szánt eseményt elcsépelte – bulivá és/vagy protokollrendezvényé – teszük. Egyébként a Hétrétországban is van protokoll szál, a hivatalos városi meghívottak miatt, de alapvetően a politikától is mindig minden tekintetben távol tartottam mind a Hétrétországot, mind az Alapítványt, mert ezek mulandó dolgok. Lehet, hogy vannak előnyei a jó politikai kapcsolatoknak, de egy idő után rátelepszik a programokra a politika, és elfedi azt az éltető impulzust, ami pont a lényege lenne a dolognak. Az ünnepre való rátalálás 20 évvel ezelőtt egy ösztönös megmozdulás volt, és később, felismerve jelentőségét, megpróbáltuk megőrizni a tisztaságát és az eredeti céljait. Mire gondolok pontosan? Egy rendezvény fejlődésének íve van: amint kinövi magát, üzleti aspektusai lesznek, számít, hogy hányan vesznek rajta részt és milyen turisztikai vonzerővel bír – pláne, ha a fenntartása bizonytalan,

és évről évre bizonyítani kell a látogatottságát a pályázatokon.

P. P.: *Csapdahelyzet.*

S. P.: A köztivál megfogalmazással pont a személyességét és a közösségi voltát próbáltam aláhúzni. A kultúrában éppúgy létezik a túlkínálat fogalma, mint a nagyáruházakban: ilyenkor egy termék nem személy szerint a látogatóra van szabva, helyette egy dömpinggel találkozik a fogyasztó. Ha pedig mi nem sima fesztivált, hanem Ünnepet akarunk szervezni, akkor minden egyes látogató személyes vendégünk kell, hogy legyen. Azt, és annyit kínálunk neki, ami számára befogadható, és nem zúdítunk a nyakába fölfoghatatlan mennyiségű programot, amivel nem tud mit kezdeni. Egyrészt drága, másrészt fölösleges. Ebben is lehet mértéket tartani, és a személyesség körén belül maradni. Szoktam mondani, hogy Hétrétországban a közönségnek arca van. A Hétrétországhoz rengeteg élmény, együttlét, jóérzés kapcsolódik – a pünkösdi Virágzás Napjai annyiban különbözik a Hétrétországtól, hogy tipikusan művészeti fesztivál, ami a művészeti élményre és közegre van kihegyezve. Hétrétország műfaja közösségi együttlét, a családokkal a fókuszban. Programjában az egyik legvonzóbb közösségi élményt a Nyitott Porták kínálják, ami teljesen egyedi kezdeményezés.

P. P.: *Gondolom, bizonyos portáknak már visszatérő vendégei vannak.*

S. P.: Az elején még kérdéses volt, hogy fog ez az egész működni: idegen emberek bemennek a másikhoz, és ott nem produkciót kapnak, hanem maga az élet alakítja a találkozást. Ez a legnagyobb értéke, de 10 év után ez a forma is kezdett bomladoxni. Olyannyira sikeres lett a portálátogatás, hogy annak a fesztivál látta kárát: néhány éve azt lehetett tapasztalni, hogy függetlenül a fesztivál más programjaitól és az esti koncertektől, elkezdtek külön életet élni a nyitott porták. A közönség fütyült ránk, ment össze-vissza a portákon, néha azt sem tudva, hogy itt közben fesztivál zajlik.

P. P.: *Jól érezték magukat...*

S. P.: Muszáj volt valami keretet adni a spontaneitásnak, mert nem

mindegy, hogy a közönség milyen áron érzi magát jól. Ha a vendégek akkor esnek be a portákra, amikor akarnak, nagyon leterhelik a helyieket. Három évvel ezelőtt vezettük be a portajáró készletet: ez egy kiadvány, amihez karszalag jár. Ennek birtokában, a megadott vizit-órákban lehet portát látogatni. Mindezt tíz év után kellett bevezetni az őrsei, egymástól távol álló szereken, 50-60 portával, melyeknek ugyanennyi fajta házigazdája van... hát nem volt egyszerű, pláne nem ment egyik pillanatról a másikra. A rendteremtés nyilván csorbát ejt a kezdeményezés hamvasságán, de nem szeretnénk kockáztatni, hogy a káosz martalékává váljon az eddigi közös munkánk.

Hétrétország vagy a Virágzás kulturális programkínálata nemzetközi mércével mérve is magas színvonalú. Ezt igazolják a hivatalos minősítések, vagy maguk a vendégek. Amiben gyengék vagyunk, az a marketing: tizenkét év után még nyugodtan kószálnak itt turisták úgy, hogy fogalmuk sincs a programokról. Elsősorban pénzkérdés, másodsorban szakmai hozzáértés és létszám kérdése lenne, hogy ezt a problémát megoldjuk, de mindez erősen forrás-függő... Persze ott van a Facebook is, bár egy bizonyos szint felett az sincs ingyen. További kérdés, hogy a Nyitott Porták kezdeményezést, ami óriási találmány, hogy lehetne úgy kezelni, hogy megmaradjon az eredeti indíttatása és élményszerűsége. Nem szeretnénk megmerevíteni a túlszabályozással, úgy elveszne a lényeg. Ennyit Hétrétországról.

P. P.: *Akkor beszéljünk most a Virágzásról.*

S. P.: A Virágzásról említettem, hogy tipikus művészeti fesztivál, ami mindig Pünkösdkor van. Az időpontválasztással a célja, hogy négy napra kiemelje a hétköznapiakból azt, aki ezt igényli, és aki idejön, az hazavihessen

valamit magával, amiből táplálkozni tud az év többi részében. A Virágzás még mindig ugyanúgy működik, mint az indulásakor. Ennek ára, hogy nem tud tömegrendezvény lenni, még annyira sem, mint a Hétrétország, tehát a finanszírozása még nagyobb gond. Összességében messze van az önfenntartástól, mégis nagyon fontos hozadékkal bír: egy olyan nehezen megfogható dologgal, hogy a látogatót felvértezi egyfajta lelki tartalékkal. Ez olyan adomány, ami szerintem a jövőben egyre inkább felértékelődik.

Összegzés

Őriszentpéter – Őri Alapítvány / SÜLYI PÉTER

Az Őri Alapítvány és vezetője 20 éves őrsei működése alatt elsősorban az igényes művészeti alkalmak szervezésében, szervezetépítésben, civil intézmények kialakításában és működtetésében szerzett tapasztalatokat. Az évtizedekig zárt társadalmi, és éppen ezért megóvott természeti környezetben jó példát mutattak arra, hogyan lehet megtalálni – többféle kommunikációs móddal való kísérletezés után – a helybeliekkel való együttműködő kapcsolatot, a helyi értékek bemutatását, és a „magas kultúra” elemeinek felmutatását.

Tapasztalatszerzésre ajánlom

– a helyi civil szervezetek alapítását és működtetését (egyesület, alapítvány, szerkesztőség, forgató stáb, teleház...)

– a pályázati támogatásból működő projektek tervezését és menedzselését – kiemelten

– a helyi fesztiválok tervezését, lebonyolítását – ezen belül a helyiek aktív részvételével szervezett „nyitott porták” bemutató/vendéglátó rendezését (lásd „Hétrétország – a nyitott porták köztiválja”)

– a helyi újság, helyi kisközösségi rádió kiadását/alapítását, működtetését

PÓSFAY PÉTER népművelő-könyvtáros, majd magyar tanári diplomát, később közösségfejlesztő oktató, kutató szakképzettséget szerzett. 24 évig különböző intézményekben és a közigazgatásban dolgozott Szombathelyen a közművelődés területén. 1999-2001 között a millenniumi kormánybiztos regionális képviselője Nyugat-Dunántúlon. 1993-tól humán központú településfejlesztéssel, közösségfejlesztéssel foglalkozik a Közösségszolgálat Bt ügyvezetőjeként. 2007-es nyugdíjba vonulása óta is végez oktatói, tanácsadói munkát elsősorban önkormányzatok és civil szervezetek körében.

„e nélkül a hátország nélkül nem létezhetünk”

Az idézet földimtől-barátnómtól származik, aki folyamatos olvasója a Szín – Közösségi Művelődés c. folyóiratban az ország polgármestereivel és civil közösségek vezetőivel készített beszélgetéseimnek, s drukkol. Hogy ezeket ne csak ő és a Nemzeti Művelődési Intézet lapjában olvassa, hanem egyszer csak az országos médiáktól – tévé, rádió – is lássa, hallja. Szerinte kell, hogy egyszer csak felfigyeljenek arra, hogy ezeknek az embereknek a hátországot teremtő tevékenysége nélkül nem ilyen lenne az ország. S ha belátnák és láttatnák, sokat tehetnének épp az ellen, amivel – kedvszegőnek – manapság telekürölik a világot.

Amióta tavaly Hunyán jártam, csak az járt a fejemben, miként lehetne megszólítani az ország polgármesterei közül azokat, akiket ösztönözhetne egy társuk, akinek sikerült Hunyát, ezt a 600-nál nagyobb lélekszámú települést lakosai számára – és talán mindnyájunk szerint ez a legnagyobb dolog – vonzó, szeretni való faluvá tenni. Ahol jó élni.

Petényi Szilárdné polgármester-asszony tanított a faluban, volt iskolaigazgató, s ezt követően lett a falu polgármestere. Hiteles ember volt a lakosok szemében, ezért választották meg, s rátermettnek láthatják őt polgármesterként fiataltól az öregekig azok, akik egyszer is közvetlenül összekapcsolódtak és együttműködtek vele, s azok is, akik a falu mozgásán,

állapotán, képén keresztül érzékelik faluvezetését. Ő azok közé a polgármesterek közé tartozik – s köztük a legjobbak női polgármesterek – akik falujuk gazdái. Úgy figyelik és csoportosítják a teendőket, ahogy azt egy gazda szeme megkívánja, nem mindegy a sorrend. Legelső a biztos megélhetés – a falu minden lakosa számára. És persze, ennek biztosítása, a mód és a viszony, ami ezt befolyásolja, sehogya se mindegy. Hunyán az öregek elsősorban megbecsülésnek örvendő asszonyok és férfiak, mint a falu sajátosságát adó értékörzők. Ezért természetes a nekik kedvezés – akár a faluban termelt terményekkel is. Megbecsülés illeti a faluban azokat, akik termelnek, mert megalapozzák a falu

megélhetését. Az ő terményeiből jut a közétkeztetésbe, s azoknak az idős családoknak, ahol az asszonyok még tudnak otthon főzni, szívesen főznek, mert tudják, hogy a család melegét a konyha melege is adja. Ugyan az iskoláskorúak ma már át kell, hogy bucsózzanak a szomszéd faluba, és csak óvoda működik gyerekintézményként, de az olyan jól, hogy megalapozza a kicsik faluhoz kötődését. Iskolás korban, legyenek egyetemisták is, a gyerekeket, a fiatalokat nem csak a család várja haza, hanem a falu is. És mit is tarthatnánk nagyobb dolognak, mint a háttérrel. A családét, a kortárs közösségét, az egyházi közösségét, a faluét. Biztos háttérrel könnyebb a kimozdulás, pontosabb a fontos élet-

És teljesült a vágyam. Interneten közvetítettük és velünk tölthette el a konferencia idejét, aki értesült róla, aki fontosnak találta, aki ráért – december 11-én, 10 órától 14 óráig. És akihez csak most jut el a híre, megnézhetni a két rendező – a Nemzeti Művelődési Intézet és Hunya – honlapjára legkésőbb január második hetében felkerülő videót. Mert néha csak egy hangulat hiányzik ahhoz, hogy fontos dolgok jöjjenek létre. Néha csak egy-egy láncszem, hogy minden, ami a jóhoz kell, összeérjen. Szeretetlenül töltöttük időnket, s ezért termékenyen. Elmondtam, ami köthető volt, s amit íróként és falukutatóként tapasztaltam útjaimon „Magyarország újrafelfedezéséért”. S mindnyájunk öröme, s a hangot köszöntőjével megadva a rendezvényt megtisztelte jelenlétével Závogyán Magdolna a Nemzeti Művelődési Intézet főigazgatója. Velünk volt Andó Ágnes a Gyomaendrődi Járási Hivatal vezetője, valamint Varga-Sipos Andrea az NMI Békés Megyei Irodájának munkatársa. Rajtuk is múlik, mit és mennyit profitál egy konferenciából – majd a videó által is – a megye, az ország.

(Első megjelenés a gyomaendrődi Városunk c. újságban.)

MÁTYUS ALIZ a Szín – Közösségi Művelődés c. folyóirat felelős szerkesztője.

helyzetekben születő döntés. Hunyán mindenki érti és érzi a munka értékét, értelmét, s jótékony hatását. A polgármester asszony együtt büszke a közmunkásaival – akik, vagy akiknek a gyerekei a tanítványai voltak – a parkjukra, a játszóterükre, az utcanév tábláikra, padjaikra, leülő helyeikre. Ahogy ő elmondja a falu öregeiről, hogy ők igazították el a falu világában, amikor 38 évvel ezelőtt, diplomásokként a férjével együtt – aki mezőgazdasági mérnök – megérkeztek a faluba, ugyanúgy fogják megemlegetni őt a hunyaiak, mindenért, amit neki és az ő polgármestersége alatt tör-

ténteknek köszönhetnek. Megtartani mindent, és teremteni mindent, ami abban segít, hogy mindenki tovább nézzen önmagánál, a saját családjánál – ami segít meglátni a másinak hiányzót, és fogékonyra tesz arra, hogy adjon az ember, minél többet és minél önzetlenebbül, mert megérezte, hogy az élete, annak értelme, annak biztos szépsége múlik ezen. Erről beszélt – a folyamatról, amin a falu a vezetése alatt átment – Petényi Szilárdné az összejövetelen, erről a másik, hasonló egységben gondolkodó ember, Iványi László atya, erről szóltak a kisebb egységek vezetői és a falu lakosai.

Hunyai civil népművészek, kézművesek kiállítása

A XVII. szövetségi találkozó a Szent Istváni örökség jegyében

Beszélgetés Iványi Andrással,
Szentkirályszabadja polgármesterével

A Szentkirály nevű települések 1996-ban Csíkszentkirályon találkoztak először. 1996. február 15-én Csíkszentkirályon a község önkormányzatának, egyháztanácsának, valamint közművelődési és érdekvédelmi szervezeteinek a képviselőiből alakult Kezdeményező Bizottság jelentkezésre szólította fel a Kárpát-medencéből minden Szent István nevét, vagy nevében királyi címét viselő település előjáróit, hogy vegyenek részt egy tanácskozáson. „Azt szeretnénk, hogy tervezett első rendezvényünk járuljon hozzá 1100 esztendő Kárpát-medencei jelenlétünk méltó megünnepléséhez, kultúrateremtő múltunk bemutatásához, egymás jobb megismeréséhez és – nem utolsó sorban – a jövő, a megmaradásunkat biztosító együttműködés alapjainak a lerakásához.” – olvasható a Csiszer Andor, György Benedek, Nagy Benedek és Udvari Dezső által aláírt felhívásban.

A csíkszentkirályi hívó szóra nyolc, három anyaországi és öt erdélyi településről érkezett visszajelzés. Ennek nyomán Csíkszentkirályon megfogalmazták a Szent Király Szövetség létrejöttének szándéknyilatkozatát, melyet az alábbi települések képviselői láttak el kézjegyükkel: Szentkirály (Bács-Kiskun megye) – Varga Jánosné alpol-

gármester asszony, Szentistvánbaksa (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) – Hornyák Sándor polgármester, Szentkirályszabadja (Veszprém megye) – Iványi András polgármester, Székelyszentistván (Maros megye) – Kutasi Zoltán polgármester és Kiss Dénes református lelkész, Marosszentkirály (Maros megye) – Kádár György alpolgármester, Kalotaszentkirály (Kolozs megye) – Kisjancsi József polgármester, Székelyszentkirály (Hargita megye) – Bálint Elemér polgármester és dr. Bodó József tanácsos, Csíkszentkirály (Hargita megye) – Udvari Dezső polgármester.

1997-ben a Veszprém melletti Szentkirályszabadján tartották a Szövetség első alakuló találkozóját, és ekkor írták alá a Szövetség alapító okiratát is. Azóta minden évben – Nagybaldogasszony napján, István király halálának évfordulóján – az augusztus 15-éhez legközelebb eső hétvégén – más és más településen rendezik meg a találkozót.

1996. óta nyolcra huszonegyre növekedett a Szent Király Szövetség tagjainak száma. Az anyaországból: Bakonszentkirály, Kerkaszentkirály, Királyszentistván, Porrogszentkirály, Rinyaszentkirály, Szabadszentkirály, Szentistván, Szentistvánbaksa, Szentkirály, Szentkirályszabadja, Szombat-

hely-Szentkirály; Erdélyből: Csíkszentkirály, Kalotaszentkirály, Marosszentkirály, Sepsiszentkirály, Székelyszentistván, Székelyszentkirály; Felvidékről: Királyfiakarcsa, Vágkirályfa, Sajószentkirály, Sajókirályi.

A Kárpát-medence tizenkilenc Szentkirály nevet viselő településéből több mint négyszázan vettek részt a 2007-es porrogszentkirályi találkozón. Erdélyből hat, Szlovákiából három település képviselőin kívül a többiek Magyarország Szentkirály nevű településeiről érkeztek.

2013-ban – csak úgy mint 1997-ben – Szentkirályszabadja fogadta a Szentkirály nevet viselő településeket.

Iványi András, a szentkirálysza-
badjai polgármester olyan szobában
fogad, amelynek egyik falán a Királyi
Magyarország térképe látható, rajta
bejelölve a Szentkirály nevet viselő te-
lepülések. Itt kezdjük el a beszélgetést,
a térkép előtt állva.

Iványi András: Velem együtt há-
rom olyan polgármester van, akik az
első választás óta még szolgálnak a
településükön. Kerkaszentkirályon –
tehát a nyugati határ közelében – Pál
Zoltán kollégám, illetve a Tisza men-
tén élő, Szentkirály települést vezető
Szabó Gellért úr.

A szövetség létrejöttében szerepet
játszott, hogy '91-től a magyar kormány
szervezésében a Belügyminisztérium
az augusztus 20-i állami ünnepeken
a Szent király nevet viselő településeket
vendégül látta. Elmondhatjuk, hogy
az anyaországi Szent király települé-
sek vezetői, immár '91-ben barátságot
kötöttek. Ezen találkozások minden
évben megismétlődtek 1999-ig. Fenti-
ekről nem tudván az erdélyi Csíkszent-
királyon Udvari Dezső polgármester
vezetésével elkezdtek megszervezni a
Szent Istvánhoz névvel kötődő települé-
sek szövetségét. Az 1996-os alakuló
megbeszélésre az anyaországból azok
érkeztek Csíkszentkirályra, akik már
az állami ünnepeken megismerték
egymást, így a szövetség létrehozása
kézenfekvő volt, melynek létjogosult-
sága a korábbi barátságok kiterjesztésé-
re alapult. A '91 óta működő személyes

kapcsolatokban természetesen változások történtek, hiszen többen nyug-
díjba vonultak, és vannak bizony olyan
faluvezetők, akik már az égben szolgál-
ják tovább hazánkat. De hát ez így van,
hogy az élet szép és nehéz dolgokból
tevődik össze.

Mátyus Aliz: *Ahogy látom a térké-
pet, hat település van az erdélyi rész-
ről. Ha jól látom, akkor négy felvidéki
területről. És Királyfiakarcsa?*

I. A.: Királyfiakarcsa csallóközi,
Dunaszerdahely mellett helyezkedik
el. Vágkirályfa a Vág folyó mellett,
Vágsellye mellett.

M. A.: *És Kerkaszentkirály még in-
nen a határon. Tehát akkor az anya-*

*országon kívül a felvidéki és az erdélyi
területről lettek tagjai a szövetségnek.*

I. A.: Igen, Délvidékről és Kárpát-
aljáról nincsen még társunk.

M. A.: *Augusztusban látta a tele-
pülése vendégül a szövetség települése-
it. Kérem, meséljen róla!*

I. A.: Az ünnepség előkészületei
már a téli hónapokban megkezdőd-
tek. Ennek kapcsán februárban Csík-
szentkirály település polgármestere,
Székely Ernő polgármester úr azzal
az örömteli gondolattal keresett meg,
hogy terveik szerint Szentkirálysza-
badja települést megajándékozzák
egy székely kapuval és azt az ünnep-
ségre fel is állítanák. Kérdezte, hogy
befogadjuk-e a kaput és meg tudjuk-e
találni a méltó helyét. Képviselő-tes-
tületünk örömmel fogadta a felaján-
lást és hamar megtalálta azt a remek
helyet, amit most már az élet is iga-
zolt. Helye a községünkön áthaladó
Veszprémet a Balatonnal összekötő
kerékpárút falunkat elérő szakasza,
mely mintegy „bejárat” magasodik az
ide érkezők fölé.

Az ünnepség hetének elején eljöt-
tek hozzánk a csíkszentkirályi meste-
rek és fölláttották a kaput, hogy az át-
adási ünnepre minden készen álljon.
Hát ezzel a programmal kezdődött
a Szent Király Szövetségi találkozó.
E szép ünnepség keretében került sor
a kapu megszentelésére, és átadására
a falunak és a kerékpárosoknak. Fel-
merülhet a kérdés, hogy múltunk fel-
idézésének divatja-e ez a kapuállítás,
vagy az is kérdés lehet, hogy a Bala-

ton-felvidék közterületeit mennyire díszítheti ez a székely építészeti elem? Én úgy gondolom, hogy minden eszközt föl kell használni arra, hogy a magyar emberek hírt kapjanak, hogy értékek voltak, élő értékek vannak, és hogy ezeket az értékeket tovább kell vinnünk.

Székely kaput látva, remélem, sok emberben fölötlik a gondolat, hogy utánanézz az interneten a szép népi építészeti hagyománynak. A kapun lévő faragási elemek remélhetőleg sokunk szemét gyönyörködtetik, a felirat pedig lelkesít, buzdít: „Őseidnek Szent hitéhez Nemzetednek gyökeréhez Testvér Ne légy hűtlen soha!”

M. A.: Az augusztusi szentkirályszabadjai ünnepséghez tartozott a székely kapu felállítása, de azt hallottam a falubeliektől, akikkel találkoztam, hogy az ünnepség a Szent István kútnál is volt.

I. A.: Igen, több helyszíne volt a többnapos ünnepségnek. Miután a magyar érték megőrzése ennek a szövetségnek egyik alapfeladata, annak nyitottunk teret, hogy a szombati nap a Hungarikum törvény megismerése jegyében teljen egy konferencia keretében, ahol sok hasznos előadást hallhattunk a törvényről és a helyi értékekről. Az előadások, a települések kulturális fellépései és a Gasztro-udvar adták a szombati nap programját. A nap nehezen kezdődött, nagyon megijesztett bennünket a hatalmas eső, ami csak itt, Szabadi és Tihany között esett, reggel 9 és 10 óra között, akkor, amikor a szabadtéri program keretében 21 település pakolta ki a falujára jellemző kiállítási tárgyait, és állt neki a saját receptúrája alapján egy bogrács étel készítésének. A szombati nap kezdetén a jó Isten egy kicsit megizzasztott, azaz megáztatott, de másfél óra után kiderült az ég, és minden a helyére került. Ez így volt rendjén.

M. A.: *Mi is így jártunk a Bazilika előtt, amikor 19 megye felvonult a Magyar Értékek Napján vasárnap, ott is esővel indult a nap, de azután ott is gyönyörűen kiderült. Az esti misén a Bazilikában hálát adhattunk.*

I. A.: A szombati napon a települések többsége bemutatta saját műsorát. Táncozók, zenészek, versmondók

léptek fel, azaz értékeket jelenítettek meg a színpadon, este 9-ig. Utána néptánc bemutató, illetve táncház volt. A rendezvény ismeretterjesztő színpoltja volt a helyszínen bemutatott várpalotai Trianon múzeum vándorkiállítása.

A vasárnap felvonulással kezdődött, a falu egy részén végig vonulva, zászlókkal, ünnepi öltözékben, népviseletben, hogy találkozzunk a Szent István kútnál. Azért választottuk ezt a helyszínt, mert hagyományaink alapján Szent István király ezen a helyen itatta meg lovait, valamint azért, mert ez volt a helyszíne a '97-es szövetségi alapító okirat aláírásának is. Az akkori alapító okiratot újítottuk fel most azzal a céllal, hogy az újonnan csatlakozott települések is lajstromba vétessenek, és aláírásukkal megerősítsék az abban foglaltakat. Ezt követően, az ünnep részeként, minden település felkötötte emlékszalagját Szentkirályszabadja zászlajára. A Szent István kútnál, a szövetség megújítása alkalmából az ünnepi beszédet Szentkirály település polgármestere, Szabó Gelért tartotta meg.

A nap második programjára, a hálaadó szentmisére zászlókkal vonultunk a katolikus templomhoz, mely azon a dombon áll, ahol – a hagyományaink szerint – Koppány vezért felnégyeltette Szent István. Erről az élő szájhagyományról a község kövácsműhelyében a mai napig beszélnek. Szentkirályszabadja történetének rendelkezésünkre álló dokumentu-

mai alapján is valószínűsíthető, hogy a magyar vezér főjelemnek, azaz Istvánnak ez a tette itt történhetett. A két fél csatájának helyszínéről már megoszlanak a vélemények. Beszélnek arról, hogy a veszprémi Séd völgye, vagy a közelünkben levő Sóly település volt a valós helyszín.

A helyiek a település kialakulásának eredetét a korai magyar államalapítás kezdeteit jelentő 997 őszi beháborúval hozzák összefüggésbe, azaz Koppány halálát követően a győzedelmes István Nagyfejedelem megjutalmazta azon itt lakó várjobbágyokat, akik hírt vittek Koppány támadásáról a Veszprémben tartózkodó özvegy Sarolt Asszonynak. Az itt lakókat szabaddá tette és nemesi kiváltságokat kaptak, valamint a felnégyelés helyszínén emléktemplomot építtetett. Az itt élők ettől az időponttól „Szabadinak” nevezett falut tekintik szállásterületüknek. Ezt igazolhatja az 1082. április 29-én megírt határjárási okirat, mely a veszprémi püspökség vagyonösszeírásának céljából készült, s melyben már úgy említik Szentkirályszabadját, hogy – „In libera villa Sancti Regis” – Szent Király szabad faluja. Igaz hogy ez a dokumentum a 13. sz. végén készült, de feltételezhető, hogy az eredetiről másolhatták.

Az ünnepség eseményei a szabadtéri ünnepi szentmisével folytatódtak, melyet vitéz Ajtós László esperes úr tartott ünnepi ceremónia keretében. A mise részét képező könyörgéseket

ségének kifizetése, vagy családoknál történő szállás és étkezés anyagi támogatása.

A Szent Király Szövetségnek évek óta ünnepi eseménye a Szent István mellszobor adományozása annak a településnek, ahol még nincs első királyunkról emlék. Az elmúlt 17 éves együttműködésünk során 9 településen került ilyen szoborral díszített emlékhely kialakításra. (Erdélyben: Kalotaszentkirály, Székelyszentkirály, Sepsiszentkirály, Felvidéken: Királyfiakarcsa, Vágkirályfa, az anyaországban: Porrogszentkirály, Királyszentistván, Szentistvánbaksa, Szentkirályszabadja.) A szobrokat Dienes Attila szobrászművész készíti, és minden esetben egyedi mű születik.

A Szent Király Szövetség településeinek együttműködése folytán több éven keresztül tartott Székelyszentistvánon Kiss Dénes református lelkész úr felekezeti táborot gyerekeknek. Községünkben is volt négy alkalommal versmondó tábor, melynek vezetője Pintér Tibor volt, aki sajnos, már nincs köztünk, és a táborok így szakmai vezető hiányában elmaradtak.

Napjainkban is még gyakran gondolunk és beszélünk a falunkban a lelket melegengető rendezvény eseményeiről, és így pár hónap múltán bátran megállapíthatjuk, hogy emberek, családok találtak egymásra, új barátságok és emlékek keletkeztek.

M. A. Magam is szorgalmazni fogom, hogy a lapszámunk az ön beszélgetésével eljusson azokra a helyekre, ahol tudnak gondolkodni a Szent Király Szövetség anyagi támogatásán.

Most, ha beszélnék még egy keveset a falujáról.

I. A.: Az ezeréves településünkön a Szent Királytól kapott nemesi kiváltságokkal rendelkezők éltek. Az 1785-ös népszámláláskor lakóinak száma 1595 fő volt. Napjainkban megközelítőleg 2200-an élünk itt. A valamikori mezőgazdasági jellegű település az elmúlt fél évszázadban átalakult és a lakosság jelentős része a környező városokban dolgozik, itt csak lakik, mely a falu képen is visszatükröződik. A falunak általános iskolája, óvodája, egészségügyi háza, közművelődési intézménye van. A községünk újbóli fejlődése 25 éve kezdődött.

a vendég polgármesterek felváltva olvasták fel, összesen 21-et. A közös éneklés és imádkozás mindenki számára felemelő volt a gesztenyefákkal árnyékolt dombon. A szentmise végén az egybegyűltek előtt 22 magyar székely tette le az állampolgársági esküt. Az alkalom ünnepélyességét emelte Pintér Tibor színművész éneke és dr. Horváth Zsolt képviselő úr köszöntője.

A szövetség vendégei vasárnap, ünnepi ebéd után indultak haza az a vászontáskával, melyben a találkozókat összegyűjtött képi emlékeit tartalmazó CD, a falunkat bemutató brossura és a helyi asszonyok által készített bodzaszörp lapult.

Ezen rendezvénynek mindig az volt a legfőbb vonzereje, hogy mindenkit úgy várunk és úgy fogadunk, illetve úgy telik el ez a két nap, mint ha egy jó rokon jönne látogatóba. Hiszen a vendéglátással együtt jár, hogy rendbe hozom a portámat és a lelkeket is. A mi rendezvényünk értéktelmentő, a családok megismernek olyan embereket, akik onnan jöttek, ahol ők soha nem voltak, és úgy válnak el, mint igazi családtagok, és várják a viszontlátás örömteli pillanatát.

A találkozóval kapcsolatosan érdekes néhány érdekességet megemlíteni. Évente 4-500 fő vendég érkezik a vendéglátó településre, nálunk is ennyien jártak. A vendégek szállását, reggelijét 50%-ban a helyi lakosok oldották meg, és vállalták az ezzel járó

anyagi terheket. Ellátásukhoz a helyi készítésű süteményeket és italokat is adományokból tudtuk biztosítani. A Gasztro-udvarban 21 település főzéséhez a nyersanyagot az önkormányzat biztosította. A vendégek a speciális fűszerekről gondoskodtak. A polgármesteri hivatal dolgozói társadalmi munkában mintegy 350 liter bodzaszörpöt készítettek, melyből jutott az ünnepi asztalra, illetve az ajándékosárba is.

A rendezvény költségei a jelentős lakossági hozzájárulás mellett is bizony elérik az 5-6 millió forintot, melynek biztosítása elsősorban pályázati forrás lehet. A szponzoroktól beérkező támogatás, sajnos, egyre kevesebb. A szövetség polgármesteri tisztségének meg kell találnia a módját, hogy a vendéglátó település rendelkezzen akkora forrással, hogy bátran neki tudjon állni időben a szervezésnek. Hozzánk hasonlóan, tudomásom szerint, több olyan települési szövetség működik, melyet neveik vagy történelmi hagyományaik kötnek össze, és hozzánk hasonló módon a helyiek fizikai és anyagi lehetőségeire szerveződik, ezért a programok lefinanszírozását intézményi keretből is kellene támogatni. Az irányban kellene megoldást találni, hogy a jogi személyiségű rendezők rendelkezessenek olyan pénzeszközzel, melynek elszámolási lehetősége könnyebb, mint a jelenlegi pénzügyi elvárások. Pl.: A több száz km-ről ide érkezők üzemanyag költ-

E „szép nevű, bár jobb sorsra érdemesült” településről ad hírt az 1980-as években egy országos napilap. Az újságban leírt korkép valós volt és talán nem véletlenül vívta ki az ezeréves falu ismételt önállóságát Balatonalmáditól 1989. január elsejével. Akkor lettem faluvezető és bizony a kitaposatlan út sok feladatot rótt mindenkire, a testületre, a vezetésre, az itt élőkre. Miután az országos politikában is ekkor történt a rendszerváltás, így községünk életében is elindulhatott az a fejlődés, amely országszerte jellemzővé vált. A falunkban is megtörtént a teljes közművesítés, intézményeink is megújultak. Közterületeink megszépültek és újak jöttek létre, az utak pormentesek lettek, a lakosság is saját épületeit, környezetét megszépítette.

Én az önkormányzatiságot az elmúlt 23 év legnagyobb társadalmi sikerének tartom, mely szellemet a továbbiakban is erősíteni és működtetni kell. Igen, működtetni, mert a falvak lakói alkalmasak arra, hogy közösségben gondolkodjanak, hogy biztatást képviseljenek örömben és bánatban, és megteremtsék a jóindulat példáját. A napokban olvastam Ferenc pápától egy gondolatot, miszerint a szeretet semmit sem ér a jóság nélkül. A jóságot emlékeinkben talán nagyanyáink jelentették, akik nem voltak mások, mint a küzdelemben falun élő édesanyák, akik sajátos környezetben éltek le életüket. Mindennapi munkájukkal gondoskodtak a családról, és nevelték az utódokat a munkára, a becsületre, a kötelességre... A mai társadalmunknak pont ezen értékekben van hiánya, és ennek újra élesztésére a mai vidék alkalmas lenne.

Vissza az önfenntartáshoz. Erre nyilvánvalóan a már felnőtt lakosság elfoglaltsága, munkája miatt alig-alig alkalmas, de az iskolakötelezettek körében érdemes lenne erre több energiát koncentrálni. Ez egy összetársadalmi megújulást jelenthetne vidéken. Úgy érzem, ezen gondolatommal nem vagyok egyedül, de véleményem szerint, a jelenlegi törvényi és pénzügyi szabályzók alig-alig teszik lehetővé a hagyományos életmódra való nevelés és képzés elindítását. A falvakban egyre jobban üresedő iskolákban he-

lyet lehetne teremteni az önfenntartás elsajátítására, begyakorlására. Ennek a tudásnak a megszerzésére azon diákoknak lenne elsősorban szükségük, akiknél látható, hogy bármely okból a tanulmányi eredményük már 5. osztályban közepes, ezért megjósolható, hogy az eredmény-centrikus közoktatásban mindig a lemaradottak között lesznek. Sajnos, a körülményeik hozták őket ebbe a helyzetbe, pedig nem nagy bölcsesség megállapítani: mindenki tehetséges valamiben. Itt mindenki megtanulhatna kertet művelni, állatot tartani, kicsit szerelni, építkezni, barkácsolni, azaz önfenntartóvá válni. Ha ez az iskolai modell a múlt tapasztalataira épülne, akkor természetes velejárója lenne, hogy ezen iskola a keresztyén értékekre, népi hagyományokra épülő rendszer lehetne, melynek beindítása az 5. osztállyal kezdődhetne. A programban vissza kellene térni a nővé és férfit nevelés céljaihoz. Egy olyan iskolarendszer kiépítésén kellene elgondolkodni, ahol életformát, élhető lehetőséget kapna a jövő nemzedéke. Első lépésként ezt az iskolamodellt mielőbb ki kellene szakmai alapon találni, és mintaprogram keretében elkezdni a megvalósítást. Ezen célok megvalósítására elsősorban a város környéki falvak esetén látok lehetőséget, mert a városból meg lehetne teremteni a szükséges diáklétszámot. A mi községünk is két város, Veszprém és Balatonalmádi között helyezkedik el, ezért talán alkalmas lenne ennek a modellnek az elindítására. Jelenleg 8 osztályos iskola működik a településen, de a falu 200 főnyi iskolakötelezett gyermeke közül már csak 66-an veszik igénybe helyben az oktatást. Büszkén elmondom, hogy már két éve kertészkedik az önkormányzat a közmunkaprogram keretében, és a helyi konyhára alapanyagot állít elő.

A kérdésre válaszolva úgy látom, hogy a mi településünk is csodálatosan megváltozott. Az országos átlagot látva, mi sem maradtunk le a fejlődésben, és ezt abban is visszaigazolódni látom, hogy azoktól, akik régen jártak itt, sok dicséretet kapunk.

A Szent Király Szövetségi találkozó legfőbb hozadéka, hogy épp a falunkat gazdagította azzal, hogy határon innen és túl élő magyar emberek találkozhattak egymással, barátságokat köthettek, a magyar értékek ápolásában személyesen közreműködtek.

M. A.: *Ha iskolaféléről gondolkodik és oktatási formáról, az nem az intézetünk tevékenységi területe. Mi azzal tudunk foglalkozni, foglalkozunk is, hogy a családokban a szülők, ha hozzászórtak, és egyre jobban elviselik, hogy nem dolgoznak, változtatni tudjanak ezen. A gyerekeik érdekében. Hogy azok munkát végző szülők gyerekeiként nőjenek fel. Tudok olyan polgármestert – polgármester asszony – aki külön foglalkozik azokkal a gyerekekkel, akik mintára alkalmatlan családmódelben nőnek fel. Érti a hátrányt, amit ezek a gyerekek elszenvednének. Számon tartja őket, és foglalkoztatja őket iskolán kívüli idejükben. Mi hiszünk a kis lépésekben. És igyekezetünk szerint a falvak többségében élő szeretnének segíteni, hogy meg tudják tenni a legszükségesebb lépéseket, amelyek ahhoz segítik a falvakat, hogy újra visszanyerjék egyensúlyukat. Ahol azt az embert becsülhetik, aki arra érdemes, a munkát ismerhetik el és nem az ügyeskedést, és megbecsülés illetheti az öregeket és jogos gondoskodás, mert tőlük megtanulható az élni jó élet.*

Köszönöm a beszélgetést. Kívánom, hogy meg tudja valósítani kísérleti iskoláját.

IVÁNYI ANDRÁS: 1949. október 24-én születtem. Balatonalmádban, majd Veszprém-ben, és immáron 25 éve Szentkirályszabadján élek. A Pannonhalmi Bencés Gimnáziumban érettségiztem, majd műszaki főiskolát végeztem, két diplomát szereztem. Keresztyén családban vallást gyakorolva élünk, gazdálkodunk, négy fiúgyermekünk van. Lótartók vagyunk, életem négy évtizede lovak közelében folyik. Munkám során sokáig műszaki területen dolgoztam, majd 1980-tól a szentkirályszabadjai általános iskolában tanítottam. 1989-től a község polgármesteri tisztségét látom el.

MÁTÉ LÁSZLÓNÉ népművelő, tanár, informatikus könyvtáros. A Nemzeti Művelődési Intézet Nógrád megyei irodájának munkatársa.

Géczi László Miklósné: „Engem megtalált a feladat”

Érték és közösség – települési értéktár Szurdokpüspökiben

A Nemzeti Művelődési Intézet Nógrád Megyei Irodája minta értékű projektet dolgozott ki a települési értéktárak gyűjtésére, bemutatására és folytatásaként – a 2014-től induló Hungaricum Klubokra – 2013. augusztus végén felkészítő szakmai napot tartottak a Pásztói Művelődési Központban a települési értéktárak létrehozásának módszertani kérdéseiről, majd a településeken a közösségfejlesztés módszereivel megindult a feltáró munka. Nyolc település lakosai aktivizálódtak, és október elején már sor is került az első értéktár bemutatóra Szurdokpüspökiben.

Szurdokpüspöki a Mátra hegység lábánál, a Zagyva völgyében fekszik, ott, ahol a folyó völgye a hegyek közül kilépve kiszélesedik. Nevének első része az itt található hegyek között kanyargó szurdokvölgyből ered, mivel a község a szurdok bejáratánál fekszik. A „püspöki” az egykori tulajdonost jelöli, ugyanis a falu egyike annak a 10 településnek, melyeket Szent István 1004-ben adományozott az általa alapított egri püspökségnek. Lakosainak száma közelíti a kétezres lélekszámot.

A település jelenlegi polgármestere, aki már nyugdíjasként vállalta el e nemes feladatot, idén töltötte be 68. évét, de számos fiatalat meghazudtoló

energiával, kreativitással és az egész falut megmozgató motivációs képességekkel bír.

A vele készített interjúban így vall önmagáról.

„Géczi László Miklósné, született Buda Mária vagyok, 1945. július 29-én születtem Szurdokpüspökiben, szegény paraszti családban. Édesapámék heten voltak testvérek. Édesanyám árva volt, apja az I. világháborúban esett el. Fiútestvérét a II. világháborúban egy akna vágta szét. Leánytestvérével haláláig szeretetteljes kapcsolatot tartott. Szüleim földművelésből éltek. Kevés földön sok munkával keresték a mindennapi kenyeret. Egy házban éltünk a nagyszüleimmel és a nálam 6 évvel idősebb bátyámmal. Ide jártak a rokonok ünnepekkor, a közös munkák idején együtt volt a nagy család. A háború utáni nehéz éveket csak úgy lehetett átvészelni, ha összefogás volt, ekkor egymás segítése nélkül elképzelhetetlen lett volna a falusi élet. Gyermekkorom sok-sok élménye ebben a közösségben megélt események összessége.

Általános iskolába szülőfalumban jártam. Jó tanuló voltam, így szüleim gimnáziumba engedtek. Nagy nehézségek árán tudták előteremteni a taníttatásunkra valót, mert akkor

a bátyám már a Budapesti Műszaki Egyetem hallgatója volt. Egy célja volt a szüleimnek, hogy gyermekeiket segítsék, hogy tanult emberként könnyebben élhessenek.

Az 1960-as években a téjesítéssel elvesztek a földek, a lovak, a mezőgazdasági eszközök, egy más életforma következett, több munka, kevesebb javadalom. Ahogy nőtem és a nagyszülőket is eltemettük, egyre több részt kellett vállalnom a család terheiből. Ez természetes volt, hisz a munkára szoktatás fokozatosan történt a pár éves libapásztortól a földművelésig. A felelősségtudat ebben a folyamatban alakult ki, amikor a közösségnek nélkülözhetetlen tagjává vált az ember, amikor szükség van rá.

Középiskolába a hatvani Bajza József Gimnáziumba jártam. Nagy tudású, szeretetteljes tanárainak köszönöm a magyar irodalom szeretetét, a történelem iránti érdeklődést, a természet gondozását, az igény felkeltését a többre.

1963-ban a sikeres érettségi után képesítés nélkül tanítottam Bujákon magyart és történelmet, ugyanezeket a tantárgyakat este a dolgozók iskolájában is. Nagy álmom valósult meg azzal, hogy taníthattam. Itt nagy lelkesedéssel kapcsolódtam be a falu közösségi életébe, gyönyörű népvise-

letben táncoltam a helyi néptáncscsoportban. Ez az időszak volt a nagy ifjúsági seregszemlék ideje, ahol versenyezhattünk, ahol megmértettünk.

1964-ben férjhez mentem, a társam mesterember, aki azóta is szorgalmas munkával teremti meg a család anyagi biztonságát, és türelemmel, szeretettel segíti munkámat. 1965-ben megszületett Ernő fiam, a szülési szabadság letelte után óvónőként dolgoztam, elvégeztem a kecskeméti Óvónőképzőt, 1973-ban megszületett Veronika nevű leányom. Bujákon és Jobbágyiban dolgoztam az óvodában 1982-ig. Ekkor visszajöttünk Szurdokpüspökibe, és a szomszédos, akkor épülő ifjúsági tábor gondnoka lettem. Itt kinyílt a világ! Amikor a több hektáros parkot közös munkával rendbe tettük, egy olyan közösség kovácsolódt össze, amelyik magáénak érezte ezt az intézményt, saját vendégének az idelátogatót, egy volt a fontos, adni a vendégnek. Ebben az időben rendezte a Duna Televízió a világban élő gyermekek anyanyelvi táborát. Büszkék voltunk rá, hogy az egész világon ismerhetik falunk nevét, elviszik jó hírért.

2000-től korengedményes nyugdíjba mentem, ekkor kezdtem a faluszépítő munkába, majd megalakítottam a faluban az első civil szervezetet, a Szurdokpüspöki Tiszta Életéért Egyesületet, amely az egészséges életmóddal foglalkozik, de az önkormányzattal közösen pályázatokban is részt vesz a mai napig is. Közben nagy változások történtek, megint átalakult a társadalom körülöttünk. Kihaltak az évszázadok alatt kikristályosodott közösséget megtartó értékek. A világ elanyagiasodott.

1990-ben képviselő lettem az új önkormányzatban, és egy ciklus kihasználásával a Művelődési Bizottságban szerveztem a falu közösségi életét. Ez a feladat a legtöbb ismeretet, a legmélyebb érzelmet követeli meg. Igény született arra, hogy olyan dolgok történjenek, amit együtt tudunk csinálni, amiről régi szép közös emlékeink vannak. Az együtt töltött idő adja a közösség élményét. Szüreti multságok, falunapok, fesztiválok sora következett. Ehhez segítők jöttek ötletekkel, munkával, eszközökkel gazdagítva a rendezvényeket. Ez folyamattá vált. Évtizedeken át őrzött tárgyak,

eszközök kerültek elő szekrényből, padlásról. Megújultak az egyházi, világi hagyományok, az egész falu megmozdult. Ennek a munkának a legnagyobb értéke az összetartozás érzése, a közös múltból a jelen gazdagítása volt. Ezt a munkát 2010-től polgármesterként végzem. Ebben az elanyagiasodott világban a legnehezebb feladatnak a fiatalok bevonását tartom ebbe a nemes munkába. Bátorítást adott az ideai szüreti multság, hisz az óvodástól a legidősebb korosztályig részt vett az egész falu, köztük nagyon sok fiatal büszkén vonult végig falunk utcáin, jókedvűen élvezve a vígasságot.

Bízom benne, hogy sikerül őket ennek a gazdag múltú közösségnek az értékvető tagjaivá nevelni. A nekik szánt pályázatból felújított közösségi házban teremthetik meg maguknak azt az otthont, ahol szabadidejüket hasznosan eltölthetik úgy, hogy szellemi-lelki segítségükre legyen. Ezt nem munkának tartom, hanem szolgáltnak, amit csak a legnagyobb alázattal szabad végezni. Nem én kerestem a feladatot, hanem az talált meg engem, és én igyekeztem mindig a legnagyobb odaadással, a legjobb tudásommal, szeretettel megoldani. Ez egyedül lehetetlen, ezért köszönöm családomnak, akik biztosítják a nyugodt hátteret, és köszönöm mindazoknak a segítségét, akik ezen a gazdag pályán mellém álltak.”

Máté Lászlóné: *Az életút elmésélése után beszéljessünk a Szurdokpüspökiben létrehozott települési*

értéktárról. Kezdjük talán ott, hogy véleményed szerint, mi az érték? Mi az értékrend? Ki határozza meg, hogyan alakul ki ez az értékekből összeálló rend? Miért ezek maradtak fenn évszázadokon át, miért tartjuk őket követendőnek, megőrzendőnek?

Géczy László Miklósné: A Szurdokpüspöki Értéktár összeállítása, bemutatása igen nagy feladat, hisz több mint 1000 évről kellene, hogy képet adjunk.

A hely, ahová születtünk, meghatározza egész életünket. Amit ez a föld ad, és az ősöktől örökölt, génjeinkbe beépített sok száz éves tapasztalás, az ezekhez való alkalmazkodás, a környezetünkbe tartozás, a létünk feltétele.

Sok évtizedre visszaemlékezve ma is átérzem azt a csodálatos élményt, hogy pontosan tudtam már gyermekfejjel, hogy én ide tartozom. Ma is megnyugvást érzek, ha felidézem azt a gazdag paraszti világot, amelyben felnőttem, amelyben meghatározott helyem volt, ahol tagja voltam egy családnak, egy nagy rokonságnak, egy falu közösségének. Itt számon tartottak, számítottak rám, én is számíthatam rájuk. Leírhatatlan az a gazdagság, amibe belenőttem, az a tudomány, amibe beletanultunk. Minden a korunknak megfelelő volt: munka, feladat, játék.

A libapasztorkodáshoz, a tehénőrzéshez a kövezés, a szerepjátékok, a varrások, csutkababák készítése, népdalok éneklése tartozott. A fosztóban, disznótorban, kukoricafosztásnál az elszenvedett háborús történetek, a boszorkányos történetek,

a falusi pletykák maradandó élmény-nyé váltak. De a szokások, a háromnapos lakodalom, a temetésen sirató asszonyok, ugyanúgy emlékeztetnek. A nagy kelt bodagok is, amelyeknek a teteje márványos volt, most is számban van az ízük. De a vendégségi sergőzés is emlékeztet.

Későbbiekben a munkák, a szőlőkötés, kapálás, a földeken való szorgoskodás következett. Az állatok gondozása szünet nélküli feladat volt.

Természetes volt az, hogy a kornak megfelelő feladatot ránk bízta, és ennek elvégzését el is várták tőlünk. Részesei lettünk egy közösségnek, ami megszabta, hogyan éljünk, mit tegyünk ahhoz, hogy miniket befogadjanak, szeressenek, segítsenek. Megtanultuk, mik azok az értékek, amelyeket, ha ismerünk, mi is közéjük tartozhatunk. Tagok leszünk, egy közösség tagjai, akik közösen építik a házat, szüretelnek, aratnak, együtt dolgoznak, együtt ünnepelnek, együtt örülnek, együtt bánkódnak, közös a feladat – ez a közösség.

Nemcsak emberi közösség részei voltunk, a természet körforgását is követni tudtuk, a föld, a növény, az állat harmonikus egységét. Láttuk kelni a magot a megművelt földből, szemünk előtt nőtt a növény, melyet az állat megevett, lelegelt, majd a növény és az állat az ember tápláléka lett. Ennek a folyamatnak minden mozzanatát megtanultuk. Hísz a parasztember volt a földműves, a szántóvető, kertész, borász, állattenyésztő...

A megtermelt növényt, a tenyészített állatot tudta szaporítani, gondozni, feldolgozni, tartósítani. Ebben a világban olyan erények voltak, mint a gondoskodás, törődés, állhatatosság, kitartás, becsület, segítség, gondoskodás, alkalmazkodás, tisztesség. Ezek az erények tettek képessé a szoros együttélésre. Generációk éltek együtt, ez csak úgy volt lehetséges, ha kialakultak az együttélés szabályai, a közösség írott-íratlan törvényei, amelyeket be kellett tartani.

Ezek a közösségek másoktól különböztek beszédükben, öltözködésükben, szokásaikban. Ezek a különbségek határozták meg hovatartozásukat: egy-egy táj nyelvjárása, öltözködési, gasztronómiai kultúrája, szokásai, értékei.

M. L-né: *Mi az érték ma?*

G. L. M-né: Mára megváltozott, kinyílt a világ, más lett a fontos. Ebben az értékvesztő világban kitágultak a lehetőségek, szinte megszűntek a közösségek. Elveszett az az értékrend, ami a közösséget kialakítja, megteremti, megtartja.

M. L-né: *Ha az ember nem tartozik egy olyan csoporthoz, amely egyfajta rendben él, amelyben normákhoz kell igazodnia, mit tesz, hová jut? Mi mutatja meg neki azt, hogy hogyan?*

G. L. M-né: Megváltozott világunkban megszűnt a folytonosság, a belenövés, a beletanulás. Megszaktadt egy folyamat.

Hogyan várhatjuk el gyermekeinktől, hogy ismerjék az élhető élet normáit, ha nem tanítjuk őket, ha nincs példa, amit kövessenek? Ha a szülőt nem látja dolgozni, hogyan tanulja meg mi a mindennapi munka? Ha nem érünk rá beszélgetni vele, hogy mondja el örömét, bánatát? Hogyan ismeri meg múltját, amibe később kapaszkodni tud? Ha nem ismeri a történelmet, mit tud a Szent Koronáról? Könnyes lesz a szeme a Himnusz hallatán? Gondoza-e majd a szülőt, ha a nagymama egye-

dül él szeretet és gondoskodás nélkül? Énekli-e népdalainkat, követi e szokásainkat, ha már mi is elhagyjuk azokat?

Összegyűjthetjük az ember által létrehozott szellemi, tárgyi, építészeti értékeket, a természet ajándékait, ha nem tudjuk továbbadni, nem feleltünk meg annak az elvárásnak, ami minden kornak a legfontosabb teendője.

M. L-né: *Hogyan zajlott Szurdokpüspökiben a települési értéktár összegyűjtése? Milyen módszereket alkalmaztak a munka során? Milyen csoportokat szólítottak meg?*

G. L. M-né: A Művelődési Intézet megyei irodájától kapott és itt helyben a közösség által kiegészített, településre igazított kérdőív alapján készítettük el településünk értéktárát. Interjúk, közösségi, egyéni beszélgetések során gyűjtöttük össze azokat a szellemi, emberi, tárgyi, természeti kincseinket, amelyeket a helyi lakosság tart megőrzendő értéknek. Ezen a beszélgetéseken a falu idősebb emberei tudtak sokat mesélni, akik még részesei, alkotói, teremtői voltak ezen értékeknek. A Hagyományörző Együttes tagjai a 40 éves közös munkával, énekléssel, a múlt megőrzésével igazi forrásadók voltak. A kutatásban részt vettek a fiatalok is, a színjátszó és képzőművész szakkörös gyermekek is. Felhasználtuk a Szurdokpüspökiről írt könyveket, Dr. Szomszéd András 4 kötetét és Poschné Valus Piroska 3 könyvét, megőrizték értékeinket a filmek, képek is.

Az értéktár összeállítása is közös munka, sok vélemény, sok látásmód eredménye. Ezt a közösségi összefogást, véleményt tartom a legnagyobb értéknek!

Mindazoknak, akik az értéktár összeállításában részt vettek és részt vesznek majd, Vörösmarty örök érvényű mondatát megszívlelve ajánlom: „A múltat tiszteld a jelenben s tartsd a jövőnek.”

GÉCZI LÁSZLÓ MIKLÓS NÉ óvónő, tanítónő, közel harminc éven át a településen lévő ifjúsági tábor gazdája. Nyugdíjazása után létrehozta a helyi civil szervezetet, a Szurdokpüspöki Tiszta Életéért Egyesületet, és a település kulturális életének fő szervezőjévé vált. 2010-től a település polgármestere. 2013-ban az első Nógrád megyei települési értéktár bemutató megszervezője, a Nógrád Megyei Értéktár Bizottság szakértői tagja.

Hit, remény, szeretet

Hit

(1037, 1372) származékszó, alapja a hisz ige hi tőváltozata.

A hit (görögül *πιστις*, latinul *fides*) egyrészt minden vallás alapja, másrészt a hívő szilárd, tartós meggyőződése, bizonyossága túlvilági jelleggel felruházott, természeti jelenségek, megszemélyesített hatalmak, istenek, vagy egy Isten létéről, tevékenységéről racionális vagy irracionális megtapasztalások alapján. A hitet, Isten ajándékát csak az kapja, aki igényt tart rá. Mert az Úr igaz, az igazságot szereti, igazak látják az ő orcáját.

A hit, remény, szeretet, szóhármás, az élet nem materiális megtartó erejeként, örömeként, a nehézségek elviseléséhez szükséges lelki tényezőként Pál apostol Korinthoszbeliekhez írt levelében szerepel először.

A hit, jóváhagyás. A monoteista vallásokban a hit forrása maga az Isten, az isteni kegyelem. A hitet az ember saját felelősségével vállalja, elfogadja Isten hívását, és érte a leg súlyosabb áldozatokra is képes. A hit a kegyelem, a bűnbocsánat, azaz az Istennel való kiegyezés, a megigazulás forrása, az örök élet megalapozója. A hit ellen elkövethető bűn: az eltiltás, a kételkedés, a hit tagadása, az eretnokség, a szakadárság, az emberre rótt, társas kötelességek megsértése.

Bizonyos értelemben a hit a tudás fogalmával áll szemben, az ismeret azon fokát jelöli, amely nem biztos, vagy nem bizonyított. A hit elsősorban nem ismeret, hanem a hívő sze-

mélyiség cselekvéseit, viszonyait, értékrendjét, törekvéseit befelé és kifelé döntően meghatározó érzelem, a belső biztonság forrása. A hívés állapota optimistán erősíti az egyén önmagához, embertársaihoz való viszonyát, erős kapcsolatépítő tényező, ösztönző erő, sok tekintetben hitelessé teszi a személy létét, megnyilvánulásait, társas kapcsolatait.

Világi értelemben a hit a társadalom, a társas élet együttélési normáinak létét, azok betartását, betartatását, a közös értékekért, célokért való együttműködés iránti igényt, az azok megvalósításában való részvételt, annak társas örömeit kínálja. A szolidáris egyesületek, mozgalmak felhívásaira ezért van mindig sok önként jelentkező. A katasztrófák kárainak elhárítására gyakran azok is reagálnak, adakoznak, akik egyébként nehezen aktivizálódnak.

Az egyén önmagába vetett hite léte meghatározó motorja, boldogulásának bázisa, társas viszonyainak ösztönző ereje, bizalmi tőkéje, emberi hitelességének forrása. Az önhit nem gőg, hanem belső erő, biztonságérzet. Ezzel szemben ugyanez a szó önhit, két t-vel a végén, semmiképpen sem pozitív jelzője az egyénnek, mert gyakran a gőg, a lenézés, a kivagyiság, a sztár-allűrök megnyilvánulása.

A társadalom dinamikus korszakaiban a mobilizáció, a karrier individualizálja az egyén alapszocializációval elsajátított családi, közösségi viszonyait, értékrendjét. A hirtelen társadalmi réteg- és értékváltás, a meg nem ért és értett helyzet társadalmi „keszonbetegség”-et okoz.

Minden siker igényli a tudást, a szorgalmat, a kitartást, az egészséges társas viszonyok létét, a pozitív énképet, a célratörő kitartást. Ez azt jelenti, hogy ha az egyén a számára eddig ismert, biztonságot adó értékrendből, ismeretlen normákat elváró társadalmi közegbe, erőterbe kerül, amit nem ért vagy értelmez jól, viszonyítási pontjai összekuszálódnak.

Bizonytalanná, kiszolgáltatottá válik.

Elsősorban a tömegkommunikációból, de a sikermenedzserek tevékenységéből eredő, hirtelen jött népszerűség, a sztárság, vagy egy hatalmas összegű nyeremény nemcsak a pillanatnyi státuszt, az emberi öntudatot, viszonyokat, hanem az egész élet normális pályaképét is tönk्रे verheti.

Az egyén légüres térbe kerül, nincs biztos értékrendű referencia személye, a régít elveti, az új menedzsment csak addig segíti törekvéseiben, amíg neki az kifizetődik, aztán magára hagyja sztároltját. A menedzserek által valós tehetség, teljesítmény nélkül, új üstökösként felemelt, majd ejtett „celebek” botrányai, öngyilkossági kísérletei mind erről tanúskodnak.

Az emberi hitelesség alapja a stabil belső értékrendből következő reális önismeret, a biztos, tárgyyszerű tudás, a segítőkész magatartás, az önzetlenség, a megbízható, a másokra, a „másság”-okra is figyelni képes érzékenység, a nyitottság. Jellemző formái új társas viszonyok kezdeményezése, a régiék gondozása, a szo-

ciális érzékenység, a segítőkészség. Ismérve: az empátia, az adni képes, önzetlen szeretet, a szavahihetőség, a megbízhatóság, a valóság, a reális igazság, a hűség.

A szavahihetőség egy személy vagy csoport ígéreteinek, szándékainak, viselkedésének, együttműködésének tartós, megbízható volta, közbizalom aziránt, hogy igaznak, jónak tartják azt, amit egy személy vagy csoport, intézmény az aktuális tennivalókról állít, dönt, vagy tesz, amire mozgósít. Akkor igaz ez, ha a személy, a csoport, vagy egy intézmény törekvései a közjót szolgálják.

Ha egy közművelődési intézmény nem a település lakosságának egészére tervez programokat, hanem rendszeresen csak egy-egy preferált, hírverő rétegnek, akkor könnyen elveszítheti a közbizalmat és hitelességét. A divatból felkapott dolgok iránti kíváncsiság, érdeklődés szolgálata komoly veszélynek teszi ki az intézményt, amely hánykolódó, kiszolgáltatott szervezetté válhat. A kulturális szolgáltatásaira leginkább rászoruló bizalmát vesztheti akkor is, ha csak a rezonáló, hírelő, szűk réteg kulturális igényeit, veszi figyelembe.

A közművelődési intézményeket az önkormányzatok működtetik, a képviselő-testületek hagyják jóvá programjaikat, nevezik ki igazgatóikat. A négyévente újraválasztott testületek bizalmát újra meg újra meg kell nyerni, ami nem kis feladat, ezért a legbiztosabb bázis a valóság, a hűség a lakosság egésze kulturális igényeinek szolgálatában. A lakosság elégedettségére való hivatkozással – különösen választások idején – a pártjelöltek szűk, elsősorban választási programigényei is csendesíthetők a közművelődési intézménnyel szemben támasztott „politikai reklám-elvárásokkal” szemben. Ennek a győztes részéről később lehetnek „macerás” következményei, mégis jó álláspont e tekintetben a politikai semlegesség.

A hitvallás életfilozófia.

Hűség egy hithez, elvhez, eszméhez sajátos értékrend mentén szervezett életrend megnyilvánulása, aktivitása. Képviselőire értékrendjük mentén sokféle társadalmi, szociális, kulturális ügyben aktivistaként szá-

mítani lehet. Nem kérnek, hanem adnak: figyelmet, szeretetet, gondoskodást, emberséget. Sokkal többen vannak, élnek közöttünk ők, mint általában gondoljuk, önzetlenek, szerények, kerülnek a hírverést.

A hitelesség sokszínű fogalom, valóság, érvényesség; elv, eszköz. A dolgok használhatóságába, működőképességébe vetett közbizalom. Egy ember, egy alkotás közösség- és egy személy élethűsége, egy írásmű, film, kép, megjelenítés igaz, korhű volta, az ábrázolt helyzet, állapot, a színjáték valóságossága.

Az elhíttelenség (karaktergyilkosság) lejárató kampány valaki, vagy valamely ügygel szemben. Elsősorban a közvélemény formáló orgánusok, személyek által terjesztett nyílt, vagy suttagó (ellen)propaganda. Veszedelmes eszköz, csak károkat okoz terjesztőjének, célpontjának egyaránt.

Hitehagyott az ember sok okból lehet. Legtöbbször sokszor csalódott, vagy egy ügyet önző érdekért eláruló, hitszegő, eretnek, elvtagadó, elpártoló, csalárd, csalfa, hamis, megbízhatatlan, állhatatlan, hűtlen szószegő, szkeptikus, gyanakvó egyén magatartása miatt. Ha valaki szűkebb-tágabb környezetében elveszti hitelét, ha

többé nem bíznak benne, kiírja magát éltető közösségéből. Rontja a hitelét, aki alássa a belé vetett bizalmat, azon igyekszik, hogy ne legyen tekintélye, ne higgyenek neki.

A hitetlenség általános értelemben a vallás iránti közöny, a transzcendens erőben való kételkedés, bizalmatlanság, engedetlenség, a hitigazságok elvetése. A hitetlenség képviselője a 12 apostol egyike, hitetlen Tamásként a Bibliában jelent meg, aki nem hitte el Jézus kinszenvedéseit, feltámadását, „Hiszem, ha látom” alapon érzékelhető bizonyosságot akart, s amíg azt meg nem tapasztalta, nem hitt a többieknek. Nyelvünkben a kételkedés, a gyanakvás a „tamáskodik” igében világiasodott. Mindenkori életállapotunk, reményeink, szeretetünk és szeretett voltunk sokszínűségét a mindennapok aktuális céljaiban, rohanásaiban, feszültségeiben, várokozásaiban, nemes szándékú erőfeszítéseiben – távlatok hiányában – nem is mindig érzékeljük, értelmezzük. Természetesnek vesszük. Pedig viszonyainkat mi formáljuk, magunkkal, másokkal, szereteteinkkel és még ellenfeleinkkel szemben is.

Szophoklész szerint: „Sok van, mi csodálatos, De az embernél nincs semmi csodálatosabb”

Püspöki szentmisével zárták le a hit évét a Váci Egyházmegyében. Beer Miklós megyéspüspök az ünnepen a hitről tartott elmélkedést a zsúfolásig megtelt váci székesegyházban.

Remény

A remény pozitív érzelmi állapot, a várakozás tartós vágya, hite, öröme.

Bizakodás, kilátás, lehetőség, perspektíva, sansz, valószínűség, lehetőség. A szebb jövő!

Bizalom aziránt, hogy amit óhajunk, amire törekszünk, az megvalósul. Nem passzív állapot.

Hit abban, hogy akiben, amiben bízunk, az velünk együtt (értünk?) megvalósítja azt, amire vágyunk. Boldogító erkölcsi érzélem, a jövő élet boldogságának forrása. Annak az elvárása, hogy valami úgy fog pozitív módon történni, ahogy szeretnénk, egy valakivel, vagy valamivel.

A szó az ómagyarban reményként, az ősmagyarban: rímenként, remélyként szerepelt.

1372-től reménységként ismert. Később, a nyelvújítás korában elvonással lett belőle a remény.

A félelem rabbá tesz. A remény felszabadít. A jövő azoké, akik hisznek az álmaikban. (Albert Einstein)

Reményeid, álmaid és törekvéseid jogosak. Megpróbálnak felemelni a felhők fölé, a viharok fölé, csak hagynod kell.

Szeretet

Ősi, urál kori szó 1372, szer ősi szavunk névszói folytatása.

A szer magyar alapjelentése sokszínű: kapcsolódás, társulás, vonzalom, rokonszenv, jóindulat, ragaszkodás, gyengédség, odaadás, rajongás, híresség, népszerűség, közkedveltség, divatosság.

Felelős, pozitív érzélem egy élőlény, egy érték, egy eszme iránt.

Az ógörögben öt szó van a szeretetre: erósz, agapé, filia, sztorgé és xénia.

Az Erósz görög isten nevéből a szenvedélyes szeretetet jelenti, amelyben szexuális vágy és vonzalom kerül kifejezésre.

A filia szenvedélyektől mentes, erényes szeretetet jelent. Ezt a fogalmat Arisztotelész találta ki. Ezt úgy is nevezik, mint az „értelem szeretetét”.

A szeretet gyakran magába foglalja a gondoskodást vagy azonosulást egy személlyel vagy egy dologgal, be-

lefoglalva az önmaga felé érzett szeretetet is (nárcizmus).

Aquinói Szent Tamás szerint a szeretet a mások felé érzett jó szándék..., olyan öröm, amit más ember boldogsága okoz nekünk... a szeretet feltétel nélküli önzetlenség.

Egy személy szerethet tárgyat, alapelveket vagy célt, ha nagyra értékeli azt, elköteleződött afelé. Ilyenek például a

lelkes önkéntes munkát végző, mozgalmi emberek. Az ügyük „szeretete” néha nem a személyek közötti szeretetből fakad, hanem a személytelen szeretetből, ami altruizmussal és erős spirituális vagy politikai meggyőződéssel párosul.

A személyközi szeretet az emberek közötti szeretetet jelenti. A viszonzatlan szeretet fájdalmas, egyoldalú érzélem.

Pál apostol első levele a Korinthusiakhoz

A szeretet himnusza

1. Szóljak bár emberek vagy angyalok nyelvén,
Ha szeretet nincs bennem,
Csak zengő érc vagyok vagy pengő cimbalom.
2. Legyen bár prófétáló tehetségem,
Ismerjem bár az összes titkokat és minden tudományt,
Legyen akkora hitem, hogy hegyeket mozgassak,
Ha szeretet nincs bennem,
Mit sem érek.
3. Osszam el bár egész vagyonom a szegényeknek
S vessem oda testem, hogy elégessenek,
Ha szeretet nincs bennem,
Mit sem használ nekem.
4. A szeretet türelmes, a szeretet jóságos,
A szeretet nem féltékeny,
Nem kérkedik, nem gőgösködik,
5. Nem tapintatlan, nem keresi a magáét,
Haragra nem gerjed, a rosszat föl nem rója,
6. Nem örül a gonoszszágnak,
De együtt örül az igazsággal.
7. Mindent eltűr, mindent elhisz,
Mindent remél, mindent elvisel.
8. A szeretet soha el nem múlik.
A prófétálás megszűnik,
A nyelvek elhallgatnak,
A tudomány elenyészik.
9. Tudásunk csak töredékes,
Töredékes a prófétálásunk is.
10. Mikor azonban eljön a beteljesedés,
Ami töredékes, véget ér.
11. Amikor még gyermek voltam, úgy beszéltem, mint a gyermek,
Úgy gondolkodtam, mint a gyermek, úgy ítéltam, mint a gyermek.
De mikor férfivá nőttem, elhagytam a gyermek szokásait.
12. Ma még csak tükörben, homályosan látunk,
Akkor majd színről-színre.
Most csak töredékes a tudásom,
Akkor majd úgy ismerem,
Ahogy én is ismert vagyok. Most megmarad a hit, remény, szeretet,
Ez a három, De köztük a legnagyobb a szeretet.

B. GELENCSÉR KATALIN gödöllői művelődéstörténész, ny. docens, ELTE Pedagógiai Pszichológiai Kar Andragógiai Tanszék. Bessenyei György-díjas, a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetettje.

Közösségi fejlesztésű szoftverek a közösségi művelődésben

A közművelődési szakember munkája egyre nagyobb részt támaszkodik az információtechnológiára. Nem csupán az ember alakítja saját arcára a technológiát, ez utóbbi sajátos logikája, eljárásai is hatnak az emberre és az emberi közösségekre. Jelen írásunkkal szeretnénk bemutatni e technológia közösségi művelődéssel kapcsolatos lehetőségeit. Elsőként az irodai munkával kapcsolatos lehetőségekről ejtünk szót, majd a közösségi művelődéssel kapcsolatban használható más lehetőségekről; grafikai, közösségi (on-line) szoftverekről, tartalomkezelő rendszerekről.

A közösségi tulajdonú, közösségi fejlesztésű szellemi-kulturális javak létezése emberemlékezet óta az emberi társadalom alapvető tulajdonsága. A népdal, a mese, a mítosz mind közös, továbbadott és fejlesztett kincsünk. Az emberi kultúra, emberi természet alapvető sajátossága, hogy megoszt és terjeszt, az előző generációk eredményére, tapasztalatára, hiedelmeire épít. Jól megfogható ez a mese a dal, a költészet kapcsán, melyeknek motívumai beépülnek további dalokba és mesékbe, egyéb szövegekbe, és nemzeteken, nemzedékeken keresztül hagyományozódnak tovább.

A nemzedékek tanulási folyamatainak eszköze a kezdeti szájhangyomány útján történő terjedéstől radikálisan átalakult a könyvnyomtatás gyakorlatával, majd jelenleg a digitális technika generál radikális változtatásokat. A változás nem csupán eszközhasználatban, de a közösségek szerveződésének, kommunikációs útjainak újrendeződésében is jelentkezik. Ez utóbbit érdemes alaposabb kutatás és elemzés tárgyává tenni, míg az előbbivel kapcsolatban szintén érdemes információkkal bírni, főként azért, mert a közösségi fejlesztésű szoftverek születése és fejlődésük sok tekintetben modellezi a szellemi-kulturális javak keletkezésének egyéb területére jellemző változásait és azok tendenciáit.

Az informatikai kultúra előretörésével – mely már a pénzalapú modern kori kultúra terméke – csökkenni látszódott a közösségi tudásnak a jelentősége, helyét a piac és a verseny látszott átvenni e téren is. A számítógépet működtető szoftverek a 70-es, 80-as évektől elváltak az alattuk lévő hardvertől, kereskedelmi termékként kezdtek létezni a különféle operációs rendszerek és alkalmazások, melyek jellemzően zártak¹ is.

A digitális megoldások, hálózatosodás térhódításával egy időben számos probléma került elő a tudás megosztásával, megoszthatóságával kapcsolatban. Az emberi természet alapvető irányultsága arra, hogy a tudást magáévá tehesse és megoszthassa hamar szembekerült a kereskedelmi – zárt – megoldásokkal. Mivel a digitálisan létező adatok (programok, szövegek, filmek, zenék, képek stb.) megosztásának nincs akadály, a másolat keletkezésekor minőségromlás nem következik be és elhanyagolható költsége van, ezért már a 90-es évek eleje, közepe óta létezik a kulturális javak megosztásának igénye és a kereskedelmi terjesztés közötti feszültség. A javak megosztása, közös kincsként való használata egyre több ország joggyakorlata alapján kriminalizálódott.

Mivel a digitális technológia korai adaptálói rendszerint szoftverfejlesztők voltak, így nem meglepő módon először erről a területről érkezett válasz a feszültség oldására.

Az 1985-ben létrejött Free Software Foundation (Szabad Szoftver Alapítvány) intézményi háttérrel is biztosított a szabad szoftveres² fejlesztésekhez.

1 A zárt forráskód vagy zárt forráskódú szoftver (angolul proprietary software vagy closed source software) olyan számítástechnikai program, amelyet a tulajdonos-fejlesztő kizárólagos jogait (*copyright*) fenntartó, a szoftver másolását vagy újrafelhasználását kizáró zárt licenc alapján bocsátottak ki. A zárt forráskódú programok licencei általában megengedik a végfelhasználónak a szoftver futtatását (licenccij ellenében vagy ingyesen), de minden mászt tiltanak, azaz a szoftver és a forráskód módosítását, visszafejtését, további terjesztését. (Wikipédia)

2 A közkinccsként (public domain) terjesztett forráskód egyidős a modern programozással. A szabad szoftver mozgalmat Richard M. Stallman indította 1983-ban a GNU projekttel. Az elvi célkitűzést kiáltvány (The GNU Manifesto, 1984), alapítvány (Free Software Foundation, röviden FSF, 1985) és az első általános szabad szoftver licenc (GNU GPL, 1989) követte. Az FSF szerint a szabad szoftverek a következő szabadságjogokkal kell, hogy rendelkezzenek:

A magyar gyakorlat szerint is a '90-es évek elejétől a személyi számítógépek területén zárt, kereskedelmi szoftverek váltak egyeduralmukodóvá, számos esetben monopolisztikus helyzetben lévő operációs rendszereket, szoftvereket használhattunk (például DOS, Microsoft Windows, Microsoft Office, Microsoft Internet Explorer). Már ekkor léteztek és mára már megkerülhetlenné váltak a nyílt, közösségi fejlesztésű szoftverek.

A szabad szoftveres jogi és társadalmi megoldásokon alapulva 2001-ben jött létre a Creative Commons elnevezésű non-profit szervezet, mely szervezet által kidolgozott jogi megoldások lehetővé teszik, hogy az addig minden szerzői jogot kisajátító Copyright megoldás helyett az alkotók műveikre vonatkozó jogait részben vagy egészben a közösségnek hagyományozzák. A megoldás kimondott célja a jelenlegi szerzői jogi törvények problémáinak elkerülése, amelyek a tudás megosztását akadályozhatják, tekintve hogy az innovációk és az új ötletek a már meglévőkre épülnek.

Mindezen megfontolások alapján úgy vélem a közösségi művelődéssel, mint szakmával foglalkozóknak érdemes tisztában lenni a közösségi együttműködésre, munkára alapozottan születő eszközökkel és azok használatának lehetőségével.

Tekintsük át röviden ezeket a lehetőségeket.

Szabad szoftverek a közösségi művelődésben

Hagyományosan a közművelődésben is irodai célokra használtunk személyi számítógépet, voltaképp írógép helyett. Jellemzően valamelyik Mic-

rosoft operációs rendszer felett futott szintén Microsoft irodai programcsomag. A legtöbb helyen még ma is ez található.

Azonban szabad és ingyenes alternatívák már az ezredforduló óta rendelkezésre állnak.

Operációs rendszert tekintve a nyílt forráskódú Linux alapú rendszerek már jó pár éve kielégítő megoldást nyújtanak. A Linux kifejezést sokszor tévesen nem csupán az operációs rendszer magjára, hanem a felette futó alkalmazásokra is alkalmazzák. Linux rendszermagra építve számos komplett rendszer használható, melyek majd mindegyike szabad és ingyenes.

A Bács-Kiskun Megyei Közművelődési Intézetnél rendszerint a közismertebb Ubuntu elnevezésű rendszert használjuk. Fontos előnye, hogy teljes körű megoldást szállít, az irodai programok már az alaptelepítés során a gépre kerülnek sok más hasznos szoftverrel együtt, teljes magyar honosítással. (Komplett, használatra kész telepítés nagyjából fél-egy óra időt vesz igénybe.) További fontos előnye ennek és más Linux alapú terjesztésnek is, hogy a Microsoft termékekkel ellentétben újratelepítésekre, kiegészítő, a rendszert lassító segédprogramokra nincs szükség, illetve több tízezer szabad, közösségi szoftver tölthető le internetes tárolókból egy kattintással.

Természetesen számos más Linux alapú kiadás (disztribúció) létezik, szabadon választhatunk közöttük. Érdemes még kipróbálni az asztali gépekre tervezett *OpenSuSE*³ Linuxot, vagy a számos elavult, kis erőforrású gépekre optimalizált kiadások közül a *Puppy*⁴ Linuxot is.

Irodai programcsomagot tekintve leginkább a *Libreoffice*⁵ ajánlható,

mely írja és olvassa a Microsoft Office formátumait, gyakran több, néha (például szövegbe ágyazott grafikonok esetén) kevesebb sikerrel.

Érdemes még megemlíteni az *Abiword* nevű szövegszerkesztőt. Az irodai szövegszerkesztés szinte minden funkcióját tudja, ugyanakkor könnyűsúlyú program, régi elavult gépeken jól fut (a Libreoffice kissé erőforrás igényesebb). Hasonlóan remek kis program a *Gnumeric*, amely táblázatkezelőként régi gépeken is jól használható. Mindezen említett irodai programok telepíthetők az Ubuntu vagy más Linux kiadás internetes tárolóiból, de letölthetők windows alatt futó verzióik is.

A közösségi művelődéssel foglalkozó, weben is publikáló szakember számára adottak a szabadon felhasználható grafikai, képmánipuláló, nyomdai előkészítő programok is. Ezek közül nagyon hasznos a fotók szerkesztésére alkalmas GIMP, vagy az Inkscape grafikai program vagy a Scribus kiadványszerkesztő.

Az említett rendszerek mindegyikének nagy előnye, hogy átlagos irodai használatra készen telepíthetők, további kiegészítő programok vásárlására, letöltésére, telepítésére nincsen szükség. Voltaképpen egy olvasni hajlandó egyszerű felhasználó saját rendszerét használatra készen nagyjából egy óra alatt feltelepítheti.

Továbbá alapvető jellemzője a szabad szoftverek felhasználóinak, hogy rendszerint on-line közösséget alkotnak, és tudásukat megosztják egymással, illetve egymás számára segítséget nyújtanak a szoftverekkel kapcsolatban, mely minden új csatlakozó is megkap a közösségtől. Az említett közösségek erős sajátossága, hogy alapvetően befogadó jellegűek és ezzel együtt erősen érvényesül

1. A tetszőleges célra történő szabad felhasználás;

2. a szabad tanulmányozhatóság és igény szerinti módosíthatóság, aminek előfeltétele a forráskódhoz való hozzáférhetőség;

3. a másolatok szabad terjeszthetősége, segítve ezzel ismerőseinket;

4. a szabad továbbfejleszthetőség, és az eredmény szabad közzététele a közösség javára. Ennek is előfeltétele a forráskód elérhetősége.[8]

A „szabad” nem feltétlenül jelent „ingyenes”: bárki bármennyiért árusíthatja a kérdéses programokat; az egyetlen feltétel, hogy a fenti négy alapjogot garantálja vevői számára. Miért venné meg bárki is? Azért, mert például nem képes azt magának lefordítani, szüksége van kézikönyvre, CD-n vagy DVD-n szeretné a programokat megkapni, vagy mert támogatásra van szüksége. Az is elképzelhető, hogy valaki egyedi fejlesztéssel, teszte szabással, adott hiba kijavításával, adott funkció beépítésével biz meg egy programozót vagy céget. (Wikipédia)

3 <http://opensuse.hu>

4 <http://puppylinux.org>

5 <http://hu.libreoffice.org>

a közösség értékrendje, viselkedési szokásai az esetleges anonimitás ellenére is.

A közösségek on-line szerveződésének megkerülhetetlen felületei kereskedelmi vállalkozások (Facebook, Google), de rendelkezésre állnak non-profit, szabadon felhasználható megoldások is. Ilyen például a Wikipediát működtető szoftver is. Érdeemes megemlíteni néhány szabadon felhasználható általános célú tartalomkezelő rendszert is, amelyek egyszerű eszközt biztosítanak közművelődési intézmények számára is tartalmuk közzétételére. Közülük az egyik nagyszerű eszköz, a Drupal tartalmaz olyam közösségi nyilvánossá-

got szolgáló funkciót, mint fórumok, blogok, felhasználók kezelése, hozzászólási lehetőségek. Ezen rendszerek előnye még, hogy – Drupal esetében – rendszerint szintén szabadon felhasználható kiegészítőkkal további szolgáltatások érhetőek el, mint például kereskedelmi közösségi oldalakkal való átjárhatóság.

*

Úgy vélem nem csak mi dolgozunk és alakítjuk a környezetünket munkánkkal, eszközeinkkel, de ezek az eszközök visszahatnak ránk és a munkánkra is. Ezért is gondolom, hogy mint közösségi művelődéssel foglalkozó szakembernek a közösségi munka eredményeként születő eszközöket figyelembe kell vennem, és eredményeit beépíteni mindennapi munkámba.

PETŐFI SÁNDOR LÁSZLÓ művelődésszervező, tanár. Kezdetben az oktatásban dolgozott, majd 2005-től a Bács-Kiskun Megyei Közművelődési Intézetnél, a mai NMI megyei iroda jogelődjénél. Tagként részt vesz a Kecskemét Megyei Jogú Város Oktatási, Kulturális és Egyházügyi Bizottság munkájában, elnökként irányítja a Bizottság Kulturális Munkacsoportjának tevékenységét, valamint kuratóriumi tagként részt vállal a Pilinszky János Alapítvány feladataiban.

facebook – idővonal

Új tanulási és tanítási kultúra

Éppen 40 éve annak, hogy 1973 októberében először találkoztam a *távoktatás* elnevezéssel és a fogalommal.

A Felsőoktatási Pedagógia Kutatóközpont távoktatási teamjének tudományos munkatársaként részt vehettem ennek az *új oktatási formának* a gyakorlati megvalósításában és elméleti modellje kidolgozásában.

Célunk volt: „olyan oktatóanyagok és oktatási módszerek, valamint ezek pedagógiai modelljeinek a kidolgozása a főiskolai levelező tanárképzés területén:

- amely oktatóanyagok és módszerek segítségével a főiskolai levelező tanárképzés hatékonyabban töltheti be jelenlegi társadalmi funkcióját;
- amelyek a jövő távoktatási rendszerében a megfelelő módosításokkal könnyen alkalmazhatók az oktatás egyéb területein és szintjein;
- amelyek újszerű megoldásaikkal frissítően hathatnak a nappali tagozatos oktatóanyagok összeállítására és az ott alkalmazott módszerekre.” (1973)

Fiatalként nekem izgalmas volt olyan témát kutatni, ami a *jövőt* jelezte, és/de az elmúlt 40 év változásai is rendkívül gazdagnak és változatosnak mutatkoztak e téren. Gyorsan múlt az idő...

„Történelmet írtunk 1974-ben a Tihanyi Távoktatási Konferenciával” – ezt mondogattuk az 1990-es években, amikor már Országos Távoktatási Tanács is alakult és Távoktatási Szakértői Testület és Kollégium is működött a felsőoktatásban. És/de évtizedekbe telt mire Kollégáinkkal együtt, azaz sokunknak sikerült – legalább – a felsőfokú felnőttoktatás szakmai berkeiben felkelteni a téma iránti érzékenységet.

Számomra a távoktatási kutatások legfontosabb kérdése: *„a képzésen belül, az egyedül, önállóan tanuló felnőtt tanulási munkájának a mikéntje és annak távolról történő irányítása”* – olyan kérdéskör maradt, amit kicsit később, és egészen más irányból közelítve szintén kutathattam egyetemi oktató koromban, 1989 és 2005 között is. Ekkor már szakirodalmi szinten folytattam az elemzéseket, hiszen csak egyéni kutatásokra nyílt alkalmam, szemben a gyakorlatban is irányított távoktatással, amit a 70-es években megszervezhettünk Pécsen, a Tanárképző Főiskolán (a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont pécsi távoktatás-módszertani kísérlete elnevezés alatt folyt a munka mintegy 900 hallgatóval és 50 oktatóval 1973 és 1980 között!).

1973 óta azonban nagyot változott a világ körülöttünk is. Az én kutatási irányaim is módosultak, érdeklődésem az elektronikus tanulás felé terelődött.

Az *elektronikus tanulás* tényezésének nem csak itthon, hanem (sőt főleg) Franciaországban is tanúja lehettem 1990 után, és folyamatosan publikáltam is kutatásaim eredményeit. Az *e-learning* alkalmazása ugyanis evidenciaként jelent meg és terjedt 2000 körül a francia vállalatok távoktatási-képzési világában, mint a fejlesztés eszköze. Mivel nappali tagozaton oktattam a francia gazdasági nyelvet Budapesten, fontosnak érez-

tem e terület magyar kollégákkal történő megismertetését.

Az információs és kommunikációs technológiák menthetetlenül behatoltak a magyar társadalom életébe is, és – ha lassan és megkéskve is – alkalmazásuk terjedőben van az oktatás-képzés minden területén. Az elmúlt évtizedben a gyerekek által hasznosított technológiák és az általuk használt alkalmazások „kényszerítik” talán leghatékonyabban az oktatás irányítóit, felelőseit a változtatásra és a fejlesztésre.

2013-ban mindazonáltal sokkal inkább az *eszközhasználat* köti le a szakmai közvélemény figyelmét semmint a didaktikai vonatkozások. Nem véletlen mindez a Facebook felhasználása/virágzása idején, napjainkban. Az érdekelteknek mégis egyszerre fontos a tanítás módszertani oldalát fejleszteni és a felhasználás optimális lehetőségeit terelgetni és kordában tartani.

Szerencsére már nem az eszközök hiányáról zeng a sajtó az iskolákban. Reméljük, hogy a közvetlen jövőben fokozott figyelem irányulhat a web2, az újmédia, a hálózati tanulás stb. elemeinek és rendszerének tanulmányozása mellett a *digitális nemzedék(ek)*, a *digitális pedagógia* és a *digitális állampolgárság* gondjainak mielőbbi megoldására is.

Számomra sok örömet jelentett az elmúlt 40 évben az, hogy részese lehettem az *új tanulási és tanítási kultúra* folyamatos alakulásának.

KOVÁCS ILMA (Szatmárnémeti, 1942) egyetemi magántanár, BCE OIK Alkalmazott Nyelvészeti Kutató- és Továbbképző Központ munkatársa. A távoktatás és az elektronikus tanulás kutatója, „Multimédia az oktatásban”-díjas (2008), eLearning Hutter Ottó díjas (2009), www.kovacsilma.webs.com

Változó környezet és változatlan szakmai tartalom Adácson

Adács Heves megye délnyugati részén, a Mátra előterében, és az Alföld északi szélén, Gyöngyöstől 12 km-re, délre fekszik, a lakosságszám 2700 fő. Országos, közművelődési téren is jelentős hírnévre a korábbi „vasutas község” a Veritas Színpad szintársulattal és az Országos Falusi Színjátékos Találkozójával tett szert, melyből idén novemberben már a tizenhetediket szervezik. Adács mindig is az új utak kereséséről volt ismert. Az adácsi Janus Pannonius Művelődési Ház és Sportcentrum életében jelentős változást hozott, hogy a művelődési ház, mint önkormányzat által alapított költségvetési szerv a képviselőtestület döntése nyomán megszűnt, ugyanakkor 2013. július 1. kezdettel a Zéta Kulturális Egyesület működteti a kultúra házát.

Mint azt *dr. Kiss László* jegyző elmondta, a lépést az indokolta, hogy a Darányi Ignác Terv keretében a Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alaphoz korábban pályázatot nyújtottak be a művelődési ház tetőfelújítása miatt. A jelenleg folyó építkezésre a szervezet 19,5 millió forintot nyert, és a pályázati szerződés feltételeként, miután a Zéta Kulturális Egyesület nyújtotta be formálisan ezt a pályázatot, kitétel volt a pályázat öt éves fenntartási szakaszára, hogy ugyanez a pályázatot beadó szervezet működtesse az intézményt. Mivel az eredeti alapító okirat szerint a művelődési ház arra jött létre, hogy az önkormányzat működtesse azt, ezért az intézményt az

önkormányzat részéről meg kellett szüntetni, és a civil szervezetnek kellett a művelődési ház működtetését átvenni – tette hozzá a jegyző. A közművelődési munka tovább folytatására a Zéta Kulturális Egyesület és az adácsi önkormányzat között így létrejött egy közművelődési megállapodás. Az egyezség értelmében a művelődési ház továbbra is úgy működik, mintha önkormányzati lenne, a költségvetése

a korábbi nagyjából 10 millió forintos keretösszeghez képest nem változott, a normatív állami hozzájárulásból 3,5 millió forint jut a művelődési házra. A nagyobb rendezvények alkalmával felhasználható plusztámogatás pedig egyesületi támogatásként kerül át a Zéta számlájára. Ezzel a korábbihoz képest nincs jelentős változás a működési keretösszeget tekintve, hiszen az intézménynek volt meghatározott

Az adácsi művelődési ház

költségvetése, ami beépült a települési költségvetésbe, így számszakilag nincs változás, hiszen a támogatást nem egy önkormányzati intézmény használja fel, hanem működési támogatásként kerül át a civil szervezethez. A civil szervezet számára átadott keretösszeg a megállapodás értelmében ténylegesen csak a működésre vonatkozik, így a közüzemi számlákat jelentő „rezi” kifizetések és egy fő bére állható ebből.

Az adácsi Janus Pannonius (korábban József Attila) Művelődési Ház és Sportcentrum épülete eredetileg lakóháznak épült a huszadik század elején egy jómódú család számára. A kúriaszzerű épületet a második világháborút követően belügyminiszteri rendelet nyomán alakították lakóépületből művelődési házzá. Ebben az épületben helyezkedik el az igazgatói iroda, egy kisebb előadóterem, majd a rendszerváltás után a helyi kábeltelevízió stúdiója, és az 1990-es évek elején a TELEHÁZ is itt kapott helyet. 1960-ban hozzáépítéssel jött létre a művelődési ház színházterme, a hozzátartozó öltöző, technikai tér és az aula. Az adácsi művelődési ház vezetője *Szekeres János*, aki 1974-óta áll a Janus Pannonius Művelődési Ház és Sportcentrum élén. Az igazgató az egri tanárképző főiskolán végzett történelem-népművelés szakon. Több alkalommal megyei, országos kitüntetésekkel ismerték el munkáját. 2001-ben megkapta a Wlassics Gyula-díjat. A Magyar Millennium „Kulturával a Nyugat kapujában” Nemzeti fesztivál megyei és országos rendezvényeinek szervezésében nyújtott kiemelkedő munkájáért miniszteri elismerésben részesült. Mint ahogyan azt az immár egyesületi keretek között a művelődési ház vezetői feladatait továbbra is ellátó *Szekeres János* elmondta, nem teljesen igaz, hogy az egyesületi forma miatt szabadabban tud gazdálkodni, pénzeket felhasználni az intézmény, bár adminisztratív tekintetben a pénzkezelés egyszerűbbé vált. Az önkormányzattól feladat ellátási finanszírozásként átvett, havi bontásban érkező keretösszegeből tudják fedezni a ház költségeit, így a bérköltséget, az egyéb tiszteletdíjakat, a művészeti csoportok működésével

összefüggő kiadásokat, a könyvelő és a helyi televízió költségeit, jogdíjait is. *Szekeres János* szerint a fenntartó-váltással a pályázati lehetőségekben sokkal nagyobb potenciál érezhető, mint önkormányzati költségvetési szervként. Ezt a lehetőséget szeretnék sokkal jobban kihasználni, hiszen van elbírálás alatt több pályázatuk, melyből a nagyterem teljes felújítása megoldható volna, így az öltözők, a színpad és a mosdók is. Ezt a Leader közösség, vagyis a Dál-Mátra Közhasznú Egyesület már elfogadta, észak-magyarországi régiós szinten születik majd végső döntés róla. Várják az értesítést egy másik, teljes hang és fénytechnikai beruházásról szóló pályázatukkal kapcsolatban is, ami 2,5 millió forintos összeget jelent. A pályázati lehetőségeket tekintve a Nemzeti Együttműködési Alap pályázatainak is jóval kedvezőbb elbírálás alá eshet a Zéta Kulturális Egyesület; igaz, az elmúlt években egyre csökkent az ilyen módon elnyerhető támogatás. Az egyesület bevételi lehetőségei ezen kívül még a helyiség bérbeadásból származó bevételek, ezek egyrészt vásárokból, másrészt nem saját művészeti csoportok előadásából tevődnek össze. Ezek mellett a szokásos, hagyományos rendezvényeik tovább folytatódnak, így az azokból származó bevétel szintén ide folyik be. Ezen felül még – 100 taggal rendelkező egyesület lévén – jelentős tétel a tagdíj, emellett az Sza 1%-a nyújt még bevételi lehetőséget. Főállásban 1 fő (a művelődési ház vezetője) dolgozik, emellett 3 közcélú foglalkoztatottnak tudnak munkát adni és társadalmi munkában önkéntesként is többen segítik a működést. Az ilyen önkéntesek száma akár 10-50 fő is lehet – rendezvényektől függően. Mint *Szekeres Jánosné Ida* a Zéta Kulturális Egyesület elnöke kiemelte, az önkéntesek segítsége érinti a napi ügyviteli teendőktől kezdve a szervezést, lebonyolítást, és minden egyéb fázisát a rendezvényszervezésnek vagy pályázatírásnak.

A Zéta Kulturális Egyesület elődjeként 1974. október elsején alakult meg a Zéta Ifjúsági Klub, ezzel párhuzamosan pedig a Veritas Színpad, amelynek vezetője és színésze *Szeke-*

Szekeres Jánosné Ida

res Jánosné Ida, míg állandó rendezője *Szekeres János*. Komoly színházi előadások mellett számos esküvő és névadó ünnepség műsorát készítette, és adta elő a társulat ajándékol annak a párnak, amely a jeles eseményre meghívta a közösséget, amelyhez maga is tartozott. Nagyon sok munkát kellett felvállalni ezzel együtt, hiszen a művelődési ház épülete meglehetősen romos állapotú volt az ifjúsági klub létrejöttkor, úgyhogy nem csak a kulturális tartalommal kellett megtölteni az adott infrastruktúrát, hanem először az épületet kellett a kulturális funkcióhoz méltóvá emelni, vagyis felújítani és átalakítani. Ezzel együtt a szakmai célkitűzéseknek megfelelő kulturális tartalom kialakítása is párhuzamosan folyt a csoport életében, így munkájuk hamarosan elismerést vívott ki kezdetben helyi, majd megyei szinten. A kezdeti évek sikerét jellemezte, hogy egy alkalommal, még a hetvenes években, a Székesfehérváron megrendezett Módszervásáron a Zéta képviselte Heves megyét. Ezen kívül számtalan elismeréssel jutalmazták a csoport munkáját, így a Heves Megyei Tanács nívódíját kapta meg a Zéta Ifjúsági Klub illetve a Veritas Színpad is. Már a kezdetekkor elhatározta a csoport, hogy egész estét betöltő darabot is be fognak mutatni, így elsőként Thorbjörn Egner: A három jószívű rabló című művét vitték színre. *Szekeres Jánosné*

Ida kiemelte, annyira megszerették ezt a műfajt a maga összes teendőjével, hiszen ők készítették a díszleteket, jelmezeket is, hogy az irodalmi műsorokról egyre inkább a színdarabok bemutatására és játszására tevődött a hangsúly. A következő meghatározó fordulót jelentő nagy sikernek az 1989-es dunaszerdahelyi előadás bizonyult. Ettől kezdve minden évben ellátogattak egy-egy előadással Szlovákia és Erdély magyarlakta területeire. A Veritas Színpad tevékenysége azonban nem csupán a színeszi teljesítményekben érhető tetten. Számos anekdota szól azon alkalmakról, amikor a közösség tagjai egy-egy előadásra a díszletet, a kellékeket és a jelmezeket készítették. A közösség számára teljesen természetes dolog az, hogy az iskola rajztanára szabadidejében a Veritas Színpad színésze és díszlettervezője. Kedves momentumai ezek a közösség életének a mai napig.

A vidéki amatőr színjátszó társaságok számára az 1980-as évek elején kezdtek el szervezni az országos találkozókat, így meghatározó volt az

1983-as Kimlén szervezett találkozó. Később ezek az országos megméretések elmaradtak, majd 1997-től folytatódott a kezdeményezés ismét. Az eredetileg más-más helyszínre tervezett sorozat végül Adácshoz kötődött – immár 17 éve.

Az 1980-as évek végére a „klub” mint működési forma kezdett elavultá válni. A Zéta azonnal egyesületté alakult a megyében az elsők között, attól kezdve Zéta Kulturális Egyesület a nevük.

1980-ban alakult meg a művelődési ház néptánc csoportja, amit 1984-ben követett a formációs csoport. E két tánc csoport megalakulásával született meg a Zéta Táncklub, amelyet megalakulásától kezdve siker kísér, legyen szó akár versenyről, fesztiválról vagy bemutatkozó szereplésről Balatonfüreden és Balatonalmádban, avagy megyei rendezvényeken való közreműködésről. Az évek folyamán számos külföldi szereplés után nemcsak Heves megyében, de Európa és Ázsia néhány nagyvárosában ismertté

vált a Zéta Táncklub neve. A tánc csoport kezdetben egy rövid ideig a Búzavirág nevet viselte. Az együttes tevékenységi köre is szélesebb volt a kezdeti időszakban. Létezett mazsorett, sőt balett csoport is. Megyei finanszírozás mellett 1980-1984 között zeneiskola is működött az intézményben, ám ezen kezdeményezések rövid életűnek bizonyultak. Ennek oka a résztvevők alacsony száma volt. Így megmaradt a két legnépszerűbb tánc csoport.

A jogszabályi változásokat követve az első adandó alkalommal élt a Zéta Kulturális Egyesület a lehetőséggel, és közhasznúvá vált a szervezet. Szerkes Jánosné Ida, az egyesület elnöke szerint a mostani fenntartóváltás leginkább a Zéta Kulturális Egyesület belső életében hozott új feladatokat. Nyáron ismét át kellett dolgozni az alapszabályukat a művelődési ház átvétele miatt, így változott a státuszuk, bele kellett venni az alapszabályba, hogy munkáltatói jogköröket gyakorol a szervezet, utalványozási jogköre van, a szigorú pénzügyi szabályoknak

Adácsi búcsú

Fiatalok bemutatója a művelődési házban

és feltételeknek is meg kell felelni, így a különböző szabályzatok elkészítése, majd ezek megléte nem kis munkát rótt az egyesületre; ezeknek a változásoknak az átvezetése jelenleg is folyamatban van a cégbírószágon.

A pályázatokkal és a finanszírozási kérdésekkel kapcsolatban az egyesület elnöke kiemelte, hogy a nonprofit civil szervezetek általában nem rendelkeznek több milliós tartalékokkal. Nem is az önerő megléte válik így kérdésessé, hanem az, hogy sok pályázat utófinanszírozású, és mire egy magyar civil szervezet eljut addig, hogy tudjon pályázni, vagy nyer és el kell kezdeni megvalósítani a programot, addigra esetenként kölcsönökből, hitellekből valósítja meg a programját. Így a mostani tetőfelújítás is jelentős, magántulajdont is érintő biztosítékokat és hitelfelvételt jelentett a Zéta számára. Szekeres Jánosné Ida hozzátette: nehezen értelmezhető, hogy egy nyertes pályázat esetén a pénzügyi

tek miért kérnek indokolatlan terhet jelentő fedezetet, miért nem elég igazolni a pályázat elnyerésének tényét. Nem érthető, hogy miért nincs egy olyan magyar pénzügyi intézet, ami legalább annyival tudná segíteni a civil szervezeteket – végső soron a magyar kultúra infrastrukturális beruházásait –, hogy bizalommal és partnerként tekint rájuk. Struktúraváltás kellene, teljesen más, a gazdasági életben máshol jól működő finanszírozási módra lehetne itt is áttérni.

Az adácsi Zéta Kulturális Egyesület nevéhez két nagyobb országos fesztivál fűződik. November végén tartják az Országos Falusi Színjátéksz Találkozót és júliusban a Magyar Történelmi Tájegységek Néptánc Csoportjainak Találkozóját.

Jelentősebb nagyrendezvényük az Adácsi Búcsú, májusban táncgálát, a téli hónapok folyamán az adventtel és a karácsonyi ünnepekkel kapcsolatos nagyrendezvények sorát szervezik, melyek megmozgatják a település teljes lakosságát. Jelentősek a több mint 30 éves múltra visszanyúló balatoni táboraik. Továbbá a Zéta a CSEMADOK Kassa-környéki Területi Választmánya magyarországi pályázatainak pénzügyi lebonyolítója.

A szponzorok, helyi támogatók megléte fontos az adácsi helyi kultúra számára, azonban a helyi cégek, pénzügyi intézet, egyéni vállalkozók közül csak kevesen tartják valóban fontosnak a kultúra támogatását. Mint azt Szekeres Jánosné Ida egyesületi elnök kifejtette, az önkéntesség alapvető a település, a helyi kulturális élet és a művelődési ház életében. A művelődési háznak egy főállású alkalmazottja van, így a házhoz köthető csoportokban tevékenykedő személyek segítségével nélkül lehetetlen volna azt a fajta szakmai és szervezői munkát elvégezni, amit a gyakorlatban elvégez a művelődési ház. Jó és jól kihasználható lehetőség a középiskolások számára kötelezően előírt 50 órás közösségi szolgálat, hiszen a településről középiskolákba járó diákok számára helyben tudnak alkalmat és elvégzendő feladatokat adni; így a tetőfelújítás november végi befejezése után, az adventi időszak kezdetétől a fiatalok is megtapasztalhatják, kiből lehet igazi „zétás” Adácson.

KISS BALÁZS LEVENTE (1975) művelődésszervező, 2002-től dolgozik kulturális területen, 2002-2007 között a gyöngyösi Mátra Múzeumban, 2003-tól a Gyöngyösi Városi Televízióban műsorszerkesztőként. 2005-től bekapcsolódott a Mátra Művelődési Központ munkájába a Filmklub csoportvezetőjeként. 2011-től 2013. október végéig a Mátra Művelődési Központ, majd 2013 novemberétől az NMI Heves megyei irodájának munkatársa. Rendszeresen publikál a Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület által kiadott webes folyóiratban, a Magyar Múzeumok OnLine (magyarmuzeumok.hu) nevű kiadványban.

Huszonöt éves az inárcsi színjátszás

Idén decemberben ünnepli fennállásának huszonötödik évfordulóját az inárcsi színjátszás. Az alkalomból ünnepi fesztivált szervezünk, melynek keretében régi előadásokat újítunk fel, és természetesen a jelenlegi termésből is ízelítőt adunk. Emellett bemutatjuk az inárcsi színjátszás történetéről szóló könyvet. Ilyen alkalmakkor természetesen, hogy számba vegyük azt az utat, amit bejártunk, és összegezzük az elért eredményeket.

Röviden érdemes áttekinteni a kezdetet és a történetet, hogy láthassuk, honnan ered, milyen gyökerekkel bír az a hagyomány, amely ma is, huszonöt év után is élő és fejlődőképes.

1988-ban egy pedagógus házaspár elindította a Pest megyei községben, Inárcson első színjátszó csoportját. Kovácsné Lapu Mária és Kovács Géza főiskolás korukban, illetve a középiskolában foglalkoztak színjátszással, tematikus műsorok szerkesztésével. Lapu Mária a Paál István vezetésével működő Szegedi Egyetemi Színpadnál vált elkötelezetté a színház iránt. Egy életre meghatározó élményé vált számára az a fajta közösségi színházcsinálás, amit ott megtapasztalt. Majd Inárcson, már tanárként elindították a Radnóti Szavalóversenyek hagyományát, hogy a versmondásnak fórumot biztosítsanak. Akkoriban ez iskolai szintű versenyt jelentett, mára évről évre megrendezett megyei szavalóverseny egészíti ezt ki. Huszonöt évvel ezelőtt a versmondásból és ünnepi műsorok készítéséből kinőtt az első színjátszó csoport, amely bemutatkozott a diákszínjátszó fesztiválon is. Az itteni élmények – első sorban Kaposi László rendezése és csoport-

jának működése – hatására folytatták, és fokozatosan átalakították ezt a tevékenységet, egyre tudatosabban alkalmazva a drámapedagógiai módszereket. Újabb és újabb csoportok alakultak, és számos gyermekszínjátzó fesztiváli sikert értek el.

Az elmúlt huszonöt évben a színjátszás Inárcs iskolai és kulturális életének szerves részévé vált. Évről évre újabb korosztályok tapasztalhatják meg, hogy mekkora öröm egy közösség tagjaként színpadra állni, és megfogalmazni olyan érzéseket, gondolatokat, kérdéseket, amelyek foglalkoztatják őket. A színjátszásnak Inárcson mindig is hatalmas közösségi szerepe volt. Mi sem jelzi ezt inkább, mint hogy annak ellenére, hogy a községben nincs középiskola, a csoportok gyakran az általános iskolából való távozás után is együtt maradnak. Sőt a 2000-es évektől az is természetessé vált, hogy ifjúsági és felnőtt csoport is működik Inárcson. Ez nem véletlen, hiszen működésünkben mindig nagy súlyt fektettünk arra, hogy közös mondanivaló jöjjön létre, az előadásokat mindenki magáénak érezze. A demokratikusan működő csoportok vezetőinek célja nem az, hogy színészeket neveljenek (épp ezért sosem volt felvételi, mindenki számára elérhető és nyitott ez a tevékenység), hanem a problémafelvetés, a problémákkal kapcsolatos közös gondolkodás, a különböző nézőpontok ütköztetése és színházi feldolgozása. Ráadásul a színjátszás Inárcson egy többgenerációs, élő közösséget hozott létre, amelyben természetes, hogy az újabb nemzedékek legelkötelezettebb tagjai belélennek a feladatokba: a színjátszókból

rendező-csoportvezetők lesznek vagy önkéntesek fesztiválok, közösségi programok megszervezésében. Az évek során mintegy 300 gyerek, kamasz és fiatal felnőtt hozott létre több mint 120 előadást Inárcson.

Természetesen a közösségi jelleg nem jelenti azt, hogy ne törekednénk magas színvonalú előadások létrehozására. A színvonalra jellemző, hogy rendszeresen értünk el sikereket a Weöres Sándor Országos Gyermekszínjátzó Találkozó országos döntőjén, az Országos Diákszínjátszó Ta-

Kovácsné Lapu Mária, az inárcsi színjátszás alapítója, 2012.
Fotó: Mezey Gábor

Jelenet az *Emlékek őre* című előadásból, 2013. – Fotó: Illés Árpád

lálkozón, illetve a Magyar Színjátékos Szövetség felnőtt amatőr színházi minősítő fesztiváljain.

A színjátszó mozgalom életében, ami alkalmi előadások létrehozásával indult, általános iskolai szakkörként folytatódott, fontos változásokat hozott, és tartós alapokat teremtett az intézményesülés a 2000-es évek derekán. Jelenleg a dabasi Múzsák Alapfokú Művészetoktatási Intézmény tagozataként működünk hat csoporttal, amit kiegészít a felnőtt társulat. Így ma összesen kb. 90 gyerek és fiatal színjátszik Inárcson. A szakmai munka segítségével, a művészeti iskolából kiöregedő csoportok összefogására és a művészeti iskolás csoportok utaztatásának és táborozásának támogatására létrejött a KB35 Inárcsi Színjátszó Közhasznú Egyesület, melynek égisze alatt az inárcsi színjátszás valódi műhelyként működik. Jelenleg négy csoportvezető irányításával működnek csoportok 8-tól 30 éves korig foglalkoztatva minden korosztályt. Az egyesület a színjátszás mellett szervez fesztiválokat, képzéseket, térségi szavalóversenyt, évről évre létrehozta a községi ünnepélyeket, és két

évtizede részt vesz a korábbi Pest Megyei Közművelődési Intézet, jelenleg a Nemzeti Művelődési Intézet Pest Megyei Irodája által szervezett Fodor Mihály Pest Megyei Színjátszó Tábor működtetésében. Különösen fontosá vált számunkra 2012-ben két fesztiválunk megszervezése, melyekkel remélhetőleg új hagyományt teremtünk. Az IDE Feszt (Inárcsi Diákszínjátszó Egyveleg) a középiskolás generációnak kínál fórumot, míg a Színkavalkád Fesztivál a felnőtt közösségi színjátszás élénk szakmai fórumává vált.

Az egyesület gyakran működik együtt helyi intézményekkel éppúgy, mint megyei vagy országos kulturális szervezetekkel. Fontosnak tartjuk, hogy ne elszigetelt közösségként, hanem sokirányú kommunikációra képes, nyitott szervezatként működünk. A községben nagyon szoros munkakapcsolatban vagyunk a Zrumezky Dezső Művelődési Házzal. Nagy segítséget jelent, hogy a Turcsány Andrea vezetésével működő intézmény támogat bennünket, helyszínt biztosít rendezvényeink számára, szervezőtársként segít lebonyolítani őket, és szakmai tanácsokkal lát el bennünket. A két éve kibővített művelődési házat közös pályázatokkal varázsoltuk színházi előadások és fesztiválok színvonalas lebonyolítására alkalmas színházi térére. Hasonlóan jó a kapcsolatunk a Tolnay Lajos Általános Iskolával, amely valódi alma mater-

ként támogatja a színjátszást és azokat a volt diákjait, akik a ballagás után is folytatják ezt a tevékenységet. Az iskola helyet ad a művészeti iskola tevékenységének és emellett számos rendezvénynek, melyek közül öt éve legfontosabb a Pest Megyei Közművelődési Intézettel közösen megrendezésre kerülő Pest Megyei Színjátszó Találkozó, ahol a Zamárdiban évente megszervezett Fodor Mihály Pest Megyei Színjátszó Táborban született előadások másodbemutatójára is sor kerül. Emellett a községben működő civil szervezetek rendezvényein is gyakran közreműködünk.

A Nemzeti Művelődési Intézet Pest Megyei Irodája évek óta fontos partnerünk. Az intézmény által szervezett zamárdi tábor szervezésében és szakmai megvalósításában hosszú évek óta együttműködünk velük. Az évek óta Makra Borbála és Gaál Anna szervezésében létrejövő tábor az inárcsi színjátszók legelkötelezettebb tagjainak vált meghatározó élményévé. Ez nem véletlen, ugyanis a zamárdiban átélt élmények, az ottani intenzív közös munka mélyíti el igazán a színjátszás iránti elkötelezettséget és közösségi érzést. Olyan hely ez, ahol színjátszóink átélhetik, hogy egy tágabb közösség tagjai, és tapasztalatokat gyűjthetnek más műhelyek munkájáról, hiszen máshonnan érkezett színjátszókkal és csoportvezetőkkel dolgozhatnak együtt. A csoportvezetők számára

Inárcsi színjátszók a Fodor Mihály Pest Megyei Színjátszó Táborban a *Doja, a cigány tündér* című előadásban, 2011. – Fotó: Illés Csaba

pedig fontos szakmai inspirációt jelent egymás munkájának testközelből való megismerése. A táborban olyan drámapedagógusokkal dolgozhattunk együtt, mint a névadó Fodor Mihály, Kis Tibor, Pap Gábor, Kovács Éva vagy Jancsó Sarolta, akik mind hatással voltak az inárcsi színjátszásra.

A gyermek- és diákszínjátszás országos szervezeteivel is egyre aktívabban keressük az együttműködést. A Magyar Drámapedagógiai Társaság által szervezett Weöres Sándor Országos Gyermekszínjátszó Találkozón a kezdetektől részt veszünk. Mindig nagyon fontos inspirációt jelentett számunkra az itt létrejövő szakmai

közeg. A találkozó megyei fordulót szervező Pest Megyei Közművelődési Intézet felkérésére felnőtt színjátszóink évek óta animátorként hozzájárulnak a megyei találkozók fesztiváli hangulatához. Nagy örömünkre szolgált, hogy ez év tavaszán Inárcs volt a helyszíne az egyik Pest megyei fordulónak, így a Nemzeti Művelődési Intézet Pest Megyei Irodája mellett, házigazdaként, társrendezőként vettünk részt a megyei gyermekszínjátszó segerszemle megvalósításában.

Számunkra, akik ezt a műhelyt működtetjük, mindig is evidens volt, hogy a színjátszás feladata egy közösségekben elsődlegesen a közössége-

József K 2.: Jelenet a KB35 Társulat József Krisztina ügye című előadásából, 2012. – Fotó: Mezey Gábor

remtés és a kulturális élet szervezése, fejlesztése. Ezzel összhangban már nem először ünnepeljük meg ennek a mozgalomnak a kerek évfordulóját a Tolnay Lajos Általános Iskola aulájában, a próbák és előadások hagyományos helyszínén. Ennek az ünnepségnek legfontosabb célja éppen az, hogy újra megerősítse és kinyilvánítsa azt a közösséget, amit az inárcsi színjátszás jelent, illetve, hogy felmutatassa a község és a tágabb környezet számára azokat az értékeket, amelyeket megteremtett és képvisel. Szeretnénk együtt ünnepelni mindazokkal, akiknek ez a tevékenység örömet szerzett, azokkal, akikkel kapcsolatokat alakítottunk ki a Pest megyei színjátszótáborokban vagy egyes fesztiválokon, és azokkal, akik támogattak, segítettek bennünket, és figyelemmel kísérték tevékenységünket.

József K 2.: Jelenet a KB35 Társulat József Krisztina ügye című előadásából, 2012. – Fotó: Mezey Gábor

KOVÁCS ZOLTÁN gimnáziumi magyartanár és drámapedagógus. A budapesti Veres Pálné Gimnáziumban és Inárcson, a Múzsák Alapfokú Művészetoktatási Intézményben tanít. Tagja a KB35 Inárcsi Színjátszó Közhasznú Egyesületnek és az egyesület amatőr színtársulatának.

B. HEGEDŰS KATALIN közművelődési szakember, a Nemzeti Művelődési Intézet kommunikációs osztályának vezetője.

Egy pálya, ahogyan én látom...

Beszélgetés Bukor Irénnel

Sokszor találkoztunk Irénnel, míg ez az interjú elnyerte végső formáját, a történetmesélés Lakiteleken kezdődött és egy mobiltelefonon fejeződött be. Eleinte lassan indult a beszélgetés, majd később egyik téma adta a másikat, s nemcsak Bukor Irént, a megyei módszertani szakembert, hanem Jász-Nagykun-Szolnok megyét is és a településekért tenni akaró közösségi embert megismerhettem belőle.

Hegedűs Katalin: Szolnokon születettél, de az életed első felét falun élted, milyen hatással volt ez a világlátásodra, az értékrendedre?

Bukor Irén: Szolnokon születtem, mert ott volt a „Bábaképző”, ahol minden gyermek született az idő tájt, de Tószegen nőttem fel, s identitásomat

ez a település határozza meg, pedig már jó ideje a megyeszékhelyen lakom. Tószeginek lenni egy megmagyarázhatatlan állapot, s nem azért, mert azon a Laposhalmon (ahogy mi hívjuk Kucorgón) játszottam barátaimmal, mely Kelet-Európa legelső megvizsgált bronzkori telepe, hanem mert ott tanultam meg szüleimtől és tanáraimtól, hogy a természetet és az embereket tisztelni kell! Nálunk mindig első volt a kötelesség: nekem a tanulás, szüleimnek a munka, aztán már, amikor magunk körül rend volt segítőtünk a szomszédban élő nagyszülőknek. Boldog idők estéi voltak azok, amikor dolgot elvégezvén összeültünk valamelyik rokonnál, vagy jó szomszédnál, s beszélgettünk, nevetgélünk. MEZŐGÉP-es család volt a miénk, mint a faluban sokan, a szüleim is ott dolgoztak. Az idő tájt nagyon sok vállalati rendezvény volt a gyermeknaptól a szilveszteri mulatságig, ahol mi mindig ott voltunk. Rengeteg ismerősünk, barátunk volt a településen, akikre – emlékeim szerint – mindig lehetett számítani. A családok, a kollégák, a helyben élők összetartása – a közösségi lét – nekem egy természetes állapot volt. Kicsit nehez is volt ebből a „burokból” kilépni, s a szolnoki Varga Katalin Gimnázium tanulójaként lenni.

H. K.: Ha jól tudom hamarabb kezdted dolgozni, mint hogy főiskolára mentél volna? Hogy kötöttél ki végül a művelődésszervezés mellett?

B. I.: Nagyon örültem, hogy nagykorú lettem, s magam dönthettem

a sorsomról. Nagyon tetszett, hogy van állásom, jövedelmem; felnőtt vagyok. Azóta is intő példaként hozom fel akkori elszett döntésem az öcsém gyermekeinek, miszerint felnőtt az ember egy egész életen át lehet, de gyermek, és diák csak nagyon rövid ideig. Remélem, időben megértik, mire gondolok. Először én is a MEZŐGÉP-hez kerültem Szolnokra, a pénzügyi osztályra. Aztán egy újsághirdetésben olvastam, hogy könyvtárost keres a honvédség. Azonnal pályáztam, s felvettek. Hét szép év következett az ejtőernyősöknél, ahol egy 25 ezer kötetes könyvtárban dolgoztam. Nem volt panasz a beiratkozókra. Író-olvasó találkozókat, műveltségi vetélkedőket, Ki Mit Tud?-okat rendeztünk, megyei és országos versenyeken vettünk részt a mellettünk működő művelődési házzal együtt. Aztán jött úgy újabb lehetőség, s jelentkeztem a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Művelődési és Ifjúsági Központba. Médiatárosként kezdtem el dolgozni az ismeretterjesztő csoportban. Itt aztán megpezdült az élet körülöttem, hiszen akkor még a mi megyei művelődési központunk a leginnovatívabbak közé tartozott az országban. Még a Commodore 64 és spectrumok világában járva egyedülálló módon alakított ki csoportunk Nagy Lajos vezetésével egy „HERÉKA” elnevezésű számítógépes bemutatótermet, ahol a gyermekek, fiatalok hétfvégenként játszhattak a gépekkel, zenét hallgathattak, videót nézhetek.

A PC-k elterjedésével könnyebbé vált saját újságunk, a Hírmondó szerkesztése is. Időközben elvégeztem a főiskolát. Nem volt könnyű munka mellett tanulni, Nyíregyházára utazni. Az azonban lényegesen megkönnyítette a szakmai részek elsajátítását, hogy tudtam miről beszél az előadó.

H. K.: *Melyek a legkedvesebb emlékeid a pályád első évtizedeiből? Hogyan kerültél a megyei módszertani területre? Milyen feladatok tartoztak hozzád?*

B. I.: Pályám első évtizedében még 40-en dolgoztunk együtt, külön voltak osztályok, már nem is emlékszem pontosan milyenek. Az bizonyos, hogy megyei módszertani osztály volt, mert amikor ez a nagy intézmény megyei és városi intézményként kettévált 1990 környékén, akkor én a módszertanosokkal tarthattam dr. Hováth Attilának – akkori főnökömnek – köszönhetően. Szerettem a lakosságot érintő feladatokat. Például az országban Kecskemét után másodikként szervezhettem meg annak idején az Agykontroll tanfolyamot 400 embernek. Mai eszemmel elrettenek attól, hogy milyen fiatalon, milyen nagy dolgokat mertek rám bízni vezetőim. Ilyen esemény volt a nemzetközi ifjúsági csereprogram szervezése is, melyet a csoportban legfiatalabbnak én kaptam feladatul. 13 évig 15-15 középiskolás – hátrányos helyzetű településről származó jó tanuló fiatal – táboroztattam egyik évben Magyarországon, másik évben Franciaországban. Ha belegondolok, hogy a szülők is milyen bizalmat szavaztak, amikor gyermekeiket rám bízta. Szerencsére nem tudták, hogy francia barátaink acrobanch táborba hívtak bennünket. Tanultunk náluk cirkuszművészetet, barlangászást, sziklamászást. Minden alkalommal meglátogattuk a strasbourgi Európai Parlamentet, Alsace tartomány néhány települését. Mi magyarok leginkább a Tiszavárkonyi Népművészeti Egyesület Alkotóházába hívtuk vissza francia partnereinket, ahol kézművességet tanulhattak. Készítettünk gyöngyöket, vesszőből edényalátétet, szőttünk kis tarisznyákat, agyagoztunk, Gizi néni vel kürtös kalácsot készítettünk; este közös ének, tábor tűz; de szép is volt! Természetesen mi is megmutat-

Gazdálkodj okosan! Klubvezetők képzése

tuk Parlamentünket, és Budapest egy szeletét, valamint ellátogattunk Kecskemétre, ahol a Szórákaténusz Múzeumban megnézhattuk a régi népi játékokat. Szolnokon strandoltunk.

Közben persze más feladatom is volt, hiszen az átszervezések alatt egyre kevesebben maradtunk. Mivel rendelkeztem számítógépes ismeretekkel – hála az akkor induló ERIKANET-es megyei felkészítéseknek – a megyei információs újságunk, a Hírmondónk szerkesztése, számítógépes nyomdai előkészítése, majd hosszú évek múlva az írása is feladatom volt. A kéthavonta megjelenő Hírmondó a megyében dolgozó kollégáknak, civil szervezeteknek íródott, hogy azon információkat, például jogszabályi változásokat megosszunk, amelyeket az országot járva konferenciákon, megbeszéléseken megtudtunk; hiszen akkor még nem volt internet. Voltak évek, amikor igazi szakmai írások jelentek meg benne. Próbálkoztunk mindenel, hogy ne csak egyoldalú közlés legyen, hanem írjanak bele településen élő kollégák is. Volt idő, amikor azt éreztem, hogy feladom, hiszen a lelkem kiimádkoztam a cikkért. Egyszer aztán fordult a kocka – talán a digitalizálásnak is köszönhetően – olyan népszerű lett, hogy oldalakkal kellett bővíteni. Közel húsz évet ért meg.

Emellett az amatőr művészeti terület gondozása volt minden vágyam, s amikor az egyik kedves kollégánóm szülési szabadságra ment átvehettem a megyei képző-iparművészeti tárlat rendezését, a versmondó versenyeket, báb- és gyermekszínházi találkozót. A „Kultúrával a nyugat kapujában” elnevezésű országos rendezvénysorozat után, s annak mintájára Kenyeres

Sándorné Jutkának köszönhetően a mi megyénk létrehozta a JÁSZKUN VILÁG Gyermek és Ifjúsági Művészeti Szemlét, mely most novemberben ünnepelte 15 éves évfordulóját. Ezek az évek lehetővé tették számunkra, hogy láthassuk, amint egy gyermekből fiatal felnőtt lesz, hiszen a szemlére tíz éves kortól lehet jelentkezni, s a felső korhatár a 18. életév. A hat kategória között van néptánc, modern tánc, vers, hangszeres zene, szerencsés években cirkuszi produkció. A vokális zenében volt egy fellépőnk, aki bámulatos változáson ment keresztül fellépésének nyolc éve alatt. Vajna Katalin a Csokonai-alkotódíjas karnagy és zenei szakértőnk a zsűri egyik tagjaként minden évben alakított a kislányon, tanácsokkal látta el, melyeket először nem szívesen fogadott el. Egyszer azonban tavaly, vagy tavalyelőtt a távirányítót nyomkodva az egyik tehetségkutató tv műsorra kapcsoltam, ahol éppen énekelt. Borzongató érzés volt látni, ahogyan – már egyszerű smikjével – s kiművelt hangjával énekelt a színpadon. A sikeres szereplés utáni riportban megemlítette, hogy arra a Nívó-díjra a legbüszkébb, melyet a mi szemlénken kapott.

A népzenei minősítések szervezésénél nemcsak a csoportok fellépését tartottam fontosnak, hanem felkészítésüket is. Egy egész éven át volt lehetőségem – egy pályázati forrásnak köszönhetően – a népdalkör vezetőket Birinyi József és Kovács László népzeneészek segítségével képeztetni.

H. K.: *Említet a képzést, de ahogy olvasom az önéletrajzod, te nem csak másoknak szeretnél ilyen alkalmakat szervezni, hanem magad is fontosnak*

érezted a továbbképzést. Mi motivált? Küldtek, vagy szabad akaratodból választottad az újabb és újabb tanulást?

B. I.: Bár többet küldtek volna, mint amennyi helyre szerettem volna elmenni! Az egyetemi kiegészítő elvégzése előtt és után több tanfolyamon, képzésen vettem részt. Időközben régi főnökeim (tanítóim) nyugdíjba mentek, s még mielőtt ez bekövetkezett volna, igyekeztek felkészíteni a feladatokra; azt mondták, hogy nekem, mint megyei munkatársnak mindent tudnom kell! A mai napig is ehhez tartom magam, ezért minden lehetőséget megragadok saját magam képzésére is. Közművelődési szakértőként nagyon sokat tanultam az ahhoz kapcsoló tanácskozáson, s azután következő szakfelületek és az arról készült jelentések kapcsán. Minden információt igyekeztem megosztani a megyében dolgozó közművelődési munkatársakkal. A tájékoztató miatt minden nap tartottam pár perces lapszemlét. Egyszer – még 6-7 évvel ezelőtt – eszembe jutott, hogy megosztom a településen élőkkel azt, amit látok, hallok. Készítettem egy címlistát, s azon értesítettem kollégáimat a történésekről. Egyikőjük mondta egyszer, hogy nagyon sok munkától és kiadástól kíméltem meg azzal, hogy rendszeresen tájékoztatást adtam a pályázati felhívásokról, eredményekről, jogszabályi változásokról, képzési lehetőségekről, hogy csak a fontosabbakat említsem. Nagy tapasztalatot, s közeli munkatársi kapcsolatot hozott a 2009-es három megyés (Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg) célvizsgálat, melynek mi voltunk a koordinátorai.

A közösségfejlesztő képzést szerelemből, a minőségfejlesztéshez és az auditori munkához kapcsoló képzést felkérésre végeztem el. Ettől függetlenül mindegyik egyformán fontos nekem.

H. K.: *Idén tavasztól új rendszerben működik a megyei közművelődési feladatellátás a Nemzeti Művelődési Intézet keretein belül? Mennyiben változott a helyzetetek?*

B. I.: A fent említett képzéseknek igazán most veszem hasznát, hiszen irodánk egyik kötelező eleme a minőségfejlesztés. Egy nagyon sikeres előadássorozaton vagyunk túl, melynek végén megalakítottuk a megyei minőségfejlesztő műhelyt, melybe rendszeresen összejárunk majd, s tevékenységeinket ennek szellemében fogjuk végezni. Külön adomány, hogy már néhányszor auditálhattam közművelődési szervezeteknél, melynek tapasztalatait meg szeretném osztani a műhelymunka közben. Reménykedem, hogy ha olyan nagy kedvvel járunk majd össze, mint amilyen nagy kedvvel elváltunk az idén egymástól, lesznek, akik megyénkben is pályáznak a „Minősített Közművelődési Intézmény Cím” elnyerésére. Amit azonban a cím elnyerésénél is fontosabbnak tartok, hogy van egy mérhető rendszerünk, melyben a minősítésnél nem a szimpátia, vagy egyéb szubjektív dolgok számítanak, hanem az indikátorokkal mérhető objektív eredmény. Mivel nálunk néhány évvel ezelőtt volt egy „Minőségfejlesztés a közművelődésben”, önértékelésen alapuló képzés, kollégáimat sokszor emlékeztetem arra, hogy használják a megszerzett tudást, s például igaz-

gatói pályázatuk írásakor a minősítési kritériumok mentén haladjanak; vegyék figyelembe, s használják fel azt. Örömmre szolgál, hogy az elmúlt fél évben három olyan pályázatot volt szerencsém szakérteni, melyek ennek mentén íródtak meg.

Kérdésre válaszolva az új rendszer valóban nagy változást hozott a megyei feladatellátás életébe. Mint említettem az átszervezések egyike után egyedül maradtam olyannyira, hogy a 2007-es évet ily módon kellett végigküzdeni. Akivel az előző intézményből átjöttem más területet választott, utána kaptam egy ideiglenes segítőt. Nagyon sajnáltam volna, ha bármelyik tevékenységünk lemarad, hiszen az elmúlt 25 év alatt minden terület egyformán fontossá vált. Ezen az állapoton enyhített, amikor Kopasz Károlyné Ági munkatársam lett, majd fél évre rá Bálintné Balázs Erzsike is. Így értük meg a 2013. január elsejét egy 17 nm-es kis irodában. A Verseghy Könyvtár épületében maradtunk, mára már 95 nm-en. Létszámunk is bővült; most már négyen végezzük a megyei feladatellátást.

Amit azonban ennél is fontosabbnak tartok az a biztos költségvetés, emiatt a tevékenységeink tervezhetőek. Az ezt megelőző években – a megyei könyvtárba integrálva – már csak a bérünkre volt biztosított költségvetés, a szakmai programokat csak pályázati forrásból tudtunk megvalósítani. Emiatt a tevékenységeink folyamatoságát nehéz volt megőrizni.

Mint említettem, a megyei könyvtár épületében maradtunk, s így sokszor találkozom a könyvtáros kollégáimmal, akik nagyon irigylik, hogy mi gyakran járunk továbbképzésekre. Jó, ha néha tükröt tartanak az ember elé, mert ha így nézzük tényleg jó, hogy gyakran találkozunk egymással Laki-telken. Például a már kialakult megyei intézmények közötti kapcsolataink tovább erősödnek, újak szövődhetnek. Régen is tartottuk a kapcsolatot a környező megyékkel (Bács-Kiskun, Békés, Hajdú-Bihar), hiszen részben a kevés létszám miatt mindig előttünk jártak. Nagyon irigyeltem őket a már kialakult egyesületi élet, a működő értéktár, az IKSZT-s, s sok hasonló új kezdeményezés miatt. Állandóan azon törtem a fejem, hogyan „bench-

Minőségfejlesztés a közművelődésben. Képzés

markingolhatnék” tőlük. Nagyon sokszor elutaztam, megnéztem, megkérdeztem, megfigyeltem, telefonon, e-mailban értekezünk. Az előbb említett gyakori találkozók és a feladatfinanszírozás elemei erre most más lehetőséget is adnak.

H. K.: *Milyen területeken értetek el eredményeket az elmúlt fél évben, mi volt, ami szinte új feladatnak számított, s melyek azok, amelyeknek a csirái megvoltak, de most tudtak kiteljesedni?*

B. I.: A gazdaságfejlesztő program számomra először nehezen volt értelmezhető. Itt vettem észre, hogy az utóbbi években mennyire beszűkült gondolkodásom, és már álmodni sem merek Ezen közben a „magánéletemben” létrehoztam egy Öko-kört, mely remekül működött. Egy közösségi oldalon hirdetem, ott is lehetett jelentkezni. Hetente összejártunk, s a Tudatos Vásárlók Egyesülete (TVE) által közzétett tematika alapján mértük, csökkentettük az energiafogyasztásunkat, megbeszéltük a hulladék újrahasznosításának lehetőségét, filmet vetítettünk a víz, az élelmiszer témaköréről. Közben készültünk a karácsonyra, s jó példával elől járva hulladékból készítettünk karácsonyfádszeket, majd természetes anyagokból szappant, krémet. Egyszerre csak olyan emberek között voltam, akik végre akartak valamit tenni magukért, és környezetükért. Ekkor jött az ötlet, hogy ezt a módszert az egész megyére ki kellene terjeszteni. De akkor már a megyei sajátosságokat is figyelembe kellene venni, meg hát a lakosságot, meg még vidéken lehetne kompozitálni, de akkor már lehetne a földet művelni... Egyszeről rájöttem, hogy új tematikát kell írni, melyhez felvettem a kapcsolatot egy mezőgazdasági szakemberrel, és egy szociológussal. Alaposan megterveztük a tematikát, igyekeztünk figyelembe venni minden lehetőséget. Ezek után a szakemberek megírták munkafüzetet, melyet azoknak a csoportvezetőknek adtunk, akik részt vettek a képzésen. Felpörögtek az események, mert a kilenc főből négyen elindították a csoportjaikat. És láss csodát, az egyik település megérezte ennek a programnak azt az elemét, melyhez én is nagy reményeket

fűztem. Kurucz Gyula Zagyvarékason a közmunka programban foglalkoztattaknak hirdette meg a programot. A napokban beszélgettünk a csoport tagjaival, akik részéről megfogalmazódott az összefogás gondolata, s az a tudatosság kezd kirajzolódni, hogy mit is tehetünk mi önmagunkért azért, hogy boldoguljunk.

H. K.: *Sokat dolgoztatok ebben az évben, milyen terveitek vannak 2014-re?*

B. I.: Lehetőségünk van az idén megkezdett programjaink folytatására. Mint már korábban írtam, a minőségfejlesztő műhely, az amatőr művészeti rendezvények folytatása, illetve kibővítése, a kapunyitogató, az értéktárak kialakítása, a lokális társadalomfejlesztő, és ifjúsági programok, az IKSZT-k mentorálása irodánk kötelezően, illetve szükségszerűen vállalt feladta, amelyeken négyen fogunk gondozni.

Az én egyik kedves munkámról szeretnék pár szóban írni, mert nem szeretném munkatársaim elől elvenni a közlés lehetőségét, s vele járó sikerélményt. Visszatérek hát az előbb említett programomhoz, melynek folytatására szintén lehetőség nyílik jövőre. A „Gazdálkodj okosan! Háztáji klubok működése megyeszerte” elnevezésű program folytatásaként azokat a településeket szeretnénk segíteni 2014-ben, akik beindították a klubokat. Egy-egy hónapot szeretnénk, illetve tudunk a településekre szánni. A felkért szakemberekkel – (szociológus, pszichológus, mezőgazdász) jómagam, mint „tanult közösségfejlesztő” – kimegyünk a településekre, s a csoportba összegyűlt embereket próbáljuk egymásban megerősíteni, majd egy új kiadványt szerkeszteni, s a tapasztalatokat, módszereket azonnal keresztül másokkal is megosztani. Az év végére egy közös találkozót szer-

vezünk az egyik településen, ahová ellátogat minden csoport úgy Márton napja környékén, s ott saját termelésű ételünket, tárgyainkat megosztva megtervezzük a termelő közösségek alapjait, melyből reményeim szerint néhány helyen szövetkezet, de legalább egy öntevékeny bevásárlói kör is alakulhat.

H.K.: *Nagy változás előtt állsz magad is, hiszen hamarosan kiköltöztök a városból. A szavaidból úgy érzem az egész beszélgetés alatt, hogy a falu, a természet, a helyi gazdaság és az ottani emberek nagyon fontosak a számodra. Könnyen meghoztátok ezt a döntést?*

B. I.: Mindig is vissza szerettem volna térni a „gyökerekhez”, csak az ideje volt – sok más külső körülmény miatt – kérdéses. Amikor meghoztuk a döntést, s ismerkedtem az új lakóhelyemmel döböntem rá, hogy az elmúlt több évtized alatt sok minden megváltozott. Az emberek falun is „begubóztak”, alig művelik a kertet, inkább megveszik a zöldséget a városban; sőt azzal fogadtak bennünket, hogy ebben a földben nem terem meg semmi... Az ilyen mondat a legjobb inspiráció számomra, hogy csak azért is megpróbáljam. Szó, mi szó, nem egyszerű a falusi élet, sokat kell dolgozni, de itt amit a természetnek adsz, az gyorsan megtérül. Szeretem benne azt a törvényszerűséget, hogy a legkevésbé sem tudjuk befolyásolni, hiszen mindig reggel kel fel a nap, és este nyugszik le. Mindennek megvan a maga ideje, először elültetjük a magot, gondozzuk, majd learatjuk a termést. Mindezen törvény előtt azonban fejlet kell hajtani, s alázattal viselni. Ezt az egyszerű ténnyel szűkebb, s tágabb környezetemmel szeretném megosztani, így még nagyon sok dolgom van.

BUKOR IRÉN a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola művelődési menedzser – tömegkommunikátor szakán végzett, majd évekkal később a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar művelődési és felnőttképzési menedzser szakán egészítette ki tudását. Az élethosszig tartó tanulás jegyében a Civil Kollégium Alapítvány közösségfejlesztő képzését, a Minőségfejlesztés a közművelődésben I-II. modulját, a közművelődési intézményvezető képzést végezte el sok más kisebb-nagyobb tanfolyam mellett. Kulturális területen 1982 óta dolgozik. Pályáját könyvtárosként kezdte. A Megyei Művelődési és Ifjúsági Központba 1989-ben került, ahol előbb az ismeretterjesztő, végül a megyei módszertani csoportban végezte munkáját. 2013. január 1-jétől a Nemzeti Művelődési Intézet Jász-Nagykun-Szolnok megyei irodájának munkatársa.

Közösségben közösségért – 40 év szolgálat után

Beszélgetés H. Petkovics Katalin népművelővel

H. Petkovics Katalin nyugdíjba készül. A sajkázai Radvánszky Béla Kultúrház és Könyvtár vezetője 40 év szolgálat után nehezen fog váltani, hiszen élete volt a népművelés világa és közösségi emberként tevékenykedett lakóhelyén és a térségben.

Brézai Zoltán: *Hogyan kezdődött a szűkebben vett kultúrával való kapcsolata?*

H. Petkovics Katalin: Már gyermekkoromban kezdődött mindez, hiszen szerettem zenét hallgatni és olvasni, vagy egyszerűen szerettem a szépet. 1973-ban az akkori tanítóm, Bazsó Margit kért fel, hogy vegyek részt egy irodalmi színpad munkájá-

ban, majd vezetésében. A SIK vagyis a Sajokázai Irodalmi Kör nevet kapta a társulat. A résztvevők verseket, pádiúndarabokat adtak elő. 1980-ban színtársulatot alakítottunk Akkord néven, ami az angolban összhangot jelent, úgy is mondhatnám, hogy „egy húron pendülünk”. Ennek a munkájába már bekapcsolódtak azok is, akik nem csak szavalni, hanem énekelni is szerettek. Az Akkord három évtized múltán ma is működik.

B. Z.: *A középiskolás évek milyen hatással voltak Önre? Mennyire volt meghatározó az az időszak?*

H. P. K.: Azokban az években számomra még a sport volt a fontosabb, hiszen kézilabdáztam és asztaliteniszeztem is. Készültem a továbbtanulásra, ám akkor még nem a diploma-szerzés volt számomra a legfontosabb. Azonban a már említett baráti kör, az Akkord Színtársulat tagjainak biztatására jelentkeztem főiskolára, egyetemre.

B. Z.: *A család hogyan viszonyult mindehhez?*

H. P. K.: A szüleim kereskedők voltak. Hárman voltunk testvérek. Édesanyám örült a döntésemnek, megadta nekem a szabadságot, hiszen

tudta rólam, hogy nem szeretem a kötöttségeket. Ha szakmunkástanuló szerettem volna lenni, azt is elfogadta volna. Berlinbe készültem továbbtanulni, de az egy kicsit messze volt, ezért mentem Egerbe.

B. Z.: *Tudom Önről, hogy első szakja a biológia és nem a népművelés vagy más humánszak, de Berlinbe mit szeretett volna tanulni?*

H. P. K.: Ott is biológia szakra készültem. Nem vagyok elvukult környezetvédő, de természetes anyagokat használok, a helyi kistermelők termékeit vásárolok.

B. Z.: *Azonban nem sokáig tanította a biológiát. Miért következett be a váltás?*

H. P. K.: Ahogyan már említettem, 1980-ban alakult meg az Akkord önfejlesztő, önképző csoportunk, amely főleg középkori darabokat, vásári komédiákat vett műsorába. Beiratkoztam egy 2 éves rendezői tanfolyamra, mely adott egy „C” típusú színjátszó rendezői oklevelet. Szerettem volna ebből később profitálni, hiszen sok mindenre lehet használni ezt a tudást. Mindig is érdekelt a drámapedagógia és a műsorok szervezése. Az iskola vezetője azonban úgy gondolta, hogy irodalmi műsort csak magyar szakos állíthat össze, és ekkor mondtam azt hiúságból, hogy: jó, akkor leszek magyar szakos! Előbb főiskolai, majd egyetemi diplomát is szereztem. Kili-

án István professzor a Miskolci Egyetemen keltette fel az érdeklődésem az iskoladrámák iránt, hiszen régebben a diákoknak az iskolában kötelező volt egy drámai alkotást bemutatni a tanév végén, mert az mutatta meg, hogy a tanulók képesek közösségben egy célért dolgozni. Itt szükségük van a jó fellépésre, szép beszédre, a memória és a mimika gyakorlására. Ezt tanórán nem lehet megtanítani, csak az ilyen drámák bemutatásakor. Véleményem szerint erre nagy szükség van.

B. Z.: *A közösségben, a közösségben mennyire játszhat szerepet egy*

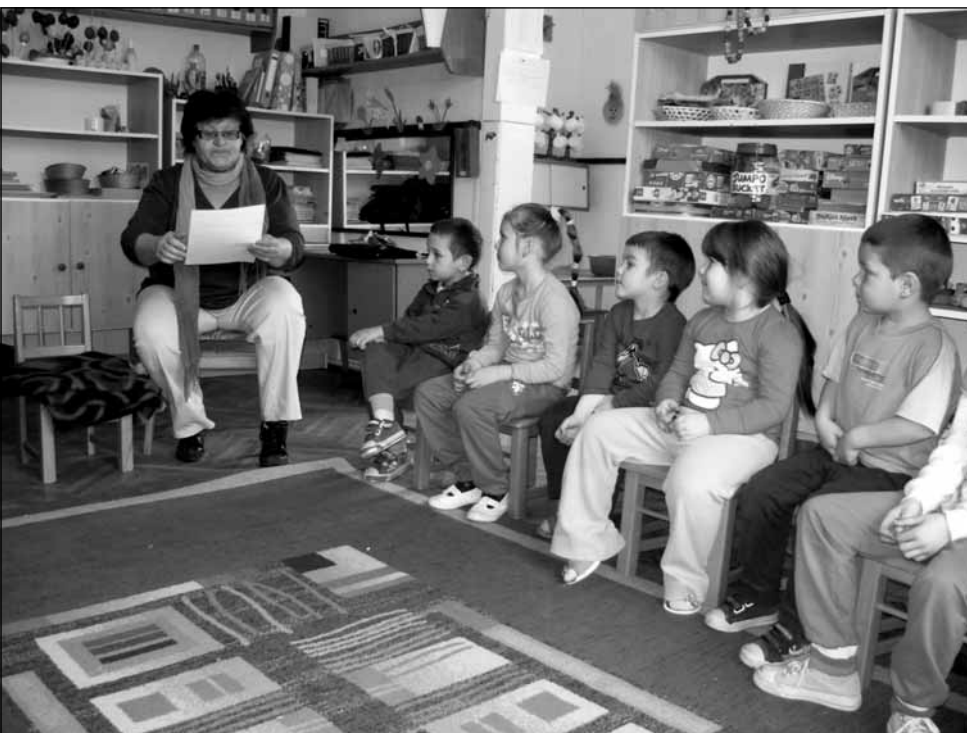
ilyen kis településen a drámapedagógia? Mik a tapasztalatok?

H. P. K.: Egyrészt itt van maga az alkotócsoport, amelynek a több mint harminc év alatt csaknem négyszáz tagja volt már. Egy ilyen csoport mindenképpen a település közösségi művelődését erősíti. Volt olyan évünk, amikor negyven taggal működtünk, és négy-öt bemutatót is tartottunk. Ez jó hatással volt a mi kis közösségünk fejlődésére, valamint olyasmit tudtunk nyújtani a település közösségének, ami szokatlan. Nagyon nyitottan fogadták, mert a falusi gyerekek adták elő. 20 év iskolában eltöltött pedagógiai munka után úgy éreztem, hogy váltanom kell. Láttam, hogy a helyi kultúrház haldoklik, nem volt igazgató.

B. Z.: *Hogyan látott munkához?*

H. P. K.: 1973-ban már részt vettem az itteni munkában, mint alkotócsoport-vezető. Az Iparművészeti Főiskola kézműves tanári szakára beiratkozva az volt a nem titkolt célom, hogy hozzunk létre tárgyalkotó közösségeket. Sajókaza közössége is igényelte ezt a törekvésemet. A szakkörben elkészült munkákból, alkotásokból így már kiállításokat is tudtunk rendezni. Minden hónapban igyekeztünk olyan programot kínálni a falusiaknak, amelyet régen megszoktak, mely a közösségi létet erősíti. Itt Sajókazán Szent Iván napi ünnepséghez, vagy a betlehemezéshez, karácsonyfa állításhoz kapcsoltuk a

programokat. Fontosnak tartottuk, hogy minden hónapnak meglegyen a kiemelt programja, ami az itt élőknek sokat jelent, amire mi is készültünk és így folyamatos volt a munkánk. Sajtó-kazán megpróbáltunk városi szintű szolgáltatást nyújtani. Pályázati pénzből hoztuk létre a civil irodát, hogy a helyieknek segítséget nyújthassunk a mindennapokhoz. A falunapot is igyekszünk úgy megszervezni, hogy mindenki igényének megfeleljünk, ezért többnapos az esemény. Így jut hely a sztárvendégnek, van sportnap, de ugyanakkor kiállítás megnyitó és templomi koncert is szerepel a programban. Úgy érzem, hogy van igény erre is, az emberek ugyanis szeretik a szépet. Az anyagi feltételeket nehéz ehhez előteremteni, hiszen egyre kevesebb az önkéntes felajánlás, de a pályázati lehetőségek segítenek nekünk abban, hogy gazdag és színvonalas programokat szervezzünk.

B. Z.: Önkormányzati képviselő is, tehát ilyen formában is fontos Önnek a közösségi munka. Mit jelent ez a gyakorlatban?

H. P. K.: Gyakran ér az a vád, hogy a saját intézményem érdekeit igyekszem képviselni, de elsősorban mindig a falu közösségének érdekeit nézem. Nagyon nehéz úgy dönteni, hogy mindenkinek tessenek. A kulturális intézmény mellett ott vannak a

civilek is, és lényeges szempont, hogy az ő igényeiknek is megfeleljünk.

B. Z.: Nyugdíjba megy, de úgy érzem, hogy ez nem azt jelenti, hogy a továbbiakban – akár civilként – nem vesz részt Sajókaza életének mindennapjaiban. Milyen szerepet vállal majd ezután a település kulturális életében?

H. PETKOVICS KATALIN 1955-ben született Sajószentpéteren. 1974-1981 biológia-technika, majd magyar nyelv és irodalom szakos tanári diplomát szerzett az Eszterházy Károly Tanárképző Főiskolán, Egerben. 1982-1984 között az Országos Közművelődési Központ „C” kategóriás színjátzó-rendező képzését, majd 1990-1993 között a Magyar Iparművészeti Főiskola kézműves tanár szakát végezte el. 2000-től 2003-ig a Miskolci Egyetem magyar nyelv és irodalom szakán szerzett egyetemi diplomát. 1973-1993 között a Sajókazai Általános Iskolában tanított, majd 1993 óta a Községi Önkormányzatnál közművelődési intézményvezetőként tevékenykedik. 1985 óta megszakitás nélkül vezeti az Akkord Művészeti Társulást, amely háromszoros Gála-díjas és Művészeti Nívódíjas. Részt vesz a település és a környékbeli falvak mindennapjaiban. A településen a Faluvédő Egyesület elnöke 1996-tól, 2008-tól pedig a hat településen dolgozó Sajómenti Civilek Egyesületének elnökeként is dolgozik. Több egyesületnek is a tagja, Sajókaza, Sajóivánka, Sajógalgóc, Sajóvelezd, Vadna és Hét községekben. 2013. augusztus 20-án Sajókaza díszpolgári címét vehette át.

BRÉZAI ZOLTÁN a Nemzeti Művelődési Intézet Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Irodájának módszertani referense: Miskolcon születtem 1979-ben, és azóta is ebben a városban élek. Az ELTE TFK-n művelődésszervezői, a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karán politológia és magyar nyelv és irodalom szakos bölcsész és középiskolai tanár diplomát szereztem. 1999-től egyetemistaként dolgoztam külsőként a Magyar Rádió Miskolci Stúdiójában mint riportert, majd 2008-tól mint főállású szerkesztő-műsorvezető. Főképp sport, kulturális és közéleti riportjaimmal jelentkeztem a Kossuth, Petőfi és Bartók Rádió műsoraiban, valamint a regionális hálózati programokban. 14 évnyi rádiós munka után sportnyelven szólva „átigazoltam” a közművelődés világába. 1996-tól tagja vagyok az Anyanyelvpolók Szövetsége Ifjúsági Vezetőségének, majd 2008-tól az országos elnökségnek is. Főképp az ifjúsági rendezvények, táborok, találkozók és a Kazinczy Gálák szervezésében vettem részt tagtársaimmal. Vallom, hogy az igényes beszéd-, magatartás- és érzetkultúra fontos szerepet kell hogy játsszon életünkben. Mostani tevékenységem során is törekszem a nyelvi igényességre, hiszen anyanyelvünk pótolhatatlan kincs és érték.

Dr. Barsi Ernő 1920 – 2013

Életem nagy szerencséje, hogy olyan kiváló személyiségekkel találkoztam, dolgoztam együtt, akik tanítómestereim, példaképeim voltak, akikre mindig emlékezem, amíg élek.

Közéjük tartozik, a napokban – 93 éves korában – elhunyt Dr. Barsi Ernő (*Ernő bácsi!*): Tanárom, Mesterem, Kollégám. Gazdag és csodálatos életművét, személyiségét elemezni, feldolgozni tudós-tudományos feladat; én csupán néhány eltöltött, együtt elévült – aprónak tűnő – dolgunk felvillantásával szeretném megvilágítani emberi nagyságát.

Néprajz. Gyűjtés és kölcsönhatás

A Borsod megyei Sály falutanító mesterének fia a magyar falu mindennapjainak életét, szokásait, vidám és bánatos pillanatait, az abban tevékenykedő Édesanya, Édesapa szerepét, pedagógusi hitvallását is megörökölte. Ezzel az örökséggel felvértezve érkezett Győrbe. A nagyváros zajai – azonban – nem csendesítették el, nem fogták vissza, sokkal inkább kiterjesztették figyelmét az egész megyére (Győr-Moson-Sopron), városaira, falvaira egyaránt.

Elindult keresni, az értékeket! Vitnyéden Anna néni énekei, meséi azonnal megragadták figyelmét, látta a még élő népszokásokat, majd mélyebbre ásva, fellelte azok gyökereit is. Tanítóképzős diákjaiból szakkört szervezett, s bemutatta nekik milyen kincset talált. Évről-évre tovább terjeszkedett a Rábaköz falvaiba. Azonban, a népdalkincsből *monográfia* lett, mert az

egészre figyelt: az életmódot, a szokásokat, hagyományokat is elemezte. Az évszakok változásait, vallási (karácsonyváras, újesztendő, nagyböjt, húsvét) és népi ünnepeit (búcsú, vásár), a gyermek (bölcsők, babajáték, labdázás, pilickézés, karikázás) és a felnőtt kor (lakodalom, temetés, katonasorozás) eseményeit. Az egyes mesterségek is sorra kerültek: aratás, cséplés, szántás-vetés, tollfosztás, kukoricafosztás, csuhéfonás, kézimunkázás. Vizsgálta, milyen a történelmi események (szabadságharc, háború, rabság, fogság) hatása a község – közösség életében.

Zeneoktatás falun

Dr. Barsi Ernő a falusi gyermekek hangszeres oktatása érdekében tehetséges tanárképzősök és más területen tevékenykedő kiváló zenei tudással rendelkező felnőttek segítségét is igénybe vette. Zeneoktatói Munkaközösség néven – csekély óradíjat fizetve – zeneiskolákat hozott létre. Az így útjára indított gyermekek a lakóhelyük zenei életét gazdagították, a tehetségesebbek – később – magasabb szintű zeneoktatási intézménybe felvételizhettek.

„Úgy tanítani az éneket...”

Énektanításának módszere felszabadult a merev lépések alól: *együtt éneklés volt* mesével, mozgással, játékkal vegyesen, gyakran a szabadban, udvaron, parkban, lombos fák alatt (v. ö. Kodály).

A népdalok, gyermekdalok tanítása során elemezte egyes szavak, gondola-

Barsi Ernő zeneiskolásai között Gyömörén (GyMSM)

tok jelentését is. Pl. pittyet-pattyot, arany pityke, kis kece lányom, gilice túske stb.

Énekóráin (külső előadásain) ebben a köntösben adta vissza gyűjtéseit, dalolva, mesélve. Később hegedűjátékával feldíszítve, csodálatos szoprán hangú felesége Ida néni énekével, az Écsi és a Tanítóképzős népdalkórusával, zenei együttesének közreműködésével az előadó művészet rangjára emelkedett egyre gyarapodó gyűjteménye. Meg kell említeni saját zeneszerzői tevékenysége mellett kiváló segítői, Dr. Timaffy László néprajzkutató és Halmos László zeneszerző alkotó munkásságát is.

Az ember

Ernő bácsi példamutató szerénysége, mindig segítséget adó tanácsai, a beosztottaira szánt bántások magá-

ra vállalása, a nagy ember kiváltsága. Halk szavú, szerény, minden emberhez barátsággal közeledő személyiségéből sugárzott a szeretet és a tisztelet.

Emberszeretetét jól példázza a szomorú élethelyzetben lévők felkarolása, személyes segítése.

Pl.:

– a Tanárképzős csoportunkból olyan zeneszerzői kurzust szervezett, melynek befolyt tandíját – tanácsára – a rászoruló tanárunknak adtuk át

– énektanítók továbbképzését úgy szerveztük Csornán, Kapuvárott stb., hogy velünk vittük az éppen „hallgatásra kényszerült” kollégát is, és csoportunk tiszteletdíjával megélhetéséhez járultunk hozzá.

Remélem, hogy tanítványai, kollégái reá gondolva nem csupán emlékét őrzik, hanem tanítására is emlékeznek, és példáját követik.

(A PARLANDO Művészeti folyóirat 2013/4-es számában megjelent írás másodközlése.)

DR. NAGY MIKLÓS (Rábacsanak, 1928) középiskolai ének-, zenetanár, karvezető; főiskolai tanár. 1943-48: Tanítóképző Intézet, Pápa – Khell Zoltán, dr. Baksa József. 1948-51: Zenekonzervatórium, Győr – zongora – Eöry Ede, Kiss György. 1951-54: Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola. 1968: Liszt F. ZF. Budapest, karvezetőképző – Párkai István, Szőnyi Erzsébet. 1974-78 MLEE, Budapest, esztétikaszakosító – dr. Maróthy János, dr. Újfalussy József. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészkar, Budapest, 1986: bölcs. tud. doktori vizsga. Mh: 1953-57 Győr-Sopron megyei ének-zene szakfelügyelő. 1957-69 Liszt F. Áll. Zi., Győr (igazgató). 1971-75 Tanítóképző Főiskola, Győr (tanár). 1975 – uo. Művészeti-nevelési Tanszék vezetője. Az Ének-zene tanítása c. folyóirat szerkesztőbizottságának tagja. 1967 – a Győr Megyei Városi Tanács tagja.

Zeneművei: Megy a gyűrű – körtánc gyermekkarra, zenekarra (1958), A csodaforrás (gyermekopera Kulcsár János szövegére 1967); cikkei: az Ének-zene tanítása és a Parlandó c. folyóiratokban. Vendégszereplés: Ausztria, Csehszlovákia. Kítüntetései: Kiváló dolgozó (1957), Szocialista Kultúráért (1959, 1968), Munka Érdemrend (1962), Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1977), Kiváló Munkáért (1984).

Barsi Hajna Dr. Barsi Ernőről

„Abban hitt, hogy vissza kell adni a falunak, amit tőle tanultunk. Ha a tanítók maguk tanítják a hagyományok szeretetét és ismeretét, a régi népi bölcsességet és kultúrát, akkor a tudás magjai nagyobb területen szökhetnek szárba.” (Barsi Hajna Barsi Ernőről)

Egy igazi reneszánsz emberrel lett szegényebb a világ, mikor Dr. Barsi Ernő néprajztudós, teológus, zenetanár, hegedűművész, református lelkész 2013. augusztus 8-án, 93 éves korában elköltözött a földi világból. Távozásával sokan méltán érezhetik magukat elárvtáknak: 2013. novemberben a professzor lányával, a szintén néprajzos Barsi Hajnával beszélgettem, fellelevenítve Dr. Barsi Ernő alakját, érdemeit, életének fontosabb állomásait és szereplőit.

Barsi Hajna: Négy hónapja halt meg, de én még mindig nem hiszem el. Annyira aktív volt, tele tervekkel! Nem sokkal halála előtt a szülőfalujába, Sályba indult volna, és a hőségben még kapálta édesanyám sírját, hogy rendben legyen, míg nem lesz Győrben. Előadásokra készült, a kották és a diák ott vannak összekészítve a lakásban. Mióta elment, nem találok magamra. Mintha én is meghaltam volna kicsit.

Szabó Judit Nikolett: *Nagyon szoros lehetett a kapcsolatuk.*

B. H.: Édesapával mindig is nagyon szoros volt a viszonyunk. Kísértem mindenhova gyerekkorom

óta, felnőve segitettem is az előadásai háttér munkáiban. Pedig csalódással kezdődött a mi kapcsolatunk: ő második gyereknek is fiút szeretett volna, egy Gergőt – de nagyon hamar megtört a jég a szívében. A köztünk lévő szövetséget Barsi nagyapám váratlan halála is megerősítette, aki megjárt két világháborút, fogságot, megmenekült számtalan veszedelemtől, de végül egy hirtelen jött szívroham vitte el 1958-ban, amikor én két hónapos csecsemő voltam. Apám összeroppant a történelem súlya alatt, anyám úgyszintén: történt valami a tejével vagy az idegességét éreztem meg? Mindenesetre menten elkezdtem hányni tőle. Onnantól kezdve venni kellett az anyatejet, ami édesapa tiszte lett. Talán az tartotta benne a lelket, hogy gondoskodnia kellett rólam. Órákat cipelt az ölében a lakásban, ringatva és dalolva nekem – így kapaszkodott belém a gyászban. Az első szavaim között volt, hogy *nyatamba* – akár-

Kirándulás, hatvanas évek

**Polgárok Háza, Daloló Őrvidék,
Fotó Sigmund Bertalan**

hányszor ezt mondtam, édesapa már vett is fel a nyakába, és énekelt nekem. Mesélik, mikor egyéves apróság voltam, sétáltunk Győr utcáin, én pedig kiköptem a cumit és halandzsanyelven, de tisztán eldaloltam egy-egy gyerekdalt – szinte mindet ismertem már addigra.

Sz.J.N.: *Említette, hogy dr. Barsi Ernő tele volt tervekkel élete utolsó éveiben is. Min dolgozott utoljára, és mit vitt végleg magával?*

B.H.: Mindig mondta, hogy „háromszáz évre való terve” van, és ennek megfelelően is élt. Tanított, könyveket írt, előadásokat tartott, hegedült. Legalább három ember helyett élt és dolgozott. Közvetlenül a halála előtt a szülőfaluja, a Borsod megyei Sály – általa húsz éve alapított – kulturális napjaira készült előadással. Amikor már kórházba került, a Rákóczi-szövetségnél tartandó előadását tervezgette – megalakulása óta vett részt a munkájukban. Előttünk állt a „Daloló Sokoróalja” című kötetének a könyvbemutatója, mely végül már nélküle zajlott le. 2013. február 13-án méteres hóban szerepelt egy kétnapos, róla szóló portréfilm-forgatáson, majd egy dunaszegi előadásra és a másfél órás speciál-

kollégiumi órájára is volt energiája a NYME Apáczai Csere János Karán. Rendszeresen látogatott szülőfalujába, Sályba, igazi kikapcsolódás volt számára az ott végzett kulturális munka, amit sokszor kerti munkával pihent ki. Mindig mondta, hogy a bartóki modell szerint él: munkával piheni ki a munkát. Emellett jött-ment mindig, amíg még édesanyám élt, őt is odaadással gondozta. Cipelte a diavetítőt és az elmaradhatatlan hegedűt, kottatartót egymaga; járt tanítani fáradhatatlanul: így áll előttem ma is, egyik kezében diavetítővel, másikban a hangszerével, a táskával, amiben a kottatartó és a kották, könyvek voltak, amint épp indul valahova. Júniusban a harminchat fokos kánikula sem akadályozta meg benne, hogy elmenjen a tanítóképzőbe, gyalog felmenjen a harmadik emeletre, a könyvbemutatójának a megbeszélésére. Szellemileg sem hanyatlott: tavaly a költészet napján a könyvtár által rendezett programon még fejből elszavalta Wathay Ferenc Győr visszafoglalásáról szóló, igen csak terjedelmes históriás énekét.

Sz.J.N.: *Győrnek nemcsak díszpolgára, hanem egyfajta helyi híressége, büszkesége is az édesapja. Azonban munkássága, élete nem csak Győrhöz kötődött. Milyen települések, tájegységek vallották még magukénak Dr. Barsi Ernőt?*

B.H.: Édesapa elnyerte a Győr önkormányzata által kiosztott mindhárom városi díjat: a *Pro Urbe Díjat*, a *Szent László Emlékérmét*, valamint a *Díszpolgárságot*. Díszpolgára volt a Nyugat-Magyarországi Egyetemen is, ahol 1959-től egészen haláláig – bár '82-től már nyugdíjasként – tanított az egyetem Apáczai Csere János Főiskolai Karán. Díszpolgára volt szülőfalujának, a bükkaljai Sálynak, valamint a Győr-Sopron megyei Darnózselinek. Emellett egész életében járta a falvakat: hol a tanítványait látogatta meg, hol a kutatásai vagy az előadásai szólították el. Csak népfőiskolából ötvenháromban fordult meg, nem is egyszer. Hatezernél is több előadást tartott országSZerte 1948-tól egészen ez év júliusáig. Nemcsak Magyarországon, hanem a határainkon túl, sőt, Moszkvában, Torontóban is

– Kanadát 86 évesen járta meg, és tartott ott előadásokat, a felkéréseknek eleget téve. A szíve csücske a 66 éven át otthont és immár örök nyughelyet is adó város, Győr mellett mindenképpen szülőfaluja, Sály volt, de sok helyen érezhette otthon magát, mert a családi gyökerei is meglehetősen szerteágazóak voltak, Dunántúltól Erdélyig. A gimnáziumot, majd a teológiát Sárospatakon végezte, utána következett a Zeneakadémia hegedű tanszaka Budapesten. Egy évig nem kapott munkát, ekkor hazament Sályba tanítani – fizetés nélkül – az édesapja mellé. A tanítás mellett alapított egy nyolcvantagú, fiatalokból álló kórust. Egy nap találkozott sárospataki osztályfőnökével, Harsányi Istvánnal, aki akkoriban a Magyar Népi Művelődési Intézet igazgatója volt. Mesélt neki a sályi mindennapokról és persze a vegyeskarról is. „Miért nem írod meg, Ernő?” – kérdezte Harsányi István. Apám meg is írta, elküldte Pista bácsinak, és pár hónapra rá a postás hozott egy pakkot, melyben kétszáz füzet lapult: a *Sály falu zenei művelődése* kiadvány. Ez lett az első nyomtatásban megjelent munkája. Igen tisztelt tanára, Kodály Zoltán kötelező olvasmánná is tette a Zeneakadémián. A kiadványról szóló újságcikk tette ismertté a nevét, ennek köszönhetően kapott Győrben zenetanári állást a konzervatóriumban.

Sz.J.N.: *A vegyeskar létrehozásának példája is mutatja, mennyire közösségi ember volt, szinte lételeme volt a közösség. Milyen közösségeknek volt még a motorja, milyen közösségek kristályosodtak ki körülötte?*

B.H.: A legnagyobb közösséget a tanítványai jelentették. Nagyon szeretett tanítani: ezért is váltott 1959-ben, s lett hegedűtanárból főiskolai tanár a győri tanítóképzőben. Arra gondolt ugyanis, hogy szép dolog, ha hegedűművészek kerülnek ki a kezei alól, de az még szebb, ha a leendő tanítókat oktathatja. Abban hitt, hogy vissza kell adni a falunak, amit tőle tanultunk. Ha a tanítók maguk tanítják a hagyományok szeretetét és ismeretét, a régi népi bölcsességet és kultúrát, akkor a tudás magjai nagyobb területen szökkennek szárba. Számptalan tanítványa volt 1959 óta:

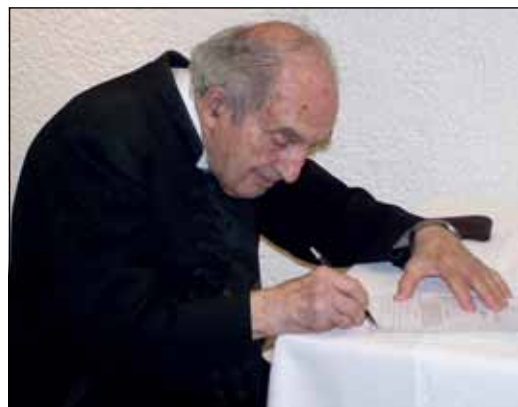
ő csak „drága lelkeimként” emlegette őket. 2012-ben egy egész osztálya kapott aranydiplomát – határtalan volt a büszkesége. Számomra a magyar földrajzot is a tanítványai fémjelezték: még a „trabantos” időben, akármerre utaztunk is az országban, szinte nem volt olyan falu, ahol ne mondta volna, kit tanított innen, legtöbbször még a diplomamunkáját is fejben tartotta (főleg, ha neki is része volt a létrejöttében). Kisebb közösségeket is szervezett persze: Écsen pávakört alapított 1973-ban – 16 évig vezette, de ez a pávakör ma, negyven esztendő elteltével is működik (a jubileumi évfordulójuk ünneplésekor édesapa még muzsikált is). Más pávakörök megszületésénél is bábáskodott: Rábapatonán és Sályon például, ezek a körök azonban sajnos ma már nem aktívak. Tanítványaiból kórust szervezett, akik közül páran *Melodiárum* néven kamarakórusra álltak össze, és ma is rendszeresen összejárnak, fellépnek, csakúgy, mint a Sályi Kamarakórus, mely napjainkban is működik, őrizve örökségét. A kisebb közösséget pedig a családja jelentette. A gyerekei, az unokái, a dédunokái, nagyon szeretett mindannyiunkat. Három unokáját eskette, és a dédunokái közül négyet keresztelt is. Elmondhatatlanul büszke volt mindenkire! Nem volt nehéz megnyernie magának az embereket, hiszen mindenkivel megtalálta a hangot: szívvel-lélekkel adta át a tudást, áradt belőle a szeretet.

Sz.J.N.: *Ehhez kapcsolódik talán legtöbbet idézett mondása...*

B.H.: „A szeretet sugározzon mindenüvé, mert szeretet nélkül nem lehet sem muzsikálni, sem tanítani, sem írni. Szeresse mindenki az övét, saját népét és értékeit, hogy a másokét is szeretni tudja.” Igen, ez volt az egyik legfontosabb tanítása... és a hitvallása is. Ő így élt, mindenki felé a legnagyobb szeretettel fordult.

Sz.J.N.: *Mit tarthatott a legnagyobb eredményeinek, alkotásainak?*

B.H.: 1947-ben fiatal konzervatóriumi tanárként megalapította Győrben a Zeneoktatói Munkaközösséget – nagyon sokáig működött több helyen is, rengeteg embernek adva munkát. A Győri Állami Zeneiskola, mely 1952-ben jött létre, jórészt erre a közösségre épített. Megkerülhetetlen közössége volt a Tanítóképző kórusa is, melynek tagjaival nem egyszerűen csak énekeltek, hanem néphagyományokat megelevenítő jeleneteket is előadtak. Emlékezetes volt, mikor elmentek Sályra, és bemutatták a Sályi Lakodalmast. Így tanulták meg Sályban, milyen lakodalmak is voltak náluk régen: azóta újra élnék a vőfélyversek a faluban. A „Népi hagyományaink iskolai és amatőr színpadokon” című kötet megszületéséhez is az vezetett, hogy sorra kérték a tanítványok a segítségét, hogy a gyerekekkel betlehemezzenek, vagy más népszokásokat mutathassanak

Dedikálás a kilencvenéves születésnap fogadáson

be. Elkezdte őket írni és végül kötetté duzzadt a sok jelenet, már két kiadásban. Nemcsak gyűjtötte a népszokásokat – eleinte gyorsírással jegyzetelt, később ehhez egy húszkilós magnót használt, amit másodmagával cipelt fatokban – hanem a mögötte lévő életet is tanulmányozta. A néprajzi doktorátusához nyolc éven keresztül figyelte kedves sályi juhászát, Tarjáni András bácsit, aki már az 50. dalnál azt mondta, hogy „már én többet nem tudok!” Édesapa nem adta fel, 8 év alatt 350 dallamig jutottak, és a dalok hátterét is vizsgálta. Hált vele a juhodálnál a csillagos ég alatt, beszélgettek olykor reggelig is. Számos gyönyörű történetre emlékszem az elbeszéléseiből, a legszebbet elmesélem. András bácsival legeltettek. Jött a dél, András bácsi tele húzta a vályút. A birkák ittak és elfeküdtek az árnyékban. András bácsi viszont elkezdte újra telehúzni a vályút. Édesapám elcsodálkozott: „András bácsi, miért húzza tele a vályút, hiszen most ittak a birkák?” „Az enyémeik igen –felelte András bácsi – de 10 perc múlva jön erre a kácsi juhász a nyájával. Hadd találja tele azt a vályút!” De sokat váltzott azóta a világ!

Sz.J.N.: *Meg lehet őrizni, át lehet örökíteni ezt a fajta világrendet az utánunk jövőkre, vagy ez a világ végképp elveszett?*

B.H.: Szerencsére a mai napig alapkönyv édesapa „Néprajz az általános iskola kezdő szakaszában” című kézikönyve, ami segíti a néphagyományok továbbörökítését a legfiatalabbakra. Nem lehet szemet hunyni afölött, hogy a gyerekek ma már más világban él-

Díszpolgárság, 2009, díjátadó

Tihany, KÓTA, 2012, fotó Birinyi József

nek: ha azt hallják, hogy „eladó lány”, akkor arra gondolnak, hogy biztos a Tescóban áll a sajtópultban. A népdalok, régi mesék, versek, még a nagy költőink művei is Petőfitől Adyig olyan szavakat használnak, melyeket nemhogy ők, de még a szüleik sem feltétlenül ismernek. Fontosnak tartotta, hogy a gyerekeknek ne csak tanítsuk a népdalokat és népi hagyományokat, hanem mellette ismertessük is meg őket ezzel a világgal, hogy meg is értsék! Ha nem érti, nem fogja szeretni.

Sz.J.N.: *Ez az első lépése a kultúra általa is hangoztatott megélésének?*

B.H.: Értetni kell a kultúrát, nem kívülről szemlélni. Be kell vonódnunk, akár a szokások gyakorlása, akár alkotás révén. Egy gyereknek óriási szó, ha alkothat, létrehozhat valamit. Ha természetes anyagokkal dolgozik, az dupla sikerélmény. Kodály szerint a kultúrát nem lehet örökölni, azt meg kell szerezni. Azt tudja a gyerek megszeretni, amit ismer és ért... ilyen egyszerű.

Sz.J.N.: *Édesapja többször hangoztatta, hogy egy ember életében három meghatározó dolog van: hová születik, milyen iskolái és mesterei vannak, és hogy kit talál magának társául. Beszéljünk kicsit az édesanyjáról, Varsányi Idáról – mennyire segítette a kitel-*

jeseződését? Közismert volt, hogy irigylésre méltóan szép kapcsolatban éltek.

B.H.: Így van, híresen szép házasságuk volt, egy végtelenül odaadó kapcsolat. Isten nagyon kegyes volt apámhoz, mert mindhárom, az életét meghatározó tényezővel szerencsésje volt. A szülői ház biztonságot és jó erkölcsi útravalót adott neki. Az iskolái, a Sárospataki Református Gimnázium, a Teológia, a Zeneakadémia kijelölték neki azt az utat, amit követve megtalálta a hivatását. Olyan tanárai voltak, mint a már emlegetett Harsányi István a gimnáziumban, a Teológián Újszászy Kálmán, aki elindította a néprajzi gyűjtés terén vagy zenetanára, Szabó Ernő akivel együtt írták később a *Sárospataki Kollégium zenei krónikája* c. kötetet), majd a Zeneakadémián Kodály Zoltán, Végh Sándor, Veress Sándor és egy remek generáció sok neves tanára ... és bizony, 63 éven keresztül megadatott neki az ideális társ is. Amikor 1947 szeptemberében Győrbe került a konzervatóriumba, ott az énektanár Höffler Mária volt. Meginvitálta vasárnapi ebédre, majd egy sétára a Duna-partra. Apám megérdeklődte, hogy vannak-e tehetséges tanítványai? „Itt a közelben, Győrújfalun van egy tanítónő, ha gondolja, látogassuk meg.” Így ismerkedtek meg. Gyönyörű koloratúr szopránja volt édesanyámnak, énektudásából legott

bemutatót is tartott. Győrben, a konzervatóriumban tanult ének szakon, de Győrújfaluból járt be minden nap, gyalog. Apám akkor arra gondolt: „Ha ez a leány képes arra, hogy naponta tíz kilométert gyalogoljon egy énekóráért, akkor talán el tud viselni engem is.” Egy évre rá megházasodtak, és tényleg csak a halál választotta el őket. Mindent együtt csináltak. Több mint 2000 közös szereplésük volt: elsősorban nem fényes koncerttermekben, hanem kultúrházakban, fűtetlen falusi pajtákban is; bejárták az országot, de volt fellépésük a Kaukázusban, sőt Svájcban is. Noha édesanyám megállta volna a helyét bármely színpadon – olyan hangszíne volt, mint Gyurkovits Máriának – de neki az volt az érdemrendje, amikor Bachot énekelt egy ilyen pajtában, és az előadás végén egy öreg falusi néni, akinek vajmi kevés műveltsége volt a komolyzeneben, odament hozzá, megszorította a karját és könnyes szemmel csak ennyit mondott: „Az isten áldja meg, lelkem”. Létrehoztak egy új műfajt is, az ének-hegedű duót. Az ötletet az adta, hogy nem minden falusi kultúrházban volt zongora a hangszeres kísérethez, míg a hegedű egyébként is mindig apámmal tartott. Jó barátjuk, Halmos László győri zeneszerző* örömmel tette magáévá az ötletet és számos remek darabot írt számukra. Közös életpályájukat híven kifejezi édesapám azon csendes mondata, amit édesanyám öelötte két és fél évvel korábbi halálakor hallottam: én sokkal többet vesztettem, mint egy feleséget...

Sz.J.N.: *Az életüket át- meg átszötte a hagyományok szeretete. Nem volt konfliktus a győri modernebb életvitellel?*

B. H.: Inkább egyfajta szemléletre volt szükség. Mindkét szülőmtől azt kaptam, amit édesapám Kodály Zoltántól tanult: „A hagyomány formái változhatnak, de lényege ugyanaz, amíg él a nép, amelynek lelkét kifejezi. S eljön az idő, mikor a művelt réteg a néptől átvett hagyományt új művészi formába öntve, újra átadhatja a nemzeti közösségnek, a nemzetté vált népnek.” De, ahogy édesapám tartotta, a tétel fordítva is igaz: addig él

* Halmos László, szül. Nagyvárad, 1909 – megh. Győr, 1997

egy nép, ameddig hagyományait nem dobja el, sőt, a megváltozott körülmények között újra használja.

Amikor édesanya népdalokat tanított, akkor sokszor kivitte a tanítványait – akár zeneóvodásokat, akár kisiskolásokat vagy felsőbb évfolyamba járókat – a Rába-partra, és ott énekeltek, játszottak együtt. Édesapám pedig, nap mint nap élővé tette a hagyományokat tanítványainak. Fel se merült, hogy lehetne másképp. Ebben a világban nőttem fel, és eszerint is életem. A hagyományok szerinti élet nekem még természetes valóság volt: vakációim többségét Sályban töltöttem, ahol a naptári évhez hozzátartozott a szántás-vetés-aratás, volt fonó, farsang előtt disznótor, lakodalmak, az élelmiszerek zömét háznál állították elő, pontosan tudtam, hogyan készül a kenyér, a túrós béles, a csigatészta. De nem csak Sályban tapasztalhattam meg a hagyományok természetességét és fontosságát, hiszen bejártuk Magyarország sok vidékét édesapámmal.

Sz.J.N.: *A visszatekintéseiből töretlennek tűnik édesapja szárnyalása...*

B. H.: Na, azért voltak negatívumok is az életében bőven, nem csak a sikert élte meg. Ő nem volt párttag, holott a szocializmusban a tanítóképzőn egy tanszékvezetőtől ezt elvárták volna. Marxizmus-Leninizmus Egyetemre szerették volna küldeni, érthető módon húzódozott tőle. Akkor kap felmentést, ha ledoktorál – sügták meg neki – meg is tette hát gyorsan, és nem lépett be a pártba. De nem volt nyugta, mentek a névtelen feljelentések, hogy lezülleszti a Tanítóképző énekkultúráját, orroltak rá, hogy hithű református, és rendszeresen templomba jár. Jómagam nem is konfirmálhattam a győri református templomban.

„Volt idő, amikor nem volt szabad templomba járni. Mit tettem én? Templomba szerveztem hangversenyeket Sátoraljaújhelytől Sopronig. Az összekötő szövegekbe pedig becsempésztem az ige hirdetést...” – Dr. Barsi Ernő a Duna Televízió róla készült portréfilmjében („Kezében a hegedűje” – rendezte: Szekeres Kriszta; 2013. február)

Sz. J. N.: *Hogy látja, biztosítva van a szellemi örökségének a továbbélése?*

B. H.: 66 éves pedagógusi munkájának hála, egy jó ideig biztosítva van, hiszen rengetegen tanítanak és alkotnak az ő szellemében. Jól sikerült a magvetés, ahogy ő hívta: néprajzosok, zenészek, tanítók, művelődésszervezők egyaránt vannak ma is aktív tanítványai között, akik továbbviszik az örökségét.

Sz.J.N.: *Hátra van még a hagyatékának feldolgozása...*

B.H.: Valószínűleg ez a feladat rám vár. Irdatlan mennyiségről van szó, egyelőre szinte felmérhetetlen: iratok, kották, kéziratok, fotók. Hatalmas kihívást jelent édesapa gyorsírás-jegyzeteinek feldolgozása, ma ez majdhogynem megoldhatatlan. Távlati tervként célul tűztük ki egy Barsi Ernő Alap létrehozását, melynek révén tán méltó helyre kerülhetnének ezek az emlékek. Emellett a Magyar Kultúra Kiadó tervezi könyveinek új-rakiadását is... hogy pontosan mikor, hogyan és miből fog megvalósulni mindez, azt még nem tudom, de meg kell valósítani, mert páratlan kincsekről van szó. Édesapám olyan sokrétű és olyan mennyiségű ismeretanyagot hagyott maga után, amit semmiképpen sem szabad veszendőbe hagyni.

Epilógus: Búcsúzóul Hajna egy hangfelvételt indít el a laptopján – szerencsére már számos archív hanganyag digitálisan is rendelkezésre áll. „Ezt hallgassa meg... csak hogy érezze, mekkora összhang volt a szüleim között. Édesapám hegedül, édesanyám énekel.” Felzendül Weöres Sándor

Buba éneke című versének Halmos László általi feldolgozása úgy, ahogy még soha nem hallottam. Eleinte lassan, méltóságteljesen hullámszik a zene, majd megtelik érzelmmel: zokog a hegedű, szárnyal az ének, az elválás, vágyakozás, összetartozás ölt testet a hangokban. Nincs szükség szavakra...

„Úgy gondolom, édesapám, Dr. Barsi Ernő egész életútjára érvényes Kodály következő mondása:

Nem faj a magyarság, hanem kultúra... morális alapja mind-ezekért való áldozatkészség. Ez a magyar kultúra pislákoló mécses, a mécsből azonban világító fáklya lehet. Még sokan élnek, akik nem tudnak róla. Nem ismerik, tehát nem is szerethetik. Elég volna az itt élők, eddig közömbösek tevékeny érdeklődése, hogy a mécses fáklyává lobogjon föl. Ezzel a magyarságnak olyan védőbástyája épülne, amin nem fognak az anyagi erők fegyverei.

Barsi Ernő egész életét, munkásságát annak szentelte, hogy ez a fáklya fellobbanjon. Akik tanítványai voltak, hallották több ezer előadásának egyikét, olvasták számos néprajzi publikációjának valamelyikét, gazdag népdalgyűjtésének gyöngyszemeit éneklük ország-szerte, tovább viszik ezt a lángot. Kívánom, hogy nagyon sokáig vigyék tovább, igen nagy szükség van rá!” – elhangzott a NYME Apáczai Csere János Kara Dr. Barsi Ernőről elnevezett dísztermének avatásán, 2013. október 25. (Barsi Hajna)

BARSÍ HAJNA (1958) néprajzi és népi iparművészeti szakember. 1976 és 1981 között az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán néprajz, magyar, illetve török szakokon folytat tanulmányokat. Pályája első évtizedében a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumban, az Országos Levéltárban, az MTA Zenetörténeti Múzeumában majd a Népi Iparművészeti Tanácsban dolgozik. 1992-től a Magyar Művelődési Intézet Népi Iparművészeti Titkárságának, 2004-től a Hagyományok Háza Népi Iparművészeti Osztályának szakembere. 2010 után édesapja, Dr. Barsi Ernő munkáját segítette annak haláláig. Pozíciók, elismerések, díjak: főtanácsos (Magyar Művelődési Intézet, 2004), aranydiplomás kamarai tisztségviselő (Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, 2009), Magyar Kézművészeti Díj arany fokozata (Magyar Ipartestületek Országos Szövetsége, 2010).

SZABÓ JUDIT NIKOLETTA (1975) közművelődési szakember, újságíró. Tanulmányait a Casus Kortárs Művészeti Menedzserképző Kollégiumban, majd a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának magyar-esztétika szakpárján végezte. 2001 és 2011 között a Budapesti Művelődési Központban információs munkatárs, később pr-marting menedzser. 2002 óta publikál különböző sajtóorgániumokban. 2011 és 2013 között szabadújságíró és kommunikációs tanácsadó. 2013-tól a Nemzeti Művelődési Intézet kommunikációs osztályának munkatársa.

Barsi Ernő, a hegedűtanár és metodikus

Egy régi tanítvány emlékezése

Fájdalommal írom, hogy szeretett tanárom, mentorom, atyai barátom, hegedűtanár, metodikus, néprajzkutató augusztus 7-én, csütörtökön délután, 93 évesen elköltözött ebből a világból az igaz emberek örökös otthonába. 13-án eltemettük a győrszabadhegyi temetőben, ahol végre újra együtt lehet imádott társával: Ida nénivel, Varsányi Idával. Mint utolsóként diplomázó tanítványa kötelességemnek érzem, hogy néprajzi munkássága mellett kevésbé ismert hegedű- és módszertan tanári, és e területen folytatott elméleti tevékenységére emlékezzek. Ő is szeretettel is tisztelettel emlegette előttünk első hegedűtanárát: dr. Szabó Ernőt (Koncz János tanítvány!), a Zeneakadémiáról Végh Sándort, Waldbauer Imrét. Sajnos mi, régi tanítványai, kevesen maradtunk. Megelőzték őt hegedűs tanítványai: Kollár Kálmán, Liszt díjas karnagy, Bodó Jenő, a módszertan óráit hallgató Tibold Iván (aki kezdő korában nála tanult hegedűlni is), Molnár László, Németh István, Nyári Katalin – akikről tudok. Ernő Bácsi nekünk, már „felőtt” tanítványainak is, akkor 38 évesen „Bácsi” volt, és nem „Tanár Úr”, holott mindenkinél jobban tiszteltük, de iránta érzett szeretetünket, ragaszkodásunkat nem fejezte volna ki a hivatalos megszólítás. Mert nem csak mérhetetlen tudását adta át, de emberségre, hazaszeretetre is taní-

tott. Észrevette anyagi problémáinkat, munkát, kereseti lehetőséget biztosított számunkra a vezetése alatt álló Zeneoktatói Munkaközösségben, és nem csak a maga tanítványainak. Ebben a szegényes körülmények között – de bürokráciamentesen – működő, a megye legkisebb falvait is behálózó iskolarendszerben a diktatúra számkivetettjei (Halmos László, Dr. Timaffy László) is menedékre, szerény megélhetési forrásra lettek. Nem egyszer – kérés nélkül, megéreztve gondjainkat – a zsebünkbe is csúsztatott egy kis pénzt, gyógyszert szerzett, ha szükség volt rá. Kis, negyedik emeleti másfél szobás lakása – amelyben élete végéig élt, jó ideig negyedmagával – nekünk is otthonunk volt, egyszer tanterem (a „hivatalos” órákon túl), másszor koncertterem a bensőséges házi hangversenyek alkalmával, múzeum, ahol minden használati tárgy – még a csillár is! – népművészeti remekmű volt. Máskor könyvtár, ahol a szakirodalom legjaván kívül megismertük Németh László („A minőség forradalma”, „Kisebbségben”), Kodolányi János műveit és gépelt, „szamizdat” kiadásban Sinka István verseit.

1947 és 59 között, mindössze 12 évig tanított a győri konzervatóriumban, majd a jogutód Zeneművészeti Szakiskolában. A tanárképzőn a hegedű mellett a hegedűtanítás módszertanát tanította. A Zeneakadémián

Barsi Ernő győri tanulmányaim idején

Végh Sándor növendéke volt. Waldbauer Imre metodika előadásait gyorsírással jegyezte le. (Milyen szerencse, hogy a Sárospataki Kollégiumban gyorsírást is tanítottak!) Waldbauer előadásainak anyagát nem publikálta, ezeket csak Barsi Ernő jegyzetei őrizték meg. Ez képezte a metodikai ismereteinek alapját, amelyet saját kutatásaival, valamint Bloch József elavultnak bélyegzett, de máig egyetlen alapvető, magyar nyelvű hegedűmódszertanával egészített ki. A hegedűtanítás történetéből kiindulva alaptudományokra (fizika, anatómia, fiziológia-élettan, lélektan) építette fel a szakmódszertani ismereteket, ezzel

kiegészítette a tanárképző ugyancsak hiányos lélektani-pedagógiai alapképzését. Könyvtárában megtalálható volt (természetesen eredeti nyelven) Rode, Kreutzer és Baillot „Methode du violon” című közös munkája, amely a francia-belga iskola alapját képezte (Hubay Jenő is ezt az iskolát képviselte), James Jeans: „Zene és természettudomány”, Steinhausen doktor „Die Physiologie der Bogenführung” (A vonóvezetés fiziológiája), Artur Jahn: „Die Grundlagen der natürlichen Bogeführung der Violine” (A természetes vonófogás alapjai), és „Methodik des Violinspiels”, Flesch Károly „Die Kunst des Violinspiels” (A hegedűjáték művészete) című munkájának két terjedelmes kötete. A magyar nyelvűek közül Barcsai Jenő művészeti anatómiája, Kovács Sándor oktatáslélektani írásai. Ezekre, és természetesen az időközben megszerzett gyakorlati tapasztalataira épül „A hegedűjáték” című módszertani munkája, amely már az ötvenes években készen volt, de csak 2003-ban kapott nyilvánosságot kalandos előélet (a lektor kezén eltűnt, majd előkerült), és hosszú lappangás után. Barsi Ernő tartott attól, hogy a fél évszázados „elzárttság” folytán munkája már elavult. Mivel ez idő alatt más területen oktatott (a tanító- és óvónőképzőkben néhány év után gyakorlatilag megszűnt, illetve a kezdetleges furulyaoktatásra korlátozódott a hangszeroktatás!), ideje nagy részét a néprajzi kutatás, gazdag és rendszeres publikáció, és fáradhatatlan ismeretterjesztés költötte le, nem maradt ideje a hegedű-módszertani kutatások eredményeinek követésére, és könyve átdolgozására a megjelenés előtt. Technikai és anyagi okok miatt hiányolhatja a könyv olvasója a nélkülözhetetlen anatómiai és fogástechnikai illusztrációkat, amelyek Bloch metodikájában ugyan megtalálhatók, de ez utóbbiak már – a Barsi-féle módszertan alapján – korrekcióra szorulnak. Az igaz, hogy az alaptudományok óriásit fejlődtek, és vele a hegedűjáték technikája is (ma már Hubay és kortársai hangfelvételeit elnéző mosollyal hallgatjuk!), de a hegedűtanítás módszertana, és főleg ennek elméleti összefoglalása nem tartott lépést a fejlődéssel. Barsi Ernő módszertana a mai magyar he-

gedűtanárok számára is megszívlelendő tanulságokkal szolgálta.

Ernő bácsi nem csak a hegedűtanítás „mit és hogyan”-ját ismertette velünk, de élő példával is szolgált. Mindig volt 5-6 növendéke a zeneiskolában. Zömmel az ő óráin hospitáltunk, végeztük tanítási gyakorlatainkat, diploma-tanításunkat. Tanítása valóban csodálatra és követésre méltó volt. Növendégeit nem az „elitből” válogatta: pártfogásba vette a más tanárok által tehetségtelennek nyilvánított gyerekeket is, ha máshol nem, a Zeneoktatói Munkaközösség keretei között tanította, vagy valamelyik tanítványa pártfogására bízta. (Az a mondás járta, hogy „még egy majmot is meg tudna tanítani hegedülni!”) Ugyanúgy tudott örülni egy „béna” kis tanítványa apró sikereinek, mint egy istenáldotta tehetségű parasztlányka megrendítő szépségű ballada-éneklésének. Az akkor kötelezően előírt Sándor-féle hegedűiskolát csak a „kötelező minimum” erejéig tanította. Ez az iskola ugyanis a „fogásmód-rendszerrel” – amely a hallás által vezérelt billentés készségének elsorvadásához, az intonálásban oly fontos hajlító-feszítő ujjmozgás elmeredezéséhez vezetett –, a technikai fejlesztés következetlenségével és hiányosságaival évtizedekre visszavetette a magyar hegedűs képzést. („Hol vannak a magyar vonósok?”) A legjobbak azonban – mint Barsi Ernő is – mindig megtalálták a célhoz vezető „kerülő” utakat. A hegedűtanítást – alapos hegedű és vonó nélküli mozgásmechanikai előkészítés után – a gyerekek által ismert gyermekdalokkal, népdalokkal kezdte, kotta nélkül, hogy a figyelem megosztása ne okozzon nehézséget a technikai alapok elsajátításában és az önellenőrzésében. Megtört olyan „babonákat”, mint hogy a balkéz ujjait a „számozás” szerinti sorrendben kell bevonni a hegedűjátékba. A 4. ujjat rögtön használatba vettük (pl. az „Éliás, Tóbiás”-sal), így rögtön kialakult a balkéz egyensúlya, és a „nyeszlett” kisujj később nem szenvedett hátrányt izmosabb „testvéreivel” szemben. A vonófogás kialakításánál különösen fontosnak tartotta a hüvelykujj erősítését, mert ezen múlik a vonó biztos, mégis laza tartása, kezelése. Erre is külön, vonó nélküli „tor-

nagykorlatokat” talált ki. A hegedű – amíg a gyerek nem tanulta meg a tiszta hangolást – nem engedte hazavinni. Inkább hetente többször, rövidebb ideig, de tanári ellenőrzés mellett gyakoroltak a gyerekek. Az első időkben egyszerre ketten-hárman jártak hozzá órára, amíg a haladás üteme nem kezdett differenciálódni. Ezután a technikai képzés alapját a Hubay-tanítványok által használt és jól bevált Bloch hegedűiskola képezte, amelynek egyetlen, de nagy hibája a magyar művek mellőzése. Ezt pótolta elsősorban Bartók, Szervánszky hegedűduóival, valamint a Sándor-iskolából gondosan kiválasztott darabokkal. Használta az NDK-ból behozott Kühler-féle hegedűiskolát is. De a legjobbnak a Doflein-házaspár által 1932-es mainz-i megjelenése óta a mai napig sok kiadást megért, öt kötetes „Geigen-schulwerk”-et tartotta. A hegedűiskola logikusan, következetesen felépített képzési struktúrája mellett figyelemre méltó értékes, kiváló klasszikus és modern szerzők által eredetileg is hegedűre komponált zenei anyaga. Az ő megrendelésükre írta Bartók a 44 duót, de mellette más magyar szerzők (pl. Kadosa, Seiber Máttyás) művei is szerepelnek a kötetekben. A német klasszikus szerzők művei mellett Hindemith és Orff darabjai is megtalálhatók a szemelvények között. A tanítás zenei anyaga kezdetben a népdal, természetesen a német népdal, amely nálunk könnyen behelyettesíthető magyar anyaggal. Kezdetben a nálunk lassan elfeledett „dó-kulcsot” is használja, amely feltételezi és lehetővé teszi a Kodály-szisztéma használatát. Az, hogy Barsi Ernő nem alap-tananyagként alkalmazta, csak a beszerzési nehézségek gátolták. A legkönnyebben Ausztriából, „kemény” valutáért volt csak beszerezhető. De neki – a 3. kötet kivételével – megvolt, talán antikváriumban szerezte be. Később én is megvettem a teljes sorozatot, a 3. kötetet neki ajándékoztam. Néhány növendékemmel eredményesen kipróbáltam az első két kötetet. (Ha ma tanítanék, feltétlenül ezt használnám törzsanyagként!) A kezdettől a legmagasabb fókig tanította a Bloch-féle hangsor- és kettősfogás iskolákat, az előbbieket sokféle vonásnemmél. A sokféle, „szá-

Barsi Ernő tanítványaival. A földön ül Pongrácz Győző, Fias Gábor, Ajtony Csaba, Horváth Rezső

raz”, de igen hasznos Ševčík-gyakorlatok közül elsősorban a fekvésváltó gyakorlatokat tartotta nélkülözhetetlenek. Koncentrált technika-fejlesztő tanulmányként Havemann: „Was ein Geiger wissen muss” (Amit egy hegedűsnek tudnia kell) című füzetével Flesch „Uhrstudien”-jét ajánlotta. De felhasználtuk a klasszikus hegedűsök néhány bevált ötletét is: pl. Tartini trilla-gyakorlatát vagy Geminianinak a balkéz-egyensúly kialakítását szolgáló, kezdetben igen nehéz, de hasznos gyakorlatát is.

Még híre-hamva sem volt a régi zene-kultusznak, korhű előadásnak, amikor Ernő Bácsi megismertetett minket Geminiani, Leopold Mozart hegedűiskolájával (akkor még csak az eredeti nyelven), Tartini leveleivel, és minden olyan forrással, ami a hiteles előadás elsajátításához szükség volt. Bach szólószonátáit és partitáit a Flesch-féle kiadásból játszottuk, mert a kiadó ajánlása felett az eredeti vonásnemeiket is feltüntette. Megismertük tehát a korhű előadásmódot, de nem alkalmaztuk következetesen, hiszen ehhez korhű hangszereket kellett volna beszerezni. Inkább igyekeztünk megtisztítani a barokk zenét a rákódolt romantikus sallangoktól: az öncélú virtuozitástól, pátosztól, érzelmességtől. A barokk orgona és cselló többmanuális rendszerére alapozva inkább a terraszos dinamikát alkalmaztuk a szüntelen erősítés-halkítás

helyett. Mérsékelt agogika mellett igyekeztünk egyenletes tempót tartani lassú és gyors tételekben egyaránt. A vibrato-t csak mérsékelten, inkább díszítő elemként használtuk. Ernő bácsinak már megvolt Pergolesi B-dúr hegedűversenye a Mainz-i Schott cég kiadásában, amelyet másodéves vizsgakoncertemen játszottam 1958-ban (később Szombathelyen is előadtam). Tőle hallottunk a Telmányi Emil-féle, az ijj-szerű barokk vonóhoz visszatérő modelltől, amelynek hátrányát a hüvelykujj által irányított feszítő-lazító kapaszerkezettel küszöbölte ki. Ezzel lehetővé vált a hármas és négyes hangzatok egyszerre történő megszólaltatása, és orgonaszerű zengetése. (Később, a rádióban hallottam előadásában Bach Chaconne-ját. Egészen különleges élmény volt!) Mellőztük a Kreisler-féle Pugnani és egyéb barokk utánzásokat. A Corelli – Leonard: La Folia helyett inkább a Dávid féle mértéktartóbb átíratot játszottuk, vagy Corelli szerényebb eredetijét. Leginkább Dávid: „Hoche Schule des Violinspiel” című gazdag, kétkötetes gyűjteményéből válogattuk Tartini, Veracini, Locatelli, Leclair, Fr. Biber és más, akkoriban keveset játszott barokk szerzők műveit, Tartinótól nem csak az ismert szonátákat, hanem a gyönyörű d-moll hegedűversenyt is. Személyesen is megismertedtünk általa olyan kvalitású művészekkel, mint Kósa György (Koncz János ál-

landó zongorakísérője volt!), akivel volt alkalmunk együtt játszani Bach d-moll zongoraversenyét a művész balatonalmádi nyaralójában. Győrben pedig hallottuk tőle a teljes Wohltemperiertes Klavier-t. Az általánosan használt etűdanyag mellett megismerkedtünk néhány darabbal Hubay, Wieuxtemps, Saint-Lubin koncert-etűdjeiből, és – ugyan nem játszottuk – megcsodáltuk a Paganini capricciók-nál jóval nehezebb, számunkra megvalósíthatatlan Ysaye-szólószonátákat és Wieniawsky „École moderne”-jét.

A hegedülést Barsi Ernő haláláig nem hagyta abba. Előadásait élete párja: a kiválóan képzett énekes: Varsányi Ida éneke mellett hegedűjátékával illusztrálta. Nem autentikus népi előadásmódban, hanem zeneszerzők –elsősorban barátja: Halmos László – feldolgozásában, vagy a maga egyszerű előadásmódján. De sokszor maga is dalra fakadt, megőrizve adatközlői stílusának hitelességét, érzelgősségtől mentes átélését. Sohasem volt virtuóz, hiszen viszonylag késői életkorban kezdett komolyabban hegedülni. A Zeneakadémia befejezése után sem volt elég ideje a gyakorlásra. Más, hasznosabb munkája akadt. Kezdetben még tagja volt a Metzker – Pallagi – Barsi – Nyári Béla összeállítású vonósnégyesnek. Koncertmestere volt a Győr-Sopron megyei Tanács Halmos László vezette kamarazenekarának. Önálló fellépései jobbra csak ismeretterjesztő előadásai, koncertjei alkalmával voltak. Emlékezetesek párjával: Ida névvel előadott ének-hegedű kettősei, általában Halmos László számukra készült szerzeményeivel. Már tanárként Sopronban dolgoztam, amikor – rájuk gondolva – egy dalt komponáltam a „Si King” (kínai daloskönyv) egy versére, a szokásos duettet egy fuvolával kiegészítve. Ezt be is mutatták egy soproni vendégszereplésük alkalmával. Kamarazenét általában magasabb osztályú tanítványaival játszott. Egy alkalommal Kodály Trió-szerenádját adtuk elő vele és Bodó Jenővel. (Én a brácsa szólamot játszottam.) De – mivel nem volt sikeres pódiumművész – később kollégái lenézték, és a növendékek is szívesebben dicsekedtek országosan elismert művész-tanáraikkal. Ő maga a végtelenségig szerény volt, de min-

ket öntudatosabb fellépésre buzdított, hogy ne szenvedjünk hátrányt a nálunk szerényebb tudású, de jó fellépésű társainkkal szemben. Nem volt maradása a győri konzervatóriumban! Az utolsó években is inkább a muzsika iránti alázata, átélése ragadta meg a hallgatót, mint a szép hangzás vagy a technikai könnyedség. Saját bevallása szerint rövid, a legfontosabb technikai elemeket sűrítő gyakorlatok jelentették számára a napi gyakorlást.

Szerény tudásunkat elvittük azokba a falvakba, ahol tanítottunk, és bebizonyosodott, hogy az egyszerű falusi emberek is képesek befogadni és megszeretni Bach és Bartók művészetét, ha szeretettel ajánlják nekik. Amikor a konzervatórium akkori légköre már elviselhetetlen volt számára, az újonnan alakuló soproni Felsőfokú Óvónőképző Intézet ajánlott számára állást. De közben jelentkezett érte a győri Tanítóképző is (ahonnét főiskolai tanárként ment nyugdíjba), és soproni állásába engem – frissen diplomázott tanítványát – ajánlott. Ajánlásának feltétel nélkül hitelt adtak (így lehettem 22 évesen az ország legfiatalabb oktatója a felsőoktatásban). Sopronban mindössze két évig maradtam, majd hazatértem Szombathelyre. Kapcsolatunk haláláig élt. Frissen megjelent könyveiből küldött egy-egy példányt. Ha Sopronba, majd Szombathelyre jött, meghívott előadásaira, amíg hegedültem, közreműködőnek is. (Egy alkalommal Bartók duókat játszottunk együtt a Tanítóképző dísztermében.) Ha tehettem, elmentem az őt ünneplő győri rendezvényekre is.

Én magam összesen kb. 20 évig tanítottam hegedűt különböző zeneiskolákban és a pedagógusképzőkben. A hegedülést – bár a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar alapító tagja voltam, és szólistaként gyakran szerepeltem nem csak Szombathelyen, önálló hangversenyeken is – különböző okok miatt néhány év után abbahagytam, és – bár nagyon szerettem – ezzel együtt a hegedű tanítását is. De a hegedüléssel eltöltött évek nem veszték kárba. Ernő bácsitól megtanultuk, hogyan kell a gyakorlás során a zenével intim, bensőséges kapcsolatot létesíteni, amikor egyedül maradunk a zeneszerzővel és a hangszerrel. Ennek

és még sok más egyébnek (intonálás, memorizálás, formaépítkezés, dramaturgia stb.) a zene egyéb területein, így a karvezetésben is (Kollár Kálmánnal együtt, aki kiváló karvezetőként végig megmaradt hegedűtanárnak is) nagy hasznát vettük. Barsi Ernő elsősorban nem hegedűsöket, hanem muzsikuskat, és mindenekelőtt „embereket” nevelt tanítványaiából. Olyanokat, mint Kollár Kálmán Liszt-díjas karnagy, aki a hegedű lelkét végül a hegedűkészítés során találta meg.

Ernő bácsi szép kort megérett: csaknem egy évszázadot küzdött végig sok nehézséggel, kudarcokkal, sikerrel és sok örömmel, amelyet elsősorban

az emberekkel való kapcsolatában talált meg. Ő valóban megvalósította Kodály eszméjét, amely nem az öncélú zenei produkcióban jelölte meg a zenei nevelés célját, hanem az emberré nevelésben. Temetésén természetesen ott voltam feleségemmel a gyászoló tömegben, a megrendítően szép szertartáson. Fájdalommal, ugyanakkor jó érzéssel emlékezem rá, amíg élek, és remélem, hogy szellemiségéből sikerült valamit átadnom tanítványaimnak is.

(A PARLANDO Művészeti folyóirat 2013/4-es számában megjelent írás másodközlése.)

HORVÁTH REZSŐ: Születtem 1937-ben Budapesten. 1944 óta, a háború következményeként élek – kisebb megszakításokkal – Szombathelyen. Pályafutásomat meghatározó zenei élményeimet a Schola Cantorum Savariensis-ben szereztem, mint fiú-szoprán énekes. A szombathelyi (jelenleg Bartók Béla) zeneiskolában folytattam alap- és középfokú zenei tanulmányaimat hegedű tanszakon. 1947-től 1956-ig Mezey Mária irányítása alatt a 4. továbbképző (a konzervatóriumi szintnek megfelelő) osztályt végeztem el. Lendvai Ernő – 1949-től 53-ig volt itt igazgató – zeneirodalomra és összhangzattanra tanított. Az érettségi után – irodai munka mellett – a Bartók Verseny győri döntőjén is sikerrel szerepeltem. Lendvai Ernő – ekkor már a konzervatórium igazgatója – beszélt rá a továbbtanulásra. A győri Zeneművészeti Szakiskola tanárképző tagozatán szereztem hegedű- és szolféztanári diplomát, többek között Barsi Ernő és Szabó Miklós irányításával.

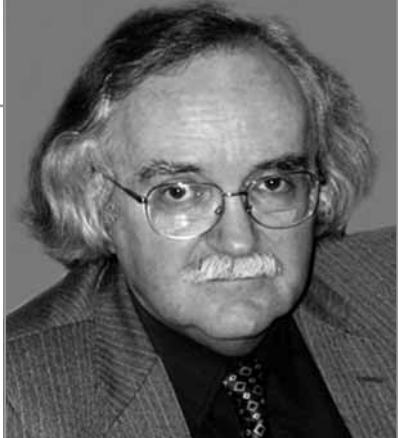
1969-ben végeztem a Népművelési Intézet Felsőfokú Karvezetőképző Tanfolyámán, ahol tanárim voltak Bárdos Lajos és Párkai István. 1959-61-ig a Soproni Felsőfokú Óvónőképző Intézetben voltam zenetanár, majd 1995-ig a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán, illetve annak jogelődjeinél tanítottam hegedűt, szolfézt, zeneesztétikát, karvezetést. Főállásom mellett tanítottam zeneiskolában, gimnáziumban, bölcsődei gondozónőképzőben. 1961-65-ig voltam a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar koncertmestere. Hosszú évekig vezettem a Főiskola Orchidea Kórusát és a Szombathelyi Erkel Kórust, amelyekkel szinte egész Európát bejártam. Munkásságom négy évtizede alatt nevelt tanítványaim országsszerte sikerrel tevékenykednek iskolákban, zeneiskolákban, művelődési intézményekben.

Tudományos kutatásaim fő területe: a karvezetés pedagógiája és oktatása. „Matematikai eszközök és módszerek alkalmazása az ének-zene oktatásban” című tanulmányom elnyerte a Magyar Tudományos Akadémia kutatási pályázatának díját. Az iskolai kórusok körében ismertek az Apáczai Kiadó gondozásában megjelent szöveges hangképző gyakorlataim, kórusok által énekel néhány kórusművem, feldolgozásaim, átirataim. Néhány nyomtatásban is megjelent a Zeneszó c. periodikában, a Magyarságunk Énekei című gyűjteményben, és a szegedi MOZAIK kiadó nyolcadik osztályos tankönyvében.

1995 óta nyugdíjas vagyok. Néhány évig még tanítottam karvezetést óraadóként a Főiskola zenei tanszékén. Végül a Táncművészeti Főiskola szombathelyi tagozatán tanítottam zenetörténetet és zeneelméletet (zenei alapismereteket). Egy időre a karvezetést is abbahagytam. De az Erkel Kórus karvezető-válságai idején – mint jelenleg is – az én személyem jelentette az „ideiglenes” megoldást. 2009-ben végleg visszavonultam az aktív karvezetői tevékenységtől.

Jelenleg a kórusaimról készített felvételek archiválásával, digitalizálásával foglalkozom. Ugyancsak digitális módon próbálom rögzíteni és rendszerezni tudományos munkám dokumentumait, és végre talán többet tudok foglalkozni komponálással is. 2012-ben a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar megalakulásának 50. évfordulója alkalmából megjelent „Szombathelyi Szimfónia” című reprezentatív kiadvány művelődéstörténeti fejezetének megírásával bíztak meg. 2013 januárjában megjelent „Békefi Antal életműve” című tanulmánykötet a Savaria University Press Alapítvány gondozásában. Több tudományos és művészeti szervezettel, társasággal aktív tagja voltam. Alapító tagja vagyok a Magyar Kodály Társaságnak, a Magyar Előadóművészek Társaságának. Címzóval szerepelek több hazai és nemzetközi életrajzi lexikonban, így a cambridgei kiadású International Who's Who in Music-ban.

Feleségem a BDTF Tanítói Tanszékének pedagógia szakos oktatója volt, tudományos kutatásaim résztvevője és segítője. Fiam: Attila a Zeneművészeti Egyetemen a népzene hegedű mesterszakon végzett, az Óbudai Zeneiskolában tanít. Leányom: Eszter magyar-ének szakos tanár. Öt unokám közül ketten készülnek zenei pályára.

Erdélyen innen – Alföldön túl. A Fekete-Körös völgye a századfordulón

*Kiállítási megnyitó a Néprajzi Múzeumban**

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Közönség!

Az utóbbi évtizedekben több tudományágat fokozódó mértékben és sokoldalúan foglalkoztat az emlékezés. Az agyukatót az érdeklő, hol tároljuk emlékeinket, hogyan tudjuk őket onnan előhívni. A kultúratudományok egyike sem lehet közömbös az emlékezés és felejtés gyilkos versengése iránt. Mi néprajzosok pedig igazán a kezdeteink óta tudjuk, milyen értékes az emlékezés, másfelől milyen fontos annak érdemi kritikája. Számomra –, s gondolom, nem állok egyedül – örömteli érzés, ha elfeledett vagy annak hitt kedves emlék bukkan föl a tudatomban. Különösen, ha újra átélhetek megragadó élményeket, melyek így válnak igazán emlékeztessé. Ezzel a friss érzéssel beszélnek most Önöknek. Mellőzöm a másik pólust, a rossz emlékeket, helyette tárgítsuk érdeklődésünk szemhatárát a most megnyíló kiállítás kapcsán – a kérdéskörben jártas keveseket, talán elsősorban magunkat, a néprajzkutatókat kivéve – egy manapság a nemzeti tudatban sajnálatosan kevéssé élő tájra, a Fekete-Körös völgyére és egy népcsoportra, az ott élő magyarokra.

Mi az oka az emlékezés elhalványulásának? Csakis a feledékenységünk. Magyarázni természetesen lehet, miért és hogyan állt elő ez a helyzet,

de végül mégis csak magunkra vetünk. A régi Magyarország szétesése után nagyon gyorsan hullottak ki a magyarság kollektív emlékezetéből vidékek, városok, népcsoportok. A kérdésnek van egy olyan oldala is, hogy ezek talán nem is voltak mind benne igazán vagy nem ágyazódtak be kellő mélységbe. Nem fölmentés, csupán magyarázat, hogy ilyen lehetett a Fekete-Körös felső völgye, a Belényesi medence a névadó városkával és hét, magyarok lakta faluval, melyek a 17. század vége óta nyelvszigetben léteztek: Köröstárkány, Nyégerfalva, Várasfenes, Magyarremete, Körösjánosfalva, Belényessonkolyos, Belényesújlak. Soroljuk még hozzájuk a folyó alsó völgyéből Tenkét, Belfenyért és Gyantát. Az Árpád-kortól szinte szabályosan centrálisan szerveződött történelmi Bihar vármegye sajátos kiágazása a Fekete-Körös felső völgye. Nem vezetett át rajta forgalmas, történelmi nevezetességű út, mint a Sebes-Körös völgyében Nagyváradtól a Királyhágón át Kolozsvár felé, mert Erdély irányába hágó hiányában nem alakult ki átjárás, ahhoz pedig kicsi volt a terület, hogy önálló vármegye keletkezzen itt, mint a szomszédos Fehér-Körös felső völgyében, Hunyad közelségében Zaránd. Belényes több századon át betöltötte a völgy, a bihari havasalja valamint részben a havasok kisiparos és kereskedel-

mi központjának szerepét, de sosem vált kerített történelmi várossá, neves műemlékekkel és jeles szülöttekkel, hanem a 20. század közepéig megőrizte a néhány utcás, földszintes kisváros jellegzetes arculatát. (A kiállítás elején látható néhány korabeli képeslap Belényesről és Váradról.) Amikor a néprajz, sőt előfutárai a 19. század elejétől kezdte felfedezni a többnyire elsősorban helyi viselete, népi díszítőművészete és nyelvjárása folytán karakteres kultúrájú tájakat, a folyamatban szerepe volt a történelmi múltnak, az épített környezetnek és a földrajzi tényezőknél, mindennek előtt a közlekedési főútvonalaknak is. Utólag elmondhatjuk, hogy általában méltán történt így, de azzal a következménnyel is járt, hogy némely tájra és népcsoportra méltatlanul kevés jutott a figyelemből.

A múlt századfordulón és előtte a századvégen, amikor a modern értelemben vett néprajzi munka Magyarországon kibontakozott, egy akkor már érzékelhetően gyorsuló ütemben változó országban hihetetlenül széles volt a sikeres és akár látványos eredményeket ígérő terepmunka kínálata. Micsoda ellentmondás, hogy – bizonyára, mert kevesen voltak és anyagiakban sem bővültek – az etnográfusok és folkloristák mennyire csak töredékét rögzítették, rögzíthették annak, amit lehetett volna! Majd né-

* A Kósa László néprajztudós által megnyitott kiállítás 2014. március 16-ig látogatható.

hány évtized múltán, olykor szinte kétségbeesetten versenyt futva az idővel, próbálták megragadni, amit ők vagy az előttük járók elmulasztottak.

Györffy István éppenséggel ellenpélda. A fiatal – ekkor még tudósjelölt – Györffy nagykunsági-alföldi tanulmányai éveiben a korabeli néprajzi fölfogás szellemében a szó teljes értelmében elsősorban jelenkutató lehetett és volt is. Pár év múlva, az e pályaszakaszt lezáró Fekete-Körös völgyi tanulmányok idején a látott-tapasztalt jelenségek mellett már fokozottan érdekelte azok múltja is. Először valószínűleg 1910-ben fordult meg vidékünkön tájékozódás céljából és tüzetesebb kutatás tervével. A következő esztendőben másfél hónapot töltött itt. Kiállításunk ennek az 1911-es tanulmányútnak a Néprajzi Múzeumban megőrzött anyagát, a tárgyvá-sárlásokat, a fényképező és jegyzetelő adatgyűjtést, illetőleg annak földdolgozását idézi föl és mutatja be.

Györffy István első alkotó évtizedében az így született tanulmányso-rozat a legnagyobb teljesítmény. Talán érlelődött benne a szándék, hogy monográfia kerekedjék ki belőle, de a háború megakadályozta. A viselet, a település és az építkezés elemző leírását, valamint a népesség történe-tének és a nemzetiségi viszonyoknak a tárgyalását csupán a hiedelemvilág köréből merített bőséges adatközlés követte. Mégis fölfoghatjuk monográfiaként ezeket az összefüggő tanulmányokat. Már azért is, mert a tartalom a

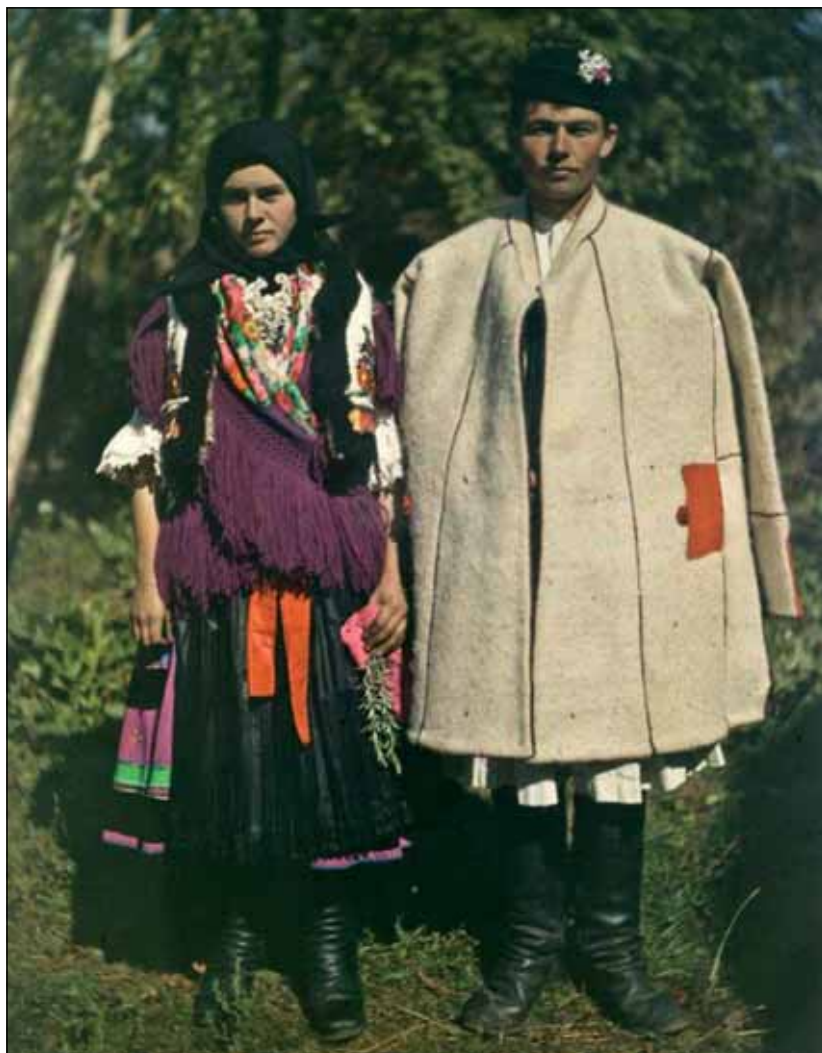

Györffy István néprajzkutató

címekben megjelölt fő téma keretét és határait bőven meghaladja. A felfedezés izgalmát és a mindent elmondani akarást is tükrözik írásai, hiszen előtte történész, földrajzos és nyelvész alig, etnográfus egyáltalán nem járt Dél-Biharban. De nemcsak ennek lehetünk a tanúi, hanem a kultúra és életmód mind szélesebb és mélyebb megismerése törekvésének is. Nem kritika ez, hiszen a kutatói fejlődésben természetes, hogy alaposabban, mint a korábbi, nagykunsági tanulmányokban. Nemcsak néprajzi szempontokhoz igazodó, alapos történeti és földrajzi tájleírást ad, hanem bőven ír a lakosság foglalkozásairól, a gazdálkodásról, a háziiparról és a kézművességről, az árucseréről, kereskedésről, szokásokról, vallási és történeti hagyományról, magyarok és románok különbözőségeiről és hasonlóságairól, a síkság és a hegyvidék, az eltérő természeti adottságú tájak kapcsolatáról is. Regisztrálja a változásokat, az általa jól ismert központi népterület, az Alföld felől érkező kulturális jelenségekre kiemelten figyel. A fiatal szakember már előbb sok közvetlen tapasztalatot szerezhett a korabeli ország regionális különbözőségeiről. Gondoljunk akár arra az életrajzi mozzanatra, hogy a Szepességből a Nagykunságba hazagyalogló kisdíák milyen változatos metszetben láthatta fél Magyarországot, akár a kolozsvári egyetemi évekre, közvetlen tapasztalatot bőven szerezhett. Meggyőződésünk azonban, hogy a Fekete-Körös völgyi tanulmányok mélyítették el szemléletében a történetiség szempontját és tudatosították a történeti háttérű eltéréseket. Akár az első nagykunsági dolgozatokban, az érdeklődés fő tárgya ezúttal is a település és az építkezés, amit a kiállítás fényképekkel és térképekkel gazdagon dokumentál. Részletesen tekintse meg a kedves látogató, milyen szemléletesek a kiszínezett községtérképek, melyeken a rendezőknek esetenként a lefényképezett épületek helyét is sikerült azonosítani. Nem szükséges magyaráznom, mennyire fontosnak tartotta Györffy István a térképezést és a fényképezést. Településtörténeti elemzése mögött már nemcsak jelzésszerűen, mint korábban, hanem meghatározó súllyal áll a néptörténet. Külön hadd keltsem föl az érdeklődést

az úttörő paraszt-családtörténeti kutatásokra. Érdemes fölfigyelni a sokoldalú forráshasználatra is, amely a levéltári irattípusok közül elsősorban az összeírásokat, urbáriumokat, egyházi irattárakat öleli föl, továbbá a hely- és családtörténeti munkákra, végül a korabeli helyi sajtóra támaszkodik, melynek egymásra halmozódó évfolyamai gyakran értékes adalékokat takarnak el a kutatók szeme elől. Elsők között szólaltatta meg Györffy a történeti és néprajzi vizsgálatokban a terület földrajzi neveit, beleértve Pesty Frigyes dülönév-gyűjteményét, valamint családneveket és dialektológiai anyagot. Vizsgálatainak a néprajz határain túlmutató tudománytörténeti jelentősége a történeti földrajz fonalának fölvétele, és hogy a komplex, az etnikai és településtörténetet magába foglaló népiségtörténeti iskola előzményei között kaptak helyet. Fokozottan érdekelte, hogyan maradt meg a románság gyűrűjében a magyar nyelvsziget, és mi lehet a jövője. Komolyan érdeklődött a völgy román paraszti kultúrája iránt, fényképek és tárgyak sora tanúsítja ezt. A két nép különbségeit alapvetően meghatározó vallás és nyelv mellett, a hasonlóságok területein a gazdasági kapcsolatok és a kulturális érintkezések jellemzőek. Nem hallgathatunk arról, hogy a békés szimbiózist hamarosan bekövetkező véres események dűlják majd föl, melyeknek a magyar lakosság soraiban számos halálos áldozata lesz (1919. tavasz: Köröstárkány, 1944. ősz Magyarremete, az alsó völgyön Gyanta). A nemzeti emlékezet ezekről is alig tud.

Utaltam rá, hogy a Fekete-Körös völgyi vizsgálatok Györffy kutatói pályáján, szemléletében fontos változásokat hoztak. A Tiszántúl népeletének kitűnő ismerője olyan parasztkultúrát tanulmányozott jól és alaposan, amely az adott korban (múlt századelő) régiebb az Alföld képenél, sőt annak korábbi állapotából őriz meghatározó elemeket. A geográfus Györffynek jelentős tanulságot nyújtott a földrajzi eltérésekből adódó műveltségi különbségek észlelése. Nem volt ez ismeretlen a tudomány világában, azonban ő a jelenségek eltérését etnográfiai szempontból értelmezte. Hiszen nemcsak a különböző ökológiai viszonyok, hanem a természetföldrajzi elzártság

Köröstárkány

és a történelmi viszonyokból fakadó peremhelyzet, a többször hivatkozott nyelvsziget-létezés is befolyásolták azt. Mindez történelmi szemléletét is mélyítette. A nagykun tanyáról és a tiszántúli építkezésről nem sokkal korábban írt gazdag tartalmú tanulmányok statikus, olykor erősen leltárba hajló szemléletét itt differenciáltabb látásmód váltotta föl, ami későbbi írásainak nagy részében ugyanígy megmaradt.

A pályakezdő Györfly tanulmányútja eredményeként megfogalmazott dolgozatok és a múzeumban szerencsésen megőrzött tárgyi emlékegyüttes friss, mozgékony egyéniségről tanúskodnak. Nagy anyagot tud áttekinteni, és képes rendszerben szemlélni a jelenségeket. Pályakezdő munkásságából már kibonthatók legjobb tudósi erényei. Kiállításunk erről is tanúskodik. Tudjuk, szakmai érdeklődése élete végéig ismételtlen meg tudott újulni. Képes volt új is-

meretek nagy arányú befogadására, új feladatok megoldására. Ezért nem utolsósorban említtem, hogy a kiállítás Györfly István tudósi műhelyébe betekintésként is nézhető. A rendező muzeológusoknak erre is volt gondja. Ő a magyar etnográfusok második nemzedékének a tagja volt, aki feladatának tartotta a kibontakozó tudományszak formálását és vállalta

az úttörés munkáját. A vállalkozásnak megfelelt. Elvégzésére megvoltak a szükséges adottságai, problémaérzékenység, intuíciója, egyúttal azonban ő volt saját magának a mestere, ő alakította a módszerét, amit majd tanítványai vittek, differenciáltak tovább. Köszönjük, hogy emlékezetünk és kultúránk számára megőrizte, fölidézhetővé tette a Fekete-Körös völgyének eltűnő paraszti kultúráját.

1911. évi tanulmányútjának azonban évtizedekig nem akadtak folytatói. A Kolozsvárott szerveződött néprajzi műhely látóköre sem terjedt a Fekete-Körös völgyéig. A megkisebbedett országban 1920 után nem került rá a számon tartott trianoni veszteséglistára, csaknem elfeledkeztek róla. Alighanem a néprajz volt az egyetlen jelentős kivétel. Utóbb néprajzi munkákban, népművészeti kiadványokban és a Magyarság néprajzában is találkozhatunk Györfly fényképfelvételeivel és hivatkozásaival, ha nincs is alattuk mindig pontos aláírás.

A kiállítás igen találó címe arra utal, hogy a Fekete-Körös völgyi vizsgálatok egyik célja volt bizonyítani, hogy az ott lakók nem erdélyi eredetűek, nem is székelyek (mint némely föltevés vélte), hanem Erdélyt az Alföld felől benépesítő magyarok valószínű leszármazottjai. Bízunk benne, hogy ennek a szép és tartalmas tárlatnak a várható sikere is hozzájárul ahhoz, hogy a Néprajzi Múzeum folytatja és még gyakoribbá teszi a gyűjteményeiben őrzött értékes anyag nagyközönség elé tárását. Kíváncsi vagyok, hogy a látogató új ismeretekkel gyarapodva nézze a kiállítást, és ne feledkezzen el róla, hanem tartsa számon a Fekete-Körös völgyét és népét. Később is emlékezzen. A kiállítást ezennel megnyitom.

KÓSA LÁSZLÓ (Cegléd, 1942. július 17. –) magyar etnográfus, történész, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. 1962-ben kezdte meg tanulmányait a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsész tudományi karának magyar-néprajz szakán, ahol 1967-ben szerzett diplomát. Az egyetem elvégzése előtt két évig segéd munkásként dolgozott budapesti üzemekben, 1967-től lett az MTA Néprajzi Kutatócsoportjának tudományos munkatársa. 1981 és 1990 között az ELTE bölcsész tudományi karának művelődéstörténeti tanszékének docense, 1990-től tanára. 1987-től 2007-ig tanszékvezető. Több szaklap szerkesztője. 1976-ban a néprajztudományok kandidátusa lett. Kutatási területe a 19-20. század művelődéstörténet, egyházak és a társadalom kapcsolata. Számos társaság és kollégium tagja, elnöke. 1998-2007 között az MTA levelező tagja, 2007 óta rendes tagja. Főbb művei: *Apáról fiúra. Néprajzi kalauz* (1973) – Szemerkenyi Agnessel. *Néphagyományunk évszázadai* (1976). *Megjártam a hadak útját. A magyar nép történelmi emlékezete* (1980). *A magyar néprajz tudománytörténete* (1989). *A gyulai református egyház története* (1994). *Magyar művelődéstörténet* (1998) – szerkesztő, társszerző. *Magyar néprajzi lexikon* – szerkesztő. *Reformátusok Budapesten I. és II.* – szerkesztő. Díjai, kitüntetései: Jankó János-díj (1973), Györfly István-emlékérem (1989).

Szabó Zsolt (Kolozsvár, 1946) ny. egyetemi tanár, a Művelődés c. kolozsvári folyóirat főszerkesztője 2013 júniusáig.

2013. Sztána

Szabó Zsolt művelődéstörténész mesél II.

A Szentimrei-villa gyümölcsösön keresztül vezető emelkedőjének a tetején, a kopjafával átellenben elhelyezett padon ülve és beszélgetve, Szabó Zsolt művelődéstörténet-meséje közösségi művelődésünk aktív-vá tételébe bekapcsolódó kollégáink, a kulturális köz munkások ösztönzésére is szól.

Szabó Zsolt történeteivel bejárja velünk a helyeket, a részeket, amelyekről volt időszak, hogy ilyen szíves meséket így nem hallhattunk.

Szabó Zsolt: Sok jeles ember megfordult – a feljegyzések tanúsága szerint – a sztánai Szentimrei-házban. Kolozsvári művészek, újságírók, írók. Lévén Szentimrei Jenővel egy szerkesztőségben dolgoztak, a már emlegetett Paál Árpád, Zágoni István. De ugyanúgy a Keleti Újság szerkesztője – és egy időben a Pásztortűznek is egy évig főszerkesztője –, az akkor nagyon ígéretes fiatal írónak számító Nyírő József. De járt itt többször Tamási Áron, és sokan mások a fiatalok közül is, hiszen Szentimrei Jenő a Keleti Újság mellett a Napkeletnek is segédszerkesztője, a Vasárnapi Újság, az Újság, aztán az Ellenzék szerkesztője. A kolozsvári irodalmi életnek aktív tagja volt, és az a baráti kör rendszeresen előfordult Sztánán. A hétvégi együttlétek, borozgatások, flekkenezések a Szentimrei-házban zajlottak többnyire, mert tágasabb tér volt, mint a Varjúvárnál. A feljegyzések szerint itt született meg egyebek mel-

lett az ötlete a *Kalotaszegi balladának* és a Kék madár mozgalom hatására létrejött népi gyökerű színjátszásnak. A *Csáki bíró lányát* itt Kalotaszegen gyűjtött anyaggal kiegészítve adták elő, és nagy sikerrel játszották Kolozsvárt. De 1940 után még Budapestet is megjárták a műkedvelő színészekkel a nagyszüleim. És az egyik emlékezetes találkozás volt például '35-ben, amikor Németh László járt itt Erdélyben. Ezt a *Magyarok Romániában* c. útirajzában örökíti meg. Az egyik utolsó állomása az éppen itt Sztána volt. Elég keveset foglalkozik a sztánai tartózkodással, de tudjuk, hogy többben kolozsváriak itt voltak, amikor Németh László itt járt. Márton Áron is, aki akkor még kolozsvári plébános volt, de Tamási révén kapcsolódott ehhez az írói körhöz. Családi vonatkozás, hogy Márton Áron küldte – már a püspöki pincéjéből – a bort a szüleim esküvőjére, merthogy jó barátságban volt nagyapámékkal. Van még aztán sok minden egyéb apró részlet, de ezeknek egy kis hányadát már feldolgoztuk, szerveztünk itt több évben is Sztánai Napokat, az akkor itt elhangzott előadások többnyire Sztánához köthető irodalmi, művészeti emlékek. Nyilván elsősorban Kós-vonatkozások. De akár például Szentimrei tevékenységével kapcsolatosak. Vagy hát volt előadás például a már emlegetett, irodalmi hagyatékmal is rendelkező Éjszaki Károlyról, az ő családjáról. De egyáltalán a település kialakulásáról, hiszen ifjú Kós Károly,

a néprajzos dr. Kós Károly megírta az itteni épületeknek a történetét emlékiratában. Ezt közöltük is a Művelődés 2012-es nyári lapszámaiban.

A romániai magyar színjátszás történetében fontos szerepet játszott Sztána másik lakója, nagyanyám bátyja, Ferenczy Gyula, aki dalköltő volt, de dalszerző, tehát zeneszerző is. '45-ben ment ki az utolsó vonattal Budapestre, és ott is halt meg. Egy időben, a két háború közötti korszakban, Torlától Aradig járta színjátszó társulával a magyar városokat.

Dsidának a sztánai emlékeit egy egeri irodalomtörténész, Lisztóczy László dolgozta fel. A '40-44. közötti korszak irodalmi hagyatékáról Vallasék Júlia egyetemi oktató – akinek ez volt a kutatási területe – tartott előadást. És még sorolhatnám. Mások is jártak itt. A magyarországiak közül most hirtelen Bertha Zoltán, Cs. Nagy Ibolya, Márkus Béla neve jut eszembe. Pomogáts Béla ígérte, hogy jön, de még eddig csak az előadásával szerepelt a Sztánai Napokon.

A faluban, amikor az első sztánai farsangot szerveztük a tiszteletessel, a megnyitón Pomogáts Béla tolmácsolta – akkor még mint az Írószövetség elnöke – a magyarországi író-társadalom üdvözlését, és felelegette a kapcsolatokat Kós Károllyal, Móricz Zsigmonddal.

Egyik fő tevékenységi területem az utóbbi tizenöt esztendőben, hogy megpróbálom valamilyen módon, ha nem is visszahozni Sztána régi fényét

– mert nyilván ahhoz kellett itt Kós éljen, egy időben Szentimrei legyen az állandó lakos, a már emlegetett Ferenczy Gyula, és még sokan mások, kolozsvári tanárok, ügyvédek, értelmiségiek –, de legalább belőle valami kicsit. A történelemből, amit lehet, élővé alakítani. És ebben nagyon fontos partner a sztánai fiatal tiszteletes, akinek a szülei kitelepettek Magyarországra, és '90-ben ő hazajött, itt végezte el a teológiát, és első szolgálati helye Sztána lett. Úgy érezte, neki is fontos a szerepe, hogy a most már száz fő alá zsugorodott közösségnek ne csak lelki vezetője, hanem kulturális, egészségügyi, de sportéletének is szervezője, tehát mindenese legyen. És így sikerült a sztánai farsangot is feléleszteni. Ezt elsősorban egyetemisták segítségével. A Szent István Egyetem Kert- és Tájépítész hallgatóit sikerült meggyőzni az akkor még tanársegéd Fekete Albert vezetésével, aki Székelyudvarhelyről került ki, és oktat Budapesten. Gyakorló területként felmérték az itteni helyzetet, és nem csak a tájépítészet szempontjaiból, hanem az embert is próbálták megtalálni, az élő vagy az emberek emlékezetében lévő hagyományokat. Őnekik nagyon komoly munkájuk volt – a több éven keresztül Sztánai Műhelynek nevezett diákkezdményezésekből indult tevékenységgel – a falu újjászervezésében. A közösség életének a holtpontról való kimozdításában vállaltak szerepet. És az első farsangok – ezelőtt 13 évvel – ennek köszönhetően indultak be. Ha sikerül, akkor jövőre, a centenáriumba, a farsangi bál 100 éves évfordulójára – amire már készül a falu – egy nagyobb szabású terv, hogy a Kolozsvári Magyar Színház művészei jönnek a *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* felújításával. A budapesti vendégek, ha sikerül, akkor olyan különvonattal jönnek, ami itt Sztánán is meg fog állni, mint ezelőtt száz évvel. És különböző válogatott cigánylegények szereplésével állítanak majd emléket. A jövő évi évfordulótól függetlenül, lévén 130 évvel ezelőtt született Kós Károly – tehát kicsit ilyen kerekébb évforduló –, október második szombatján, Kós-szobrot fognak leleplezni Sztánán a templomkertben, egy kis emléktáblát is, emléklapokot elhe-

lyeznek majd azon az épületen, ahol szervezték azt a bizonyos protestáns bált. A Sztánai Napokat úgy találtuk ki, hogy eredetileg augusztus 24. és szeptember 2-a közötti hétre terveztük, merthogy augusztus 24-én halt meg Kós Károly és szeptember 2-án Szentimrei Jenő. Kós Kolozsvárt, Szentimrei Jenő Csucsán, éppen ott nyaralt a Boncza, utóbb Goga kastélyban – azt akkor az Írószövetség kezelte. Ez a hét látszott alkalmasnak, amikor kezdeményezhetünk valamit, ami kapcsolódik mindkettejükhöz. És úgy tűnik, hogy az értelmiségi szövegelésre kevesebben jelentkeznek, amikor sikerült pályázati forrásokat hozzárendelni, azért eljöttek, de ami sokkal népszerűbb lett, az a Kós Károlyról elnevezett emlék- és teljesítménytúra. Úgy 50 és 100 ember között mozgatja meg immár 10. éve az érdeklődőket. Ez a magyarországi teljesítménytúrák kataszterében is részt vesz, benne van a kalendáriumukban. Meghirdetjük, van 10 km-es, 25 km-es és 50 km-es szakasza. És lévén, hogy vannak azért szép- vagy szebb korúak is, van emléktúra jellege is, amikor csak kibalagnak itt a Kós-féle tanya szomszédságában lévő gyümölcsösben a diófák árnyékába, elköltik a magukkal hozott kis elemózsia, és utána visszaballagnak. Ők is kapnak egy emléklapot, hogy részt vettek ezen az emléktúrán. Az 50 km-es az a kolozsvári kakasos templomtól, a monostori református templomtól indul, a gerincen végig a hármas vízvázlató Riszeg-tetőt érintve. Ugye a Nádas, ami Kolozsvárt ömlik be a Kis-Szamosba, az itt a nyergen túl, Nádas falu határában ered. És akkor végig a Nádas mentén jöve, észak felől a Nádas-patakot követve. Dél felől pedig a Kis-Szamos, a Kapus és aztán a Sebes-Körös völgyét követve jönnek fel, és kanyarodnak be váltakozó létszámmal. Volt, amikor négyen voltak, a legtöbben 18-an neveztek be. Elég komoly fizikai erőnlétet is feltételez 50 km-t legyalogolni. Szintideje is van ezeknek a teljesítménytúráknak. Tehát 14 óra alatt kellene ideérniük, de lévén, hogy túravezetővel jönnek, az Erdélyi Kárpát Egyesület Kolozsvári Osztálya az, aki ebben a partner és bizonyos értelemben a szakértői háttér, onnan az egyik lelkes tag, Kiss János már 9.

éve vezeti ezt a túrát, és akkor együtt jönnek, kicsit feszesebb ritmusban – 10-10,5 óra alatt érnek el ideig. A 10 km-es túra nyilván a legnépszerűbb – az csak itt a sztánai patak völgyét járja körbe: Csiga-domb, az Ordományos, a Riszeg-tető, és úgy visszakanyarodva a Varjúvár érintésével kerülnek ide a Szentimrei-ház kertjébe. A 25 km-es pedig – ez éppen tegnap derült ki, pontosan lemérték fiatalok a távolságot – egy 27,2 km-es túra az Almási várhoz, az egykori váruradalom szűk egyötödét körbejárva, Kispetri, Zsobok, szintén a Riszeg-tetőre felkanyarodva, és úgy jönnek le a Varjúvárig és ide a házhoz.

Mi az, amit még lehet és érdemes elmondani? Kicsit lendületet kapott ez a teljesítmény- és emléktúra attól, hogy a Kolozsvári Magyar Napoknak a -1. napján indul, tehát a rendezvényhez kapcsolódik. Remélem, hogy a továbbiakban is ilyen létszámmal sikerül megmozgatni az embereket. És ez azért nagyon jó, mert ez olyan társaság, akik amúgy nem biztos, hogy vevő akár a farsangi mulatságra, akár az irodalmi konferenciákra, még adott esetben más típusú tevékenységre sem. Viszont olyan közösségi célcsoport, akik egyrészt idősebbek, akik együtt rendszeresen túráznak, másrészt pedig – és ennek nagyon örvendtünk – egynéhányan gimnazisták, fiatalok, akik bekapcsolódtak, és egyfajta virtusként, sportként jószerevel végigfutották ezt a távot. Számukra nyilván új kihívás. Mérik a modern eszközeikkel, hogy mekkora a távolság, amit mi a térkép alapján kijelöltünk, és javasolnak más útvonalat is. Azt ígérték, hogy majd segítenek a turistajelzések kitételében, felfestésében, és a túra népszerűsítésében is. Ez nagyon hasznos módja az ismeretszerzésnek, az egészséges életmód gyakorlásának. És hát kell, hogy az ember a természetben feltalálja magát, ott-hon érezze magát. Hogy ismerje meg a fákat, füveket, virágokat, itt a különböző kővületek nagyon érdekesekek, azokban is gazdag itt a határ. Meg hát végül is akármerre járunk, ha nyitott szemmel körülnézünk, akkor sok természeti és kulturális érdekességet is megismerhetünk. Ha az ember megismeri, akkor nyilván meg is szereti és a sajátjának fogja érezni.

Kirje, kirje, kisdedecske

Hirtelen beborult. Lassan, nagy pelyhekben hullt a hó. Feltámadt a szél, és susogott, hajladozott a végtelen nádas. Csak a szürke eget látta és a ráhulló fehér pamacsokat. Körülötte megroppant a nád. Követik. Hallja a lihegésüket, csörtető léptüket. Féltőn magához szorítja magzatát a pákász lánya, Kun Ágota. Rohan. Zsombék-ról-zsombékra ugrál, szoknyáját és nádtorzsát tépi, dübörgő szíve majd szétszakad a rémülettől.

– Jaj, Istenem, ha vagy, add, hogy elérjem a szállást! – fohászodik magában.

A nádrengeteg hirtelen véget ér, és gőzölgő ingovány állja útját. Kitép egy hatalmas nádszálat, és kitapogatja vele a mélységet, s latolgatja, melyik zsombék bírná el. Nagyot sóhajtva nekirugaszkodik.

A lápon túl végre feltűnik a tisztáson terpeszkedő hatalmas kontyos kunyhó, a pásztorok szállása. Mint egy űzött vad, óvatosan nézgel körbe, és settenkedve közeledik. Csend van. A kunyhó előtti cserény is üres. Nyikorog a kunyhó ajtaja, amikor megmozdítja. Riadtan kapja vissza a kezét. Vár, míg kalapáló szíve lecsihad. Hirtelen felrántja az ajtót, és határozott léptekkel belép. Körülnéz az üres füstszagú helyiségben, s a sarokban lévő rossz subára kuporodik. A szívére szorított csimotája felsír. Megbontja a ruháját, és duzzadt mellére teszi. Gyönyörködve nézi mohón szopó kisdédét.

– Jaj csillagom, te árva, minek jöttél a világra? Hogy miattad meghaljak? Mert elhagytak! ...Szülőanyád leköpdösik! Nincs már becsületed! ...De rád se hull szenteltvíz,

örömed sose lesz, csak bánatod! Fattyú lesz a neved, mint annak a csélcsap apádnak! Jaj, verje meg az Isten! Napot sose lásson, a föld is kivesse, lelke hazátlanul bitangoljon, *amér* elhagyott! Pedig de szerettem! ...Egyél, egyél! Utoljára szívőd ki minden tejem. Rágd ki a lelkem is kicsi fiacskám, te mindenem. Légy boldog és szerencsés, ha megéled. Bátor fattyú légy! Ne félj a vihartól! Ne félj a gonosz embertől! Ne félj a farkasordítástól! ...Hajnalcsillagom, te, te, hát Isten véled... – csucsujgatja, csókolgatja alvó kicsinyét. Óvatosan visszatekeri a pólyába, és a rossz subával is betakargatja, majd riadt szívvel kilép az ajtón. Hátra se néz többé, úgy rohan az ingó lápon át a végtelen nádas felé.

Újra összecsap feje felett a nád-tenger. A szél kavarja, arcába csapja a pustoló havat. Már semmit se lát, csak hallja a susogó nád roppanását. Érzy, hogy ismét követik.

– Kik?! Kik vagytok? Miféle szellemek? Gonosz, vagy jók? Mit akartok még tőlem?!... Az életem? ... Hát vegyétek el azt is, hogy már semmim se legyen! – üvölt fel a félelemtől. Rohan. Már azt se tudja hová, merre, csak előre, előre! Hirtelen rászakad a sötétség. Már semmit se lát, s hirtelen felbotlik egy nagy dübbencsbe. Leül rá, hogy megpihenjen. Kezét a torkára tapasztja, hogy ki ne szakadjon a szíve a fájdalomtól. Már könnye sincs, csak ül, ül elfásulva, tompán, gondolatlanul. Elálmosodik. Karját fázósan összekulcsolja a mellén, szoknyáját szorosan a lábászárára tekeri, arcát a térdére hajtja, és hagyja, hogy a hó lassan, puhán belepje. Milyen jó kicsit

megpihenni! Kicsinykét szunnyadozni... – gondolja.

Hirtelen felriad. A hajladozó, szél-tépázta nádas megroppan, és kettényílik előtte. Két zöld szem villan rá. Aztán oldalt recseg a nád. Odakapja a fejét. Már ott is egy farkas ül, szemeparázslík, szájából pára tör fel. Köröskörül recseg-ropog a nád, ebből tudja, hogy bekerítették. Azt is érzi, hogy nem tud megmozdulni, béklyóba verte a félelem. Erősen lehunyja a szemét, hogy legalább ne lássa az éhes csikaszok csattogó fogait, lobogó zöld szemüket, s hogyan kúsznak hozzá mind közelebb.

– Istenem, Istenem, a fiamnak ne ilyen sorsot adj... – fohászodik erőtellenül magában, mikor megérezte a nyakán az egyik farkas dögszagú lehetét...

A gulyások ostordurrogással, szitkok özönével terelik az állás felé a hóvihartól elvakult marhákat, míg az öreg számadó előre lovagol, hogy a cserénynél hatalmas jelzőtüzet gyújtson.

A számadó a cserényhez köti a lovát, és indul a kunyhóba, hogy kihozza neki azt a rossz subát, amit a kancára szokott teríteni. Benn csiholni kezdi a kovát, és nádlevél csomócskára hullatva a szikrát, tüzet gyújt. A pislákoló, inogó lángocskát a tenyerével óvja, fújdogálja. A zsarátnokkal pipára gyújt. Amint a subához ér, kiesik a szájából a pipa.

– A mindenit neki, hát ez meg mi a fene lehet?! – hördül fel, majd gyorsan az ajtó felé pislant, hogy nincs-e szemtanúja az ijedelmének. – Egy kisdéd... Egy élő kisdéd... – nézgli

hümmögve, s amint hozzáért, a csecsemő felsírt, de olyan hangosan, ahogy a torkán kifért.

– Hijj az áldóját neki! – cifrázta ki a mondókája végét éppen akkor, amikor a kisbojtár betoppant, és tátott szájjal bámulta, amint a számadója egy ordító kisdedet hengerít odébb a bundán.

– A Kisjézus! A Kisjézus megszületett...Hászen, hászen máma este karácsony van, Bujdosó bácsi! – hebegte izgatottan, és megpróbált valami keresztfélét hányni magára, ahogy egyszer kifattyú korában látta egy katolikus hittérítőtől.

– Az öreganyád térgyecalácsát! – horkant fel a számadó. – Na, szaporán pattanj lúra hé, oszt bejárd nekem az egész pusztát! ...Eredj el Kórézúgba a juhászokhoz, Terazúgba a kanászokhoz, Bokrosba a csikósokhoz! Oszt idejőjön nékem minden magvas legény, csárdákba szidelgő huncut fattyú! ...Mind, aki elmúlt tizenhét éves, de harmincon még innen van! Jöjjenek csak kisdéd nézőbe! Nélkülük vissza se gyere, te, te retkesnyakú! Az árgyélusát neki! ...Na, inóc kifelé, ne tátogasd azt a lepcsés szádat! – lódított rajta egy nagyot, és ő is kilépett, s lekuporodott az ajtó elébe, hogy kitisztuljon a feje.

– Püff neki! Kisjézus! ...Ha farkasszuka kölykezett volna be, milyen könnyű dolgom lenne... Hűűű, a mindenit neki, hogy kerül egy ilyen kisdéd ide, ilyen ítéletidőben?! ...Áááá fenét! Kakukkfíóka lesz-a! – morfondírozott magában, s szítta a pipáját, de most ez se esett jól.

Úzte a lovát a kisbojtár, repült a fakója. Patái dübبentek a felfagyott zombékon, szügyével keresztül tört a nádrengetegen, úgy vágatott.

A terazúgi kanászok éppen malacpörköltet eszegettek bicskahegyre tűzve. Nagyon meglepődtek a különös invitációnak, ami inkább parancs volt egy náluk tekintélyesebb számadótól.

– Aszondod, hogy Kisjézus? – pislogtak bizonytalanul egymásra a kanászok.

– A hát! Hiszen Karácsony estéjén született a pásztoroknál az előző is! – okította ki őket a kisbojtár.

– Az is pont a gulyásoknál?! – hördült fel irigykedve az egyik bojtár, és a keze ügyében fekvő botjára sandított.

– A nem számos, hanem mir csak a tizenhét éves felüliek mehetnek oda harmincig?! Oszt mink öregek nem is láthatjuk a kisdedet, hé?! ... Áááá, itt valami huncutságnak kell lennie! – legyintett az öreg számadó, és nagyot köpött dühében.

– Há' jöjjék el kigyelmed is! – biztatta tétován a gulyáslegényke, és máris fordította lova fejét Kórézúg felé a juhászokhoz.

– Oszt a Szűz Mária is ott van?

– Szíp vászoncseléd-e? – faggatták a juhászok a kisbojtárt.

– Azt éppen nem láttam, csak a nagy fínységet, mert Bujdosó bátyám akkorát taszajtott rajtam, hogy kirepültem a hóba... De ha a Kisjézus is ott van, akkor csak az anyjával lehet... – mesélte.

– Ott leszünk, hé, mondd meg az öregednek! – kiáltották a vágató ló után.

Bokrosban, a csikósok kunyhójában éppen ott üldögélt a pusztá egyetlen nagyhatalmú táltosa is, az öreg Ördög Pali bácsi, aki komolyan hallgatta a gulyások követét.

– Igaz lehet-e? – gyanakodott hangosan a csikósok számadója, mivel valami galád huncutságra gondolt, mert nemrég ő is csúnyán megtréfálták a büszke gulyásokat.

– Igaz bizony! – nyúlt be Ördög Pali bácsi a bundája felső zsebébe, és számtalan bőrzacsokói egyikéből elővette a jósló eszközeit. A csikósok megigézve hallgatták a jelekkel teleégetett apró birkacsontok zörgését, melyből az öreg Táltos megjósolta a színtiszta igazságot.

– Lúra, lúra fattyúk! Megszületett az ecseppusztai Kisjézus! Gyérünk, oszt tisztelegjetelek előtte, mert halálom után ű lesz a ti gyámolítók, mert én minden tudományomat, a lovak gyógyítását, érvágást, meg az ördögűzési tudományomat ráhagyományozom! – jelentette ki izgatottan a Táltos. Kiszaladt a kunyhóból és kiáltozott, ismeretlen angyalnyelven imákat gajdolt, miközben szakadatlanul ropta a sámának táncát.

A csikósok ámultan nézték, hogy a táltos táncára, szagatott kiáltozásaira a hófergeteg lecsendesül, a nád-tenger jajgató zúgása megszeliődül, az ég kitisztul, ragyognak a csillagok, a hold fénye úgy süt, mintha nap len-

ne, és a farkasok ordítása sem hallatszik, csendben megbújnak a vackaikban, mert ők is tudták, hogy megszületett az e világok ura, az ecseppusztai Kisjézus.

A pusztában mindenünnen emberek igyekeztek a gulyások állása felé. Ki lovon, ki számaron, ki csak gyalogosan. Mintha csak összebeszéltek volna, mindenki ajándékot vitt, amit csak hirtelenében össze tudtak szedni. A kanászok két nagyobbacská süldőt vágtak hirtelen úgy fejbe, hogy mukkanni se tudtak szegények. A juhászok két magtalan kost kötöztek össze, a számaron keresztbe fektették, és még jó néhány tavaly kikészített birkabőrt is a hónuk alá csaptak. A csikósok a Táltos tanácsára egy harmadfű, betoretlen fehér csödört fogtak ki a ménesből, szépen font karikást, sallangos pásztor-készségeket, bicskatartót, sőtartót, faragott beretvatartót, kostökéből bőrpipazacsokót tettek egy bakóba.

– Minek a pipazacsokó, meg a beretva egy kisdédnek? – kérdezte a fogát szíva az öregbojtár, mert sajgott a szíve a szép portékákért, miket lopott csikóért cserélt el egy sehunnai gyüvömenő emberrel.

– Majd felnő az hamarosan! – vágta oda az öreg Táltos villámló szemekkel. Az ilyen balga beszédek nagyon fel tudták bősztíteni. Most különösen, hogy az ecseppusztai Kisjézus megszületett.

Szóval, mégis csak igaz! S eszébe jutott, hogy kislurkó korában egy faluban éltek, a nevére már nem emlékszik, csak az Istenházára, a falra pingált fakó asszonyalakra, aki elcsempült szájjal szorongatta vézna csimotáját. Jaj, mennyit kuttogott vasárnaponként a pad alatt megbújva, hogy majd a mise végén megdézsmálja a perselyt, mielőtt a jótorkú kövér pap megneszelné. Maga elé csomporított, elzsibbadt lábbal sokat hallgatta a papot, aki beszélt erről a bizonyos Szűz Máriáról, meg a fiáról a Jézusról, aki jászolban született és barmok melengették. Azt is mondta a pap, hogy az a bizonyos Jézus, akit megfeszítettek, feltámad és majd újra megszületik itt a földön...Hát, szóval igaz lenne? ...Miért ne?!... – s erősen gondolkodott, hátha eszébe jutna valami ima-féle, amivel köszönhetné a Kisjézust. Hej, ha most lenne egy olyan bibliája,

ami annak a papnak is volt! Igaz, nem tud írni, olvasni, de mégis jól mutatna, ezek a sehunnai ridegek is máképpen néznének rá, ha könnyvel a kezében állna a Kisjézus elé. Pedig egyszer egy imádságos könyv is volt a kezében, egy igazi biblia! Mikor a pap leejtette, ő ugrott oda elsőnek és nyújtotta át szívdobogva az egész gyülekezet előtt. A pap meg kedvesen barackot nyomott a fejére és báránycámnak nevezte! ...Hej, pedig rég megérett már az akasztófára, rajta is száradt volna, ha nem veti be magát a pusztába, a vad-vizekbe, az ingólápbá, ahová a törvény emberei sosem merték követni.

A rideg, deli pásztorlegények és a néhány öreg számadó, levett süveg-gel, megbűvölten állt a kunyhóban a lobogó tűz mellett suba előtt, amin a kiseded aludt. A bágyasztó melegben rózsás lett az arca, s nem ügyelt a sebtiben kimosakodott férfiakra, akik faggyútól csöpögő, kétoldalra font varkocsaikba a legszebb bőrsallangjaikat fonták, fehér ingbe-gatyába, cifraszűrbe, új subákba pompáztak, sunnyogva, megszelídülve.

Még az öreg Bujdosó számadó is zavartan nézgelte, és már nem volt annyira biztos benne, hogy kakukkfíókat dajkált. Hátha mégis a Kisjézus? Mert ha az öreg táltos is eljött, vénségére agyonrázatta magát a lovon, akkor itt valami rendkívüli dolog történik. Lopva rá-rá sandított Ördög Pali bácsira, aki már percek óta bámul a kunyhó füstnyílásába. Ugyan mi a fenét láthat?

– Biztos, hogy ű a Kisjézus? – kérdezte suttogva a kanász bojtár, mert nagyon földinek találta a csecsemőt, de a Táltos ráripakodott.

– A napot hiszed-e, ami rád süt?! Meg a földet hiszed-e, amin jársz, a vizeket, amiben még sose mostad meg azt a retkes nyakad... Hiszed-e az eget, ami feletted van? Hát, a lápost, amibe az ördögök és a gonosz szellemek viháncolnak, a dódókat, a lidérceket, amikkel és sokszor viaskodok?! He?!

– Hiszem... – hebegte a bojtár. Behúzta a nyakát és szeretett volna szégyenében elsüllyedni, mert mindenki megvetően villant rá.

A csikósok számadója elgondolkodva nézegette az öreg Táltost, és eszébe villant, ugyan mitől lett ez

ilyen tudós? Attól, hogy megveszett a szép lovakért, és héthatárra is elment egyért, hogy megszerezze? Mert bizony, híres lótolvaj volt őkigyelme, s úgy átfestette a lopott jószágot, hogy a világok ura se ismert volna rá! De volt ő csikász, pákász, faluba bejáró nadály árus is, tud eret vágni, herélni, füvekkel gyógyítani, ördögöket betegből kiűzni. Hallották sokszor a rétből üvöltözni, amint viaskodik a szellemekkel... Akire megharagszik, jaj annak, mert a dögvészt küldi rá, vihart fakaszt! ...Igaz, mostanában csak gyógyít. Embert, állatot. Ezért félik, tisztelik, és minden pásztorszálláson szívesen látott vendég... Tudományos ember, annyi bizonyos. ...Most is milyen szípen beszél! – ámuldozik.

– A bibliába is megvan írva, hogy egyszer újra születik. Az előzője is pásztorok kunyhójába született, oszt barmok melengették a jászolba... Aztán jöttek a pásztor királyok, mint most tik is... – mutatott szét maga körül. A pásztorok megigézve hallgatták. Egyik-másik sűrűn pillog, hogy könnye ne csorduljon.

– Mert csak az igazi pásztorok ismerik ám fel, hogy a Jézuska az Isten fia, bizony... Hát, most is így történt... A Kisjézus újból a világra született, oszt angyalok serege hozta le az égből a tejúton, ebbe a kunyhóba, és most azt várja, hogy az igazi pásztorok felismerik-e?

– Fel hát! Hiszen rögtön látni is rajta, mert pont olyan! – rikkantott nagyot az egyik juhászlegény, és örömeiben nagyot csapott a kampós botjával a földre.

– Hé, te! Botokat ide letenni! Ide elibém, de mindenki! Ezen a szent napon nem lehet verekedni, egymást utálni, fertelmesen viselkedni, mert annak tízféle rossz betegséget akasztok a nyakába, hé! – rivallt rájuk olyan erélyesen, hogy a legények szó nélkül engedelmeskedtek. Botjaikat, fokosukat, karikásukat egyenként rakták le a mérges táltos elé.

– Így ni... De most már illő, hogy szépen tisztelegjünk előtte... – és szép zengésű hangján énekelni kezdett.

– Kirje, kirje kisededecske
Betlehemi hercegecske,
Ki miértünk sok jót tettél,
A pokoltul megmentettél.

Jézus ágyán nincsen paplany
Jaj, de fázik az ártatlan!
Hogy is lehetne bundája?
Eeeveszett a báránycáma...

A pásztorok meghatottan hallgatják, szívük megtelik ismeretlen furcsa melegséggel, és zavartan, az örömtől sugárzó arccal pislognak egymásra.

– Így ni. De most már lássuk egészében a kisededet... – mondta a táltos. Lekuporodott a csecsemő elé, és óvatos mozdulatokkal kibogozta a pólya pántlikáját.

A legények előre nyújtott nyakkal bámulnak.

– Hű de takaros kis bögyörője van! – rikkant nagyot örömeiben az egyik bojtár, de beléfagy a dicséző szó, mert mogorván oldalba hajítják, hogy alig kap levegőt.

A kiseded, a szűk pólyától megszabadulva, álmában mosolyog, nyújtózkodik, emelgeti kezét lábát. A pásztorok közelebb mennek hozzá, s megcsodálják formás kis testét. Hát ilyen Ő. Ámuldoznak csendesesen, s pisszenni se mernek a nagy boldogságtól, hogy szemtől szembe láthatják a Kisjézust.

A fiúcska ébredezni kezd. Elfintorítja az arcát, nagyokat nyög, erőlködik, s nagy sárga foltot ereszt maga alá, és sugárban pisilni kezd. A bojtárok meghökkenve pislognak össze, és tanácstalanul merednek a táltosra, magyarázatot követelve. Az öreg Ördög Pali bácsi gondterhelten vakarásza zsiros üstökét, mire a gulyások számadója kirobban.

– A fenét Jézus ú! A nem reccsintene maga alá! Egy igazi Jézus ilyen nem csinálhat, mivel az Isten az apja, hé! Há melyik bibliába van az megírva, he?! ...Kitett fattyú, törvénytelen, mint mink! Kakukkfíóka! Na, hé, melyikötök csinálta?! ...Mer addig innen el nem mentek retkes fattyúk, míg valaki az apjának nem vallja magát! Addig se bot, se fokos, se karikás nem kerül vissza a gazdájához bitangok! – azzal összemarkolja az összes pásztorok kezét, a kunyhó szegletébe dobja, majd a megdöbbsent bojtárok elé áll.

– Na te híres kondás, Kani Jani, kit csináltál fel, hé? – böki meg az ólmos botja végével az elfehéredett kanászt.

– Én, én... Nem az enyém ... mert, mer nekem öreg szeretóm van... – hebegi zavartan, és az ajtó felé oldalol, de nem mer rajta kilépni.

– Hát te juhász, Kajla Matykó?! Te is nagy kani vagy, a fene a büröd te gyalázatos! – lép tovább a számadó, és a botja végével felpöcköli a legény állát.

– Az enyém nem lehet! Tegnap nyomorgattam meg Bogár Katóka hasát, de a nagyon lapos vót!

A bojtárokból kirobban a nevetés, és ettől kissé magukhoz térnek. Míg a gulyások számadója a bojtárokat nyaggatja, az öreg táltos magába roskadva kucorog a tűz mellett. Észre se vették, hogy egy öreg komondor szuka bejön a kunyhóba és a felsíró fiúcskához lép, akivel már senki se törődik, és nyalogatni kezdi. Az öreg Bujdosó odapillant, de a kutya már lefeküdt a kised mellé és a teste karéjába fogva melengeti.

– Né csak! Került itt egy dajka is, csak apja nem akar lenni! – káromkodik egy nagyot, és a végén kiadja a parancsot.

– Na betyárok! Bánom is én akárki fia-borja, ezt mink fogjuk felnevelni, mer így kívánja a tisztesség! Nézzétek csak, mennyi lélek szorult ebbe a kutya, hogy kölykének vállalta, hát mink emberek tán alábbvalók vagyunk?! Micsoda szégyen lenne, ha nem vállalnánk! Na hé, én azt mondom, hogy aki nem apja, az menjen segíteni tehenet fogni, megfejni, mert ennek tej kell, még ha a föld alól kell kikaparni, akkor is!

A derék bojtárok azt se tudták, hogy tülekedjenek kifelé a csillagos ég alá.

Az öreg táltos nézgéli a csecsemőt.

– Ez a gyerek a kigyelmed bojtárjái! – szólal meg nagy sokára.

– Nofene, méké?! – horkan fel a számadó.

– Nízze csak az a csillagfoltot a szíve felett... Ilyen vót Csikaszk Ferkének is... Biztosan tudom, mert gyakran vágtam eret rajta, mivel sűrű vérű vót...

– De hát mán vagy két hónapja meghalt a szerencsétlen! Valaki fejbe verte hátulról a Purti csárdában...

– Tudom, de a kis fattyú az övé...

Hallgattak egy sort.

– Látom én, hogy csak bajnak van itt... Én szívesen elviszem. Az apja

lennék... Mer tudja meg kedves komám, addig nem tudok meghalni, míg valakinek át nem adom a tudományom... Ez így van nálunk, a táltosoknál... – azzal nyúl, hogy magához vegye a fiúcskát, de a kutya ráfordul, fogát csattogtatja, haragosan jelzi, hogy a kölykét nem adja!

– Marad a kistattyú. Aki idehozta, ide szánta. Az apja jó bojtárom vót. A kutya is érzi rajta az ismerős szagot, azért vállalta... Nekem sincs családom. Én is kített fattyú vótam. Hazátlan. Éngem is a ridegek neveltek fel... Így hát a fiam lesz ű nékem, én meg az apja. Nekem is van tudományom, amit ráhagyhatok... Derék bojtár lesz belőle, majd meglátja Ördög bácsi... De bármikor eljöhet ám hozzá, taníthatja a tudományára, az is csak a javára válhatik... – vigasztalja meg a táltost.

Közben kinn a bojtárok már a második tehenet hajkurásszák a holdfényben, csikorgó fagyban, nagyokat káromkodnak, mert könnyű azt mondani, hogy tej kell! De milyen nehéz egy daruszőrű, villásszarvú rideg marhát hurokvégre kapni, mert erős, öklelős, vad, a farkastól se fél, és sose fejik, csak a borját hagyja szopni, magához érni. Na, egyet most elkaptak! Ketten a szarvánál a földre szorítják, ketten meg az egyik mellső lábát kötözik fel, hogy ne hányja-vesse magát, míg a negyedik a hátával támasztja alá az egyensúlyát vesztett marhát, hogy el ne vágódjon. Az ötödik bojtár a bográcsot tartja, a hatodik a farkát fogja, hogy ne csapkodjon, míg a hetedik feji nagy szentséggel, mert a tehen sunyin visszaszívja a tejét, így

csak cseppenként préselnek ki belőle valamennyit.

– Megette a fene ezt a vadmarhát, hé! ...Inkább holnap elhozom azt a két anyajuhot, amék egy hete ellett, oszt azt fejjétek... – fogadkozik a juhászbojtár, nagy szuszogva az erőlködéstől.

– Jó lesz koma, csak el ne feledd, mert a fokosom szógálni fog a koponyádon! Megigazgatom véle a bungyókat, hé! – emlékezteti a gulyásbojtár.

A derék legények végre beóvakodnak a kunyhóba egy bográcsnyi tejjel, és várakozón pislognak a szigorú ábrázatú számadóra, aki elveszi és szembenéz velük.

– Hé, ti hittyes, kódorgó legények! Jó ám, hogy mindannyian itt vagytok. Mára este karácsony estéje van... A népek azt mondják, hogy a szeretet estéje. Legyen ez most nekünk is az... Fiammá fogadom ezt a kis fattyút, aki nektek ezentúl az öcsétek lesz. Édes testvéretek! Nevet is adunk neki most, meg is kereszteljük, nagy ünnepet csapunk a tiszteletére, hogy míg éltek, megemelegetitek. Fiam neve, öcsétek neve Csillag Jankó! ... Mer egy csillagfolt van a szíve felett, nézzétek csak, hé... – mutatja a számadó, és mindenki ámuldozva nézi a bömbölő csecsemőt, akit most az apja tejjel fröcsköl le, hogy megkeresztelje.

– Nem szereti a tejet! Borral locsolja meg az öcsémet! – kiáltja a csikósbojtár. A legények jóízűen nevetnek, majd kézről kézre jár a kisöcscsük, míg a kutya féltékenyen szűkül, morog a bojtárookra.

SZEMES ZSUZSA (Túrkeve, 1950) könyvtár-pedagógia szakos tanár, Egészségügyi Szakiskolát végzett általános ápoló és általános asszisztens. *Életútja*: Csepelen kazánfűtő, Budapesten nehézgépezelő, építőgépszerező-toronydarus, könyvtáros, ápolónő, szerkesztő-újságíró, író, forgatókönyvíró, programvezető, programíró, a Szeretet Iskola oktatási programjának kidolgozója, írója és a Szeretet Iskola vezetője, tanára. 1985-ben forgatókönyv írója Naszreddin Hodzsa országában. Tadzsikisztán népművészete 3 részes tévéfilmnek, 1987-ben a Sánta dervis játékfilmnek Vámbéry Ármiról; 1988-ban a Gyökereink dokumentumfilmnek (Egy népzeneész – Birinyi József – portréja, 76 perc.) 1987-88-ban A zene mindenkié I-VI. (Kodály Zoltán zenei öröksége 6 db 1 órás film a magyar zenepedagógia hagyományairól). 1989-ben Kalotaszegi táncok, tiszaháti táncok. (Dokumentumfilmek a – Tímár Sándor féle – Magyar Állami Népi Együttes táncjátékáról); 1994-ben Az erdő kapitánya II. (13 epizódból álló rajzfilm forgatókönyve). 2007-ben a Szeretet Iskolája 13 perces bemutatkozó filmjének írója és rendezője.

Tanácskozás és szakmai egyeztetés a Kulturális Útvonalak Európai Intézetében

Závogyán Magdolna a Nemzeti Művelődési Intézet főigazgatója és Penelope Denu a Kulturális Útvonalak Európai Intézetének főigazgatója 2013. október 8-án szakmai egyeztetést tartott Luxembourgban. A tanácskozáson részt vett a Nemzeti Művelődési Intézet Vas megyei irodájának vezetője, Zotterné Boda Erzsébet is, lévén hogy Szombathelyen – a szent szülővárosán – halad át a Szent Márton-útvonal.

Előzmények

Magyarország az 1069/2013. (II.21.) Kormányhatározat értelmében 2013. március 1-én csatlakozott az Európa Tanács Kulturális Útvonalakról szóló kibővített Részleges megállapodáshoz. Ennek alapján pályázat benyújtásával a hazai szervezetek és intézmények is kezdeményezhetik – legalább három európai országot összefogó együttműködés keretében – új útvonalak előterjesztését az Európa Tanács Kulturális Útvonalak Intézeténél.

Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere a Nemzeti Művelődési Intézetet bízta meg 2013. július 4-én az Európa Tanács Kulturális Útvonalakról szóló Kibővített részleges megállapodásának magyarországi megvalósításával.

A gyakorlati munka során a Nemzeti Művelődési Intézet egyik legfon-

Új „kulturális útvonalak” Magyarországon

Elfogadta az Európa Tanács Magyarország csatlakozását a kulturális útvonalakról szóló kibővített részleges megállapodásához. Ezzel megnyílt az út a magyar szervezetek és intézmények előtt, hogy új „kulturális útvonal” minősítésre pályázzanak.

Magyar szervezetek és intézmények is pályázhatnak új „kulturális útvonal” minősítésre, miután az Európa Tanács elfogadta Magyarország csatlakozását a kulturális útvonalakról szóló kibővített részleges megállapodásához – közölte az Emberi Erőforrások Minisztériuma 2013. március 6-án.

Az Európa Tanács kulturális útvonalak elnevezésű minősítésre – legalább három, illetve több ország együttműködésében, valamint a Visegrádi Négyek vagy a Közép-európai Kezdeményezés keretében is – pályázhatnak magyar intézmények, civil szervezetek, valamint önkormányzatok. Az új útvonalak elősegíthetik a Kárpát-medence magyar vonatkozású kulturális örökségének bemutatását, növelve a turizmus adta gazdaságfejlesztési lehetőségeket is.

Jelenleg 17 országnak összesen 24 hivatalosan regisztrált kulturális útvonala van, köztük a spanyol Santiago de Compostela-i zarándokút, a Mozart életét vagy a vikingek vándorlását követő út.

Magyarország több kulturális útvonal szerves része, például a Szent Márton-útvonal a szent szülővárosától, Szombathelytől püspökké avatásának helyszínéig, a franciaországi Tours-ig vezet. Az Iter Vitis a Tokaj-Hegyaljai borvidéken vonul végig, a zsidó örökség európai útvonala a zsidóság magyar vonatkozású szellemi és épített örökséget mutatja be.

A kulturális útvonalak programját az Európa Tanács 1987-ben indította azzal a céllal, hogy az egyes európai országok kulturális értékeit összekötő közös örökséget hangsúlyozza.

(MHO/MTI)

tosabb feladata a pályázati lehetőségekkel és kritériumokkal kapcsolatos információ továbbítása, kapcsolattartás a Kulturális Útvonalak Európai Intézetével, más hazai tárcákkal és intézményekkel; valamint szakértő

delegálása a különböző ülésekre, találkozókra.

A Nemzeti Művelődési Intézet feladatának megfelelően nyár folyamán felvette a kapcsolatot a Lu-

Závogyán Magdolna főigazgató, Penelope Denu, a Kulturális Útvonalak Európai Intézete főigazgatója, Zotterné Boda Erzsébet az NMI fősztályvezető-helyettese és Elena Dubinina, Európa Tanács alkalmazott

xembourgban székelő Kulturális Útvonalak Európai Intézetével, amely 27 bejegyzett kulturális útvonalról tudósított, amelyhez Magyarország csatlakozhat is, és pályázati kereteken belül, akkreditáció útján indíthat új útvonalat is.

Ezek részleteiről szólt a közel négy órás igazgatói tanácskozás Luxembourg történelmi városrészének apátságában, a Kulturális Útvonalak Európai Intézetének székhelyén.

Az igazgatói tanácskozás

Závogyán Magdolna, a Nemzeti Művelődési Intézet főigazgatója – az Emberi Erőforrások minisztere által delegált e programban érintett szerepe szerint – beszámolt a Nemzeti Művelődési Intézet közművelődési szakmai feladatellátásáról, és kitért a magyarországi települési- és megyei értéktárak rendszerére, amely jó alapot teremthet a Magyarországot érintő kulturális útvonalak tervezéséhez és megvalósításához.

Penelope Denu a Kulturális Útvonalak Európai Intézetének (The European Institute of Cultural Routes) főigazgatója kiemelte Magyarországi központi földrajzi helyzetét, s e sze-

rinti fokozott lehetőségét a kulturális útvonalak tervezésében. Hangsúlyozta, hogy egy-egy útvonal kialakításában az egyik legfontosabb cél az értékek átadása, és ezekre alapozva új értékek teremtése. A programokban fontos elem a hálózatépítés és a hálózati együttműködés. Minden tematikus útnak van egy „vezető” országa, amely többnyire civil szervezeti formában (egyesület, alapítvány, konföderáció) működteti a kulturális útvonalat oly módon, hogy az érintett országok képviselői a bejegyzett civil szervezetben titkári, elnökségi és tagsági szerepben jelennek meg. Maga a vezető ország általában a székhelyet adja és biztosítja.

Az Európa Tanács egyik főigazgatósága évente két alkalommal ír ki pályázatot az Európai Kulturális Útvonalak projektjében. Ide bárki pályázhat (nem csak akkreditált útvonal,

de az akkreditált útvonalak előnyt élveznek). Ezen kívül Interreg és Leader pályázatokban lehet még kifejezetten kulturális útvonalakra forráshoz jutni.

A Kulturális Útvonalak Európai Intézetének legfőbb feladatai:

- a már elismert, akkreditált útvonalak fejlesztésének segítése, háromévenkénti minőségi ellenőrzése
- új projektötletek akkreditációjának segítése
- kulturális útvonalak kezelőinek képzése, a programok népszerűsítése
- tudományos szakértők biztosítása
- évente egy alkalommal nyári egyetem szervezése a kulturális útvonalat működtetőknek
- évente egy alkalommal fórum szervezése a kulturális útvonalat működtetőknek és a partnereknek.

A szakmai egyeztetésen többek között szó volt arról is, hogy 2014. év áprilisában Magyarországon kerülhet megrendezésre a kulturális útvonalakkal kapcsolatos következő szeminárium, amelyben partner a Kulturális Útvonalak Európai Intézete és a Nemzeti Művelődési Intézet is.

Európai kulturális útnak nevezzük azt az útvonalat, amely egy vagy több országra vagy régióra terjed ki, és amely olyan témák köré szerveződik, melyek történelmi, művészeti vagy társadalmi jelentősége európainak minősül, akár az útvonal földrajzi nyomvonala okán, akár a tartalmának vagy jelentőségének funkciói miatt.

1987-ben indult el a program első európai kulturális útvonala: „Compostelai Szent Jakab útjai”, amely azóta kiszélesedett az Európai Zarándokutak egészére.

CM/Res(2010)52. számú határozat „Az Európa Tanács Kulturális Útvonala” minősítés odaítélésének szabályairól

(Elfogadta a Miniszterek Bizottsága 2010. december 8-án a miniszterhelyettesek 1101. ülésén.)

A Miniszterek Bizottsága tekintettel az Európa Tanács alapító okiratának 15.b szakaszára,

szem előtt tartva az Európa Tanács azon célkitűzését, hogy tagállamai között egyre szorosabb kapcsolat épüljön ki, és ez a kultúra területén közös programokban valósuljon meg;

tekintettel arra, hogy az európai kulturális együttműködés legfőbb célkitűzése az európai identitás megerősítése a maga egységében és különbözőségében; az európai kultúrák sokszínűségének megőrzése; az interkulturális párbeszéd bátorítása; a konfliktusok megelőzése és a megbékélés;

úgy gondolván, hogy az európai identitás kialakulását befolyásoló tényezők, hatások és fejlődések kifejezésre juttatása elősegíti a közös értékekre alapuló európai állampolgárság tudatosítását;

úgy gondolván, hogy elengedhetetlen, hogy a fiatal generációkban tudatosuljon az európai identitás és állampolgárság, valamint azok a közös értékek, amelyek mindezek alapjai;

úgy gondolván, hogy ezen közös értékek láthatóbbá tétele érdekében támogatni kell az európai történelem

megértését a materiális, immateriális és természeti örökségre támaszkodva, úgy, hogy felszínre kerüljenek azok a kapcsolatok, amelyek összekötik Európa különböző kultúráit és területeit;

figyelembe véve, hogy az európai értékek és a közös kulturális örökség meghatározása konkrét formát ölthet olyan kulturális útvonalak körül, amelyek népek, vándorlások történelmét, valamint a jelentősebb európai filozófiai, vallási, kulturális, művészeti, tudományos, műszaki és kereskedelmi irányzatokat mutatják be;

megállapítván, hogy az ilyen útvonalak alkalmasak hosszú távú európai együttműködési projektek kialakítására a kutatás, az örökségvédelem, a kultúra és a művészetek, a kulturális és nevelő célzatú ifjúsági cserék, a kulturális turizmus és a fenntartható kulturális fejlődés területein;

úgy gondolván, hogy az ilyen típusú együttműködés mozgósítja és közelebb hozza egymáshoz a szereplőket, szervezeteket, intézményeket, hozzájárulva Európa megerősödéséhez;

úgy gondolván, hogy ehhez a jelentős emberi és anyagi erőforrást igénylő együttműködés megvalósítá-

sához szükséges szellemi és technikai segítség biztosítása érdekében egy formális, működő keretet kell biztosítani, amelyik képviseli az alapvető értékeket, biztosítja a megvalósítás minőségi és mennyiségi értékelését, a szereplők képzését és a koherens kommunikációt;

úgy gondolván, hogy egy ilyen keret lehetővé teszi a közös célok megvalósítását és garantálja a kezdeményezések minőségét,

figyelembe véve a CM/Res(2010)53. számú, a Kulturális Útvonalakról szóló kibővített részleges megállapodásról szóló határozatot,

tekintettel a kibővített részleges megállapodás célkitűzéseire és programjaira,

elfogadja a jelen határozatot, amely megsemmisíti és helyettesíti a CM/Res(2007)12. számú, az Európa Tanács Kulturális Útvonalakról szóló 2007. október 10-i határozatát;

elfogadja „Az Európa Tanács Kulturális Útvonala” minősítés odaítélésének szabályait, amelyeket a jelen határozathoz mellékel.

A CM/Res(2010)52. számú határozat melléklete

Szabályok

„Az Európa Tanács Kulturális Útvonala” minősítést olyan projektek kapják meg, amelyek az itt következő első fejezetben felsorolt választhatósági feltételeknek megfelelő téma köré épülnek fel, a második fejezetben felsorolt valamelyik tevékenységi körhöz illeszkednek, és amelyeket a harmadik fejezetben felsorolt kritériumoknak megfelelően egy hálózat terjeszt fel.

I. A témák választhatósági kritériumának listája

A választott témáknak eleget kell tenniük a következő valamennyi feltételnek:

1. A témának reprezentálnia kell az európai értékeket, és több európai országnak kell magáénak vallania.

2. A témának kutatás és fejlesztés tárgyát kell képeznie Európa különböző régióiból származó pluridiszciplináris szakértő csoportok által, azért hogy a témát közös érvelésen alapuló projektek és programok keretében lehessen feldolgozni.

3. A témának az európai emlékezetet, történelmet és örökséget kell reprezentálnia, és hozzá kell járulnia a mai Európa sokszínűségének értelmezéséhez.

4. A téma alkalmas kell hogy legyen kulturális és nevelő célzatú ifjúsági cserék megvalósítására, és illeszkednie kell az Európa Tanács e területen vallott célkitűzéseire.

5. A témának a kulturális turizmus és a fenntartható fejlődés területén új kezdeményezéseket, példaértékű és innovatív projekteket kell létrehozni.

6. A témának lehetővé kell tennie turisztikai termékek fejlesztését, együttműködve a turizmus szereplőivel, valamint a legkülönbözőbb közönséget, beleértve az iskolai közönséget célzó termékek fejlesztését.

II. A prioritást élvező tevékenységi körök listája

A projekteknek illeszkednie kell a következő, prioritást élvező tevékenységi körökhöz és mindegyiknek meg

kell felelnie az itt felsorolt kritériumoknak:

1. Együttműködés a kutatás és a fejlesztés területén

A projekteknek:

– összefogó szerepet kell betölteniük nagy európai témákban, levetővé téve szétszórta ismeretek összefoglalását
– meg kell világítaniuk, miért képvisel a választott téma több, közös európai kultúrára jellemző értékeket

– be kell mutatni, honnan származnak ezek az értékek, és meg kell jeleníteni azt a sokféleséget, amelyben testet öltenek Európában

– interdiszciplináris kutatás és elemzés tárgyát kell képeznie elméleti és gyakorlati szinten.

2. Az emlékezet, a történelem és az európai örökség bemutatása

A projekteknek:

– hangsúlyozniuk kell a materiális és immateriális örökséget, megmagyarázni azok történelmi jelentését, és felszínre hozni összekötő szerepüket Európa különböző földrajzi területei között

– szem előtt kell tartaniuk, és népszerűsíteniük kell az Európa Tanács, az UNESCO és az ICOMOS munkáit, ajánlásait, egyezményeit és chartáit a restauráció, az örökségvédelem, az örökségmegőrzés, valamint a tájrendezés és a területrendezés témáiban

– fel kell kutatniuk, és hasznosítaniuk kell olyan európai helyszíneket, területeket, amelyeket a hagyományos turizmus eddig még nem fedezett fel és aknázott ki, mint például a vidéki környezet vagy az újfajta gazdaságra való átállás alá eső ipari területek

– tekintetbe kell venniük az európai etnikai és társadalmi kisebbségek materiális és immateriális örökségét

– megfelelő képzések által a döntéshozókat, a terepen dolgozókat, valamint a nagyközönséget fogékonyra kell tenniük az örökség komplex felfogására, védelmének fontosságára, értelmezésére és kommunikálására a fenntartható fejlődés keretén belül, valamint arra a tételre, amelyet az európai jövő szempontjából jelent.

3. Kulturális és nevelő célzatú európai ifjúsági cserék

A projekteknek:

– tartalmazniuk kell ifjúsági csoportokat érintő programokat, amelyek a valódi cserekapcsolatokat célozzák meg az európai állampolgárság fogalmának fejlesztése érdekében

– lehetővé kell tenniük személyes és valódi tapasztalatok szerzését

– elő kell segíteniük a deszegregációt, megszervezve eltérő társadalmi közegekből és különböző európai régiókból származó fiatalok közös találkozásait

– mintaprojekteket kell létrehozniuk korlátozott számú résztvevő országgal, amelyek végén olyan komoly értékelést kell megvalósítaniuk, amely során referenciául szolgáló prototípus születhetik

– olyan együttműködésekkel kell kezdeményezniük, amelyek különböző szintű oktatási, képzési intézményeket fognak össze.

4. A kultúra és a művészetek kortárs gyakorlata

A projekteknek:

– lehetőséget kell teremteniük – pluridiszciplináris és interkulturális megközelítésből – a különböző európai országok különböző kifejezési módjai, kulturális és művészeti érzékelésük közötti különbözőségeik reprezentációjára, és cserékre

– olyan programokat és művészi tevékenységeket kell ösztönözniük, amelyek az örökség és a kortárs kultúra közötti kapcsolatra épülnek

– a kultúra és a művészetek kortárs gyakorlata során újító gyakorlatokat kell előtérbe helyezniük, összevetve múltbéli tapasztalatokkal a vizuális művészetek, a színpadi művészetek, a népi kézművesség, az építészet, a zene, az irodalom vagy egyéb kulturális kifejezési formák területein

– olyan programokat és partneri kapcsolatokat kell kialakítani, amelyek lehetővé teszik a szakemberek és a nem szakemberek közötti válaszfal lebontását, különösképpen a fiatalok művészetbe történő bevezetésével kapcsolatosan.

5. Kulturális turizmus és fenntartható kulturális fejlődés

A projekteknek:

- figyelembe kell venniük a helyi, regionális, nemzeti és európai sajátosságokat

- aktív módon be kell vonniuk a sajtót és az audiovizuális médiát, valamint alkalmazniuk kell az elektronikus médiát a projektek kulturális céljainak népszerűsítése miatt

- elő kell segíteniük a párbeszédet a városi és a vidéki kultúra, Dél és Észak, Nyugat és Kelet Európa, valamint a fejlett és az elmaradott területek között

- szorgalmazniuk kell a párbeszédet és a megértést a többségi és a kisebbségi, a bennszülöttek és a bevándorlók kulturái között

- együttműködési lehetőségeket kell teremteniük Európa és más kontinensek között specifikus rokonságok alapján

- a kulturális turizmus területén foglalkozniuk kell az emberek nevelésével, a döntéshozók fogékonnyá tételével az örökségvédelem iránt – az adott terület fenntartható fejlődése, valamint a kínálat és a kereslet változatossá tétele keretein belül – egy európai dimenzióval rendelkező minőségi turizmus kialakítása céljából

- partneri viszonyt kell kiépíteni a turizmusban tevékenykedő állami és magán szervezetek között minden potenciális résztvevőt megcélözva, a turisztikai termékek és eszközök fejlesztése céljából.

III. A hálózatra vonatkozó kritériumok listája

A projektek kezdeményezőinek egy pluridiszciplináris, az Európa Tanács több tagországában megjelenő hálózatokat kell létrehozniuk. A hálózatoknak a következő feltételeknek kell megfelelniük:

- a hálózat partnerei által kiválasztott és elfogadott témában folytatott kutatásokra alapozva, a közös gondolkodás színtereinek kell lenniük

- érteniük kell az Európa Tanács több tagországát az egész projekt vagy a projekt csak egy-egy része kapcsán, nem kizártak a bilaterális kezdeményezések

- az Európai Kulturális Egyezményt (STE nr 18.) aláíró országok közül a lehető legtöbbet kell bevonni a projektbe, adott esetben más országokat is

- biztosítaniuk kell a projekt pénzügyi és szervezeti fenntarthatóságát

- rendelkezniük kell jogi struktúrával vagy egyesület formájában vagy egyesületek szövetsége formájában

- demokratikus módon kell működniük.

A projektjeik elbírálásra történő bemutatásakor, a hálózatoknak

- fel kell mutatniuk egy együttes programot, meghatározni annak céljait, módszereit, partnereit, (aktuális és jövőbeli) résztvevő országait, tevékenységi köreit, valamint a program közép és hosszú távú együttes fejlesztési terveit

- meg kell határozniuk az Európa Tanács különböző tagországaiból származó főbb kezdeményezőket, résztvevőket és egyéb potenciálisan a hálózathoz csatlakozó partnereket, valamint egyéb partnerszervezeteket

- meg kell határozniuk a projekt által érintett földrajzi területeket

- be kell mutatniuk a pénzügyi és működési terveket

- csatolniuk kell a jogi formájukat létrehozó alapító okiratokat.

IV. A minősítés odaítélése

1. „Az Európa Tanács Kulturális Útvonala” minősítését a Kibővített Részleges Megállapodás Irányító Tanácsa ítéli oda, amely szükség esetén egy vagy több szakértő segítségét is kérheti, a CDCULT-tal (az Európa Tanács Kulturális Irányító Bizottsága) és a CDPATEP-vel (az Európa Tanács Kulturális Örökséggel és Tájjal Foglalkozó Irányító Bizottsága) való egyeztetés után az Európa Tanács más szervezeteit és bizottságait is bevonhatja a bírálati folyamatba.

Ha a CDCULT és a CDPATEP véleménye elutasító, a Miniszterek Tanácsának jóváhagyása szükséges a minősítés odaítéléséhez.

Azok a projektek és témák előnyt élveznek, amelyek az Európa Tanács prioritást élvező céljait hordozzák.

2. „Az Európa Tanács Kulturális Útvonala” minősítésének odaítélése után, a minősítésnek a maga teljes egészében, valamint az Európa Tanács lógójának kötelező jelleggel minden kommunikációs eszközön, beleértve a sajtóhíreket is, szerepelnie kell.

A hálózat egy olyan kézikönyvet kap, amely a táblákra és az útjelzésekre vonatkozóan tartalmaz információkat.

A minősítésnek, valamint az Európa Tanács lógójának, ahol csak lehet, szerepelnie kell a kulturális útvonalat jelző táblákon és útjelzéseken.

3. „Az Európa Tanács Kulturális Útvonala” minősítését elnyerő projekteket működtető hálózatok értékelése:

A hálózatoknak háromévente jelentést kell tenniük, amely alapján a Kibővített Részleges Megállapodás Irányító Tanácsa értékeli programjukat és megbizonyosodik, hogy az I., II., III. és IV. 2. fejezetekben leírt feltételeknek továbbra is megfelelnek-e.

Ha a Kibővített Részleges Megállapodás Irányító Tanácsa úgy találja, hogy az I., II., III. és IV. 2. fejezetekben leírt feltételek nincsenek teljesítve, felszólítással él a feltételek teljesítése végett. Ha a felszólításnak egy éven belül nincs fogantatja, a Kibővített Részleges Megállapodás Irányító Tanácsa a CDCULT-tal és a CDPATEP-vel való egyeztetés után visszavonhatja a minősítést.

Ha a CDCULT és a CDPATEP nem ért egyet a minősítés visszavonásával, a Miniszterek Tanácsának jóváhagyása szükséges a minősítés visszavonásához.

Azok a hálózatok, amelyek a CM/Res(2007)12. számú határozat alapján kapták meg a minősítést, a jelen határozat IV. 3-ban leírtak szerint szintén újraminősítés alá kerülnek.

A Kibővített Részleges Megállapodás Irányító Tanácsa dönt a jelen határozat megvalósításának módozatairól. E célból szabályzatot fogadhat el.

Fordította: Szöllősi Eszter

SZÖLLŐSI ESZTER (Budapest, 1974.) az ELTE Bölcsészettudományi Karán végzett történelem-francia szakon, valamint az ELTE Tolmács-és Fordítóképző Intézetében. Francia nyelvet tanított a Budapesti Műszaki Egyetemen, a Budapesti Gazdasági Főiskolán, valamint a NKE Honvédtisztképző és Hadtudományi Karán. 2003-2009-ig Beke Pál mellett dolgozott. 2011-től idegenvezető a Fehérvár Travelnél.

Roma napló XI.

(2007 június – 2008 június)

39.

Merre van az előre? – kérdezi a Védegylet sorozatcíme, melynek a cigány integráció sikereiről szóló beszélgetésén voltam meghívott a Sirályban. Bari Judit, Szőke Judit, Granasztói Szilvia és Malgot István mellett.

A Sirály, Budapest egyik elbukott önkormányzati projektje a Király utcában, így foglalhatták el az alternatívok, most tehát valami olyasmi, ahol az új Magyarországnak kellene készülnie, készülődnie, a fiatal pesti értelmiség egyik jó helye, és talán készül is, készülődik is, de én nem ezt érzékelem, alighanem öreg vagyok ehhez, hanem azt a zajt a földszintről, ami miatt voltaképp meg sem szólalnék. Hogy lehet efféle folyamatos zsidongásban fontos egy mondat? Igaz, alighanem nem hangzott el az a mondat, amitől a zsidongásnak el kellett volna akadnia. Bár idefentről azt a lenti zajt a bárban meglehet csak a mennydörgés hallgathatná el.

Mi sem állunk sokkal jobban, mint az ügy, melynek itt most képviselői volnánk. Noha egyenként talán még igazolhatnánk is a reményt, hiszen Bari Judit közösségfejlesztésen, a környezeti igazságosságon dolgozik a Sajó mentén, a Sajón innen és túl, cigányok és nem cigányok között egyaránt, ott, ahonnan elindult, aztán megjárta a dán népfőiskolát, kitanulta a változás, változtatás eljárásait, és azokat honosítaná a hazai terepen.

Granasztói Szilvia a rákospalotai lánynevelőből hozott ajándék bábokat a lányoktól, több mint húsz éve dolgozik a bajba került lányokkal, hogy a művészetével, a bábbal segítsen nekik életük gubancainak kibogozásában.

Szőke Judit, a Józsefvárosi Tanoda egykori vezetője, az országos tanodai program szervezője, aztán az integráció minisztériumi koordinátora volt, most meg egy magánalapítvány vezetője, melynek alapítója sok pénzt szánt roma programokra. Nincs bürokrácia, csak cselekvés, mondja magabiztosan. Van-e ennél felemelőbb hír?

Malgot István, aki valaha színházat szervezett cigány fiataloknak, drámai jelenetet fest a hallgatóság elé, halljuk ezt sok változatban, könyve, amit hoz, a *Cigány hold*, az is csupa keserűség, de mindez mégis valahogy katarzist ígér.

Együtt mégis nagyon reményteleneknek látszunk. Mindannyian mondunk is valamit meg nem is, beszélünk is magunkról meg nem is, nem hiszem, hogy bárki értené, miért vagyunk itt éppen mi, miért nem mások, és ha valami ebből a három órából hazavihető, akkor az a kilátástalanság, ahogy így együtt kevesebben voltunk egynél.

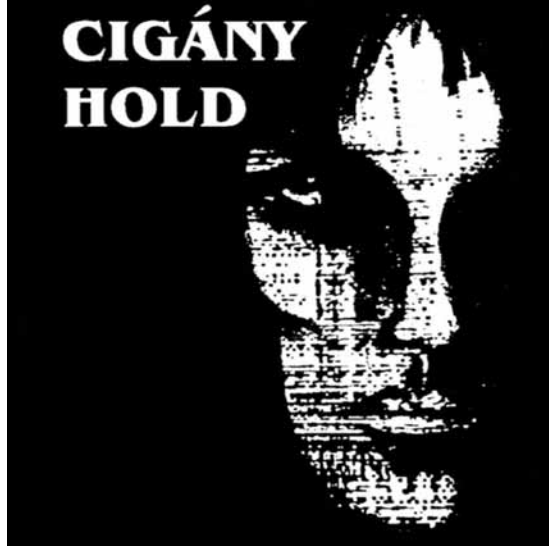
Pedig tele volt a terem. Talán szegény mediátor azt hitte, hogy mi afféle kis szellemi ékszerek volnánk, akik ügyis csillogunk, elég minket kiállítani. Holott az derült ki, hogy ügyekbe zárt magánzók vagyunk, akiket erős kérdésekkel lehetett volna kiráncigál-

ni fedezőkeink mögül, rávenni közös gondolkodásra.

Bari Judit azzal állt elő, hogy milyen méltánytalan, hogy neki folyton még cigánynak is kell lennie, micsoda plusz teher ez az ő vállán, mindannyi-
ónkhoz képest, vegyük már észre. Beszámolt felfedezéséről, hogy a cigánytelep szemetjét valójában a magyarok viszik oda, hogy az egész cigány túlnépesedés csak legenda. Nem volt vita, így hát utólag sem vitatkozom.

MALGOT ISTVÁN

A
CIGÁNY
HOLD

Malgot István *A cigány hold* című kötetének borítója. Pont Kiadó 2006.

Mondtam volna, hogy az Erdélyi Utcai Általános Iskola legyen ELTE gyakorlóhely, ezt a javaslatot sütöttem ki az összegyűlték számára, akkor talán a segítő pedagógiának emelkedhetne a presztízse, kialakulhatna a kultúrája, de legalábbis egy iskola felemelkedésre lenne ítélve, sok-sok cigánygyerekekkel együtt. De kiderült, a jelenlevők közül többségben vannak a józsefvárosi iskola szakértői, nincsen ilyen könnyű megoldás, ez csak demagógia, nagyszabású projektek folynak, a Mátyás téren épül valami kulturális centrum, ott majd kísérletképpen lesz nem cigány gyerekcsoport is, s különben is két éve van az iskolában egy remek program.

Igaz ugyan, a nem cigány gyerekeknek a tanári közelében kell kihúzniuk a szüneteket, ahogy erről a Mozgó Világban olvasott szociográfia beszámolt márciusi számában (morgolódom így magamban), de ez nyilván majd megoldódik.

Mindennek persze nem volt nagy jelentősége, hiszen a hallgatóság szelíden túrt. Nem lehetett biztos benne, hogy neki járna valami. És egy szál cigány fiatalát véltem felfedezni a jelenlevők közt.

Attól félek, a roma egyetemisták, hiszen kell, hogy legyenek, unják a cigány témát. Kicsit szorongnak is, hogy esetleg rájuk marad, mint Bari Juditra (aki, mintha maga is szívesebben maradt volna Dániában, hogy tanulthassa tovább, mit is kellene tenni itthon), de addig is elkerülnék, és lennének, maradnának inkább csak fiatalok.

Három hete írtam a fenti kis beszámolót, dehogyan sejtettem akkor, hogy az Erdélyi utcai Iskola, melyet titokban talán már Lakatos Menyhért Általános és Középiskolának neveznek, milyen lehangoló húsvéti ajándékkal szolgál majd. Alighanem a világháló legkelendőbb csemegéje hetek óta a film, amit az iskola egyik tanulója készített a mobiljával arról, hogy diák-társa szórakozik a fizikatanárral.

A tanárverős videó alighanem a magyar művelődéstörténet jeles eseményévé vált. Alighanem a lakosság többsége tudomást szerzett róla, megvitatta, elszörnyedt, vagy a tanáron vagy a diákon, esetleg az igazgatónőn, a szakértőkön, az újságírókon, az állapotokon, a cigányokon, a magyarokon.

Ki kellene rúgni az iskolából a tanárát bántalmazó diákok? – kérdezi a műsorvezető a televízióban. A pedagógiai társaság főtitkárának elfúl a hangja, remeg, reszket az indulattól. Kirúgni? Mi az kérem? Miféle szó? Innen nyílik az út a Taigetoszra és Auschwitzra – mondja, és látható, hiszi is azt, amit mond, át is éli.

Szegény műsorvezető meg csak irul-pirul, nem erre készült, hogy ő most az embertelenségeknek utat nyitó kérdést tesz föl. Ő azt hitte, megtárgyalhatóak a rémes eset lehetséges jelentései, konzekvenciái. Épp csak arról kell hallgatni, hogy az elkövető cigány. Ezt jól is tette, de a főtitkár mégis úgy válaszolt, mintha nem hallgatott volna róla.

A főtitkár ugyanis tudja, hogyne tudná, ez a józsefvárosi történet történelmet ír, történelmi változást jelez, akár tetszik, akár nem, ő nagyon is pontosan látja, hogyne látná, hisz ez a közelebbi szakmája, a művészetpedagógia, látja, hogy ez a erdélyi utcai diák-videójáték a tanárral, azzal a sápadt képű idős tanáremberrel leradírozta a térképről azt a humanizmust, azt a progressziót, melynek jegyében tizenhat évesen még iskolába járhat, és minden korlát el van takarítva az útjából. És kapaszkodók a keze ügyében, ha kapaszkodni akar. Voltaképp csak saját magát kellett volna még elviselnie. Meg kellett volna szelidülnie mindettől, de nem ez történt, éppen az ellenkezője történt. Imitált lovagi-keretek között lealázta a fizikatanárt, aki a jelenetben a mocskos magyar társadalom szerepét kapta.

A főtitkár haragszik, kétségbe van esve, mert a fizikatanár gyávan viselkedett. Túrt a megaláztatásokat, így láthatatlan maradt, hogy valójában micsoda fenevad volna igazából. Áldozatnak tette magát, végtelen ravaszsgal, pedig, ahogy a főtitkár elő is akart állni a dokumentummal, melyet magával hozott, itt minden más, mint ami valójában. Tombol a tanári terror, a magyar társadalom fojtogatja a cigány társadalmat. Minden cigány gyerek célpont. És minden tanár a Magyar Gárda maga.

És akkor most mintha mindez másként volna. És az emberek hinni fognak a látszatnak, hogy bántják a tanárt, holott ez a gyermek csak azt

a mérget fecskendezte vissza, melyet begyűjtött eddigi élete során. Le kellene tehát csukni minden magyar tanárt, szülőt, óvónőt, vasutast, mert miattuk lassan már tényleg elvesztik a fejüket szegény romák.

Mindezt úgy kellett előadni, hogy romákról szó se essék. Még hallgatás sem.

Aztán megszólal az Országos Köznevelési Tanács elnöke is, mert a miniszter úr összehívott egy bizottságot, hogy vizsgálódjék az iskolai erőszak ügyében, és tegyen javaslatokat. Az elnök úr, Lóránd Ferenc megígéri, hogy nem lesz boszorkányüldözés. Nem foglalkoznak a múlttal, a jövőre gondolnak. Hogy ki üldözne kit, azt nem tudom, pillanatnyilag az a tényállás, hogy a diákok üldöztetik a tanáraikat, de akkor majd erről nyilván bebizonyosodik, hogy nincs is egészen így, vagy ha így is van, valójában mégis másként van.

Nagyon helyes, hogy a diák szabad, már hallom is a szakértőket, az a baj, hogy még nem eléggé, hogy a tanár még mindig egy elnyomó gépezet csavarjának érzi magát, aztán csodálkozik, ha koppan.

Egy kaposvári középiskola testülete föllázadt egy cigány kislány napi terrorja ellen, az apa meg sziklaszilárdan áll a tanárokat köpködő és trágár nyelvet használó lánya mellett, hogy úgys az iskola fog meghátrálni. És könnyen igaza lehet.

Közben Újpesten egy erőszakoskodó diákok a rendőr vezetett el, és a polgármester haladéktalanul kitiltotta a kerület összes iskolájából. Vállalva, hogy törvényt szeg. Bizonyára, ezt feltételezem, azért volt ilyen rettenthetetlen, mert az ő kis terroristája nem volt cigány.

Lehet, hogy jól van ez így, történelmi igazságtétel, hogy van efféle megkülönböztetett bánásmód, és a cigány diák kicsit egyenlőbb bánásmódban részesül, mint a többi diák. (Miközben azért megvan a cigány diákok hagyományos vagy éppen posztmodern lekezelése is.)

Kérdés csak az, nem jár-e ezzel mindenki rosszul?

Az, aki lenézettnek és megkülönböztetettnek tudja magát, aki tele van

komplexusokkal és szenved a hátrányaitól, jó-e, ha egyúttal azt is megtagasztalja, hogy félnek tőle, senki nem mer szembezállni vele, s neki a tanár csak csicska?

40.

Ülök a kilencvenkilencesen, ismerős helyzet, útvonal. Ezen a buszon viszem a kislányt az apjához, majd tovább az anyjához. Ha itt írok róla, akkor persze ez egy szétesett cigány-család, és tudható, hogy nem a másik kislányról mesélek, meg az ő hajléktalan édesanyjáról, meg sosem látott apjáról, mert hát ők nem cigányok, ők csak egy elveszett család a sok közül. És nem a kilencvenkilences az útvonaluk.

Furcsa ez azért, ez a megkülönböztetés, hogy másként töprengnek személyeken, eseteken, ha cigányok, és másként, ha nem, hiszen ha cigányok, akkor mintha az én ügyem is volna, hogy tehetnének-e értük valamit, tehetnének-e magukért valamit, akkor méregetek, találgatok, elemzegetek, tervezgetek. Résztvevővé válok szinte, nemcsak szemlélővé. De ez így nem igaz, hiszen mindkét kislányról gondoskodom, ez a dolgom, nem is volna igaz, hogy a cigány kislánnyal többet törődnek, mint a másikkal, ahogy másfelől pedig igaz, hogy a másik kislánnyal könnyebb a dolgom, belül könnyebbnek érzem, holott a távolság nagyobb az anya és köztem, mint a cigány kislány esetében.

Épp most lepődtem meg magamon, hogy hivatali, férfiúi, nevelői távolságtartásomból kilépve érzelmes csókkal köszöntöttem az új évre a cigány anyát, nem mint cigányt, hanem mint anyát, noha talán csak részben szólt neki a gesztus, talán inkább a fiának, aki a kórházban ki akarta békíteni az apjával, béküljete ki, mondta ezt az apja ölelésének fogságából, és ez pont az a kótábla volt, mint parancs, amiről én nem reméltem, hogy kifaraghatnék, hogy majd elkészülhet egyszer, csak a küszködés, az volt a tét, és akkor váratlanul már érvénybe is lép, ki is hirdetik, láttam magam aztán kívülről, ahogy megcsókolom az asszonyt ott a harmadikon, abban a világvégi házban, a már előkerült szomszédasszony szeme láttára, és

ez, hogy visszapörgött a jelenet, hogy utólag meglepett, mit is tettem, na hát, ez azt jelenti, hogy ez mégis valami más volt, mint száz hasonló, s egyszerre gondoltam ezzel arra is, hogy ez neki is más lesz, ő is visszapörgeti majd, ahogy sokszor még az is más, ami nekem nem, ki is szokott derülni, hogy ez így is van, hiszen mondjuk megmutatja a gázfogyasztást az órán, hogy tényleg higgyem el, rendesen fűt, holott nem is vitattam, csak az apa az, a cigány apa, aki mindent vitat.

Szóval kétségtelenül más az, ha cigány fiú vagy lány ügye foglal le, és nem pusztán a miatt, hogy ezzel én még kezdenék is valamit, külön, hogy írnék róla, hiszen nem is teszem, nem erről írok, nem akarok erről írni, nem akarom az írást szolgálni így, az írás csak küszködjön meg külön a maga jussáért, ez a napi kapcsolat nem a fecsegésért, a pletykáért, az intimitásért kell, noha most épp valami ilyesmire használom, de azt remélem, hogy nincs kiemelve ahhoz képest, amit mondjuk az állomáson látok, az újságban olvasok, kutatásokból derít ki, noha nekem jó ez a személyes háttér, amit nem kerestem, de ha nem találok el ide valahogy, talán mégsem merek írásban fogni. Persze, ez sem menthet meg a gonosztól, még kevésbé a tévedéstől, sőt, talán csábít is a könnyelműségre, noha másfelől meg ad valamiféle szóbeli felhatalmazást.

De még mindig azt próbálom megnevezni, körülrajzolni, azt a különbséget, azt a kis árnyékot, ami a cigány gyerekekkel való kapcsolataimat elválasztja, megkülönbözteti a más gyerekekhez fűződő kapcsolataimtól. Alighanem mindig úgy érzem, hogy ők bármikor mondhatnák, hogy ők nem ők, nem ér a nevük, akinek hittem őket, az most épp szabadságra ment, akit meg otthon találok, az valaki más, akit nem ismerek, akinek újra be kell mutatkoznom. Mintha egy olyan társaságban lennék, ahol mindenki az én nyelvemet használja, de tudom róluk, hogy van egy másik nyelvük is, és én egy pillanat alatt kikerülhetek abból a belső társasági helyzetből, amiben épp a lehetőség miatt, sosem érzem egészen biztonságban magam, még akkor sem, ha senki nem ejt ki egy szót sem azon a ismeretlen nyelven, de nem tudhatom, azok az érthetetlen

utalások, amikkel mindig körül vagyunk véve, ez esetben nem annak a másik nyelvnek az eszközei-e.

S persze ez a távolság valójában kevesebb is, több is, mint egy nyelvi távolság.

És bizonyára, a cigány ember valahogy ilyesféleképp lehet velünk, nem cigányokkal.

Lehet, hogy én ezzel a baráti öleléssel pusztán a kölyök parancsának engedelmesskedtem, és lett itt egy szál, amit semmiféle nyelvi furfang ki nem kezdhet többé. Most ezt el tudom képzelni.

Egy kedves fiatal pár beszélget

a cigányokról. Egyikük a Kuruc.info „cigánybűnözés” rovatát olvassa, mert izgatja a kérdés, igazságkereső, és a korrekt beszédétől, az elhallgatás kultúrájától rosszul van. Nemcsak ebben a kérdésben, más kérdésben is. A szerelme meg a kurucinfős-féle vad dumától félti a barátját, s azon igyekszik, hogy képes legyen attól minél nagyobb távolságot tartani. Beszélgetésük egy árnyjáték. Egyikük a kurucinfős, meg lehetőségen vad logikával érvel, hogy az adatok és esetek sora bizonyítja kétségtelenül, hogy a cigányok micsoda sokasága miféle szörnyűségeket követ el nap mint nap. Társa pedig azzal intené, hogy hiszen a bűnnek nincs nemzetisége, már maga a számolás is képtelenség, és különben is ott a szegénység, a kirekesztés. Egyikőjük sem a saját álláspontját mondja, mindketten szeretnék árnyaltan fogalmazni, de a lány, aki maga is aggódik a cigány ügyek miatt, más ellenszerét nem ismeri barátja megszelídítésének, mint a vadítását. Hiszen az „álkurucnak” éppen ez a hamis beszéd a fűtőanyaga, vagyis minél elszántabban mentené ki barátját az előítéletes gondolkodás csapdájából, valójában annál beljebb taszítja, s érveivel szemben az „álkuruc” érvei mind izmosabbá válnak. Ami miatt azonban neki is egyre elszántabbnak, sarkosabbnak kell lennie. Vagyis egyre hiteltelenebbnek. Szemben az egyre ijesztebb cigányozással.

Probléma-érzékenyek mindketten, a fiú ebben a tárgykörben aktívabb, majdnem elkötelezett, arra is gondolt már, hogy talán hivatást is találhatna itt. S közben meg elégedetten meséli a modern civil önvédelmi mozgalom sikereit, ugyancsak

„álkuruc” szinten, hogy a rendőrséget kiválóan lehet serkenteni gyors cselekvésre a cigány elkövetőkkel kapcsolatos internetes felhívásokkal. A Blaha Lujza téri kis rémről a felvételek heteken át láthatók voltak a különböző honlapokon, a rendőrség azonban szinte büszkélkedett tanácsalanságával. Ám ahogy akciót hirdettek a hálón, egy napon belül kiderült, hogy el lehet fogni, meg lehet akadályozni a szökését, és ki lehet rakni az országból.

Voltaképp mindketten szívesen lemondanának saját álláspontjukról. Csakhogy a fiú valóságérzékelése erős, nem bírna elviselni, hogy baleknak gondolja magát, így hát sodródik az „álkuruc” nyers és rapid észjárása felé. A lány sem őrizné a tiszta gondolkodás légvárait, ha nem érezné, hogy a kulcsértékek, melyek jegyében segítő-gyógyító szakmáját önbecsüléssel művelheti majd, mégis alighanem ennek a várnak a kincseskamrájában vannak.

A fiú hat vagy nyolcgyerekes családból való, nem lehet pontosan tudni, hányan is vannak, az sem teljesen világos, hogy ki nevelte, hogy miért az a neve, ami, hogy ki a féltestvére, ki az édestestvére, hogy magukban töltötték éveikig az időt egy lakásban a bátyjával, vagy sem.

Talán az valamelyest már tényyszerű, hogy anyai bántalmazások miatt került ideiglenes állami gondozásba, most tizenegy éves, tudatlan, agreszív, türelmetlen, eleinte úgy evett nálunk, az otthonban, ahogy a filmekben szokták jellemezni a vadembereket meg az éhezőket.

A körzet szerinti általános iskola nem tudta fogadni, éppen azon az évfolyamon tele az osztálylétszám. Beíratuk egy közeli általános iskolában, azzal a szóbeli megállapodással, hogy ha nem lesz képes beilleszkedni, elhozzuk.

A csőd szélén állunk, betelt a pohár, a kölyök szétzilálta az osztályt, mindenki fél tőle, bunyózik, trágár, gátlástalan. Tanárra ugyan nem ront, de nem bír ki negyvenöt percet, nem tud dolgozni órán, nem képes öt percig sem csendben maradni.

Talán eleve reménytelen volt a helyzet, talán csak mi nem voltunk elég felkészültek és befogadók, nem tudom. Az biztos, az iskola minden

külön személyes együttműködéstől elzárkózott. Pontosabban nem is az iskola, hanem a két tanítója. Beültem volna a gyerek mellé is az osztályba, ha azt kérik, minden délben megbeszéltem volna minden nap történetét, ha lehetőséget adtak volna rá, akár telefonon, akár személyesen, de azt kaptam legelőször, amit most legutóbb is, hogy nem foglalkozhatnak külön egy gyerekkel, nincs nekik arra idejük. Nem voltak barátságatlanok, de tökéletesen elzárkózók voltak mégis, ők nem akarnak ezzel a fiúval bajlódni, nincs erre idejük se, módjukban sem áll, a szülők is tiltakoznak, el kellene vinni mielőbb.

Noha közben a szülők már nem tiltakoznak ellene, mint eleinte, amikor az én legénykém még azt hitte, itt mindenkit le kell győzni, hogy életbe maradjon. Épp az történt, hogy barátai támadtak, akadt már osztálytárs, akihez elmehetett játszani, és szülő, aki nem bánta, hogy ott van.

Nagyon rövid határidőt sikerült csak kikönyörögnöm, amíg csoda történhet, és utolsó javaslatomra voltaképp csak leereszkedő mosolyt kaptam, ami a frusztrált határvidekek jól ismert sajnálkozása a másik együgyűségén.

A kölyök szóke, szeplős, szinte tejfehér bőré. Nem tudom, ha cigány volna, alighanem azt gondolnám, nem tudnám nem azt gondolni, hogy alighanem emiatt olyan elutasítóak vele.

Ha magam is cigány volnék, alighanem rasszistának látnám az egész iskolát. Az egész világot.

(Az angol tanára azonban, amikor odabátorkodtam hozzá –, már tudva, hogy mire se jutottam, s tudván azt is, hogy nyelvből aztán igazán csehül áll az én növendékem, hiszen az angolt még nem volt hajlandó tanulandónak elismerni, valamiért a német volt az utolsó reménye –, olyan kedves volt, hogy nem is értettem először, most ugrat csak, vagy mi van. Ugyan mindig hiányos a felszerelése, ugyan tényleg nem tud semmit, és előlről kellett kezdeni vele mindent, nemrég behívta külön személyes korrepetálásra, hogy talán az lesz a megoldás. Amikor óvatosan türelmet kértem volna, hogy hát persze értem, hogy fogytán, akkor azt mondja, hogy hát türelem,

hogy is ne volna, persze hogy van. Ez nem lehet kérdés.

Értem tehát, miért árválkodik az ellenőrzőjében angol jegyként az a kedves kis négyes. Valami mondókára. És miért hiányzik az a sok egyes, ami ott lehetne, s nem állíthatjuk, hogy jogosulatlanul.)

41.

A kereszténydemokraták parlamenti képviselője, Hoffmann Rózsa beszélt napirend előtt a parlamentben az erőszakhullámról, a Blaha Lujza téri kölyöktől, az iskolatársnak halálos sérülést okozó bántalmazástól a tanárverésig, némely friss kórházi esettel kiegészítve, amikor az indokolt kezelésért büntettek tettelegességgel gyógyító embert, majd az éppúgy indokolt nem kezelésért. Politikai vitanapot kezdeményeztek emiatt, hisz ez a sok rémség nyilván annak a mindennapi nyomorúságnak a terméke, amiben az ország egyik fele süllyedt, hogy mit kezdhetnénk a hátrányokkal, a társadalom kettészakadásával. Elégedetten tette hozzá, hogy már minden hely elkelt az ülésre, és van hatvan hozzászóló, s hogy ez a cigányok nemzetközi napjára esik, ott lesznek az ő képviselőik is.

Nyilvánvaló volt, hogy minden elmesélt eset cigány elkövetőket takart. Nyilvánvaló volt, hogy ez a vitanap egyfajta roma-magyar párbeszédki-sérlet volna az erőszak ügyében. Eből a szempontból természetesen a lehető legnagyobb ügytelenség volt a nemzetközi cigánynap felemlegetése, hisz az ünnep a legkevésbé alkalmas pillanat a fájdalmak kibeszélésére, inkább sajátos fénytörésű elszámoltatásként hat. Noha félreérthetetlen volt a szándék, hogy éppen elszámoltatást nem szeretnének.

Csak persze lehetetlen beszélni valamiről, amiről nem szabad. Annál is kevésbé, mert aki viszont nem tördök ezzel a tiltással, az egyúttal más egyébbel sem tördök. A Kurucinfo és társai nem hallgatnak, viszont a beszédmódjuk durvasága, értékrendszerük szélsőségei, akcióik nemtelensége, általános igénytelenségük azonban tán még erősebb tiltás, mint a politikai korrektség mesterséges, álságos

korlátai. Így aztán nincs neve annak a csendes polgárháborúnak, amely immár zajlik egy ideje.

Azt gondolom, az a jelenet, valamilyenkor a nyolcvanas évek közepén, amikor a moziba átvonuló szakmunkástanuló csapatból a helyi cigány fiúk kikaptak valakit, aki kilógott a sorból, vagy elmaradt egy kicsit, aztán néhány pofon után útjára engedték, már ennek a háborúnak egy helyi epizódja volt.

Ahogy az is, hogy a hétvégén vonatral utazókat rendszeresen fosztogatták.

Mi más is történhetett volna. Ezeknek a cigány fiúknak ott kellett volna lenniük az iskolában. De saját kis társadalmuk nem ösztönözte ezt, az iskola meg nem ért el hozzájuk. A kamasz energiák pedig működtek. Ha nektek van egy kastélyotok a kerítés mögött, meg pénzetek, hogy a boltba vásároljatok, amikor csak kedvetek tartja, és traktorokon pöffeszkedtek, meg olajos a kezetek, mint az uraknak, akkor mi meg legyőzünk benneteket. Sárba nyomjuk a képeteket, elszedjük a pénzeteket. És ezzel a valóságos és rituális erőszakkal helyreállították a világ rendjét. Saját cselekedeteikből kerestek értelmezést saját helyzetükre. S alighanem elégedetten konstatálhatták, hogy igen, itt van egy háború, mely ellenük folyik, a kastélybeliek a had, ez magyarázza életük minden mozzanatát, semmi más, ehhez a magyarázathoz magukra vonatkozóan még kérdésük sincs, viszont hősiesen helyálltak, hogy elégtételt vegyenek mindenért.

Persze harminc év bőven elegendő lett volna, hogy a világ másfelé változzék, és a kastély lakói immár azok a cigány gyerekek legyenek, akik valaha a kerítésen kívül ácsorogtak. Csak hogy a kastély valójában már harminc évvel ezelőtt is egy vert sereg szállása volt. Azok a fiúk akkoriban épp a pusztulásnak induló magyar mezőgazdaság új munkásnemzedéke lett volna, rájuk sem volt már szükség. Ők is fölöslegesek voltak.

Azóta mit sem javult a helyzet. Tehát romlott. A cigány gyerekek megtapasztalhatták, hogy a kastély pont olyan, mint a cigánytelep. Vagyis hogy a cigánytelep elfoglalta az iskolát is. Hiszen az iskola nem bírt semmiféle ellenállást tanúsítani. Nem volt ereje, nem volt tartása hozzá. Az erő és a tartás utolsó elemeit, a magán-

sítás kárvallottjaiként, maguk az alkalmazottak vonták ki a rendszerből, otthonaik önvédelmére.

A cigány gyereket gázoló magyar autós, a cigányt félrekezelő orvos, a cigányt sorba állni kényszerítő hivatalnok, a cigányt megbüntető kalauz, a cigányt megbuktató, megalázó tanár, a cigányt kisémmiző vállalkozó, a cigányon élőködő szakértő, a cigányokra hivatkozva milliárdokat zsebre tevő kormányzatok és önkormányzatok, a cigányfogásra beidomított rendőrök, szervezetek mind-mind az ellenség trükkjei közé tartoznak. Úgy tesznek, mintha vétkelenek volnának, még a törvény is őket védi, persze, hisz maguk szabták magukra. S aztán még sajnálkoznak is.

A cigány mi mást tehet, mint felveszi a harcot. Védekeznek. Mi más eszköze volna szegény cigánynak, mint a pusztá erőszak. A magyarok megérdemlik, amit kapnak, sokszorosán rászolgáltak már a megtorlásra. Szép szóból nem értenek.

A miniszter válaszában persze Hoffmann Rózsára ront, hogy az erőszakot tán csak nem a cigánysággal azonosítja?

Az „Öszintén a hátrányok megszüntetéséért” címmel megvolt április 9-én a politikai vitanap.

Az anyag, az elhangzó és a beküldött hatvan hozzászólás értékelésére az Internet szerint nem került sor. A vitanapról a kezdeményező KDNP honlapján egyetlen beszámoló sort sem találtam, noha a szervezők fogadkoztak az eredeti előadások közzétételéről.

A Népszabadság rövid tudósításából azonban annyi kiderül, hogy Hoffmann Rózsa elégtételt vett, és a jogvédőket vádolta meg az iskolai és a szociális probléma etnicizálásával. Hogy cigány ügyként tálalják, cigány

sérelemként róják föl a szegénység következményeit.

Kétségbeesítő „itt a cigány hol a cigány” játék folyik évtizedek óta.

Roma tárgyú konferenciák sora zajlik, talán amiatt, mert mindannyiunkban komoly feszültség halmozódott fel, tettvágy, esetleg amiatt is, hogy ez a téma a pályázatoknál előnyös elbírálást kap, s a szervezetek önképén is jól mutat. Akárhogy is, a konferenciák ugyanott kezdik és ugyanott végzik, szellemi mókuserék ez. Még a jó konferencia is, ha lenne, bukásra volna ítélve, hiszen nincs közös tanulás. Mindig csak első lépések vannak. Az elmúlt húsz évnek nincs egyetlen idézhető mondata.

„Nagy kérdés” címmel vitaműsor a közszolgálati csatornán a cigányokról. Mégis csak meg kellene nevezni a cigányokat, mondja az egyik résztvevő cigány politikus. Jó vicc, pedig már ott tartunk, hogy szemrebbenés nélkül tudunk cigány problémákat tárgyalni cigányokra való gondolás nélkül.

Munka vagy iskola, melyik a fontosabb, ezen folyik a vita, pedig hát tökmindegy, mire jutnak, mert egyik téren sem jutottunk semmire.

A reprezentatív politikai műsorban a tarnabodi program képviseli az elmúlt évtizedek erőfeszítéseit és milliárdjait. (A többi fölött kismultak a hullámok.) Egy olyan program, ahol a szervezők komolyan veszik, komolyan vennék, hogy valódi fordulatot egy kis, néhány száz fős helyi társadalom életében csak több elem egyidejű és tartós változása idézhet elő. De vesztésre állnak, hiszen az EU-s titkárság túl komplexnek ítéltvén a programjukat, nem adott támogatást a pályázatukra. Vagy út, vagy autó, vagy sofőr, vagy benzin. Együtt nem megy. Még megindulna a forgalom.

TAKÁCS GÉZA (Pápa, 1953.) magyar-történelem szakos tanár. A Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán végzett Szegeden, 1976-ban. 1981-ben kapott történelem szakos diplomát a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Az idejét javarészt különböző iskolákban töltötte. Harminc éve ír mindenfelét mindenfelé, az Alföldtől, a Hajdú-Bihari Naplótól és a régi Mozgó Világtól az Új Könyvpiacig, az Iskolakultúráig és a Kommentárig. 2003-ban jelent meg az Önkonet gondozásában Iskolapráza Egy szabad iskola problémái című könyve, majd Kiütkeresők. A cigányok iskolai reményei címmel 2009-ben jelent meg szociográfiaja a Magyarország felfedezése sorozatban. Szerkesztette a Taní-Tani című alternatív pedagógiai folyóiratot, s Iskolakép címmel volt egy rövidletű saját folyóirata. Jelenleg a monori Kossuth Lajos Általános Iskola tanára. 2013 áprilisától az Új Pedagógiai Szemle főszerkesztője.

Nemzetiségi Gála – 2013-as Pro Cultura Minoritatum Hungariae díjak

A magyarországi nemzetiségek kultúrájáért végzett kiemelkedő munkájáért nyolc közművelődési szakember, illetve közösség vette át december 8-án este a Pro Cultura Minoritatum Hungariae díjat a Budai Vigadóban.

Az elismerést olyan Magyarországon élő nemzetiséghez tartozó személyek, szervezetek kaphatják, akik kiemelkedő tevékenységet végeztek a Magyarországon élő nemzetiségek körében az anyanyelvű kulturális örökség megtartásáért, fejlesztéséért.

2013-ban Pro Cultura Minoritatum Hungariae díjban részesült:

- Orsós Ferenc (cigány etnikai kisebbség)
- Kollátosz Jorgosz (görög nemzetiség)
- Tanac Néptáncgyűttes (horvát nemzetiség)
- Rónainé Kiszler Teréz (német nemzetiség)
- Rusz Demeter (román nemzetiség, posztumusz díj)
- Tabán Szerb Néptáncsoport (szerb nemzetiség)
- Laukó Zsuzsanna (szlovák nemzetiség)
- Magyarországi Szlovének Szövetsége Szakonyfalui Néptáncsoport (szlovén nemzetiség)

A díjátadót gálaműsor követte, majd a nemzetiségekkel való ismerkedés a nemzetiségi ételek bemutatójával, kóstolójával zárult.

Az egyik díjazott együttes,
a Tabán Szerb Néptáncsoport fergeteges műsora

A díjazottak Závogyán Magdolna főigazgató
és Doncsev András parlamenti államtitkár (EMMI) társaságában

A Tanac Néptáncgyűttes is
díjjal tért haza

A vecsési német Hagymányörző Zeneegyesület
Koncert Fúvós-zenekara

Pillanatfelvétel az Ecseri Zöldkoszorú
szlovák néptáncgyűttes Ecseri Lakodalmásából

A mezőberényi kiállítók
finom falatokkal érkeztek

SZABÓ JUDIT NIKOLETTA, AZ NMI MUNKATÁRSA A BETLEHEMI JÁSZOLKIÁLLÍTÁSON KÉSZÜLT KÉPE

A NEMZETI KULTURÁLIS ALAP
TÁMOGATÁSÁVAL JELENIK MEG